

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01522

DOS UNTERERDISHE RUSLAND

S. Stepniak

*Permanent preservation of this book was made possible
by Jane & Roger A. Gerber
in honor of
the 90th birthday of Anne Rothstein Gerber*

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ס ע ר ג ע י ס ט ע פ נ י א ק

ד א ס

אונטערערדישע רוסלאנד

יאקאָוו סטעפּאַנאַוויטש, סאַפּיאַ פּעראַוו־
סקאַיאַ, וואַלעריאַן אָסינסקי, פעטער
קראפּאַטקין, דמיטרי ליוזאַנוב,
העסיע העלפּמאַן, וויעראַ
זאַסולייטש, דמיטרי
קלעמענס.

איבערזעצט פון א. פרומקין

מאַקס נ. מייזער

אידישער פּאַרלאַג פאַר ליטעראַטור און וויסענשאַפּט
424 גרענר סטריט, ניו יאָרק
.1921

**Copyright by
MAX N. MAISEL
New York, 1920.**

סערגיי סטעפניאק

(סערגיי מיכאילאָוויטש קראָוטישינסקי).

1852—1895

צווישען די מוטיגע, דרייסטע מענער, וועלכע האָבען אונטער-געראַבען דעם יסוד פון רוסישען צאָריום און געלעבט און געלי-טען און געשטאַרבען פאַר דער רוסישער רעוואָלוציאַן; צווישען די ערעלע פּיאַנירען פון דער סאַציאַל-רעוואָלוציאַנערער באַוועגונג אין רוסלאַנד פאַרנעמט אַ באַדייטענדען פּלאַץ דער פאַר-פּאַסער פון דעם דאָזיגען בוך, סערגיי סטעפניאק אדער, ווי זיין ריכטיגער נאָמען איז, סערגיי מיכאילאָוויטש קראָוטישינסקי. ער איז געבוירען געוואָרען דעם 12טען יולי 1852 און איז געווען א זון פון פאַרמעגליכע עלטערען, וועלכע האָבען פאַראייניגט אין זיך ווייס־רוסישע און אוקראַינישע בלוט. זיין פאָטער איז געווען אַ דאָקטאָר. סערגיי האָט פאַרבראַכט זיינע יונגעל־יאָהרען מיט זיינע עלטערען אויף זייער אימעניע אין דרום־רוסלאַנד, אָבער שפעטער האָט מען איהם אַריינגעגעבען אין אַ מיליטערישער שולע, און אין יאָהר 1869 איז ער געוואָרען אַן אַרטילעריע אָפיציר.

נאָך זייענדיג אין דער אַרמעע, אַלס 17, 18 יעהריגער בחור, האָט ער שוין אָנגעפאַנגען זיין פּראָפּאַגאַנדאַ פאַר אַ פּרייער דע-מאָקראַטיע. ער האָט איבערהויפּט פּיעל געבויט אויף דער אַרמעע, און אַ לאַנגע צייט נאָכדעם האָט ער אומזיסט געהאַפּט און געוואָרט אויף איהר.

אין 1871 האָט ער פאַרלאָזען די סלוזשבע און האָט זיך אָנגע-שלאָסען אַן דעם קרויז פון די טשיקאָווצי'ס. ער איז געווען איי-נער פון די ערשטע ווירקואַמע שלוחים צו די פּויערים, איינער פון

יענער גרופע איבערגעבענע מענער און פרויען, וועלכע האבען אויפגעאָפּפּערט זייערע קאַריערען, אַלע זייערע אויסזיכטען אין דער וועלט און געגאַנגען לעבען צוזאַמען מיט די מוזשיקעס אין די דערפער, כּדי אַיינצופלאַנצען אין זיי לעבע צו פּרייהייט און האָס צו דער טיראַניי.

אין 1878 האָט ער פאַרבראַכט זעקס חרשים צווישען דער ראַד ציאַנאַליסטישער סעקטע פון די „מאַלאַקאַני“, שטודירענדיג זייערע מנהגים און זייער לעבען. אין אַ יאָהר אַרום האָט ער זיך אַרויס געלאָזט, צוזאַמען מיט זיינעם אַ שול־חבר, דמיט די ראַגאַטשאַוו, איבער טווערער גובערניע; זיי זיינען אַרומגעגאַנגען אַלס ברע־טער־זענער אין די דערפער, מאַכענדיג פּראַפּאַגאַנדע צווישען די פּויערים. אַ פּאַמעשטיק, וועמען די צוויי „אַרבייטער“ זיינען עפעס ניט געפעלען, האָט זיי גע'מסר'ט. מען האָט זיי אַרעסטירט און אַפּגעשיקט מיט אַ קאַנוואַי, אַבער אויפ'ן וועג האָט זיך אַיינ־געגעבען צו געווינען אַיינעם פון דער וואַך, און סטעפּניאַק איז אַנט־לאַפען קיין אַדעס, וואו ער איז אויפגענומען געוואָרען פון דעם באַוואוסטען רוסישען רעוואָלוציאַנער פּעליקס וואַלכאָו־סקי, וועלכער איז זינט דאָן געבליבען אַיינער פון זיינע אַינטימ־סטע פּריינד.

סטעפּניאַק האָט שוין דעמאָלט אַנגעהויבען שרייבען פאַר די מאַסען, און זיין פּאָליטישע פּאַבעל „די געשיכטע פון אַ קאַפּיקע“ האָט געמאַכט אַ טיעפען רושם אין די ברייטע לעזער־קרייזען. פון דאָן אָן ווערט ער אַ „אונגעזעצליכער“, וואָס לעבט אויף אַ פרעמד־דען פּאַס, אַרער נאָר אַהן אַ פּאַס.

סטעפּניאַק איז געווען אַיינער פון די אונערשראַקענסטע מיט־גליעדער פון דער טעראַריסטישער פּאַרטיי, וועלכע איז געווען טעטיג אין משך פון די זיבעציגער יאָהרען, און וועמעס טעטיגקייט האָט זיך געענדיגט מיט דער הינריכטונג פון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען. אין די יאָהרען 1875 און 1876 האָט ער גענומען אַן אַק־טיווען אַנטייל אין די טעראַריסטישע קאַנספּיראַציעס, אין פאַר־שירענע אַנטלויפונגען און אַלערליי דרייסטע רעוואָלוציאַנערע אונ־

טערנעמנען, וועלכע ער שילדערט אלײן אויף אזא אינטערעסאַנטן
טען אופן אין זײן ווערק „דאָס אונטערערדישע רוסלאַנד“, וואָס
לײנט דאָ פאַר דעם אירישען לעזער. אין פּרייהלנג 1818 האָט
ער, צוזאַמען מיט זונדעלעווײטש׳ן, אַריבערגעשמוגעלט די נײטיגע
שריפט און אַ פּרעס פאַר אַן אונטערערדישער דרוקעריי, וועלכע
האַט זיך געפונען אין סאַמע האַרץ פון פעטערבורג, דירעקט אונטער
דער נאַז פון דער פּאָליציי. ער האָט אויך גענומען אַן אַקטיווען
אַנטייל אין אויספילען און רעדאַקטירען דעם אַרנאַן פון דער טעראַ-
ריסטישער פּאַרטיי.

לאַנג האָט ער אָבער נײט געקאָנט בלײבען אין פעטערבורג. ער
האַט געמוזט פאַרלאָזען רוסלאַנד אַ שטיקעל צײט פאַר דער גרוי-
סער געשעהעניש פונ'ם ערשטען מערץ, 1881, ווען דער רוסישער
דעספּאָט האָט באַצאָהלט מיט זײן לעבען פאַר זײנע גרויסע פאַר-
פּאָלונגען. זײנט דאָן האָט סטעפּניאַק פאַרבראַכט אין אויסלאַנד,
אַפּגעבענדיג זײן גאַנצע צײט, זײן ענערגיע און זײנע פעהיגקײטען
צו דערוועקען די סימפּאַטיע פון מערבֿ־אײראָפּאַ און אמעריקאַ
פאַר די אָפּפער פונ'ם צאַריום. ער האָט עס געמאַן שריפטליך און
מינרליך, דורך זײנע ביכער און דורך זײן פּערזענליכען אײנפלוס.
אַ דאַנק זײן איניציאַטיווע האָט זיך צו יענער צײט אין ענגלאַנד
פאַרמירט די געזעלשאַפט פון די „פּריינד פון רוסישער פּרייהייט“,
וועלכע איז באַשטאַנען פון באַדייטענדע און אײנפלוסרייכע פּער-
זענליכקײטען פון דער ענגלישער אינטעליגענץ, און וועלכע האָט
פיעל אויפגעטאָן פאַר דער ווייטערער רעוואָלוציאָנערער פּראָפּאַגאַנד-
דע אין רוסלאַנד.

נאָך זײן אַנטלויפּען פון רוסלאַנד האָט זיך סטעפּניאַק אויף אַ
צײט לאַנג באַזעצט אין איטאַליען, וואו ער האָט שוין פּרייהער פאַר-
בראַכט אַ שטיקעל צײט און וואו ער האָט זאָגאַר, אין 1877, פאַר-
זוכט דעם טעם פון געפּענגניס פאַר אַנטי־נעהמען אין דעם אײ-
טאַליענישען אויפשטאַנד פון בענעווענטאַ. דאָרט, אין איטאַליען,
האַט ער אָנגעשריבען זײן ווערק „דאָס אונטערערדישע רוסלאַנד“

וואָס איז צוערשט ערשינען אין דער איטאַליענישער שפראַך. שפּעֿר
טעֿר, אין 1882, איז דאָס בוך ערשינען אין ענגליש. סטעפּניאַק
האַט זיך באַזעצט אין לאַנדאָן, וואו ער האָט זיך אָפּגעבן מיט רע-
וואַלוציאַנערע אַרבייט פאַר רוסלאַנד און וואו ער האָט געשריבען
זיינע אַנדערע ווערק: „אַנדריי קאַזשוכאַוו“, „רוסלאַנד אונטער
די צאַרען“ און נאָך אַנדערע גרעסערע און קלענערע ביכער.
דעם 28טען דעצעמבער 1896, צו זיין דריי און פּערצינסטען
יאָהר, אין רעכטען מיטען פון זיין פּולער טעטיגקייט, איז סטעפּניאַק
אַפּגעריסען געוואָרען פון דער וועלט, דורך אַ פּלוצלינגען שרעקליכען
טויט. אַ טריין איז איהם איבערגעפּאַהרען, בעת ער האָט שפּאַצירט
פאַרטראַכטערהייט ניט ווייט פון זיין היים אין אַ לאַנדאָנער פאַר-
שטאָרט, און ער איז דער'הרג'עט געוואָרען אויפ'ן שטעל. זיין לוייה
איז געווען איינע פון די אימפּאַזאַנטסטע, ריהרענדסטע לוייה וואָס
לאַנדאָן האָט ווען געזעהן. אַלע קלאַסען פון דער ענגלישער געזעל-
שאַפט, ווי אויך סאַציאַליסטען און ראַדיקאַלען פון פּערשידענע לענ-
דער זיינען דאָרט געווען. אין יענעם טאָג האָט די רוסישע רעאַק-
ציע געפּייערט אַ גרויסען יום־טוב, וואָרים דער טויט האָט פאַר
איהר באַזייטיגט איינעם פון איהרע ביטערסטע, מעכטיגסטע
שונאים; אָבער די רעוואַלוציאַנערע וועלט בכלל און דאָס רעוואַ-
לוציאַנערע רוסלאַנד כּפרט האַבען זיך אַיינגעהילט אין טיעפען
טרויער.

דער ניהיליזם.

1.

טורגעניעוו איז געווען דער ערשטער, וואס האט אייני געפירט אין אונזער שפראך דאס ווארט ניהיליזם. מיט דעם נאָמען האט ער באצייכענט דעם גייסטיגען און מאַראַלישען שטראָם, וועלכער האָט זיך געוווּזען אין דער רוסישער אינטעליגענץ ביים סוף פון די פּופּציגער און אין אָנהויב פון די זעכציגער יאהרען. אָט דער צונאַמען איז געווען ניט וויציגער, ניט ריכטיגער פון אַ מאַסע אַנדערע, וועלכע דערזעלכער טורגעניעוו האָט ערפונען, שוין ניט ריידענדיג וועגען שטשעדרין. נאָר אַ גליק האָט ער געהאַט, אָט דער צונאַמען, נאָר אַ באַזונדערן, קיין פאַרגלייך מיט זיינע חברים. פון טורגעניעוו'ס באַרימטען ראַמאַן, וועלכען דער עולם האָט נאָך ביז אַהער ניט געגעכען דעם ריכטיגען ווערט, איז דער נאַמען באַלד אַריבער אין דער אומגאַנגס־שפראַך. דאָס וואָרט ניהיליזם האָט באַקומען אַ בירגער־רעכט, צוערשט אַלס אַ מאַוס'ער צונאַמען, און דערנאָך אַלס אַ שטאַלץ אַנגענומענע עטי־קעטע פון יענער פּילאָזאָפּישער שולע, וועלכע האָט אַ געוויסע צייט פאַרנומען די אַנגעזעהענסטע שטעלונג אינ'ם רוסישען אינטע־לעקטועלען לעבען.

אין אַ יאָהר פּופּצעהן אַרום, ווען דער עכטער ניהיליזם איז אין רוסלאַנד אַראָפּ פון דער סצענע און איז כמעט פאַרגעסען געוואָרען, האָט דער צונאַמען אָפּגעלעבט אין אויסלאַנד, און האָט זיך דאָרט אַזוי פּעסט באַזעצט, אַז עס האָט אויסגעזעהן, אַז מען וועט איהם פון דאָרט גאָרניט קענען אַרויסטרייבען.

דער אמת'ער ניהיליזם, ווי מען האָט איהם געקענט אין רוס־לאַנד, איז געווען אַ קאַמף צו באַפרייען דאס דענקען פון יעדער אַרט טראַדיציע; אַ קאַמף וואָס איז געאַנגען האַנט אין האַנט

מיט דעם קאמף פאַר דער באַפֿרייאַונג פון די אַרבייטערנדע קלאַסען פון זייער עקאָנאָמישער פאַרשקלאַפֿונג.

דער פונדאמענט פון דער דאָזיגער באַוועגונג איז געווען דער פאַלקאָמענער אינדיווידואַליזם. אין נאָמען פון דער אינדיווידועלער פערזענליכער פרייהייט איז דער ניהיליזם אַרויס געגען אַלע צוימען, וועלכע די געזעלשאַפט, די פאַמיליע און די רעליגיאָן לעגען אַרויף אויפ'ן מענשען. דאָס איז געווען אַ הייסער און געוונטער קאמף, ניט געגען דעם פאַליטישען, נאָר מאַראַלישען דעספּאָטיזם, וועלכער אונטערדריקט דעם איינצעלנעם אין זיין פּריוואַטן אינטימען לעבען. מען מוז אָבער צוגעבען, אז אונזערע פאַרנענגער, איבערהויפּט איז דער ערשטער צייט, האָבען פאַרשטאַנען אַריינצובלאָזען אין דעם אייגענטליך פּריליכען קאמף דעמוועלכען רעבעלישען גייסט פון פּראָטעסט און דיזעלכע באַניסטרונג, וועלכע כאַראַקטעריזירט די שפּעטערע באַוועגונג. אַט די פּעריאָדע האָט פאַרדינט, מען זאָל זאָגען אַ פאַר ווערטער וועגען איהר, וואָרים זי איז אַ מין הקדמה צו יענער גרויסער דראַמא, וועלכע האָט זיך דערנאָך אָפּגע־שפּיעלט.

אַנגעהויבען האָט זיך דער קאמף אויפ'ן רעליגיעזען באַדען. דאָ האָט ער ניט לאַנג געדויערט; מען האָט גיך געזיגט, ווייל עס איז ניטאָ קיין איינציג לאַנד אין דער גאַנצער וועלט, וואו די רעליגיאָן זאָל האָבען אַזעלכע שוואַכע וואַרצלען אין די געבילדעטע קלאַסען פון דער געזעלשאַפט, ווי אין רוסלאַנד. דער פאַריגער דור האָט זיך נאָך אָביסעל געהאַלטען אין דער קירכע — מעהר פון יוצא וועגען ווי פון איבערצייגונג. אָבער, ווי נאָר די יונגע שרייבער, פּול טאַלאַנט, פייער און דורשט צום פּראָזעליטיזם (*); שרייבער, וועלכע זיינען געווען באַוואַפענט מיט דער נאַטורוויסענ־

(* פּראָזעליט האָט פריהער געהייסען יעדער, ווער עס האָט אָנגענומען דעם קאַטוילישען גלויבען. איצט אָבער באַצייכענט מען מיט דעם נאָמען יעדע פּערוואַן, וועלכע מען געווינט פאַר אַ נייע אידעע. פּראָזעליט איז דאָס באַשטרעבען צו מאַכען פּראָזעליטען.

שאפט און מיט דער פאזיטיווער פילאזאפיע; ווי נאך די שריי-
בער האבען געלאזט הערען זייערע שטימען, איז דאס קריסטענטום
געפאלען; געפאלען, ווי אן אלטע האלבצעוואליעטע געביידע,
וועלכע האלט זיך נאך דערפאר, ווייל קיינעם פאלט ניט איין עס
א שטופ צו געבען.

די פראפאגאנדא פונ'ם מאטעריאליזם איז געגאנגען מיט צוויי
וועגען, וועלכע האבען אונטערשטיצט און ערפילט איינער דעם
אנדערן. פון איין זייט האט מען איבערזעצט און אריינגעל גע-
שריבען ווערק, וועלכע האבען אין זיך ענטהאלטען אונבאשרייט-
בארע ארגומענטען געגען יעדע רעליגיאן און אין אלגעמיין געגען
אלעס איבערנאטירליכעס. ווען מען האט געדארפט ארויסזאגען
צו פרייע געדאנקען און מען האט מורא געהאט, די צענזור זאל
זיך ניט צושטעפען, פלעגט מען אזעלכע געדאנקען איינוויקלען אין
א טומאנע פארס; אבער דער עולם האט גאנץ גוט פארשטאנען
דעם מיין. דער אויפמערקזאמער לעזער האט זיך שוין געוואוינט
צו דער „עזאפישער מליצה“ (*), וועלכע די פארטגעשריטענע פאר-
שטעהער פון דער רוסישער ליטעראטור האבען זיך דאן אנגעאייר-
גענט. פון דער אנדער זייט איז געגאנגען א מינדליכע פראפאגאנדא,
וועלכע איז געשטאנען אויפ'ן וויסענשאפטליכען באדען. פון די
וויסענשאפטליכע געזעצען האט זי געצויגען באשטימטע שליסע,
און פלעגט זיך שוין ניט שעמען פאר דער צענזור, מיט וועלכער
די שרייבער זיינען געווען געוואונגען זיך צו רעכענען. דער אטע
איום איז געווארען א נייע מין רעליגיאן, און די אנהיינגער פונ'ם
נייעם גלויבען האבען זיך צוזעעט און צושפרייט, אזוי ווי מגידים,
אויף אלע וועגען און שטעגען, זוכענדיג א לעבעדיגע נשמה, כדי
זי צו רעטען פון דער קריסטליכער פאסקודסטווא... די אונטערערדי-
שע מאשינקעס האבען דא אויך זייער דינסט געלייסטעט. מען

(* ע ז א פ איז געווען דער גרעסטער גריכישער פאבלע-שרייבער,
און דערפאר רופט מען נאך איצט א פארשטעלטע שפראך — די עזאפישע
שפראך.

האַט אַפֿליטאַגראַפֿירט די איבערזעצונג פֿון ב י כ נ ע ר ' ס ווערק „קראַפֿט און שטאַף“, וועלכע האָט געהאַט אַ גרויסען ערפֿאָלג. דאָס דאָזיגע בוך האָט מען געלייענט כּסוד, כאַטש עס איז געווען פֿאַרבונדען מיט געפֿאָהר, און עס איז זיך צוגאַנגען אין טויזענדע עקזעמפֿלאַרען.

אַ מאָל איז מיר אַריינגעפֿאלען אין די הענט ז י י צ ע ו ו ' ס אַ בריעף. אַט דער זייצעו איז געווען איינער פֿון די מיטאַרבייטער פֿון דעם זשורנאַל „רוסקאָיע סלאָוואַ“ (דאָס רוסישע וואָרט), וואָס איז געווען דער הויפּט־אַרגאַן פֿונ'ם אַלמען ניהיליזם. אין דעם בריעף, וועלכער איז געווען באַשטימט פֿאַר דער אונטערערדישער פֿרעסע, זאָגט דער פֿאַרפֿאַסער דאַרט, וואו ער רעדט פֿון זיין צייט און פֿון די באַשולדיגונגען, וועלכע די איצטיגע ניהיליסטען שמעלען אַרויס געגען די ניהיליסטען פֿון יענער צייט: „איך שווער אַיך ביי אַלעס וואָס איז הייליג, אַז מיר זיינען ניט געווען קיין ענאָאיסטען, אַזוי ווי איהר רופֿט אונז. דאָס איז געווען אַ פֿעהלעך, איך אַנערקען עס, אָבער מיר זיינען געווען פֿאַלשטענדיג איבער־צייגט, אַז מיר קעמפען פֿאַר דאָס גליק פֿון דער גאַנצער מענשהייט, און יערער פֿון אונז וואָלט מיט פֿרייד געגאַנגען אויפֿ'ן עשאַפֿאַט און זיך געלאָזט דעם קאַפּ אַראַפֿנעמען פֿאַר מ אָ ל ע ש אַ ט ' ז און ד אַ ר ו ו י נ ' ז“. איך האָב אפֿילו אַ שמייכעל געמאַן ביי די ווערטער, אָבער זיי זיינען געווען גאַנץ אויפֿריכטיג. ווען עס וואָלט דערגאַנגען צו אַזאַ מדרגה, וואָלט די וועלט דערזעהן אַ ספֿעקטאַקל—אַ טראַגישען און אויך אַ לעכערליכען אין דערזעלבער צייט: מענשען, וועלכע געהען אויף שרעקליכע ליידען, כדי צו דערווייזען, אַז דאָרוויז האָט געהאַט רעכט, און ק י ו ו י ע אַ טענות; אַזוי ווי מיט צוויי הונדערט יאָהר צוריק איז דער גלח אַ ו אָ ק ו ם מיט זיינע זינגנס געאַנסען געגאַנגען אויפֿ'ן קאַסטיאַר (שייטעהויפּען) פֿאַר דאָס רעכט צו שרייבען א י ס ם מיט איין י, ניט מיט צוויי, ווי די גריכען שרייבען, און זאָגען צוויי מאָל הללויה, ניט דריי מאָל, אַזוי ווי די שטאַטססירכע האָט באַשטימט דאָס איז זעהר אַ כאַראַקטעריסטישער צוג אין דער רוסישער נאַטור.

ביי יעדער זאך, וואו דער אייראָפּעער וואַלט זיך געזאָגט זיין איינ-
פּאַכען „יא“ אָדער „ניין“, צוהיצט ער זיך און ווערט אַ פּאַנאַטיקער.
אין דעם פּאַל אָבער האָט די פּראַפּאַגאַנדאַ פּונ'ם מאַטעריאַליזם
אויף איהר גאַנצען וועג ניט באַגעגענט אַ מעהר אָדער וועניגער
סעריעזען געגענשטרייט. גליקליכערֱווייז האַבען די „כלי־קודש“
ביי אונז קיינמאַל ניט געהאַט קיין מאַראַלישען אַיינפּלוס אויף דער
געזעלשאַפּט. דער רעגירונג האָט עס, נאַטירליך, ניט גשעמעקט.
וואָס האָט זי אָבער געקענט טאָן געגען אַזאָ ריין אינטעלעקטועלע
באַוועגונג, וועלכע האָט זיך אויסערליך גאַרניט אַרויסגעוויזען?
אויף דעם אופן איז די שלאַכט געווען געוואונען אַהן אַנ-
שטערענגונגען, און געוואונען פּאַלשטענדיג; צוריק האָט מען שוין
ניט געקענט כאַפּען. דער מאַטעריאַליזם איז געווען די הערשענדע
רעליגיאָן ביי דער געבילדעטער קלאַסע, און עס איז גאַר איבעריג
צו ריידען פּונ'ם ווערט, וועלכען די באַפרייאונג פון רעליגיעזע
פּאַראָרטילען האָט געהאַט אויף דער ווייטערער ענטוויקלונג פון
דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג.

דער ניהיליזם האָט זיך אָבער דערמיט ניט געקענט צופרידענ-
שטעלען; ער האָט ניט נור ערקלערט קריעג דער רעליגיאָן אַליין,
גאַר אַלעס, וואָס איז ניט געווען געגרינדעט אויף דער ריינער און
פּאַזיטיווער פּאַרנאָנפּט. אָט די באַשטרעבונג, וועלכע איז אָן און
פאַר זיך זעהר גרינדליך, איז דערגאַנגען ביי די ניהיליסטען פון די
זעכציגער יאָהרען ביז לעבערליכקייט. זיי האַבען, צ. ב. ש., אין
גאַנצען אָפּגעלייקענט די קונסט, ווייל זי איז אָן ערשיינונג פּונ'ם
אידעאַליזם. זיי זיינען אַזוי ווייט פאַרקראַכען, אַז זיי האַבען באַ-
הויפטעט דורך איינעם פון זייערע נביאים, אַז דער שושטער
שטעהט העכער פּונ'ם באַרימטען איטאַליענישען קינסטלער ר אַ-
פּאַעל, וואָרים ער מאַכט ניציליכע זאַכען, און ראַפּאַעל'ס בילד-
דער טויגען אַבסאָלוט צו גאַרניט. די גאַנצע נאַטור אַליין איז גע-
ווען פאַר'ן ניהיליסט ניט מעהר ווי אַ צושטעלערין פון מאַטעריאַל
וועגען כעמיע און טעכנאָלאָגיע. „די נאַטור איז ניט קיין טעמפּעל,
גאַר אַ לאַבאָראַטאָריע, אַ ווערקשטאַט, און דער מענש איז דאָרט

אז אַרבייטער, פלעגט זאָגען ב א ז א ר א ו ו, דער העלד פון טורגעניעוו'ס ראַמאַז.

2.

דער ניהיליזם האָט אין אַ געוויסען וויכטיגען פונקט זעהר פיעל געטאָן פאַר רוסלאַנד, נעמליך אין דער פרויען-פראַגע. עס פאַרשטעהט זיך, אַז ער האָט אַנערקענט די פאַלקאָמענע גלייכהייט צווישען דער פרוי און דעם מאַן.

אַזוי ווי אין יעדען לאַנד, וואו עס איז ניטאָ קיין פאַליטישעם לעבען, איז אין רוסלאַנד דאָס גאַסט-צימער געווען דער איינציגער פלאַץ, וואו מען האָט געקענט דורכריידען זיך וועגען פאַרשידענע פראַגען, וואָס האָבען יעדען איינעם אינטערעסירט. אויף אַזאַ אופן פאַרנעמט די פרוי — די בעל-הבית'מע — דעם פאַסענדען פלאַץ אינ'ם אינטעלעקטועלען לעבען פון אַ געבילדעטן הויז אַ סך פריהער, ווי עס הויבט זיך נאָך גאַר אָן די פראַגע וועגען איהר געוועלשאַפטליכער גלייכהייט. אַט דער אומשטאַנד און, אפשר נאָך מעהר, די פאַראַרמונג פון אונזער אַדעל נאָך דער באַפרייאַונג פון די פויערען, האָבען שטאַרק אַרויסגערוקט די פראַגע וועגען די פרויען-עמאַנציפאַציע און האָבען כמעט געזיגט אין דעם.

די פרוי ווערט פאַרשקלאַפט אין נאָמען פון דער הייראַט, פון דער ליבע; דערפאַר איז גאַנץ פאַרשטענדליך, אַז ווי זי הויבט נאָך אויף איהר שטימע צו פאַרטיידיגען איהרע רעכטע, פאַנגט זי אָן מיט דעם וואָס זי פאַדערט פרייהייט פאַר ליבע און הייראַט. אַזוי איז געווען אין דער אַלטער וועלט, אַזוי איז געווען אין פראַנקד רייך אין אַכצעהנטען יאָהרהונדערט און אין דער עפאַכע פון זשאַרזש סאַנד; אַזוי איז אויך געווען אין רוסלאַנד.

ביי אונז איז זי אָבער געגאַנגען ווייטער. פאַר איהר איז גע- ווען וועניג די קליינע פאַדערונג פון „פרייע ליבע“, וואָס איז איי- גענטליך ניט מעהר ווי דאָס רעכט אויסצוקלייבען אַ האַר איבער זיך. די רוסישע פרויען האָבען באַלד פאַרשטאַנען, אַז עס איז זעהר וויכטיג צו געווינען די פרייהייט אַליין. אַזוי אָבער ווי פרייהייט איז אונמעגליך אַהן עקאָנאָמישער אונאַבהענגיקייט.

האָט דער קאָמף אָנגענומען גאָר אַן אַנדער כאַראַקטער. זיין ציעל איז געוואָרען: צולאָזען די פרוי צו העכערער בילדונג און צו אַזעלכע פּראַפעסיאָנען, צו וועלכע די בילדונג האָט נור די מענער געגעבען דאָס רעכט.

אַט דער קאָמף האָט לאָנג גערויערט און דער זיענ איז ניט אַזוי לייכט אָנגעקומען; וואָרים דאָ איז איהם געשטאַנען איז וועג אונזער פּאַטריאַרכאַלע פּאַמיליע, וועלכע האָט זיך זעהר וועניג גע-ענדערט פון אדם הראשון'ס צייטען אָן. אַבער אונזערע פרויען האָבען דאָ אַרויסגעוויזען זעהר פיעל העלדענמוט און האָבען אויך איז דעם קאָמף אַריינגעלעגט יענעם פייער, מיט וועלכען עס זיינען געווען דורכגעדרונגען כמעט אַלע אונזערע באַוועגונגען פון דער לעצטער צייט. ענדליך האָט די פרוי געזיעגט, און אפילו די רעגירונג אַליין האָט עס געמוזט מודה זיין.

קיין פּאַטער שרעקט שוין. ניט זיין אונגעהאַרזאָמע טאַכטער, אַז ער וועט איהר אַפּשניידען דעם צאַפּ דערפאַר, וואָס זי וויל פּאַהרען איז פּעטערבורג שטודירען; אַ יונג מיידעל דאַרף שוין מעהר וועגען דעם ניט אַנמלויפען פון איהר היים, און איהרע פריינד, די „ניהיליסטען“, דאַרפען שוין מעהר ניט מאַכען גוינע לפנים'די-גע חתונות, אום זי צו מאַכען אונגעהענגיג.

דער ניהיליזם האָט טריאומפירט אויף דער גאַנצער ליניע, און עס איז איהם מעהר ניט איבערגעבליבען, ווי זיך אויסצובעמען אַ געלעגער פון רויזען און רוהיג שלאָפען. די ערשטע צוויי גע-שטאַלטען פון דער דרייאַייניגקייט פון זיין אידעאַל, וועלכער איז אויסגעדריקט אינ'ם ראַמאַן „טשטאַ דיעלאַט“ (וואָס איז צו טאָן) — די פרייהייט פונ'ם דענקען און אַן ענטוויקעלעטע, געבילדעטע לע-בענס'חבר'טע — זיינען שוין געווען. עס האָט נאָר געפעהלט די דריטע — „פּאַרניפּטיגע אַרבייט“. אַזוי ווי ער איז אַבער אַן אינטעליגענטער מענש, און רוסלאַנד נייטיגט זיך אין געבילדעטע מענשען, קען ער זיך זעהר לייכט געפינען אַן אַרבייט נאָר זיין געשמאַק נאָר.

— נו, וואָס וועט ווייטער זיין? — פּרעגט אַ יונגערמאַן, פּול-

קראפט און קוראזש, וועלכער איז אראפגעקומען פון ערגעץ אַ ווייט־פאָרוואַרפען ווינקעל אין רוסלאַנד און האָט באַזוכט זיין געדווענעם לעהרער.

— וואָס ווייטער? איך האב מיר מיינס דערגרייכט און בין מיר גליקליך, — ענטפערט יענער.

— יא, — זאגט דער יונגערמאַן, — דו ביזט גליקליך, איך זעה עס. ווי קענסטו אָבער זיין גליקליך, אַז אין דיין אייגענעם לאַנד שטאַרבן מענשען פאַר הונגער, אַז די רעגירונג נעמט אָפּ ביים פּאָלק דעם לעצטען גראַשען און לאַזט איהם זיך אַרומשלעפען איבער דער וועלט אויסבעטלען זיך אַ שטיקעל ברויט? וואָס, דו ווייסט אפּשר ניט? און אויב דו ווייסט, וואָס זשע האַסטו געדאָן פאַר דיין ברודער? האַסטו דען שוין פאַרגעסען, וואָס דו אַליין האַסט אַמאָל געזאָגט, אַז דו וועסט קעמפען פאַר דאָס גליק פון אַלע מענשען?

און דער רעכטגלייביגער טורגעניעווישער ניהיליסט ווערט צו טומעלט פון דעם בליק, וועלכער וויל ניט אַנערקענען קיין קאָמפּראָמיסען; וואָרים דער גלויבען און דער ענטוויאָזם, וועלכע האַבען איהם באַלעבט אין די ערשטע יאָהרען פונ'ם קאָמף, זיינען פאַרשוואַונדען געוואָרען באַלד נאָכ'ן זיעג. איצט איז ער ניט מעהר ווי אַ קלוגער, אויסגעפיינטער פראַקטיקער; דאָס בלוט רינט שוין אַ סך לאַנגזאַמער אין זיין שוועריגעוואָרענעם קערפער. און דער יונגער־מאַן געהט אַוועק, פול מיט וועהטאָג, אַלעמאָל מיט דערזעלכער מוטשענדער פראַגע: „וואָס איז צו טאָן?“

דאָס יאָהר 1871 קומט אָן. די דראַטען פונ'ם טעלעגראַף און די טעגליכע צייטונגען גיבען דעם איצטיגען מענשען די מעגליכ־קייט צו האַבען אַ ידיעה וועגען אַלעם וואָס טוט זיך אויף דער וועלט. און דאָ שטעלט זיך דעם יונגענמאַן פאַר דאָס בילד, ווי די גרויסע שטאַדט שטעהט אויף, צו פאַרטיידיגען די פּאָלקס־רעכטע. מיט אַן אויפֿרעגונג, וועלכע פאַרכאַפט דעם אַטעם באַ־טראַכט ער אַלע סצענען פון דער שרעקליכער דראַמאַ, וואָס שפּילט זיך אָפּ אויף די ברעגען פון דער סעזע. ער זעהט טייכען בלוט,

ער הערט טויטעס-יאַמער-געשרייען פון פרויען און קינדער, וועלכע ווערען דערשאסען אויף די גאסען פון פ א ר י ז . פאַר וואָס אַבער? פאַר וואָס רינען די טרערען? פאַר וואָס ווערט בלוט פאַרגאָסען? פאַר וואָס שטאַרבען אַט די מענשען? זיי שטאַרבען פאַר'ן אַרבייטער, פאַר די גרויסע סאַציאַלע אידעע פון אונזער עפאכע. און אין דערזעלבער צייט הערט ער דאָס ליעד פונ'ם רוסישען פויער; אַ ליעד וואָס האָט זיך אויסגעאַרבייט פון הונד-דערטער יאהרען ליידען, אַרימקייט און אונטערדריקונג. אַט שטעהט ער איצט פאַר איהם, אַט דער „זעער און היטער“ פון דער רוסישער ערד, צוריקט פון דער אונגעהייערער אַרבייט און נויט, אַז איי-בינער שקלאָף, אַט ביי די פאַמעשטיקעס, אַט ביי די טשינאַווי-קעס, אַט ביי זיין אייגענעם ברודער, ביים קולאַק—דעם עקספּלאָאַטאַטאָר. די רעגירונג האַלט איהם בכיוון אין אונרויסענהייט; יעדער, ווער עס האָט נאָר גאָט אין האַרצען, רויבט, פלינדערט; יעדער טרעט איהם מיט די פיס אין בלאַטע, און קיינער דערלאָנגט איהם ניט די האַנט, אויף וועלכע ער זאָל זיך קענען שטיצען. קיינער ניט? אַ ניין, ניין און טויזענד מאָל ניין! דער יונגערמאַן ווייס אַצונד וואָס ער האָט צו טאָן. ער וועט אויסשטרעקען זיין האַנט צום פויער; ער וועט איהם ווייזען דעם וועג צו פרייהייט און גליק. זיין האַרץ ווערט פול מיט ליעבע צו דעם דאָזיגען אונגליקליכען ליידענדען, און מיט אַ ברענענדען בליק רעדט ער אַרויס אין דער טיפעניש פון זיין נשמה די פויערליכע שבועה — אויפצואַפערען זיין גאַנץ לעבען, אַלע זיינע קרעפטען, אַלע געדאַנקען פאַר די באַ-פרייאונג פון זיין פאַלק, וואָס טראַגט אַלעס איבער, אום איהם, דעם פון שיקאַל געצערטעלמען, צו געבען די מעגליכקייט צו לעבען אין איבערפלוס און לוקסוס, זיך צו לערנען און געניסען די קונסט. ער וועט אַראַפּוואַרפען פון זיך דעם פריזישען לוקסוס; ער וועט אַנטאָן פראַסטע, גראַבע פויערנקליידער און לאַפטיעס; ער וועט אַוועקגעהן פון זיין היים, אַוועקוואַרפען דאָס רייכע הויז, אין וועל-כען עס איז איהם ענג און דושנע, אַזוי ווי אין אַן אַסטראַג; ער וועט זיך אַוועקלאָזען אין פאַלק, ערגעץ אין אַ פאַרוואַרפען דער-

פעל, און דארט וועט ער, דער שוואַכער און אויסגעמאַרעטער פּרינץ, זיך נעמען צו דער שווערער אַרבייט פּונ'ם הויער; ער וועט ליידען אַלע נויטען, אַבי נאָר אַט דעם אונגליקליכען ברענגען אַ טרייסט-וואָרט, די עוואַנגעליע פון אונזער צייט — דעם סאַציאַליזם. פאַרשיקען, סיביר, דער טויט, דאָס אַלעס איז פאַר איהם גאָר נישט. זיין גרויסע, שטראַלענדע, באַלעבענדע אידעע פאַרשלינגט איהם אין גאַנצען, אַזוי ווי די געבענשטע דרום-זון; ער פאַראַכט יעדעס ליי-דען און איז גרייט אַנטקעגענצוגעהן דעם טויט אַליין מיט אַ צר-פּרידענעם שמיכעל אויפ'ן פנים.

אַט אַזוי איז געבאָרען געוואָרען דער סאַציאַליסטיש-רעוואָלוציאַר-נער פון די יאָהרען 1872-1874. אַזוי זיינען אויך געבאָרען געוואָרען זייערע פאַרגענגער — די קאַראַמאַזאָוועס — אַ קליין הייפּעל אַפ-געקליבענע מענער, וועלכע האָבען זיך ענטוויקעלט אונטער דעם דירעקטען אַיינפלוס פּונ'ם אינטערנאַציאָנאַל, וועלכער איז דאָן ענטשטאַנען.

מיר האָבען אַלואַ צוויי טיפּען אין דער ענטוויקלונג פּונ'ם געזעלשאַפּטליכען דענקען אין רוסלאַנד. איינער, וועלכער געהערט צו די יאָהרען 1860-1870, דער אַנדערער, וועלכער איז ערשט ער-שינען אינ'ם יאָהר 1871.

דאָס זיינען געווען צוויי פאַלשטענדיגע קאַנטראַסטען. דער גיהיליסט שטרעבט צום אייגענעם גליק; דאָס אידעאל פון זיין גליק איז אַ „פאַרניפּטיגעס“ לעבען פון אַ „דענקענדען רעאַליסט“. דער רעוואָלוציאָנער זוכט דאָס גליק פאַר אַנדערע, אויפּאַפּערענדיג זיין אייגענעם. זיין אידעאל איז — אַ לעבען פול מיט מאַטערני-שען און ליידען און אַ מאַרטירערטויט.

און עפעס אַזוי ווי אויף צו-לעכעס האָט איראַפּאָ דעם ער-שטען פון די צוויי טיפּען, וועלכער האָט אייגענטליך ניט געקענט בעקאַנט זיין ווי נאָר ביי זיך אין דער היים, גאָרניט געגעבען קיין נאַמען, און דעם צווייטען, וועלכער האָט זיך ערוואָרבען אַזאַ מעכ-טיגע באַרימטהייט, האָט זי געבענשט מיט'ן נאַמען פּונ'ם ערשטען. וואָס פאַר אַ איראַניע!

די פראפאגאנדא.

1.

די רוסישע רעוואלוציאנערע באוועגונג, אזוי ווי עס איז שוין אויבען דערמאנט געווארען, איז געווען א רעוולטאט פון די אידעען און געשעהענישען אין מערב־איראפא. אט די אידעען און געשע־ הענישען האבען שטארק געווירקט אויף דער רוסישער יוגענד, וועלכע איז געווען זעהר גענייגט, זיך צו אונטערווארפען אט די איינפלוסען אויפ'ן העכסטען גראד. איצט דארפען מיר באצייכע־ נען די אמת'ע אורזאכען, יעדע באזונדער, וועלכע האבען ארויסגע־ רופען אזא רעוולטאט, און די ריכטונג, אין וועלכער זייער איינפלוס האט געווירקט. נאכדעם ווי מען געפינט דעם אנהויב און דעם סוף פון א גרויסען טיך, דארף מען אויסרעכענען די וואסערען וואס פאלען אריין אין איהם און אויספירליך באשטימען די ריכטונג פון זיין לויף.

באווייזען דעם גאנג, ווי מערב־איראפא האט געווירקט אין רוסלאנד, איז ניט שווער. די אידעען־פארבינדונג צווישען רוסלאנד און איראפא האט קיינמאל ניט אויפגעהערט, ניט קוקענדיג אויף אלע מיטלען, וועלכע די צענזור פלעגט אָננעהמען. די פארבא־ טענע ביכער, ווי די ווערק פון פֿרוד האַן, פֿוריע, אַווען און פון די אנדערע סאציאליסטען פון דער אלטער שולע, פלעגען אלע מאל אַנקומען אין רוסלאנד געהיים, אפילו אין דער צייט פונ'ם אזיאטיש־גרויזאמען דעספאטיזם פון ניקאָלאַי דעם ערשטען.

אט די שרייבער אָבער האבען ניט געקענט האבען א דירעק־ טען שטארקען איינפלוס, ערשטענס איבער די שוועריגקייטען, מיט וועלכע עס איז געווען פארבונדען דאס ברענגען פון זייערע ווערק

קיין רוסלאַנד, און צווייטענס דורך די שפראַך, וועלכע איז געווען אונבעקאנט דער מאַסע פונ'ם לעזענדען פובליקום. זיי האָבען גע-ווירקט אויף אַ גרויסען קרייז לעזער דורך די פיעלע גלענצענדע שרייבער, וועלכע האָבען פאָפולאַריזירט די סאַציאַליסטישע איי-דעען. אַט די שרייבער האָבען אין יענער עפאָכע פאַרנומען די אַנגעזעהענסטע פלעצער אין דער רוסישער ליטעראַטור. אַז דער שפייז זיינען געשטאַנען עמליכע פון די טאַלאַנטפולסטע מענער פון די לעצטע צוויי דורות: נ. ט. ש. ע. ר. נ. י. ש. ע. ו. ו. ס. ק. י. אַ טיעפער דענקער, אַ געלעהרטער און בייסענדער פאַלעמיקער, וועל-כען מען האָט באַצאָהלט מיט מאַרטירערי פאַר זיין ערלעך מיסיאָן; דאָ בראַליבאָו, אַ געניאַלער פובליציסט, וועל-כער איז געגען זיין ווילען געוואָרען אַ קריטיקער; כאַטש ער איז געשטאַרבען אַ יונגעראַזן, 26 יאָהר אַלט, האָט ער שוין געלאָזט טיעפע שפורען, וועלכע זיינען נאָך ביז איצט ניט אָפגעווישט גע-וואָרען; מיכאַילאָו, אַ פראַפעסאָר און אַ שרייבער, וועל-כער איז פאַראורטיילט געוואָרען צו קאַטאַרוזשע אַרבייט פאַר אַ רעדע צו די סטודענטען, און אַ סך, אַ סך אַנדערע. ה. ע. ר. צ. ע. ז. און אַ גאַר ריאוואָו, די אַרויסגעבער פונ'ם ערשטען רוסישען אָרגאַן פון אַ פריי וואָרט — פונ'ם לאַנדאַנער „קאַלאַקאַל“ — זיינען געווען די אויסדריקער און פאַרטייטשער פון דער נייער ריכטונג אין אויסלאַנד. אַט די שרייבער האָבען צוגעגרייט דעם באַדען פאַר דער שפעטערער באַוועגונג, נאָכדעם ווי זיי האָבען ערצויגען אין די פרינציפען פון סאַציאַליזם אַ גאַנצען דור פון די זיבעציגער יאָהרען. ווי עס האָט נאָך אַ קלאַפּ געטאָן די פאַריזער קאַמונע, וועלכע האָט מיט איהר מוראָדיגער עקספּלאָזיאָן צוטרייסעלט די גאַנצע ציוויליזירטע וועלט, האָט דער רוסישער סאַציאַליזם אַנגענומען אַ נייעם פנים: דאָס איז די קריענערישע צייט פון זיין ענטוויקלונג; ער איז אַריבערגעגאַנגען פון די קאַבינעטען און פּרוואַט-פאַרזאַמ-לונגען אין די דערפער און ווערקשטאַטען.

אַ סך אורזאָכען האָבען מיטגעהאַלפּען דערצו, וואָס די רוסישע יוגענד האָט מיט אַזאַ היץ אַנגענומען די פרינציפען פונ'ם רעוואָלוציאָר-

ציאנערען סאציאליוזם, וועלכע די קאמונע האט פראקלאמירט. מיר וועלען זיי דא נאר אנצייגען.

ווי עס איז באקאנט, איז די קרימעער מלחמה, וועלכע האט אויפ'ן אונבארעמהערציגסטען אופן אויפגעדרעקט די צופוילטקייט פון דער גאנצער רוסישער געזעלשאפטליכער אָרדנונג, געווען דער אָנהויב פון דער רוסישער אויפֿלעבונג. אַלע האָבען אַיינגעזעהן, אַז רעפּאַרמען זיינען נויטיג, אפילו יענע, וועלכע האָבען מורא געהאַט, עס זאָל חלילה דעם שטאַאַט אַ האָר ניט געקרימט ווערען. די רעפּאַרמען האָבען זיך אָנגעהויבען. אָבער די פּראַכע איבערצור־מאַכען רוסלאַנד, וואָס איז אונטערנומען געוואָרען אונטער דער השגחה פונ'ם זעלבסט־הערשענדען קייזער, וועלכער האָט געוואָלט אַלעס לאָזען אונבאַרירט: אי זיינע הייליגע „רעכטע“, פון וועלכע מען וואָלט אַייגענטליך געדאַרפט אָנהויבען, אום פּטור צו ווערען פון דער אַלטער אָרדנונג, אי די פּריווילעגיעס פון די פּריצים, וועלכע ער האָט געוואָלט האָבען אויף זיין צד, מורא־האַבענדיג פאַר די רעוואָלוציאָן, — אַזאַ פּראַכע האָט געמוזט זיין ניט אַהין, ניט אַהער, אַ צוויי פנים־דיגע, פּול מיט ווידערשפּרובען, מיט איין וואָרט: אַ טויט־געבאַרענע.

די שרעקליכע, מיזעראַבלע, פון טאָג צו טאָג ערגער־ווערענדע לאַגע פון די פּויערען, ד. ה., ניי־צעהנטעל פון דער באַפעלקערונג, האָט געמוזט צווינגען יעדען איינעם, וועמען עס איז טיער געווען די צוקונפט פון רוסלאַנד, ערנסט נאַכצודענקען. מען האָט געמוזט זוכען פאַרשידענע וועגען, ווי אַזוי אויסצובעסערען די לאַגע פונ'ם פּאָלק. נאַטירליך, וואָלט מען זיך געווענדעט צו געזעצליכע און פּרידליכע מיטלען, ווען אַלעקסאַנדער דער צווייטער וואָלט, נאָך דער באַפּרייאונג פון די פּויערים, אויך באַפּרייט רוסלאַנד פון זיין אייגענעם יאָד, און וואָלט געגעבען כאַטש אַביסעלע פּאָליטישע פּרייהייט. צו דעם אָבער האָט ער קיין פּיצעל נייגונג ניט גע־האַט; און ווי באַלד די זעלבסט־הערשאַפט איז געבליבען אין דער פּולער מאַכט, האָט מען בלוז געקענט האַפען אויפ'ן נומען ווילען פונ'ם קייזער. וואָס ווייטער אָבער איז די האַפנונג אַלין קלענער

און שוואכער געוואָרען, אַלס רעפארמאַטאָר האָט אַלעקסאַנדער דער צווייטער ניט לאַנג אויסגעהאַלטען.

דער פּוילישער אויפּשטאַנד, וועלכער איז אונטערדריקט גע-
וואָרען מיט שרעקליכער גרויזאַמקייט, איז געווען א סיגנאַל פאַר
דער רעאַקציאָן, וועלכע איז פון טאַג צו טאַג געוואָרען מוראַדיגער.
דאָ האָט מען שוין געמוזט אַוועקוואַרפּען יעדע האַפּנונג אויף פּריד-
ליכע און לעגאַלע מיטלען. מען האָט געדאַרפּט וועהלען: ענט-
ווערער זיך אונטערגעבען, אָדער זוכען אַנדערע מיטלען צו רעטען
דאָס הייס-לאַנד; און עס איז גאַנץ-נאַטירליך, אַז אַלע, וועלכע
האַבען לייעב געהאַט רוסלאַנד, האַבען אויסגעקליבען דאָס לעצטע.
אַט אַזוי איז געוואַקסען דאָס רעוואָלוציאָנערע פּיער האַנט אין
האַנט מיט דער ווילדקייט פון דער רעאַקציע; און געהיימע געזעל-
שאַפּטען זיינען ענטשטאַנען, איינע נאָך די אַנדערע, אין אַלע
הויפּטשטעט פון רוסלאַנד.

ק א ר א ק א ז א ו א ' ס שאַס, וועלכער איז געווען א רעוול-
טאַט פון דער דאָזיגער אויפּרענונג, איז ערשינען אַלס אַ גרויזאַמע
וואָרנונג פאַר אַלעקסאַנדער דעם צווייטען. ער האָט ער אָבעך געט
געוואַלט פאַרשטעהן; נאָך מעהר, פונ'ם יאָהר 1866 איז די
משוגעט פון דער רעאַקציע פאַרדאַפּעלט געוואָרען. אין אייניגע
מאָנאַטען איז פאַרניכטעט געוואָרען אַלעס, וואָס האָט געטראָגען
דעם זיגעל פון ליבעראַליזם פון די ערשטע יאָהרען פון זיין רעגירונג.
דאָס איז ווירקליך געווען אַ טריאומפּירענדער יום-טוב פאַר דער
רעאַקציע.

2.

נאָך דעם יאָהר 1866 האָט מען באַדאַרפּט זיין בלינד אָדער א
חונף, אַז מען זאָל גלויבען אין דער מעגליכקייט, עפעס צו פאַר-
בעסערען מיט אַנדערע וועגען, אויסער געוואַלטהאַמע. דער רעוואָ-
לוציאָנערער גייסט איז שטאַרקער געוואָרען, און מען האָט בלוז
געדאַרפּט האַבען אַ קליינעם פונק, אום די ביו איצט בסוד נעהאַל-
טענע אונצופּירדענהייט צו פאַרוואַנדלען אין אַז אַלגעמיינער עקס-

פלאזיאן. אזוי ווי מיר האבען שוין געזאגט, האט די פאריווער קאָמיוניקאציע געשפיעלט די ראלע פון דעם פונקט.

באלד נאך דער קאמונע, ד. ה., אין סוף פונ'ם יאהר 1871, האט זיך אין מאסקווע געבילדעט א געהיימער בונד „דאלגושניצי“, און אין יאהר 1872 איז אין פעטערבורג ענטשטאנען דער קרוזשאק „טשאיקאוויי“, וועלכער האט געהאט זיינע אפטיילונגען אין מאסקווע, קיעוו, אדעס, אריאל און טאנאָב-ראג. ביידע ארגאניזאציעס האבען געהאט אין און דאסוועלכע ציעל: פארשפרייטען די סאציאל-רעוואלוציאנערע פראפאגאנדא אונטער די ארכיטעטור און פויערען. אויסער אַט די גרויסע געזעל-שאפטען האבען אויך עקוויסירט א סך קליינע, מיט דעם זעלבען פראגראם. איינצעלנע פערזאנען, וואָס האבען ניט געהערט צו קיינע קרוזשאקס, האבען זיך אַ לאַז געטאן „אין פאלק“ פראפאגאנדירען. די באַוועגונג האט אויסגעבראָכען צו גלייכער צייט אין פארשידענע ערטער, און איז געווען איינפאך אַ נויטווענדיגער רע-זולטאט פון רוסלאַנד'ס לאַגע, ווען מען זאָל זי באַטראַכטען פונ'ם שטאַנדפונקט פון די סאציאליסטישע אידעען, וועלכע טשערני-שעווסקי, דאבראָליובאָוו, הערצען און די אנדערע האבען צוועעט אין דער רוסישער אינטעליגענץ.

צו די רוסישע שטרעמונגען האט זיך באלד אָנגעשלאָסען אַ נייע מעכטיגע כוואליע פון אויסלאַנד. איהר קוואַל איז געווען די „אינטערנאציאנאלע געזעלשאפט פון די ארכיטעטור“, וועלכע האט דערגרייכט איהר גרעסטע קראפט אין פארלויה פון עטליכע יאהר באלד נאך דער פאריווער קאמונע. דא דארף מען אויך אונ-טערזוכען צוויי באַזונדערע וועגען, דורך וועלכע דער איינפלוס פונ'ם אינטערנאציאנאל פלעגט איבערגעגעבען ווערען אין רוסי-לאַנד. פון איין זייט איז עס געווען דורך דער ליטעראטור, און פון דער צווייטער — דורך דער דירעקטער ווירקונג אויף איינצעלנע פערזאנען. צוויי שרייבער — מיכאיל באַקונין, און אראטאָר און אַגיאטאָר, וועלכער האט געגרינדעט די אַנאַרכיס-טישע, אָדער פּעדראַליסטישע סעקציע פונ'ם אינטערנאציאנאל,

און פֿעטערלאָר און, אַ באַרימטער פֿילאָזאָף און פּובֿ-
ליציסט, — האָבען מיט זייער פּעדער זעהר פּיעל אויפגעטאָן פֿאַר
אונזער זאָך. דער ערשטער, אַלס פֿאַרפֿאַסער פֿונ'ם בוך איבער
רעוואָלוציאָן און פּעדעראַליזם, אין וועלכען ער ענטוויקעלט די איי-
דעע פֿון דער נויטווענדיגקייט פֿון אַ באַלדיגען אויפשטאַנד; דער
צווייטער, אַלס רעדאַקטאָר פֿונ'ם זשורנאַל „וופּעריאַד“ (פֿאַר-
ווערס), וועלכען ער האָט אינגאַנצען אויסגעהאַלטען כּמעט אויף
זיינע אייגענע פּלייצעס. ניט קוקענדיג דערויף וואָס אין אייניגע
פּראָגען זיינען די צוויי שרייבער ניט געווען איינפֿערשטאַנען, דאָך
האַבען זיי ביידע אַנערקענט די פּויעריס־רעוואָלוציע פֿאַר דאָס
איינציגע מיטעל, וואָס קען ווירקליך פֿאַרענדערען די אונערטרעגליכע
לאַגע פֿונ'ם רוסישען פֿאָלק.

דער אינטערנאַציאָנאַל האָט אָבער אויך געהאַט אַ דירעקטען
איינפֿלוס אויף דער רוסישער באַוועגונג. דאָ דאַרפֿען מיר זיך
אָביסעל אומקערען צוריק, וואָרים אין דעם דאָזיגען פֿונקט ריהרט
זיך די רוסישע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג אָן מיט דער רייז־איני-
ווידאַליסטישער פֿון דעם אַזוי־גערופּענעם ניהיליזם, פֿון וועלכען
עס איז שוין אויבען דערמאַנט געוואָרען. די פּרויען האָבען גע-
קעמפט פֿאַר זייער עמאַנציפּאַפּיע און צו דערזעלבער צייט פֿאַר
העכערע בילדונג. אַזוי ווי די טירען פֿון די העכערע שולען אין
רוסלאַנד זיינען געווען צוגעמאַכט פֿאַר זיי, האָבען זיי באַשלאָסען
פֿאַהרען נאָך אויסלאַנד, אום דאָרט צו ערווערבען די קענטענישען,
וועלכע זייער אייגען לאַנד האָט זיי ענטזאָגט. די פּרויען שווייץ,
וועלכע האָט אַמאָל פֿאַר קיינעם ניט צוגעמאַכט ניט איהרע נרע-
נעצען, ניט איהרע אוניווערזיטעטען, איז געוואָרען דאָס ליעבלינג-
לאַנד פֿון אַט די נייע „עול־ה־רגל־ניקעס“; און די באַרימטע שטאָדט
ציריך איז איין צייט געוואָרען זייער ירושלים. פֿון אַלע עקען
פֿון רוסלאַנד, פֿון דער וואַלאַנג, פֿונ'ם שטיצען דאָן, פֿונ'ם
קאַווקאַז, פֿונ'ם ווייטען סיביר, האָבען זיך אַ לאַז
געטאָן יונגע מיידלאך, כּמעט קינדער, מיט אַ לייכטען טשעמאַדאַני-
טשיק אויף די הענט, כּמעט אַהן מיטעל, גאַנץ אַליין, אויף טויענדער

ווערסט, וואוהין זיי האָט געטריבען דער דורשט נאָך קענטענישען, וועלכע האָבען געקענט פאַרזיכערען זייער געווינשטע אונאַבהענג-ניגקייט. אַנקומענדיג אין דעם לאַנד, נאָך וועלכען זיי האָבען גע-ביינקט, האָבען זיי דאָרט געפונען ניט נור מעדיצינישע שולען, נאָר אויך אַ גרויסע באַוועגונג, פון וועלכער פיעל פון זיי האָבען אין דער היים קיין באַגריף ניט געהאַט. דאָ ווייזט זיך ווידער אַרויס דער אונטערשיעד צווישען דעם פריהעריגען ניהיליזם און דעם סאָ-ציאַליזם פונ'ם שפעטערן דור.

— וואָס איז די גאַנצע וויסענשאַפט, — האָבען זיך געפרעגט יונגע מיידלאַך, — אויב ניט אַ מיטעל צו קריגען אַ פאַרטיילגהאַפטע לאַגע צווישען די פרווילעגירטע קלאַסען, צו וועלכע מיר געהערען סיי-ווייסי? ווער וועט אויסער אונז באַנוצען אַט די אַלע פאַר-טיילען, וועלכע די קענטענישען גיבען? און אויב קיינער ניט, וואָס-זשע פאַר אַן אונטערשיד איז צווישען אונז און דער גאַנצער מאַסע בלוטוויגער, וואָס לעבען פונ'ם בלוט און פון די טרערען פון אונזער אונגליקליכען פאַלק?

און אַנשטאַט די מעדיצינישע שולען האָבען די מיידלאַך אַנ-געהויבען באַזוכען די זיצונגען פונ'ם אינטערנאַציאָנאַל, שטודיר-רען די פאַליטישע עקאָנאָמיע, די ווערק פון מאַרקס, באַקונין, פֿרוד האַל און אנדערע גרינדער פונ'ם אייראָפּעאישען סאָציאַל-ליזם. אין גיכען איז די שטאַדט ציריך—אַן אָרט פון וויסענשאַפט-ליכע קענטענישען, — געוואָרען אַ ייִן גרויסער קלוב. איהת נאָמען האָט זיך פאַרשפּרייט איבער גאַנץ רוסלאַנד און האָט צו-געצויגען הונדערטע פון דער יוגענד. דאָן האָט די קייזערליכע רע-גירונג אַרויסגעגעבען אַ לעכערליכע און שענדליכע אוקאַז, אין וועלכען זי איז מתרה, אַז די רוסען, וועלכע וועלען באַלד ניט פאַר-לאָזען די שרעקליכע שטאַדט, וועלען געשטעלט ווערען אויסער דעם געזעץ. די רעגירונג האָט דאָ זעהר צוגעטראָפען, וואָרים סיי-ווייסי האָבען אַ סך רוסען אין ציריך. אויסגעאַרבייט פלענער, ווי אזוי צו קומען אַהיים, נאַטירליך מיט דעם צוועק, דאָרט צו פראַפּאָגאַנדירען די אידעען פונ'ם אינטערנאַציאָנאַל, און דער אוקאַז האָט נור צו-

געהאלפן: אַנשטאָט וואָס זיי האָבען געזאָלט פאַהרען איינציג ווייז און לאַנגזאַם, האָבען זיי זיך אַ לאַז געטאָן אַלע מיט אַמאָל, זייערע פריינד אין רוסלאַנד האָבען זיי באַגעגענט מיט באַגייס־טערונג און זיי האָבען זיך באַלד גענומען מיט'ן גאַנצען פייער פון דער יוגענד צו פאַרברייטען די אידעען פונ'ם אינטערנאַציאָנאַלען סאַציאַליזם.

3.

אין ווינטער פון דעם יאָהר 1873, אין איינע פון די אַרימע שטיבלעך אין דער אומגעבונג פון פעטערבורג, פלעגען זיך אַלע וואָך אַרומקלייבען אַ גרויסע צאָהל פון אַרבייטער אַרום דעם פירסט פּעטער קראָפּאָטקי, וועלכער פלעגט זיי ערמלערען די פרינציפּען פון סאַציאַליזם און פון רעוואָלוציאָן. אַ רייכער קאַזאַק, אַ בוכאַו, וועלכער איז שוין געווען אין די לעצטע גראַדען פון שווינדוכט, האָט דאָסזעלבע געטאָן אויף די ברעגען פונ'ם דאָן. דער אַפיציר לעאַנידשישקאָ איז אַריינגעטראָטען אַלס וועבער אין אַ פאַבריק אין פעטערבורג מיט דעמזעלבען ציעל צו פראָפּאָגאַנדירען. צוויי אַנדערע מיטגלידער פון דערזעלבער געזעלשאַפּט, דמיטרי ראַגאַטשאַוויטש און מיט איינעם פון זיינע פריינד, האָבען זיך אוועקגעלאָזט אין טווערסקי גובערניע, אַלס פּילשטיקעס (האַלצזעגער), אום צו פראָפּאָגאַנדירען צווישען די פויערען. אינ'ם זעלבען ווינטער האָט אַ דאָרטיגער פאַמעשטיק זיי גע'מסר'ט און מען האָט זיי ביידען אַרעס־טירט. מיט דער הילף פון פויערען איז זיי געלונגען זיך אַרויס־צוכאַפּען פון דער פּאָליציי'ס לאַפּעס, און זיי זיינען אַנגעקומען אין מאַסקווע, וואו זיי האָבען אָנגעהויבען פיהרען פראָפּאָגאַנדע צווישען דער יוגענד. דאָ האָבען זיי זיך צוזאַמענגעטראָפּען מיט צוויי פרויען, וועלכע זיינען ניט לאַנג אַנגעקומען פון ציריך מיט'ן זעל־בען ציעל. אויף זאַ אַפּן האָבען זיך די צוויי שטראַמען, איינער אַ לאַקאַלער, דער צווייטער פון אויסלאַנד, באַגעגענט אויף שריט און שריט, און ביידע האָבען געפיהרט צו איין זאַך. די אונטער־

ערדישע ביכער און זשורנאלען האבען אויסגערופען: „עס האט שוין אויסגעשלאגען די לעצטע שעה פון דער אלטער בורזשואזער וועלט. זי דארף צושטערט ווערען... א נייע וועלט, געגרינדעט אויף דער סאלידאריטעט, אויף דער ברידערשאפט פון אלע מענשען; א וועלט, וואו עס וועלען ניט זיין ניט קיין טרערען, ניט קיין אַרימ קייט און נויט, איז שוין גרייט צו ענטשטעהן אויף די חורבות פון דער אלטער. צו דער ארבייט, אלזא! לעבען זאל די רעוואלוציאן, דאס איינציגע מיטעל צו פארווירקליכען אט דעם גאלדענעם איר דעאל!“ די סטודענטען און סטודענטקעס, וועלכע זיינען צוריק געקומען פון אויסלאנד, פלעגען אריינברענגען א נייעם פייער אין די הערצער פון דער יוגענד דורך זייערע ערצעהלונגען פונ'ם גרוי סען קאמף, וועלכען דער מערב־איראפעאישער פראלעטאריאט האט אנגעהויבען; פונ'ם אינטערנאציאנאל און זיינע בארימטע גרינדער; פון דער קאמונע און איהרע מארטירער. און צוזאמען מיט נייע אנהענגער האבען זיי זיך גרייט געמאכט צו געהן „אין פאלק“, אריינצופיהרען דיזעלבע אידעען אין לעבען. די, וועלכע זיינען שוין געווען אין די דערפער, פלעגט מען באפאלען, ווי בינען אויף האניג, מיט פארשידענע פראגען: וואס איז אזוינס דאס מעכטיגע און רעטזעהאפטע פאלק, צו וועלכען זייערע עלטערען האבען זיי איינגעפלאסען אזא שרעק, און וועלכע זיי האבען דאך שוין לייעב באקומען מיט'ן גאנצען פייער פון א יונגען הארצען, כאטש זיי קענען עס נאך גארניט? און די געפרעגטע, וועלכע האבען שוין דורכגעמאכט דיזעלבע יסורים פון צווייפעל און שרעק, פלעגען ענטפערען מיט פייער, אז דאס „שרעקליכע“ פאלק איז גוט, איינפאך און צוטרויליך, אזוי ווי א קינד; אז עס נעמט אויף זיינע פריינד ניט נור אהן יעדען חשד, נאר מיט אויסגעשטרעקטע ארעמס און מיט אן אפען הארץ; אז אלע, אלט און יונג, זאמלען זיך צונויף, נאך דעם לאנגען, שווערען ארבייטסטאג, ארום זיי אין א פינסטערער, פארשווארצטער, פאררויכערטער שטוב, און דארט, ביים שוואכען ליכט פון א פויער־לעמפעלע, דערצעהלען זיי זיי איבער סאציאליזם, אדער ליינען זיי פאר עפעס א ביכעל. אז א

פראָפאָגאָנדיסט קומט אין אַ דאָרף, הערען אויף אַלע דאָרפס־פאָר־זאַמלונגען, וואָרים די פויערען ווילען בעסער איהם הערען. דער־ביי פלעגען זיי אויך אויסמאַלען דאָס בילד פון די אונגעהייערע ליידען פונ'ם אונגליקליכען פאָלק; ליידען, וועלכע זיי האָבען אַליין מיט זייערע אויגען געזעהן, און פלעגען אויך אַנווייזען אויף די שוואַכע צייכענס, וועלכע זייער פאַנטאַזיע האָט אפשר אַביסעל צו גרויס געמאַכט, וועלכע האָבען זיי אָבער פאַרויכערט, אַז דאָס פאָלק איז נאָך ניט אַזוי דערשלאָגען, ווי מען מיינט; אַז אין איהם קומט עפעס פאַר אַ מין אויפֿרעגונג. אַלעס דאָס ווייזט, אַז זיין געדולד שעפט זיך אויס, אַז עס דאַרף עפעס געשעהן, אַז רוס־לאַנד שטעהט ביים שוועל פון שרעקליכע געשעהענישען.

אַט די אַלע פאַרשידענע און מעכטיגע אַיינפלוסען האָבען שטאַרק געווירקט אויף די עמפפֿענגליכע מוחות פון דער רוסישער יוגענד, און האָבען אַרויסגערופֿען יענע גרויסע באַוועגונג פון די יאָהרען 1873-1874, פון וועלכע עס הויבט זיך אַז אין רוסלאַנד אַ נייע רעוואָלוציאַנערע עפאַכע.

אַזוינס איז ניט געווען ניט פריהער, ניט שפעטער. עפעס אַזוי ווי אַ מין אַנטפֿלעקונג וואַלט דאָ געאַרבייט, ניט קיין פראָ־פאַנאַנדאָ. אין אַנפאַנג קען מען נאָך אַנווייזען דאָס אָדער יענעם בוך, די אָדער יענע פֿערזאַן, וועלכע האָבען דעם אַיינפלוס אויף דעם אָדער אויף יענעם, ער זאָל צושטעהן צו דער באַוועגונג; וויי־טער אָבער ווערט עס אונטערגליך. אַ מעכטיגער קול האָט זיך געלאָזט הערען אין גאַנצען לאַנד, צורופֿענדיג אַלע, ווער עס האָט נאָר אַ לעבעדיגע נשמה, צו דער גרויסער זאַך: רעמען דאָס היים־לאַנד און די מענשהייט. און אַלע, אין וועמען עס איז נאָר געווען אַ לעבעדיגע נשמה האָבען זיך אָפֿגערופֿען און זיינען געגאַנגען נאָכ'ן קול, פול אומעט און אונצופֿרידענהייט מיט זייער פאַרגאַנגענעם לעבען. זיי האָבען איבערגעלאָזט אַלעס: דעם אַייגענעם דאָך, דריכטום, כבוד, פאַמיליע; איבערגעגעבען זיך דער באַוועגונג מיט יענעם ענטוויאַזם, מיט יענעם פייערדיגען גלויבען, וועלכער קען ניט קיין הינדערניסען, צעהלט ניט די קרבנות, און פאַר וועלכע ליידען

און אומקומען זיינען אונפארמידליך, נויטווענדיג צו אַזאַ אַרבייט. מיר ווילען שוין ניט ריידען פון די יונגע לייט, אפילו פון אַריסטאָקראַטישע פאַמיליען, וועלכע פלעגען צו פופצעהן שעה אַ טאָג אַרבייטען אין די פאַבריקען, אין די ווערקשטאַמען, אויפ'ן פּעלר. קוראָזש און גרייטקייט אויף אָפּפּער פאַסט פאַר דער יונגער. כאַראַקטעריסטיש איז דאָס, אַז אויך עלטערע מענשען, ריכטער, דאַקטוירים, אָפיצירען, מענשען מי אַ גוטער לאַגע, אויף זעלכע זיי האַבען פאַרבראַכט זייערע בעסטע יונגע יאָהרען, ביז זיי האַבען זי עררייכט, אויך אַזעלכע האַבען זיך אָנגעשטעקט מיט אַט די אי-דעען; און צווישען זיי זיינען געווען איבערגעבענע מענער.

אַט די באַוועגונג קען קוים אָנגערופּען ווערען אַ פּאַליטישע. גיכער איז דאָס געווען אַ מין קרייז-צוג; זי האָט געהאַט דעם אַנשטעקענדען און אַלעס פאַרשלינגענדען כאַראַקטער פון די רע-ליגיעזע באַוועגונגען. מענשען האַבען זיך באַשטרעבט ניט נור צו דערגרייכען באַשטימטע פּראַקטישע ציעלען, נאָר האַבען אויך געוואַלט באַפּרידיגען דאָס טיעפע באַדערפעניש פון דער פּערזענלי-כער מאַראַלישער רייניגונג.

אַט די עדעלע באַוועגונג האָט אַבער ניט אויסגעהאַלטען און האָט ניט געקענט אויסהאַלטען דעם צוזאַמענשטויס מיט דער רוי-הער, האַרטער ווירקליכקייט.

מיר ווילען דערמיט ניט זאָגען, אַז דער רוסישער פּויער איז געווען גלייכגילטיג אַדער פיינדליך צום סאָציאַליזם. אַלס אַן אַרבייטער-פּאַלק הויפטזעכליך, וואָס איז געוואוינט צו אַסאַציאַ-ציעס פאַר פאַרשידענע פּראַדוקציעס, און וואָס האַלט פון אוראַלמע צייטען אַז דאָס הויפטווערקצייג פון דער פּראַדוקציע — די ערד — געמיינשאַפּטליך, איז דאָס רוסישע פּאַלק פּעהיג זיך צו פאַרהאַל-טען געגען דעם סאָציאַליזם סימפּאַטישער און שכל'דיגער פון אַן אַנדערען. אויב עס וועט, ווען עס ניט איז, מאַכען אַ רעוואָלוציאַן, וועט עס נאָר זיין אינ'ם נאָמען פון סאָציאַליסטישע פּאַדערונגען. אַ רעוואָלוציאַן אַבער פּאַדערט שטענדיג אַ שטאַרקע אָרגאַניזאַציע, וועלכע קען נור באַשאַפּען ווערען דורך סאָציאַליסטישע אַדער ריין

רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאָגאַנדאַ. אַפּען פּיהרען אזאַ פּראָפּאָגאַנדאַ האָט מען נישט געקענט, און מען האָט געמוזט אַנקומען צו דער געהיימער, וועלכע איז אין אונזערע דערפער גאַנץ אונמעגליך. יערער איינער, ווער עס באַזעצט זיך אין דאָרף, סיי אַ בעל־מלאכה, סיי אַ דאַרפס־לעהרער אָדער אַ שרייבער, איז ער באַלד ביי אַלעמען אויף די אויגען. אויסער דעם קען דער פּויער אויך נישט באַהאַלטען אַ סוד פאַר די אַנדערע דאַרפסלייט. וואָס הייסט, ער וועט זיך נישט דורכריידען מיט זיין שכן פון אזאַ אונגעווענה־ליכען פאַקט, ווי לייענען אַ בוך, און נאָך באַזונדערס, אז דאָס בוך רעדט פון אזאַ נאַטירליכער, אמת'ער און גוטער זאַך, ווי די, וואָס דער סאַציאַליסט דערצעהלט איהם? און גאַנץ נאַטירליך, ווי נור אַ פּראָפּאָגאַנדיסט קומט צו איינעם פון זיינע פריינד, דער־וויסט זיך דערפון באַלד דאָס גאַנצע דאָרף, און איז איין האַלבע שעה איז שוין די שטוב פול מיט לאַנגביכערדיגע פּויערען, וועלכע לויפען הערען דעם אונבאַקאַנטען; זיי געפינען אפילו נישט פאַר נייטיג אַנזאַגען פריהער נישט איהם, נישט דעם בעל־הבית. אויב די שטוב איז קליין פאַר אַלע, פיהרט מען דעם גאַסט אין די דאַרפס־אופראַוואַ, אָדער איינפאַד אויף דער גאַס, און דאַרט לייענט ער זיינע ביכלאַך, אָדער האַלט אַ רעדע אונטער דעם אַפּענעם הימעל. זעלבסטפאַרשטענדליך, אז ביי אַזעלכע זיטען האָט די רעגירונג אַהן שוועריגקייטען זיך באַלד דערוואוסט פון דער אַגיטאַציע צווישען די פּויערען.

באַלד האָבען זיך אַנגעהויבען אַרעסטען איינע נאָך די אַנדערע. לויט אַ ראַפּאָרט פון אַ רעגירונגס־צירקולאַר זיינען זיבען און דרייסיג גובערניעס געווען „אַנגעשטעקט“ מיט דער פּראָפּאָגאַנדאַ. באַשטימט ווייס קיינער נישט די צאָהל פון די אַרעסטירטע; אין איין פּראָצעס פון די „193“, וועלכער האָט זיך געצויגען פיער יאָהר, האָט די צאָהל דערגרייכט, נאָך דער אַפיציעלער סטאַטיסטיק, סוויזענד פיער הונדערט.

נאָך די פאַרלאָרענע אַכער פּלעגען אַרויסטרעמען אויף דער סצענע נייע ריזהען פון קעמפער, ביז ענדליך, דורך דער אונגע־

הייערער צאהל פון אפפער, האט דער קאמף אנגעהויבען שטילער ווערען. דאך האט די באוועגונג, אט וואקסענדיג, אט פאלענדיג, געדויערט צוויי יאָהר. ענדליך האט מען געמוזט מודה זיין, אז מיט'ן שטערן קען מען די וואַנד ניט דורכשלאָגען. פונ'ם יאָהר 1878 האט זיך דער כאַראַקטער פון דער באוועגונג געענדערט. די גרוי־סע פראַפאָגאנדא, ד. ה., דאָס איינציגע מיטעל, וואָס וואָלט נאָך אימשטאַנד געווען אויפצוהויבען די פויערען צו אַן אויפשטאַנד, האט מען אָפגעלאָזט, און איהר פלאַץ האָבען פאַרנומען די „פאַסע־לעניעס“ — קליינע קאָלאָניעס, וועלכע האָבען נור גערעכענט אויף אַ מעהר אָדער וועניגער דויערנדע טעטיגקייט אין אַן אויסגעקלי־בענעם אָרט. אום אויסצומיידען די אונטערוואַסער פעלזען, אין וועלכע די פריהערדיגע באוועגונג האט זיך צושלאָגען, זיינען די קאָלאָניסטען געווען זעהר פאַרויכטיג; זיי האָבען געזעהן, אז זיי זאָלען ניט ציהען קיינעמ'ס אויפמערקזאַמקייט אויף זיך, ניט מאַכען קיין רעש, פיהרען די אַגיטאַציע נאָר צווישען אַזעלכע פויע־דען, וועלכע זיי האָבען פערזענליך געקענט אַלס זיכערע און פאַר־ניפטיגע. די קאָלאָניעס זיינען געוואָרען וועניגער אונטערוואַרפען די ריזיקע אויסגעפונען צו ווערען, און האָבען זיך געהאַלטען איי־ניגע יאָהר; דערפאַר אָבער האָבען זיי ניט געלאָזט קיין שפורען פון זייער טעטיגקייט. אַנדערש האט עס אויך ניט געקענט זיין; זיי האָבען ניט געקענט פיעל אויפמאַן, וואָרים רוסלאַנד איז אונגע־הייער גרויס, און זיי האָבען געמוזט, אפילו אין די אויסערוועהלטע ערטער, אויך באַגרענעצען דעם קרייז פון זייער אַרבייט.

4

די פראַצעסען פון די פראַפאָגאנדיסטען אין די יאָהרען 1877 און 1878 באַצייכענען דעם סוף און אויך די גרויסקייט פון דער דאַזיגער ערשטער פּעריאָדע פון דער רעוואָלוציאַנערער באוועגונג. דער רוסישער רעגירונג האט זיך זעהר געוואָלט נאָכטאַנצען דער צווייטער פראַנצויזישער אימפעריע, וועלכע האט גוט פאַר־שטאַנען, ווי זיך צו שפּילען מיט דעם רוימען קענצייכען; און

דערפאר האָט זי באַשטימט, אַז דער ערשטער גרויסער פּראָצעס פון די „50“ זאָל זיין אָפּען; זי האָט געהאַפּט, אַז די דערשראָקענע פּריווילעגירטע קלאַסען וועלען זיך ענגער צוזאַמענשליסען און וועלען אַוועקוואַרפען אַלע דומע אידעען. זי האָט אָבער אַ גרויסען טעות געהאַט. אפילו יענע, וועלכע האָבען זיך פאַרהאַלטען פּינגד-ליד צו די רעוואָלוציאַנערען, זיינען ערשטוינט געוואָרען, ווען זיי האָבען דערזעהן זייער מערקווירדיגע גרייטקייט צו זעלבסטאויפֿ-אַפּפּערונג.

„דאָס זיינען דאָך הייליגע!“, האָט יערער איינער אויסגעשריען,

ווער עם האָט נאָר בייגעוואוינט דעם דאָזיגען פּראָצעס.

דער פּראָצעס פון די „193“, וואָס איז פאַרגעקומען אויפֿ'ן

צווייטען יאָהר, האָט נאָך פאַרשטאַרקט דעם איינדרוק.

און ווירקליך, ס'האָט אויסגעזעהן, אַז אַלעס ערלעך און ערהאַ-

בענע אין דער מענשליכער נאַטור איז קאַנצענטרירט געווען אין

דעם דאָזיגען הייפּעל פון דער העלדישער יוגענד. איבערגעגעבען

אויפֿ'ן העכסטען גראַד דער גרויסער אידעע, האָבען זיי געוואָלט

אויפּאַפּערען ניט נאָר זייער לעבען, זייער צוקונפּט, זייער קאַריערע,

נאָר אויך זייער נשמה. זיי האָבען זיך געוואָלט באַפּרייען פון

אַלערליי אַנדערע געדאַנקען, פון יעדען פּערזענליכען באַנד, כדי

זיך אַהן טענות, אין גאַנצען איבערצוגעבען דער זאך. די שטרענג-

סטע מאַראַל איז געוואָרען איינע פון די עיקרים, און עם איז געווען

אַ צייט, ווען יונגע לייט פון ביידע געשלעכטען האָבען זיך געהאַל-

טען אין זייערע פאַרהעלטניסען ווי שטרענגע נזירים.

פאַר זיך האָבען די פּראָפּאַגאַנדיסטען נאָרניט געוואָלט. זייער

איינזענער „איד“ האָט ביי זיי ניט עקזיסטירט. דערפאַר אָבער

האָבען זיי ניט געפּאַסט פאַר'ן פאַרשטעהענדיגען שרעקליכען קאַמף.

דער טיפּ פונ'ם פּראָפּאַגאַנדיסט פון די זיבעציגער יאָהרען האָט

גיכער געהערט צו אַזעלכע, וועלכע ווערען אַרויסגערופען דורך

רעליגיעזע, אָבער ניט רעוואָלוציאַנערע באַוועגונגען. דער סאַ-

ציאַליזם איז געווען זיין אמונה, דאָס פאַלק — זיין נאַט. כאַטש

מען האָט אַרויסגעזעהן די אונגעליכקייט, דאָך איז ער געווען זי-

כער, אז היינט-מארגען וועט אויסברעכען א רעוואלוציאָן, אזוי ווי אין מיטעלאַלטער האָבען מענשען געגלויבט, אז דער יום-הדין קומט אָן. די ווירקליכקייט האָט געבראכט אַ שרעקליכען קלאַפּ דעם פייערדיגען באַגייסטערטען גלויבען, וואָרים זי האָט איהם געוווּזען זיין גאָט, אזוי ווי ער איז, ניט אזוי ווי ער האָט זיך איהם אויסגעמאַלט אין זיין פאַרשטעלונג. ער איז טאַקע ווייטער געווען גרייט אויף אָפּפּער, איהם האָט שוין אָבער געפעלט דער פריהער-דיגער פייער, דער פריהערדיגער דאַרשט צום קאַמף. איין מאָל האָט ער זיך אָפּגענאַרט, האָט ער פאַרלאָרען יעדע האָפּנונג אויפ'ן זיעג, און אויב איהם האָט זיך נאָך געוואַלט אַ קראַנץ, איז עס שוין געווען אַ קראַנץ פון דערנער, ניט פון רויווען. אזוי ווי דער קריסט אין די ערשטע יאהרהונדערטען, איז ער געגאַנגען אויף מאַרטירעריי, קלאַר זעהענדיג און פאַרשטעהענדיג אַלעס; האָט אַלעס איבער געטראָגען מיט פולער גייסטעסרוה, זאַגאַר מיט פאַרגינגען, וואָרים ער האָט געוואוסט, אז ער ליידיט פאַר זיין גלויבען. ער איז געווען פול ליעבע און האָט צו קיינעם ניט געפיהלט קיין האָס, אפילו ניט צו זיינע תּלמידי.

אַט דאָס איז געווען דער פראָפּאגאַנדיסט פון די יאהרען 1876-1872. ער האָט געהאַט צופיעל אידעאָליזם, אום ער זאָל קענען ביישטעהן אינ'ם שווערען, האַרטען קאַמף. אָדער ער האָט זיך געמוזט ענדערען, אָדער פאַרשווינדען.

און עס האָט זיך שוין אָנגעהויבען אויסאַרכייטען אַ נייער טיפּ פונ'ם רעוואָלוציאָנער, וועלכער איז שוין גרייט געווען יענעמ'ס פּלאַץ צו פאַרנעמען. אויפ'ן האַריזאָנט האָט זיך שוין אָנגעהויבען ווייזען אַ טונקעלע פיגור, באַלויכטען ווי מיט'ן פייער פון גיהנום; מיט שטאַלץ אויפגעהויבענעם שמעָרן און בליק, פול אַרויספאַדער-רונג און ראַכע, האָט זי זיך אָנגעהויבען דורכשלאָגען אַ וועג צווישען דער דערשאַקענער מאַסע, כדי מיט אַ פעסטען שריט אַרויפצו-טרעטען אויף דער סצענע פון דער געשיכטע.

דאָס איז געווען דער טעראַריסט.

די טעראָריסטען.

1.

די יאהרען 1876 און 1877 זיינען געווען די פינסטערסטע און שווערסטע פאר די רוסישע סאָציאַליסטען. די באַוועגונג „אין פּאַלק“ האָט צו טייער געקאַסט. דער דעספּאָטיזם, אין אַן אַנפּאַל פּון פּאַרריקטען שרעק, האָט אָפּגעשניטען גרויזאַם און אַהז רחמנות אַ גאַנצען דור. די אַסטראָגען זיינען געווען פּול; עס איז שוין קיין פּלאַץ ניט געווען, האָט מען געבויט נייע. וואָס זיינען אָבער געווען די פּאַלגען פּון די אַלע אָפּפּער? ... זיי זיינען געווען גאַרניט אין פּאַרגלייך מיט דער מאַסע פּון די פּאַרצעהרטע קרעפטען. וואָס האָט מען געקענט ערוואַרטען פּון אַ קליינער צאָהל פּויערען און אַרבייטער, וועלכע האָבען זיך אָנגעאייגענט די אידעען פּונ'ם סאָציאַליזם? וואָס האָבען געקענט אויפּמאַן די „קאַלאַניעס“, וועלכע זיינען געווען צושפּרייט דאָ און דאָרט? די פּאַרגאַנגענהייט איז געווען טונקעל, די צוקונפּט פינסטער און האַפּנונגסלאָז. אַפּשטעלען זיך אָבער האָט די באַוועגונג ניט געקענט. די אויפּגערענטע רעוואָלוציאָנערע יוגענד, פּאַרברענט פּונ'ם דאָרשט נאָך טעטיגקייט, האָט נור געזוכט אַן אַנדער וועג צו פּאַרווירקליכען דיזעלכע צוועקען. געפינען אַזאַ וועג איז געווען גאַר ניט לייכט ביי די באַדינגונגען פּונ'ם רוסישען לעבען. דאָס זוכען האָט לאַנג געדויערט און איז געווען געפּעהרליך. אַ סך קרבנות זיינען געפּאַלען אויפ'ן וועג, וואָרים עס האָט געהייסען: זוכען אַן אויסגאַנג פּון אַ פינסטערער הייל, פּול אָפּגורנדען און גריבער, וואו יעדער שריט פּאַרווערטס קאַסט מעהרערע לעבענס, און נאָר דאָס קרעכצען פּון די געפּאַלענע ברידער ווייזט דעם וועג די, וועלכע זיינען געבליבען ביים לעבען.

צום באַוואַנדערן איז געווען דאָס געהן „אין פּאַלק“; עס האָט אויסגעפּראַוווט די מאַכט פּונ'ם וואָרט; איצט האָט מען געדאַרפֿט אויספּראַווען אַ געגענגעזעצטען וועג — אַ וועג פֿון אַרבייט.

„אונז איז עס ניט געלונגען, ווייל מיר זיינען געווען פּוסטע פּלאַפּלער; ניט פּעהיג צו אַ ווירקליכער אַרבייט.“ דאָס איז געווען דער ביטערער פּאַרוואָרף, וואָס זיי האָבען זיך אַליין געמאַכט, ווען זיי האָבען באַמערקט דעם נייעם רעוואָלוציאַנערען דור, וועלכער האָט געדאַרפֿט זייער פּלאַץ פּאַרנעמען; און דאָס האָבען געזאָגט מענשען, וועלכע האָבען איבערגעלעבט אַזאַ גרויסע באַוועגונג. דער צורוף: „צו דער אַרבייט!“ איז געוואָרען אַזוי אַל-געמיין, ווי מיט אייניגע יאָהר צוריק דער קול: „אין פּאַלק!“ נו, איז געווען די פּראַגע, וואָס פּאַר אַ מין אַרבייט זאָל מען אונטער-נעמען?

די רעוואָלוציאַנערען, געטריבען דורך דעם אונאיינגענוציגען וואַונש צו טאָן אַלעס פּאַר דאָס פּאַלק און נאָר פּאַר דאָס פּאַלק, האָבען קודם-כל אָנגעווענדט זייערע קרעפטען אַרויסצורופּען אַ באַ-וועגונג צווישען דעם פּויערנטום. די ערשטע קרוזשאַקעס פֿון די אַזויגערופּענע „בונטאַרעס“ (עמפּערער), וועלכע האָבען געזעהן דעם ערפּאָלג פֿון דער באַוועגונג אין אַ באַלדיגען אויפּשטאַנד, האָבען זיך נאָך אָנגעהויבען אינ'ם יאָהר 1875.

„בונטען“ קען מען אָבער קינסטליך ניט מאַכען; זיי קומען פֿון זיך אַליין.

ס ט ע פ א נ א ו ו י ט ש איז געווען דער איינציגער, וועל-כער האָט פּאַרשטאַנען, אַז דעם רוסישען פּויער קען מען אַנדערש ניט געוויינען, סיידען וויזענדיג איהם זיינע אייגענע צרות, וועלכע ער זעהט טאַגטעגליך מיט זיינע אייגענע אויגען; און דערפּאַר איז די פּאַרשווערונג, וועלכע ער האָט געמאַכט, מעהר געלונגען פֿון אַלע אַנדערע. און אפילו דאָ האָט אויך די רעגירונג פּריהער פּאַרכאַפּט, איידער עס איז דערנאָנגען צו אַן אויפּשטאַנד. אין אַנדערע פעלע זיינען די רעזולטאַטען געווען נאָך טרויעריגער.

אין די שטערט האָט דיזעלבע שטרעבונג אַרויסצורופען אַ בונט אָנגענומען אַן אַנדער פּאַרם: די רעוואָלוציאַנערען האָבען זיך פּרוּבירט צום ערשטען מאל אַרויסצוגעהן אויף די אָפענע פּלעצער.

די יאָהרען 1876, 1877 און די ערשטע חדשים פון 1878 זיינען געווען אַ פעריאָדע פון מעהר אַדער וועניגער באַדייטענדע דעמאָנטראַציעס, ווי די לויט פון טשערנישעוו און פּאַד-לעווסקי'ן, די דעמאָנסטראַציע אויף דעם קאַזאַנסקי פּלאַטש-טשאַד, וועלכע האָט געהאַט אַזאַ טראַגישען סוף און, ענדליך, די אַדעסער דעמאָנסטראַציע אינ'ם טאַג, וואָס קאַוואַלעווסקי איז פאַראורטיילט געוואָרען, וועלכע איז געווען אַן אמת'ע שלאַכט מיט טויטע און פאַרוואַנדעטע פון ביידע זייטען און מיט הונדערטע אַרעסטירטע אויפ'ן צווייטען טאַג. עס איז גאַנץ לייכט געווען צו פאַרשטעהן, אַז מיט אַזאַ וועג וועט מען ווייט ניט געהן. די כחות פון די רעוואָלוציאַנערען און פון דער רעגירונג זיינען אַזוי געווען ניט גלייך, אַז אַזעלכע דעמאָנסטראַציעס האָבען נאָר געפיהרט צו אַפּפער. די בעסטע פון דער רוסישער יוגענד האָבען זיך פּריוויליג אויפגעאַפּפערט צום קייזערליכען מולך.

אין די גרויסע שטערט אין רוסלאַנד קומט אַ רעוואָלוציאַן, אַדער אפילו אַן אויפשטאַנד, זעהר שווער אָן. אין אונזערע שטערט איז קאַנצענטרירט גאָר אַ קליינער טייל פון דער גאַנצער באַפעל-קערונג פונ'ם לאַנד; דריי פערטעל טייל פון די דאָזיגע שטערט זיינען ניט מעהר ווי גרויסע דערפער, וועלכע שטעהען אַפּ אויף הונדערט וויאַרסט איינער פונ'ם אַנדערן. שטערט מיט פּערציג פּופציג טויזענד איינוואוינער האָבען ניט מעהר ווי פיער פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג, ד. ה. אונגעפעהר פיער מיליאָן. פאַר דער רעגירונג אָבער, וועלכע האָט אין איהרע הענט די מיליטער-קרעפּ-טען פונ'ם גאַנצען לאַנד, איז גאַנץ לייכט פון אַזעלכע 5-6 הויפּט-שטערט, וואו עס איז נאָר מעגליך אַ גרויסע באַוועגונג, צו מאַכען מיליטער-לאַגערען; און אַזוי האָט זי טאַקע געמאַן.

אַט די קאַמבינאַציע דאַרף מען ניט פאַרגעסען, אויב מען וויל

פארשטעהן די אורזאכען פון דעם אַלעם, נוֹאָם האָט ווייטער פאָר-
סירט. מען האָט זיך אָפּגעלאָזט פון אַלערליי דעמאָנסטראַציעס און
פונ'ם יאָהר 1878 פאַרשווינדען זיי אינגאַנצען.

שוין אויך אין משך פון דער דאָזיגער צייט איז געוואָרען אַ
גרויסע ענדערונג אינ'ם טיפּ פונ'ם רעוואָלוציאָנער. ער איז שוין
ניט געווען דאָס, וואָס מיט פינף יאָהר צוריק. ער האָט נאָך קיין
צייט ניט געהאַט זיך אַרויסצעווייזען מיט אַ העלדענטאַט, וועלכע
פאַסט פאַר און אמת'ען קעמפּער, אָבער דענקענדיג שטענדיג אין
אַט דער ריכטונג, ווידערהאַלענדיג אַלע מאָל דאָסוועלכע, אַז די קויל
האַט מעהר ווערט פון ווערטער, אַרומטראַגענדיג זיך אימער מיט
בלוטיגע געדאַנקען, האָט ער זיך געמוזט אונטערוואַרפען דעם
אַיינפלוס פון זיינע אייגענע ווערטער און געדאַנקען, ער האָט גע-
מוזט אַליין אָננעמען זייער פאַרב, זיך פאַרהאַרטעווען, זיך רעוואָ-
לוציאָניזירען: אַזוי איז שוין די אייגענשאַפט פונ'ם מענשען,
די רעגירונג פון איהר זייט האָט געטאָן אַלעס, וואָס זי האָט נאָר
געקענט, אום צו דערשנעלערן דעם דאָזיגען פּראָצעס. דורך איהרע
טאַטען איז די פאַרוואַנדלונג פונ'ם ערשט-געוועזענעם טרוימער
אין אַ מענשען פון טאַט גיכער צוגענאַנגען.

דער קלענסטער חשד איז געווען גענוג, אום איינעם צו אַרעס-
טירען; און אַרעס, אַ בריעף פון אַ פריינד, וועלכער איז אַוועק אין
פּאָלק; און ערקלערונג, וועלכע מען פלעגט אַרויסמוטשען ביי אַ
צוועלף יעהריגען אינגעל, וועלכער האָט פון שרעק ניט געוואוסט
וואָס צו ענטפערן, איז געווען גאַנץ גענוג, אום מענשען אין
אַסטראַג צו וואַרפען און דאָרט זיי מוטשען יאָהרענלאַנג אין איינ-
זאַמע קעמערלאַך. פאַר דער אונטערזוכונגס-צייט פונ'ם פּראָצעס
פון די „193“, וועלכער האָט זיך געצויגען פיער יאָהר, האָט די
צאָהל פון זעלבסטמאָרדען, פאַלען פון וואַהנזין און טויט צווישען
די פּאָליטישע דערגרייכט די ציפער 176 די אורטיילען פונ'ם גע-
ריכט פון דער „אַסאַבאַיע פּריסוטסויע“, וועלכע איז געווען אַ גע-
האַרצואַמעס ווערקצייג אין די הענט פון דער רעגירונג, זיינען גע-
ווען שרעקליך גרויאַם. מען האָט פאַר'משפּט מענשען אויף צעהן,

צוועלף, פופצעהן יאהר קאטאָרגע, נאָר פאַר אייניגע רעוואָלוציאַ-
נערע געשפּרעכען מיט אַ הייפּעלע אַרבייטער; פאַר אַ ביכעל, וואָס
מען האָט פאַרגעלייענט אַדער געגעבען צו לייענען. פאַר דאָסזעלבע,
וואָס אין יעדען מערב־אײראָפּעאישען לאַנד טוט מען גאַנץ פּריי,
פלעגט מען ביי אונז באַשטרעפּען גלייך מיט מאַרד. פאַר דער
רענירונג זיינען נאָר געווען וועניג די גרויזאַמקייטען, וועלכע זי
פלעגט אײנויקלען אין אַ יורדישען מאַנטעל; זי האָט נאָר
פאַרגרעסערט די צרות פון די פּאַליטישע דורך נידערטרעכטיגע
געוויימע באַפעלען. ווי אונערטרעגליך זייער לאַגע איז געווען, קען
מען זעהן פון דעם, אַז אין כאַרקאָווער צענטראַל־געפּענגניס, אין אַט
דעם „הויז פון שרעק“, האָבען זיי געמאַכט עטליכע „בונטען“ אויס־
שליסליך מיט דעם צוועק צו פאַרגלייכען זייער לאַגע מיט די קריי־
מינאַל־פאַרברעכער. פון צייט צו צייט, דורך מיטלען וואָס נאָר
אַזעלכע אונגליקליכע זיינען פּעהיג צו געפינען, פלעגען פון די דאָ־
זיגע לעבעדיג־באַגראַבענע אַנקומען אויף דער ליכטיגע וועלט
בריעף, אָנגעקריצט אויף אַ שטיקעל פּאַפּיר; אין די בריעף פלע־
גען זיי מיטטיילען די נידערטרעכטיגע און לעבערליכע גרויזאַמקיי־
טען, וואָס זיי מוזען ליידען פון די געפּענגניס־באַאַמטע, וועלכע
ווילען זיך אויסצייכענען פאַר „נאַטשאַלסטוואַ“. אַט די בריעף
פלעגען אַרומגעהן פון האַנט צו האַנט; די נאַכריכטען פלעגען
זיך איבערגעבען פון מויל צו מויל, און ביי אַלעמען אַרויסרופּען
רחמנות און שרעקליכע אונצופרידענהייט; אפילו אין די הער־
צער פון די ווייכסטע מענשען פלעגען זיי אַריינבלאָזען געדאַנקען
פון בלוט, האַס, נקמה.

2.

די ערשטע בלוט־טאַטען האָבען זיך אָנגעהויבען אַ יאהר צוויי
פאַר דעם ווירקליכען טעראָר. דערווייל זיינען עס געווען איינ־
צעלנע פּאַקטען, וועלכע האָבען ניט געהאַט קיין באַזונדערן פּאַלי־
טישען ווערט; זיי האָבען אָבער קלאַר באַוווּזען, אַז די גרויזאַמע
מעשים פון דער רענירונג האָבען שוין אָנגעהויבען צו טראַגען זייער

פֿרוכט און אז די ערהאבענע ליעבע פון די סאציאליסטען פונ'ם פאָריגען דור איז ביסלעכווייז פאָרוואַנדעלט געוואָרען אין אַ בייזען האָס. אזוי ווי די אַטאַקעס האָבען איינגעטליך אַרויסגעשטאַמט פונ'ם געפיהל פון ראַכע, זיינען זיי אין אָנהויב געריכטעט געוואָרען אויף די דירעקטסטע נאָהענטסטע שונאים — די שפּיאָנען, און אין פאָרשידענע טיילען פון רוסלאַנד איז פון זיי דער'הרג'עט געוואָרען אַ האַלבער טויז.

אַהן צווייפּעל האָבען די ערשטע פאָרווכען געדאַרפט פיהרען צו ווייטערע; וויבאַלד שוין פאָרלירען צייט אויף הרג'ענען אַ שפּיאָן, פאָר וואָס זשע זאַל מען לאָזען אונבאַשטראָפּט דעם זשאַנ דאַר, וועלכער ערמטיגט איהם אין זיין ניטערטרעכטיגער מסירה פאָר אַרעסטען, אָדער ענדליך דעם שעה פון די זשאַנדאַרען, וועל'כער פיהרט אַלעס? און ווייטער, ווייטער הויבט מען שוין אָן צו דענקען וועגען דעם קיזער אַליין, דורך וועמעס מאַכט אָט די גאַנצע באַגנע ווירקט. די לאַגיק פון די זאַכען האָט געמוזט צוויינגען די רעוואַלוציאָנערען דורכצוגעהן די אַלע טרעפלאַך, איינע נאָך די אַנדערע, און זיי האָבען זיי ניט געקענט אויסמיידען. איהר מענט דעם רוס באַשולדיגען אין אַלע פעהלערען, נאָר ניט אין דעם, אז ער האָט וועניג קוראַזש צו זיין קאַנזעקווענט ביז'ן סוף.

עס האָט אָבער געטראָפּען אַ זעהר וויכטיגער אומשטאַנד, וועל'כער האָט אזוי שטאַרק אַ רוק געמאַן די באַוועגונג, אז דער איבער'גאַנג, וועלכער וואָלט ביי אנדערע אושמטענדען געדויערט פילייכט יאָהרען, איז אַנגעקומען מיט אַ מאָל.

דעם 25טען יאַנואַר 1878 האָט אָפּגעקלונגען דער באַרימטער שאַס פון וויראַ זאַסוּליטש. אין צוויי וואַכען אַרום איז זי געווען באַפרייט פון די געשוואָרענע.

עס איז ניט נויטיג צו ריידען וועגען די איינצעלהייטען פונ'ם פאַקט און וועגען דעם פראַצעס; אויך ניט באַשטעהן אויף זייער גרויסע באַדייטונג. יעדער, ווער עס האָט איבערגעלעבט יענע צייט געדענקט, איז וואָס פאָר אַ פיבערישען צושטאַנד די גאַנצע געזעלשאַפּט איז דאָן געווען, דער גאַנצער עולם, אָהן אינטערשיד

פון עלטער, קלאסען, פארטייען. מען קען זיך שוין פארשטעלען, וואס איז דאן פארגעקומען אינ'ם הארצען פון די רעוואלוציאנערען. ז א ס ו ל י ט ש איז נארניט געווען קיין טעראריסטקע. זי איז געווען דער מלאך פון נקמה; א קרבן, וועלכער האט זיך פרייוויליג אָפגעגעבען צום מזבח, כדי אָפצעוואַשען פון דער פארטיי דעם שענדליכען פלעק פון טיפער באַליידיגונג. נאַטירליך, ווען יעדע נידערטרעכטיגע האַנדלונג זאָל דאַרפֿען וואַרטען אויף אַ „ ז א ס ו ל י ט ש “, וואָלט דער, וואָס האָט זי באַגאַנגען, זיך נעמעגט זיכער שלאָפען און דערלעבען ביז גרויע האָר.

און דאך האָט דער שאַס פונ'ם 24טען יאַנואַר 1878 געהאַט אַ גרויסע באַדייטונג אין דער ענטוויקלונג פונ'ם טעראַריזם. ער האָט איהם באַלויבטען מיט דער זון פון זעלבסטאויפאַפּערונג, און דורך איהם האָט די געזעלשאַפט סאַנקציאָנירט, גערעכטפאַרטיגט דעם טעראַריזם.

די באַפרייאונג פון ז א ס ו ל י ט ש איז געווען אַ טריאומ־פירענדער אורטייל אויף דעם גאַנצען סיסטעם, וואָס האָט געצוואונגן גען דאָס דאַזיגע מיידעל אויפצוהויבען אויפ'ן תּליוֹן די האַנט פון נקמה. די פרעסע און די געזעלשאַפט האָבען אַיינשטימיג באַגריסט דעם אורטייל פון די געשוואַרענע.

ווי אזוי אָבער האָט זיך די רענירונג פאַרהאַלטען צו דער פאַלקסשטימע?

אַלעקסאַנדער דער צווייטער האָט פּערזענליך באַזוכט ט ר ע - פ ו ו ז , וועלכער איז געווען געבראַנדמאַרקט מיט דער אַלגע-מיינער פאַראַכטונג; נאָך מעהר, ער האָט איבערגעקערט די גאַנצע שטאַרט מיט'ן קאַפּ אַראָפּ, אום אויפצוהווען די פרייע שפּראַכע זאַסוליסט און זי ווידער אַריינוואַרפען אין תּפיסה.

נאָך אונפאַרשעמטער, נאָך פרעכער אַרויסווייזען זיין פאַראַכטונג צו דער יוסטיץ און צו דער אַלגעמיינער מיינונג, איז געווען אונמעגליך.

די אונצופרידענהייט איז געוואַקסען. דער טעות איז געווען

גרויס; ער האָט אַרױפֿגענואָסען בױמעל אױפֿ'ן ברענענדען פֿיער פֿונ'ם באַלידיגטען געפֿיהל.

דאָ וואָלט אױגענטליך געפֿאַסט צו געבען אַ איבערבֿליק אױבער די רײן־ליבעראַלע באַװעגונג, װעלכע אױז ענטשטאַנען, אױן אָנפֿאַנג פֿון דער פֿאַריגער רעגירונג, צװישען די געבילדעטע קלאַסען פֿון דער רוסישער געזעלשאַפֿט. נאָר אַזױ װי דערצעהלען עס אױן אַ פֿאַר װערטער אױן אונמעגליך, װיל אױך נאָר באַמערקען, אַז די געשעהעניש װאַס האָט געגעבען דער דאָזיגער באַװעגונג אַ באַזונד־דערע קראַפֿט, אױן געװען דער טערקישער קריעג, װעלכער האָט אױך, אַזױ װי דער קרימעער, אױפֿגעדעקט אַלע װאונדערן פֿון אױנער געזעלשאַפֿטליכער אָרגאַניזאַציאָן און האָט אױפֿגעװעקט האַפֿנונגען אױף נײַע רעפֿארמען, באַזונדערס נאָר דער קאַנסטיטוציע, װאַס אַלעקסאַנדער דער צװײטער האָט געגעבען בולגאַריען.

דער צוריקקעהר פֿונ'ם קײזער אױן דער הױפֿטשטאַדט האָט זיך צוזאַמענגעטראַפֿען מיט דעם פֿראַצעס פֿון זאַסולײַטש.

די אױלזױעס, די פֿאַנטאַזיעס פֿון די ליבעראַלען האַבען זיך צושטרײט װי רױך. דאַן ערשט האַבען זײ געװענדעט זײערע בליי־קען אױף דער אױנציגער פֿאַרטיי, די סאַציאַליסטישע, װעלכע האָט געקעמפֿט געגען דעם דעספֿאָטיזם. אױן יאָהר 1878 האַבען זײ גע־נומען זוכען מיטלען, װי זיך צו פֿאַראױניגען מיט די רעװאָלוציאַ־נערען.

8.

די רעגירונג, װי עס שײנט, האָט באַשלאַסען, שטאַרק אױפֿצױ־רייצען ניט בלױז די ליבעראַלען, נאָר אױך די רעװאָלוציאַנערען. אױס דעם נידעריגען געפֿיהל פֿון ראַכע, האָט זי פֿאַרדאַפֿעלט די גרױזאַמקײטען געגען די, װעלכע זײנען געװען אױן אױהר מאַכט. אַלעקסאַנדער דער צװײטער אױן אַזױ װײט געגאַנגען, אַז ער האָט געענדערט דעם אורטייל פֿון זײן אױגענעם סענאַט, װעלכער האָט פֿרײגעשפֿראַכען דעם גרעסמען טײל פֿון די אָנגעקלאַגטע אױנ'ם פֿראַצעס פֿון די „193“.

וואָס זשע איז דאָס פאַר אַ רעגירונג, וואָס שפּאַט אַזוי פּרעה איבער די געזעצען פון לאַנד; וועלכע שטיצט זיך ניט און וויל זיך ניט שטיצען ניט אויפ'ן פּאַלק, ניט אויף דער געזעלשאַפט, ניט אויף אַן איינצעלנעם קלאַס, ניט אפילו אויף די געזעצען, וועלכע זי אַליין האָט געמאַכט? וואָס שטעלט דען פאַר אַזאַ רעגירונג, אויב ניט די פאַרקערפּערונג פון ווילדער, רויהער קראַפט?

גענען אַזאַ רעגירונג איז אַלעס ערלויבט. זי קען שוין ניט דינען אַלס אויסדריקערין פונ'ם מאַיאָריטעטס-ווילען, נאָר אַלס אַר-גאַניזרטע באַנדע, און פאַרדינט אויך דיזעלכע אַכטונג, ווי אַ שייקע רויבער, וואָס ליגען אויפ'ן גרויסען וועג, שלאַגען, רויבען, שניידען, ביז וואַנען די קראַפט איז אויף זייער זייט.

ווי אַזוי ווערט מען אַבער פטור פון אַט דער באַנדע, וועלכע האָט זיך באַהאַלטען אונטער אַ וואַלד פון ביקסען און קאַנאַנען? ווי אַזוי באַפרייט מען פון איהר דאָס לאַנד?

עס איז געווען אונמעגליך צו דענקען, אַפּצונעהמען די פעס-טונגען פונ'ם צאַריום מיט אַנפאַל, אַזוי ווי עס איז געווען אין אַנדערע גליקליכערע לענדער. מען האָט געדאַרפט אַרומגעהן דעם שונא פון הינטען, דערנאָך כאַפען זיך מיט איהם פנים-אל-פנים אין אַזאַ פּאַזיציע, וואו אַלע זיינע פּאַלקען זאַלען איהם ניט קענען העלפען.

אַט אַזוי איז ענטשטאַנען דער טעראַריזם.

געבאַרען פון האַס, אויפגעהאַדעוועט אויף דער ליכע צום אייגענעם לאַנד און אויף דער זיכערקייט צום נאַהנטען זיעג, איז ער אויסגעוואַקסען און פעסט געוואָרען אין דער עלעקטרישער אַטמאָספּערע, אין דער אַנשטעקענדער לופט פון ענטוויאַזם, וועל-כען די העלדישע טאַט האָט אַרויסגערופען.

דעם 16טען אויגוסט 1878, ד. ה., פינף מאַנאַט נאָר זאַסוליסט'ס באַפרייאונג, איז דורך זיין האַנט געפאַלען דער גענעראַל מעזענ-צעוו, שעף פון די זשאַנדאַרען און דער קאַפּ פון דער גאַנצער באַנדע. מיט דעם פאַקט האָט דער טעראַריזם אַפען אַרויסגערופען די זעלבסטטהערשאַפט צום צווייטקאַמף. פון יענעם טאָג אָן איז ער

און אויפהער גענאנגען מיט ריענע-טריט פארווערטס. ער איז געווארען אפ'ן שטארקער און שטארקער און האט זיך ערווארבען א באדען, ביז ער האט ענדליך דערגרייכט זיין העכסטען פונקט, אינ'ם שרעקליכען צוויי-קאמף מיט א מענשען, וועלכער איז געווען דער דעספאטיזם אליין.

איך וויל דא נישט דערצעהלען די העלדענטאמען פונ'ם טערא-דיזם; זיי זיינען שוין מיט פייערדיגע בוכשטאבען איינגעקריצט אין די בלעטלאך פון דער געשיכטע. דריי מאל זיינען זיך די געגנער צוזאמענגעקומען פנים-אל-פנים; דריי מאל האט דאס מזל געשפילט דעם טיראן; דריי מאל איז דער טעראריסט גע-ווארען באזיעגט. נאך יעדען שלאג אבער פלעגט ער זיך ווייטער אויפהויבען, גרויזאמער און מעכטיגער ווי פריהער. נאך א - ל א ו י א ו ו ' ס א טענטאט קומט הארט מאן אן; נאך דעם דאזיגען די שרעקליכע עקספלאזיאן אינ'ם ווינטער-פאלאץ, וועלכע האט איבערטראפען אלעס, וואס די פארשטעלונג האט נאך געקענט אויסקלערען. ענדליך איז אנגעקומען דער ערשטער מערץ. די שונאים האבען זיך ווייטער געטראפען, און דאס מאל איז דער אלמעכטיגער קיזער שטארבענר געפאלען צו די פיס פון זיין געגנער.

דער טעראריסט האט ענדליך געזיעגט אין דעם דאזיגען צוויי-קאמף, וועלכער האט געקאסט אזוי פיעל קרבנות.

* * *

צווישען דער גאנצער קניע-בויגענדער מאסע האט בלויז ער אליין הויך-געהאלטען זיין שטאלצען קאפ, וועלכער איז געווען פול מיט וואונדען, וועלכער האט זיך אבער קיינמאל נישט איינגעבויגען פאר'ן פיינד.

ער איז שעהן, גרויזאם, באצויבערנד; ער פאראייניגט אין זיך די ביידיע העכסטע טיפען פון דער מענשליכער גרויסקייט: פון א מארטירער און פון א העלד.

ער איז א מארטירער. פונ'ם מאמענט אן, ווען ער האט אין דער טיפעניש פון זיין זעלע געשווארען צו באפרייען זיין לאנד,

ווייסט ער, אַז ער האָט זיך איבערגעגעבען דעם טויט. ער האָט איהם שטענדיג פאַר די אויגען אויף זיין שטורמישען וועג. אונט ערשאַקען געהט ער איהם אַנטקעגען, ווען עס איז נויטיג, און ער קען שטאַרבען, אָהן זיך אַ קרים צו געבען; אָבער שוין ניט ווי דער קריסט פון דער אַלטער וועלט, נאָר ווי אַ קריגער, וועלכער איז געוואוינט צו קוקען דעם טויט גלייך אין די אויגען; דאָס איז אַ קעמפער, אין גאַנצען פון מוסקלען און אַדערען, וועלכער עראינערט מיט גאַרניט דעם אידעאָליסט פון דער פאַרגאַנגענער עפאָכע. ער איז אַ ריפער מאַן, און זיינע יוגענד-חלומות, וועלכע האָבען ניט געקענט מקוים ווערען, זיינען פאַרשוואונדען מיט די יאָהרען. אַלס טיעף-איבערצייגטער סאַציאַליסט, ווייסט ער פונדעסטוועגען, אַז די סאַציאַלע רעוואָלוציאָן פאַדערט אַ לאַנגע צוגרייטונגס-אַרבייט, וועלכע קען ניט געפיהרט ווערען אין אַ לאַנד פון קנעכטשאַפט. דערפאַר גיט ער נאָר דער נויטווענדיגקייט און באַשרענקט דער-ווייל זיינע פאַדערונגען, כדי שפּעטער, ווען די צייט וועט קומען, זיי צו פאַרגרעסערען. דערווייל האָט ער נאָר איין צוועק: פאַר-ניכטען דעם פאַרהאַסטען דעספאָטיזם; געבען זיין לאַנד דאָס, וואָס אַלע ציוויליזירטע פעלקער פון דער וועלט האָבען שוין — די פּאַליטישע פרייהייט; געבען איהם די מעגליכקייט זיך צו רוקען ווייטער אויפ'ן וועג צו דער פאַלקאַמענער באַפרייאונג. יענע קראַפט, יענע ווילדע ענערגיע, יענעם גייסט פון זעלבסטאויפאַפּ-פערונג, וועלכע זיין פאַרגענגער האָט געשעפט אין דער שעהנקייט פון זיין אידעאַל, געפינט ער איצט אין דער גרויסקייט פון זיין אויפגאַבע, אין די מעכטיגע ליידענשאַפטען, וועלכע אָט דער אונט ערהערבאַרער, באַרוישענדער קאַמף הויבט אויף אין זיין ברוסט. וואָס פאַר אַ מערקווירדיג בילד! האָט מען ווען עס איז אַזוינס געזעהן? איינזאַם, אָהן מיטלען, האָט ער גענומען אויף זיך די פאַרטיידיגונג פונ'ם באַליידיגטען, ערנידעריגטען פאַלק. ער האָט אַרויסגערופען צום טויטקאַמף דעם מעכטיגסטען קייזער אין דער וועלט, און יאָהרענלאַנג האָט ער אויסגעהאַלטען דעם

אנפאל פון אלע זיינע גרויסע קרעפטען. שטאלץ, ווי דער שטן, וואס האט מורד געווען אין זיין גאט, האט ער זיין אייגענעם ווי לען געשטעלט געגען דעם ווילען פון א מענשען, וועלכער האט, איינער צווישען א פאלק פון קנעכט, זיך גענומען דאס רעכט צו באשליסען אלעס פאר אלעמען. וואס פאר אן אונטערשיד איז אבער צווישען דעם ערדישען גאט און משה'ס ביבלישען גאט! ווי קראמפפהאפט ציהט ער זיך צוזאמען אונטער די שטארקע שלעג פונ'ם טעראריסט! ווי ער באהאלט זיך, ווי ער ציטערט! אמת, ער האלט זיך נאך, אבער די בליצען, וועלכע זיין ציטערענדע האנט ווארפט, זיינען שוין ניט אימשטאנד איהם צו באשיצען. זיי טרע- פען טאקע אמאל און הרג'ענען אויף טויט, אבער וואס מאכט עס אויס? מענשען געהען פארלארען, די אידעע אבער איז אונ- שטערבליך.

און אט דער אלעס-פארשלינגענדער קאמף, אט די גרויסקייט פון דער אויפגאבע, די זיכערקייט אינ'ם ענדליכען זיעג, ניבען איהם יענעם קאלטען ענטוויאזם, יענע כמעט אונמעגליכע ענערגיע, וועלכע ערשטוינען די גאנצע וועלט. אויב ער איז געבארען גע- ווארען א טאפפערער, וועט ער אין דעם קאמף ווערען א העלד; אויב איהם האט ניט געפעהלט קיין ענערגיע, וועט ער דא ווערען א גבור; אויב זיין כאראקטער איז געווען א הארטער, וועט ער דא ווערען אן אייזערנער.

* * *

דאס איז א מענש פון שטארקער, פולער אינדיווידואליטעט. ער האט ניט און זוכט ניט דעם ריח ניחותא, דעם פיינעם גערוך פון דער מאראלישער שעהנקייט, וועלכע האט פונ'ם פראפאגאנדיסט געמאכט א מיז וועזען, ווי ניט פון דער וועלט. ער קוקט ניט אריין טיעף אין זיך; זיין בליק איז אנגעשטעלט אויפ'ן שונא, וועלכען ער האסט מיט אלע פעדים פון זיין זעעלע. ער קעמפט ניט נור פאר דאס אונטערדריקטע פאלק, ניט נור פאר די געוועלשאפט, וועלכע ווערט פארשטיקט אין דער לופט פון קנעכטשאפט, נאר ער קעמפט אויך פאר זיך אליין, פאר אלע די, וואס זיינען איהם

ליעב און טייער; פאַר די פריינד, וועלכע מוטשען זיך אין די קאזעמאטען פון די צענטראַל-געפענגניסען, און וועלכע שטרעקען פון דאָרט אויס צו איהם זייערע שוואַכע, אויסגעמוטשעטע הענט. ער קעמפט פאַר זיך אַליין; ער האָט געשוואָרען צו זיין פריי, און ער וועט פריי זיין. וואָס עס זאָל ניט געשעהן, ער בוינט ניט זיינע קניע פאַר קיין אָפּגאַט. ער האָט געווידמעט זיינע שטאַרקע הענט דער זאַך פונ'ם פּאַלק, אָבער ער פאַרנעמערט עס שוין מעהר ניט. און ווען דאָס פּאַלק זאָל אין זיין פאַרפיהרטקייט איהם זאָגען: „זיי אַ קנעכט!“ וואָלט ער מיט עקעל אויסגעשריען: „קינמאָל ניט!“ ער וועט זיך אַוועקגעהן מיט זיין אייגענעם וועג, פאַראַכט טענדיג די בייזקייט און די קללות פונ'ם פּאַלק, אין פולער זיכער-קייט, אַז אויף זיין קבר וועלען מענשען פאַרשטעהן, ווי איהם צו שעצען נאָך זיין פאַרדינסט נאָך.

ביאָגראַפיען

נאָכדעם ווי איד האָב אין קורצען דערצעהלט די געשיכטע פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג פאַר די צעהן יאָהר, פון 1871 ביז 1881, וויל איד איצט פרוואווען אַריינפיהרען דעם לעזער אין דאָס אינערליכע לעבען פונ'ם אונטערערדישען רוסלאַנד. איד וויל איהם באַקאַנט מאַכען כאַטש מיט עטליכע פון יענע מעכטיגע מענער, וועלכע האָבען אזוי פיעל געמאַכט ציטערן דעם, פאַר וועלכע מען אַלעס האָט געציטערט.

איד וועל זיך באַמיהען זיי צו ווייזען אזוי, ווי זיי זיינען אין דער ווירקליכקייט, ניט פאַרגרעסערען, אָבער אויך ניט פאַרקלענערען זייערע מעלות. נאַטירליך, אום צו מאַלען אזעלכע פיגורען, ווי סאַפּיאַ פּעראַווסקאַיאַ, וויראַזאַסאָליטש, דמיטרי ליוואַנוב, איז מיין פּעדער צו שוואַך. איד זאָג עס ניט אויס באַשיידענהייט, נאָר אויס דעם געפיהל פון אונבאַגרענעצטער באַוואונדערונג און ענטציקונג, וואָס די דאָזיגע מענער פליסען אין מיר אַיין, און וואָס זיי וואַלטען איינגעפליסט אין יעדען איינעם, ווער עס וואַלט זיי געקענט אזוי ווי איד.

וואָס איז שייך דעם אויסוואַהל פון פאַקטען און דאָס גרופירען פון פּערזאָנען, האָב איד נאָר אין זיינען געהאַט בעסער צו ער-קלערען דעם אַלגעמיינעם כאַראַקטער פון דער באַוועגונג. דערפאַר האָב איד געגעבען מיין ערצהלונג אַ פאַרם — פּיליכט אַביסעל אַ לייכטזיניגע — פון פּערזענליכע עראינערונגען, ווייל זי איז זעהר גינסטיג אין אַן אַנדער הינזיכט אויך. דערביי דערמאַנט מען זיך אין אייניגע איינצעלהייטען און קלייניגקייטען, וועלכע זיינען אפשר יעדע באַזונדער ניט אזוי וויכטיג; אין איינעם אָבער שטעט לען זיי ריכטיג פאַר די אייגענטימליכקייטען פונ'ם לעבען פונ'ם רעוואָלוציאָנערען רוסלאַנד.

יאקאָוו סטעפּאַנאַוויטש.

1.

צווישען די בעאַמטע פון טשיגרינער אויעזד (קיעווער גובערניע) איז אין זומער פון 1877 געווען אַן אונגעווענהליכער גערודער, אַ גאַנצע איבערקעהרעניש.

די זשאַנדאַרען זיינען געפּלויגען אַהין און צוריק, ווי משונעים, ווי פּאַר'סמ'טע מיז. די סטאַנאַוואַיעס און דער איספּראַוויניק זיי נען שוין געפּאַלען פון די פּיס; זיי האָבען ניט געהאַט קיין רוה ניט בייטאַג און ניט ביינאַכט. דער גובערנאַטאַר אַליון האָט באַזוכט דעם אויעזד.

וואָס איז אַזוינס געשעהן?

אַט וואָס עס איז געשעהן: די גלחים האָבען אָנגעהויבען אויס'זאָגען אַלעס, וואָס די פּויערען זיינען זיך מתודה פאַר זיי, זיינען איינפּאַך געוואָרען מוסרים, און דורך זיי האָט די פּאַליציי דערשמעקט, אַ צווישען די פּויערען געהט אַן אַ שרעקליכע פאַרשווערונג, און אַז אַז דער שפּיץ פון דער פאַרשווערונג שטעהען די „ניגיליסטען“, הפּר-מענשען, וועלכע זיינען פּעהיג אויף אַלעס.

דאָך איז אונמעגליך געווען צו ערפּאַהרען די איינצעלהייטען פון דער פאַרשווערונג, וואָרים ווען די פּויערען האָבען זיך דער-וואוסט, אַז די גלחים גיבען אויס, האָבען זיי אויפּגעהערט צו געהן זיך מתודה זיין. די רעגירונג האָט אָבער ניט געמאַרט פאַרלירען קיין צייט: די פאַרשווערונג איז געוואַקסען פון שעה צו שעה. אַ סך אונרוהיגע צייכענס האָבען אָנגעוויזען אויף דעם. אַזוי, צום ביישפּיעל, האָבען די פּויערען, אויס מורא, אַז שכור'ערהייט זאָלען זיי עפעס ניט אויספּלודערען, אויפּגעהערט צו טרינקען, און אין יענע דערפּער, וואו זיי זיינען געווען די מערהייט, האָט מען באַ-

שלאסען צוצומאכען די שענקען. דאָס איז געווען אַ גוטער סימן, אז די באַוועגונג וואַקסט. ווי אזוי אָבער קומט מען צום סוף, אום אַפצוהאַלטען די ווייטערע פאַרשפּרייטונג? מען האָט געמאַכט אַביסקעס, מען האָט הונדערטער אַרעסטירט. עס האָט אָבער גאָר- ניט געהאַלפּען. אַלעס איז געווען אומזיסט.

פון די פּויערען האָט מען ניט געקענט אַרויסקריגען קיין זילבע; אפילו דורך שמייסען אזי ניט געלונגען אַרויסצוציהען פון זיי אַ וואָרט. ס'האָט אויסגעזעהן, אז עס וועט אונבאַדינגט זיין אַ שטאַר- קער, אַרגאַניזירטער אויפשטאַנד. עס איז אַרומגעגאַנגען אַ סלוף, אז די פאַרשווערער, אזוי ווי די פאַרזעך סאַנקילאַטען (*). האַבען זיך אין געהיים פאַרזאָרגט מיט פּיקעס, העק און מעסערס. דער איספּראַוויניק האָט אַוועקגעשיקט אויפ'ן יאַריד זיינע מענשען, ד. ה. שפּיאַנען, אַלס אַיזענהענדלער, האַפּענדיג, אז אויף אַזאַ אופן וועט ער זיין אימשטאַנד נאָכצושפּירען ווער עס קויפט געוועהר. די פאַר- שווערער האַבען עס אָבער פאַרשטאַנען, און קיינער פון זיי האָט זיך ניט געלאָזט כאַפּען אין נעץ.

די פּאָליציי איז געווען אין פאַרצווייפלונג און האָט ניט גע- וואוסט וואָס צו טאָן. מיט אַמאַל, אין אַ שעהנעם אָבענד, שוין שפּעטליך, קומט צום איספּראַוויניק אַ שענקער, מיט'ן נאָמען ק אַ - נ אַ ג ר אַ י, און דערצעהלט איהם, אז צו איהם איז געקומען אַ פּויער, אַ געוויסער פ ר י כ אַ ד ק אַ, מיעד און הונגריג, אז ער האָט זיך קוים אויף די פּיס געהאַלטען, האָט אַ כאַפּ געטאָן אַ גוט גלעזעל בראַנפּען, פון וועלכען ער איז אַ ביסעל באַרוישט געוואָר- רען, און דאָן האָט ער אַנגעהויבען שרייען, אז באַלד וועט אַלעס „אַנדערש“ ווערען, אז ער האָט שוין „געשוואַרען“, אז ער האָט אַליין דאָס „פּאַפּיר“ געזעהן. נאַטירליך, איז ער געווען איינער פון די קאַנספּיראַטאָרס, און קאַנאַגראַיען איז אַיינגעפאַלען דורך

(* „סאַנקילאַט“ הייסט אין פּראַנצויזיש איינער, וואָס האָט אפילו קיין הויזען ניט. מיט דעם נאָמען האָט דער העכערער קלאַס באַצייכענט געוויסע רעוואָלוציאַנערען אין פּראַנקרויך אין יאָהר 1789.

איהם אויך אַריינצוטערעמען. אַזוי אָבער ווי מען האָט פאַרלאָנגט אַ שבועה דערצו, איז ער געקומען צום איספּראָוויניק געהמען אויף דעם ערלויבניש. דער איספּראָוויניק איז געוואָרען אויסער זיך פאַר פרייד. ער האָט איהם געבענשט מיט ביידע הענט, האָט איהם ניט נור ערלויבט צו שווערען, נאָר ער האָט איהם נאָך צוגעזאָגט געלט און לאַנד.

קאָנאָגראַי האָט באַלד אויפגעזוכט פּריכאָדקאַ'ן, האָט זיך צורעדט, זיך פאַרשטעלט, אַזוי ווי ער פיהלט מיט, ביז מען האָט איהם ענדליך דערלאָזט צו דער שבועה. דערנאָך האָט איהם פריי כאַדקא באַוווּזען דאָס „פּאַפיר“, וואָס איז אייגענטליך געווען די סטאַטוטען פון דעם געהיימען בונט. ווען קאָנאָגראַי האָט עס דורכגעליענט האָט ער זיך געווענדט צו פּריכאָדקאַ'ן גלייך, אַהן שום חכמות: „הער נאָר אויס“, האָט ער איהם געזאָגט, „איך זעה, אַז דו ווייסט אַלעס. וועהל אויס: אָדער לאַמיר ביידע געהן צום איספּראָוויניק מיט די פּאַפירען, און דאָן וועט מען דיר מוחל זיין און מען וועט דיר נאָך געבען געלט, וויפיעל דו וועסט וועלען, אָדער דו וועסט ליגען אין דר'ערד; די פּאַפירען זיינען דאָך ניט שווער, איד קען זיי אַליין אויך אַוועקטראַגען.“

אויף אַזאַ אופן איז ער געבליבען שמעהן צווישען צוויי פיייערען; און אַנשטאַט צו הרג'ענען קאָנאָגראַי'ען, איז דער אונגליקליכער געוואָרען אַ פאַררעטער. כאַטש ער אַליין האָט אויך ניט פיעל געוואוסט, אָבער דאָס ביסעל איז געווען גענוג, אום אויך דאָס איבעריגע צו ערפאַהרען. גאָר אין אַ קורצער צייט האָט שוין די פּאָליציי געהאַט אין איהר האַנט אַלע פעדים פון דער פאַרשווערונג און האָט געוואוסט אַלע נעמען פון די פאַרשווערער. און דאָס איז ניט געווען קיין שפּילכעל. די צאָהל פון די איינגעשוואָרענע איז געווען ביז דריי טויזענד, און אַזוי ווי דער בונט איז געווען אַרנאַניזירט מיליטעריש, זיינען אייניגע גובערניעס געווען פאַר וויקעלט אין דעם. דעם סיגנאַל צום אויפשטאַנד האָט מען געדראַפט געבען אין איינעם פון די קומענדע ימים טובים. די גאַנצע מערקווירדיגע אַרנאַניזאַציע איז באַשאַפען געוואָר-

רען אין אַכט מאָנאַט צייט און איין מענש האָט זי באַשאַפּען. דאָס איז געווען יאָקאָו ס טעפּאָנאוויטש.
 ער האָט אויסגעאַרבייט אַ פּלאַן, וועלכער ברײַנגט יעדען איינעם צום ערשטוינען, דורכדעם וואָס אין איהם איז פאַראייניגט דרייסקייט מיט אונפאַרשעמטקייט, גרויסקייט און פּראַקטישער פאַרשטאַנד מיט פּולער פּרינציפּענלאַזיגקייט. דער פּלאַן איז באַ- שטאַנען אין דעם: אויפהויבען דאָס פּאַלק געגען די גאַנצע עקזיס- טירענדע אַרדעננג און אויך געגען צאַר אַליין — אין נאָמען פּונ'ם זעלבער צאַר. סטעפּאָנאוויטש האָט פאַרפּאַסט און זיך אַליין איר בערגעגעבען אַ געהיימען קיזערליכען מאַניפעסט, וועלכער רופט דאָס פּאַלק צום אַלגעמיינעם אויפשטאַנד, ווייל דער קיזער אַליין איז מאַכטלאַז און אונטערוואַרפען דעם אַדעל און די טשינאוויקעס. דאָס איז געווען די אַלמע „סאַמאָוואַנשטינאַ“ (*), אַנגעקלײַדט אין אַ ניער פּאַרם. אַזאָ געוויסענלאַזע אויסנוצונג פון צוטרוי און אין דערזעלבער צייט אַזאָ מעכטיג ווערקצייג אויפצוהעצען די מוחות פון דער רוסישער פּויערענמאַסע, האָט קיין גנבה'שער קאַפּ פון דער „ראַזיון'ער“ (**), אַדער „פּונאַטשאַויער“ (***) באַנדע ניט אויסגעקלערט.

(* אין די צייטען פון באַריס גאַדונאַוו און פון יע- קאַטערינאַ זיינען אין רוסלאַנד געווען „סאַמאָוואַנצוי“, מענשען, וועלכע האָבען זיך אויסגעגעבען פאַר צאַרען; זיי פלעגען זאָגען, אַז ניט די רעגירער, נאָר זיי זיינען אייגענטליך די געזעצליכע קיסרים. „סאַ- מאָוואַנשטינאַ“ הייסט די האַנדלונג דערפון, דאָס אויסגעבען זיך ניט פאַר דעם, ווער מען איז אין דער אמת'ען.

(**) ראַזיון איז געווען אַ פּראַסטער רוסישער אַרבייטער, וועל- כער האָט אויסגעאַרבייט אַ פּלאַן אַנצופאַלען אויף מאַסקווע; ער האָט אויפגעהעצט אַ מאַסע רוסען דערצו. עס איז איהם אָבער ניט געלונגען. נאָך ביז יעצט איז זיין נאָמען געאַכטעט און געשעצט ביי דער מאַסע, וועלכע זיצט ביי דעם טייך וואַלאַגאַ.

(***) אין דער צייט פון דער קיזערין יעקאַטערינאַ, אין סוף פון

דעם פרינציפ פון סטעפאָנאוויטש'עם פלאַן — אָפּגאַרען דאָס פּאַלק, עס מעג זיך זיין אפילו וועגען זיין טובה, און אונטערשטיין צען די נידערטרעכטיגע קיזערליכע לעגענדע, עס מעג זיך אפילו זיין מיט אַ רעוואָלוציאָנערען ציעל — האָט די פּאַרטיי גאָר אַהן פיעל טענות אָפּגעשטופּט, און ער האָט ניט געהאַט קיין איינציגען נאַכאָהמער. די ענערגיע האָט אָבער אַ באַצויבערונג, באַזונדערס פּאַר רוסען, וועלכע האָבען זעהר וועניג ענערגישע מענטשען. אויסער דעם האָט סטעפּאָנאוויטש'עם פּלאַן געהאַט נאָך אַ פּאַרצוג, וועלכער האָט ניט געהאַט צו טאָן מיט די מאַנאַרכיסטישע פּאַראָרטיילען: דאָס איז געווען דער ערשטער און דערווייל דער איינציגער פּאַרווד צו שאַפּען אַ פּאַלקס־אַרגאַניזאַציע אויפ'ן באַדען ניט פון אַלגע־מיינע טעאָריעס, נאָר פון אַקאַלע באַשטרעבונגען, ווי עס איז דאָ געווען אין טשיגירינער אויערד דער קאַמף פון די „אַבשטיניקעס“, וועלכע האַלטען דאָס לאַנד אין אַלגעמיינעם באַזיץ, געגען די איי־דיוידוואַליסמען, וועלכע האָבען געוואָלט צוטיילען דאָס לאַנד יעדען באַזונדער. יעדענפאַלס איז דאָס געווען אַ צייט, ווען סטעפּאָנאוויטש איז געווען כמעט דער פּאַפּולערסטער מענש אין דער פּאַרטיי. זיין רעדע פאַר'ן געריכט איז געווען עטוואָס אונטערוואָר־טעטעס פאַר זיינע פּריינד און אויך פאַר פרעמדע. די ליידענ־שאַפט צו געהן מיט אומוועגען האָט מיט איהם זעהר אַ ביזע שפּיעל געשפּילט. די מוזשיקעס האָט ער גענאַרט צוליב דער רעוואָלוציאָן, און אזוי האָט ער געוואָלט אָפּגאַרען די רעגירונג צוליב דער פּריי־

יאָהר 1773 און אין אָנפאַנג פון 1774, האָט אַ קאַזאַק פּונ'ם דאָן — י ע ס ע ל י אָן פּ ר ו ג אַ ט ש אָ ו ו — אָנגעמאַכט אַ גרויסען רעש אין רוסלאַנד. ער האָט זיך אויסגעגעבען פאַר פעטער דעם דריטען, האָט געריזט איבער רוסלאַנד, זיך ערוואָרבען אַ סך אָנהענגער, און איז שוין געווען אזוי שטאַרק, אז ער האָט מיט זיין חיל אַיינגענומען פיעלע פעסטונגען. ענדליך אָבער איז ער אַריינגעפאלען צו דער רעגירונג אין די הענט. איהם האָט מען אַראָפּגענומען דעם קאַפּ און אַלעס איז צו גרונד געגאַנגען.

הייט, אנטווענדיג אויף זיך א מאסקע פון מאנארכיזם. דא אבער איז ער אריינגעפאלען, די רעגירונג האָט זיך פון איהם אויסגעלאַכט; און דאָס לעצטע איז פאַר איהם געווען ביטערער, איידער דאָס ערשטע.

איז דער צייט, פון וועלכער מיר ריידען, איז סטעפאנאוויטש געווען אויפ'ן העכסטען פונקט פון זיין באַרימטקייט. זיין טשיני-רינער אונטערנעמונג איז ניט געלונגען. די רעגירונג האָט געהאַט אין איהרע הענט אַלע דאָקומענטען, האָט אַרעסטירט מעהר פון טויזענד מענשען און אויך כמעט אַלע אַנפיהרער. זעהר וועניגע איז עס געלונגען זיך צו ראַטעווען. גאָר אין גיכען אין סטעפאָ-נאוויטש אויך אַרעסטירט געוואָרען איז דער דער צייט, ווען ער איז געגאַנגען מיט זיין פריינד ל י ע ו ו ד י י ט ש, זיך זעהן מיט אייניגע גאַנצ-געבליבענע אַנטיילנעמער אין דער פאַרשווערונג. א י ו ו אַן ב אַ כ אַ נ אַ ו ס ק י, וועלכער האָט געדרוקט אַלע דאָקומענטען און פּראַקלאַמאַציעס פון דער פאַרשווערונג, איז אַרעס-טירט געוואָרען מיט עטליכע טעג פריהער. אַלע אַרעסטירטע האָט מען אַריינגעוואָרפען אין קיעווער טורמע, וואו מען האָט פון זיי קיין אויג ניט אַראַפּגעלאָזט און מען האָט זיי געהאַלטען אין דער גרעסטער שטרענגקייט. דעם פּראַצעס האָט מען ערוואָרט זומער 1878, און ביי קיינעם איז קיין ספק ניט געווען, אז די הויפטשולדיגע וועלען פאַראורטיילט ווערען צום טויט.

2.

איד האב יענעם זומער פאַרבראַכט אין פעטערבורג. זעהר אַפט פלעגט מיר דאָ אויסקומען צו זיין ביי אַל ע ק ס אַ נ ד ר אַ מ א - ל י נ אַ ו ו ס ק א י א (*), אַ טאַלאַנטפולע קינסטלערין. זי איז געווען איינע פון די איבערגעבענסטע מיטגלידער פון אונזער פאַר-טיי. אייגענטליך האָב איד מיט איהר קיין געשעפטס-פאַרהעלטניסן סען ניט געהאַט, וואָרים הגם זי האָט געטאָן וויכטיגע אַרבייט פאַר

(* אַרעסטירט ווינטער 1879; געשטאַרבען אין קאַזאַנער דולחווין.)

דער אַרגאַניזאַציע, האָט זי אָבער ניט געאַרבייט אין יענער גרופּע, צו וועלכער איד האָב געהערט. נאָר קיינער האָט ניט געקענט בלייבן בען גלייכנילטיג געגענאיבער דעם צויבער פון דער דאָזיגער אַרטיס־טישער, עלעגאַנטער נאַטור און איהרע אַנציהענדע געשפרעכען, פול וויץ און גלאַנץ. און איד בין געווען ניט דער איינציגער פון „נאַש בראַט“ — אונלעגאַלע, וועלכער האָט זיך ערלויבט די קליינע פאַרלעצונג פון די קאַנספּיראַטיווע רעגעלען.

אַזאַ, איד בין אַפט געווען ביי איהר. איינמאַל בין איד געקומען פריהער ווי געוועהנליך און האָב די בעל־הבית'טע ניט געטראָפּען; איד האָב באַשלאָסען צו וואַרטען, ביז זי וועט קומען. אין עטליכע מינוטען אַרום איז אין צימער אַריינגעקומען מאַשאַ קאַליענסקי, אַ פריינדין פון די קיעווער „בונטאַרעס“ און פון מאַלינאַווסקאַיאַ.

מיר האָבען זיך פונאַנדערגערעדט. אַ האַלבע שעה איז דורכ־געגאַנגען אונבאַמערקט. פּלוצלונג — אַ קלונג מיט'ן טירינגלעקעל. מאַלינאַווסקאַיאַ האָט עס ניט געקענט זיין, איהר קלינגען האָב איד געקענט; עס האָט אויך ניט געקענט זיין איינער פון „אונזער זערע“, וואַרים „אונזערע“ קלינגען ניט אַזוי. דאָס איז געווען אַ קלינגען פון אַ מאַכטהאַבענדען מענשען. עס האָט זיך אויסגע־לאַזט, אַז עס איז געווען דער טעלעגראַמעני־טרענגער, וועלכער האָט געבראַכט אַ טעלעגראַמע, אַדרעסירט צו מאַלינאַווסקאַיאַ. קאַליעני־קינאָ האָט זיך ניט געקענט אַיינהאַלטען און האָט אַליין אויפגע־עפּענט די טעלעגראַמע; מיר האָט עס ניט געוואונדערט, ווייל איד האָב געוואוסט, ווי באַפריינדעט זיי זיינען. ווי ערשטוינט בין איד אָבער געוואָרען, ווען איד האָב דערזעהן, ווי די געוועהנליך אַיינגעהאַלטענע מאַשאַ, האָבענדיג דורכגעקוקט די טעלעגראַמע, איז פּלוצלונג אויפגעשפרונגען פון איהר פּלאַץ, האָט אַנגעהויבען פאַטשען מיט די הענט, שפּרינגען און מאַכען משוגע'נע העוויות פון ווילדער שמחה.

— וואָס איז, וואָס איז געשעהן? — האָב איד זי פאַרוואונדערט

געפרעגט.

— נאט, נאט, זעהט! — האט זי אויסגעשריען, מיר געבענדיג די טעלעגראמע.
 איך האב זי דורכגעלייענט; דער אדרעס, דאן איז גאנצען דריי ווערטער: „ראדיקסא מאלטישי, ראדויטעס“ (א אינגעל איז געבארען געווארען, פרעהט זיך); דאן די אונטערשריפט און מעהר גארניט.

— וואס זשע איז די שמחה אויף איך אזוי גרויס? — האב איך זי געפרעגט. — האט איהר דען אזוי ליעב אינגלאך?
 — וואס מיר אינגעל! — האט מאשא אויסגעשריען, מאכענדיג מיט די הענט. — זיי זיינען אנטלאפען פון אסטראג!
 — ווער זיי? וואו? ווי אזוי?
 — סטעפאנאוויטש, דייטש און באכאנאווסקי פון קיעוו.
 — אלע דריי?
 — אלע, אלע!

דא האב איך מיר שוין אויך ניט געקענט איינהאלטען אויפ'ן פלאץ.

איז אייניגע טעג ארום איז אנגעקומען א בריעף, אז סטעפאנאָ וויטש און דייטש וועלען באַלד זיין אין פעטערבורג.
 איך האב זיי ערוואַרטעט מיט שרעקליכער אונגעדולד, באַזונדערס סטעפאנאוויטש'ן, מיט וועלכען איך האב מיט עטליכע יאָהר פריהער געהאט געשעפטס־פאַרהעלטניסען.

איך האב געבעטען דעם פריינד, וועלכער האט איהם באדארפט באגעגענען אויפ'ן וואקזאל, אז ער זאל איהם ברענגען צו מיר, אויב עס איז מעגליך, באַלד ווי ער וועט אַנקומען.

איך האב דאן געוואוינט אויף אַ פאַספאַרט פון אַ הויכשטער הענדער פערזאן, האב געהאט אַ צימער מיט אַ באַזונדער אַרייניג גאַנג, און ביים דוואַרניק און ביי דער בעלי־הבית'טע בין איך געווען גאר ריין.

אינ'ם באשטימטען טאג בין איך געזעסען אין דער היים, ערווארטנדיג סטעפאנאוויטש'ן, וועלכער האט געדארפט אַנקומען 10 אַזויגער ביינאַכט. איך האב אָבער געוואוסט, אז איידער ער

וועט קומען צו מיר, וועט ער זיך מוזען ערגעץ איבערטאן און „זיך אַפרייניגען“, ד. ה. פטור ווערען פון שפּיאָנען, אין פאל זיי וועלען איהם נאָכשפּירען פונ'ם וואַקואַל. אזוי האָב איך אויסגעזעענעם, אַבער פון אַז זיך האַלבע נאָכט וועט ער קוים קענען זיין ביי מיר. אַבער פון 11 אַזיגער אָן בין איך שוין געווען זעהר אונגעדולדיג און האָב יעדע מינוט געקוקט אויפ'ן זייגער. די צייט האָט זיך געצויגען שרעקליך לאַנגזאַם. דאָס הויז, וואו איך האָב געוואוינט, איז אַרויסגעגאַנגען אויף אַ לאַנגע, זעהר לאַנגע גאַס, און דורך דער דאָזיגער גאַס האָבען מיינע געסט געדאַרפט אַנקומען צו מיר. איך בין אַרויסגעגאַנגען זעהן, צי זיי געהען שוין.

עס איז געווען איינע פון יענע באַצויבערנדע נעכט, וועלכע געהערען צו דער צאַהל פון די גרעסטע שעהנקייטען פון אונזער הויפטשטאָרט. די אַבענדראָן מאַרגענדרויטקייט האָבען זיך אזוי ווי געקושט אינ'ם בלייבען הימעל, אויף וועלכען מ'האַט קיין איין שטערן ניט געזעהן, און פון וועלכען עס האָבען זיך ווי געאַסען שטראַמען פון אַ צאַרטען פאַנטאַסטישען ראַזאַליכט; און די לייכטע גאַלדשימערענדע וואַלקענע האָבען לאַנגזאַם געשוואַמען אין דער אַטמאָספּערע פון שטוינענדער דורכזיכטיגקייט. ווי ליעב האָב איך פריהער געהאַט אַט די ווייסע נעכט! איינער אַליין אין אַ לאַדקע מיט אַ צווייענדיגען רודער אין די הענט, גליטשט מען זיך אין דער מיט פון דער מאַיעסמעטישער נעוואַ, אזוי ווי מען וואַלט הענגען אין דער לופטען צווישען דעם אונערמעסליכען גע-וועלט פונ'ם הימעל און דער גרונדלאָזער טיעפקייט פון אַן אַנדער געוועלט, וואָס שפּיגעלט זיך אַפּ אויף דער שוואַרצער אויבערפלאַך פונ'ם טייך. ווי האָב איך אַבער דערנאָך אַנגעהויבען צו האַסען אַט די פאַרדעמטערישע זשאַנדאַרישע נעכט!

לאַנג בלייבען אויף דער גאַס האָב איך ניט געקענט, וואָרים איך האָב געקענט צוציהען די אויפמערקזאַמקייט פון אַ שפּיאָן, וועלכער דרעהט זיך אַפּשר צופעליגערווייז אַרום, אַדער פון אַן אַקאַלאַ-דאַטשני, וועלכער געהט אַרום זיין אומשאַסטאַק. גאָר ניט קיין

אנגענעמע „באגעגעניש“ אין אזא נאכט. איד בין אוועק צוריק אהיים.

פון מינוט צו מינוט איז מיין אונגעדולד געווארען גרעסער. ווען דער זייגער האט געשלאגען צוועלף, און קיינער איז נאך ניט געקומען, האב איד שוין אנגעהויבען פיהלען, אזוי ווי איד וואלט אויסשטעהן א מאטערניש, וואס איז נור באקאנט דעם רוסישען רעוואלוציאנער; די מאטערניש וואס ער פיהלט, בעת ער לאזט אב גאר אויף א קורצער צייט זיין פריינד, זיין ברודער, זיין פרוי, און ער קען ניט זיין זיכער, אז ער האט זיך שוין ניט אפגעזעגענט מיט זיי אויף אייביג. מיין פאנטאזיע האט מיר שוין אנגעהויבען מאלען די פינסטערסטע בילדער, ווען איד האב איז א מינוט צעהן ארום נאך האלבע נאכט דערהערט, ווי דאס קליינע טירעל פונ'ם הויף עפענט זיך, און טאקע באלד האב איד דערהערט טריט אויף מייע טרעפ. איד האב געעפענט די טיר. דאס זיינען געווען זיי. סטעפאנאוויטש'ן האב איד באלד דערקענט. אזוי ווי עס איז שוין די מאדע אין רוסלאנד צו פאטאגראפירען אלע פאליטישע, אזוי האט מען אויך דא געטאן. אז ער איז אנטלאפען, האט מען אלע פאליציי־אגענטען, וועלכע האבען איהם געדארפט זוכען, צושיקט זיינע פאטאגראפיען, און נאטירליך זיינען אייניגע אויך אין אונז זערע הענט אריינגעפאלען. אהן ווערטער האב איד זיך א ווארף געטאן אויף זיין האלז און האב איהם צוגעפרעסט צו מיין ברוסט. איד האב הייס באדאנקט מיין פריינד, און האב אריינגעפיהרט סטעפאנאוויטש'ן אין צימער. איד האב ניט אראפגעלאזט פון איהם מיין אויג, פול ליעבע. איד האב מיינע אייגענע אויגען ניט געגלויבט. מיר האבען איהם שוין געהאלטען פאר פארלארען; די שטריק פון דער תליה איז שוין געווען ביי איהם אויפ'ן האלז; און מיט אמאל שטעהט דער מענש איצט דא פאר מיר, אזוי ווי עס וואלט גאר ניט געשעהן, לעבעדיג, פריש, ווייטער גרייט צום קאמף און צו טעטיגקייט.

מיר האבען זיך באלד אנגעהויבען „דוטצען“, אזוי ווי אלטע פריינד. מיר האבען זיך דערמאנט אין אונזערע פריהעריגע פאר-

בינדונגען. ער האָט גאָר ניט געהאָפּט מיך צו געפינען אין פעטער-בורג, וואָרים אין דער פּראָווינץ האָט ער געהערט, אַז אידן בין נאָך אין זשענעוואַ. איד האָב שוין געוואוסט אַלע איינ-צעלהייטען פון זיין אַנטלויפען, און האָב איהם נאָר געפרעגט, ווי איז עס איהם געלונגען זיך אַרויסצודרעהען פון דער מאַסע שפּיאָ-נען, וועלכע זיינען געווען פול אויף אַלע סטאַנציעס.

ער האָט אַ שמיכעל געטאָן און האָט אָנגעהויבען דערצעהלען. און איד האָב כסדר געקוקט אויף איהם, אויף אַט דעם שרעקליכען מענשען, וועמען קיין זאך אין דער וועלט האָט ניט געקענט צו-טומלען און וועלכער האָט נאָר דורך זיין מעכטיגע ענערגיע געקענט ווערען אַ הערשער איבער טויזענדע פון אַט די האַרטגעקניגע פּויל-ערען און וואַלט לייכט געקענט שטעהן אָן שפּיץ פון אַ שרעקליכען אויפשטאַנד.

ער איז געווען מיטעלוויקסיג, מאַגער, מיט אַן אַינגעפאַלענער ברוסט און מיט שמאַלע פליצעס. וואַרשיינליך איז ער פיזיש געווען זעהר שוואַך. קיין מאַוס/ערען מענשען האָב אידן אין מיין לעבען ניט געזעהן; און דאָך איז אַט דער ניט-שעהנער פנים גע-ווען אַנציהענדר. פון זיינע גרויסע אויגען האָט אַרויסגעפונקעלט שכל, און אין זיין שמיכעל איז געווען עפעס כיטרעדיגעס און פיין-שפּאַטישעס, אַזוי ווי עס ליעגט אינ'ם כאַראַקטער פונ'ם גאַנצען קליין-רוסישען פּאָלק, צו וועלכען ער געהערט.

ווען ער פלעגט דערצעהלען פון אַ שפּיצעל, וואָס ער האָט אויס-געקלערט, אום די פּאָליציי אַפּצונאַרען, פלעגט ער לאַכען פון גאַנ-צען האַרצען, און דערביי פלעגען זיך ווייזען צוויי רייהען צייהן, ווייס ווי עלפאַנטביין. זיין גאַנצער אויסערליכער אויסזעהן, מיט דעם געקנייטשטען שטערן, מיט דעם קאַלטען, האַרטען קוק, האָט אויסגעדריקט ענטשלאָסענקייט און אַ פעסטען קאַנטראָל איבער זיך אַליין. ביים ריידען, האָב אידן באַמערקט, מאַכט ער ניט קיינע באַוועגונגען.

מיר האָבען גערעדט פון אונזערע פּריינד, וועלכע ער האָט אויפ'ן

וועג באזוכט; פון די פראיעקטען, מיט וועלכע ער איז געקומען
איז פעטערבורג, און פון פיעלע אנדערע זאכען.

"Che il facer e bello, si com'era il parlar cola dav'era."

(פון וועלכע עס איז אזוי פאסענד דאָ צו שווייגען, ווי עס האָט גע-
פאָסט פון זיי צו ריידען דאָן, אין דעם צושטאנד, אין וועלכען
מיר זיינען געווען.)

מען האָט געדארפט באַוואַנדערען די ניכטערקייט פון זיין
אורטיילען איבער פאַרשידענע פראַגען, וועלכע ער פלעגט באַ-
טראַכטען פון אַ זעהר אַריגינעלען און פראַקטישען שטאַנדפונקט;
באַוואַנדערס איז געווען צו באַוואַנדערען זיין קענען די מענשען.
אַ פאַר טעג באַקאַנטשאַפט איז געווען גענוג פאַר איהם, אום צו
קענען אַ מענשען. ער האָט אָבער געהאַט אַ גרויסע נייגונג צום
פעסימיזם אין דער הינזיכט.

עס איז שוין געווען גרויסער טאָג, ווען מיר האָבען געענדיגט
אונזער געשפרעך, און האָבען זיך ענדליך געלעגט שלאָפֿען.

3.

סטעפאנאוויטש איז געבליבען אין פעטערבורג אַ גאַנצען מאָ-
נאַט. מיר האָבען זיך אָפּט געזעהן, און איר האָב געהאַט די מעג-
ליכקייט איהם גוט צו דערקענען. און איהם דערקענען האָט גע-
הייסען איהם ליעב באַקומען. דאָס איז אַן אַריגינעלע און זעהר
קאַמפּליצירטע, צוזאַמענגעשטעלטע נאַטור. אָהן צווייפּעל איז עס
אַ מענש מיט גרויסען פאַרשטאַנד און באַזיצט אַ זעלטענע כאַ-
ראַקטער־קראַפט. ביי גינסטיגע אומשטענדען ווערען אַזעלכע מעג-
שען שעפּער פון דער געשיכטע. ער באַזיצט די פּעהיגקייט מאַסען
צו רעגירען, ווי מען האָט אַרויסגעזעהן פון דער טשיגירינער זאַך.
ער איז אָבער ניט פון די, וואָס געהען גלייך צום ציעל, אַזוי ווי אַ
קאַנאַנע־קויל, איבערקעהרענדיג און פאַרניכטענדיג אַלעס אויפֿן
וועג. ניין, ער אַרבייט בעסער באַהאַלטען; ער גיט נאָך, ווען עס
איז נייטיג, אָבער מיט אַ תנאי ביים ערשטען בעסטען פאַל עס

אנצויאָגען. אייניגע האַלטען סטעפּאָנאוויטש'ן פאַר אַ ליסטיגען, פאַר אַ ביטרען. דאָס איז קוים אמת. ער ביטרעוועט נאָר אין דער פּאָליטיק. אין פּערזענליכע פאַרהעלטניסען, מיט פּריינד, איז ער איינפאַר, אויפּריכטיג. אין אַלגעמיין איז ער זעהר אַן איינגע-האַלטענער מענש, אין גאַנצען פאַרשלאָסען אין זיך אַליין. ער רעדט זעהר וועניג און אויף פאַרזאַמלונגען קיין מאָל ניט. ווען ער הערט עפעס צו, האַלט ער דעם קאַפּ שטענדיג נידעריג אַראָפּ געלאָזען, אַזוי ווי ער וואָלט שלאָפען. אין טעאָרעטישע שטרייטיג קייטען לאָזט ער זיך קיינמאָל ניט אַרײַן, און ווען עס פּלעגט איהם אויסקומען צו זיין ביים לייענען אַ „פּראָגראַם“ אָדער אַן „ערקלע-רענדען נאָטיץ“, פּלעגט ער זעהר אָפט איינשלאָפּען; פּון זיין שטאַרקען כּראָפּען האָט מען עס פאַרשטאַנען. דאָס איז אַ מענש פּון אַרבייט; אָבער ניט אין שמאַלען זינען פּון וואָרט, ווי אַנ-דערע, וועלכע קענען ניט בלייבען קיין מינוט אַהן אַרבייט. ער האָט געקענט וואָרטען. דאָס איז אַ מענש פּון גרויסע פּלענער, דער בעסטער טיפּ פּון אַן אַרגאַניזאַטאָר, וועלכען אײַך האָב אין מיין לעבען באַגעגענט. זיין קלאָרער און באַזונדערס פּראַקטישער פאַר-שטאַנד, דער שטאַרקער און פאַרזיכטיגער כאַראַקטער, דאָס קענען די מענשען און דאָס פאַרשטעהן ווי זיך צו באַגעהן מיט זיי, האָב בען איהם געמאַכט באַזונדערס פּעהיג פאַר אַט דער שווערער ראַלע. כאַטש ער איז געווען אַ גרויסער סקעפטיקער צו מענשען, דאָך איז ער געווען זעהר פּעהיג אויף פּריינדשאַפּט, וועלכע פּלעגט ביי איהם דערגעהן בײַ פאַרגעטערונג. זיין בעסטער פּריינד איז געווען ל. זיי האָבען זיך קיינמאָל ניט פּאַנאַנדערגעשיידט, אויסער די מאַמענטען, ווען די „געשעפטען“ האָבען געשטערט. דאָן פּלע-גען זיי זיך יעדען טאַג שרייבען לאַנגע בריעף, וועלכע זיי פּלעגען שטאַרק אָפהיטען, אַז זיי זאָלען ניט אַרײַנפאַלען צו אַן אַנדערן אין די הענט.

ניט קוקענדיג אויף אַלע פאַרשידענע אונבאַשטענדיגקייטען פּון זיין לעבען, האָט סטעפּאָנאוויטש קיין מאָל ניט איבערגעריסען די פאַרבינדונגען מיט זיין פּאַטער, אַן אַלטער דאַרפּס-גלח, וואָס

איז געווען געפעהרליך פאר א מענשען, איבער וועלכען מען האט איבערגעקעהרט גאנצע שטעט, ווען די פאליציי האט נאר א פאר-דאכט געהאט. אז ער דארף דא זיין. ער האט ליעב זיין פאטער און אכטעט איהם זעהר; רעדט אפט פון איהם און מיט א בא-זונדערן פארגניגען דערצעהלט ער אנעקדאטען פון זיין לעבע' און ציטירט שטעלען פון זיינע בריעף, וועלכע ווייזען ארויס זיין שטארקע פארשטאנד, זיין עהרליך, אויפריכטיג הארץ.

דמיטרי קלעמענס.

1.

קלעמענס איז געווען איינער פון גאָר די ערשטע משיקאָוועס. אין מערץ 1879 איז ער אַרעסטירט געוואָרען. מען האָט איהם פאַר שיקט קיין סיביר, וואו ער איז געבליבען אויף שטענדיג.

אין זיין כאַראַקטער ליגט ניט קיין שום קאָנספּיראַטיוועס. ער איז אַ פּראַסטער מענש, אַן אַפּענהערציגער; ווען מען אונטערהאַלט זיך מיט איהם, איז מען זיך מחיה. אַלס ערצעהלער האָט ער זיין גלייכען ניט. זיין שפּראַך איז פּליסענדי, רייד, פּול מיט בילדער און משלים; זי גלאַנצט מיט אַלע אַוצרות פון דער רוסישער פּאָלקס־שפּראַך, וועלכע ער באַזיצט מיט וואונדערליכער קרי - לאַוו'שער מייסטערשאַפט.

צווישען אונזערע פּראַפּאָגאַנדיסטען איז ער דער בעסטער. די אַרט און ווייזע צו ריידען און צו פיהרען פּראַפּאָגאַנדאַ איז ביי איהם אַן אייגענטימליכע; קיינער קען איהם ניט נאַכמאַכען. דאָס איז ניט די ליידענשאַפטליכע, באַגייסטערטע, פּיערדיגע רעדע פון ברעשקאווסקיאַ, ניט די סאַקראַטישע מעטאָדע פון מיכאַאיל קאָפּריאַנאָוו, אַ געניאַלער בחור, וועלכער איז צו 19 יאָהר געשטאַרבן אין געפּענגניס. קלעמענס פיהרט זיין גאַנצע פּראַפּאָגאַנדאַ אין וויצען; ער לאַכט אַליין און אַלע מוזשיקעס, וועלכע הערען איהם צו, אַלט און יונג, מוזען זיך האַלטען ביי די זייטען פון געלעכטער. ער פאַרשטעהט אָבער אין זיינע וויצען אַריינצולייגען אַן ערנסטען געדאַנק, וועלכער בלייבט שוין ביי זיי פעסט אין קאַפּ. זעלטען איז איינעם געלונגען צו האָבען אַזוי פּיעל אַנהענגער צווישען די פּויערען און די שטאַרט־אַרבייטער, ווי קלעמענס'ן.

רעדעם, וועלכע ער פלעגט אמאל האלטען ערגעץ אין א שעני-קעל, פלעגן ביי איהם אויסקומען אמת'ע פערל פון דער קונסט. איד געדענק, אז איד בין מיט איהם ארומגעגאנגען איבער די דער-פער, פלעג איד שטונדענלאנג ניט וועלען איבערשלאגען דעם שטראם פון זיינע גלעצענדע אימפראוויזאציעס, וועלכע האבען זיך ביי איהם קיין מאל ניט אויסגעשעפט; איד פלעג פארגעסען אין דער פראפאגאנדא, און אין גאנצען זיך איבערגעבען דעם עסטעטי-שען, דעם פיינעם געפיהל פון א צוהערער.

שעהן איז קלעמענס ניט געווען, גיכער אומגעקעהרט. אבער עס איז גענוג געווען איין קוק צו טהאן אויף זיין געזיכט, אז עס זאל אויף שטענדיג בלייבען איינגעקריצט אין זכרון. דער אוי-בערשטער טייל פון זיין פנים, מיט דעם ברייטען שטערן פון א פיר-לאזאף, מיט די לעבעדיגע, ווייכע, ברוינע אויגען, אין וועלכע עס האבען זיך צייטענווייז אָנגעצונדען פונקען פון איינגעהאלטענעם לאכען, האָט אַרויסגעוויזען, אז ער איז אַן איראָפּער אינ'ם פּולען זין פּונ'ם וואָרט. אָבער נאָכ'ן אונטערשטען טייל פון זיין געזיכט האָט מען איהם געקענט אָננעמען פאַר אַ קאַלמיק, פאַר אַ קירגיז, פאַר אַ באַשקיר, פאַר וועמען איהר ווילט, נאָר ניט פאַר איינעם, וואָס געהערט צו דער קאָוקאַזער ראַסע. מען קען ניט זאָגען, אז ער האָט געהאַט אין זיך עפּעס ווילדעס, אומגעלומפערטעס; ניין, זיין מויל מיט די דינע, אַזוי ווי אויסגעשליפענע ליפּען, איז גראַד געווען שעהן, און אין זיין שמייכל איז געווען עטוואָס ערדלעס, פיינעס און אָנציהענדעס. איינס איז דאָ, וואָס מאַכט פּונ'ם ערשטען אָנבליק אַזאַ שלעכטען איינדרוק, און מאַכט אַזוי קאַמיש זיין גאַנצע פיגור — דאָס איז די נאָז, וועלכע לאָזט זיך ניט באַשרייבען: ברייט, אַביסעל פאַרריסען, און אַזוי פלאַך, אַז אין פּראָפּיל איז זי קוים מערקבאַר; אַן אמת'ער שפּיעל פון דער נאַטור.

* * *

ווען איינעם זאל איינפאלען צו זוכען צוויי מענשען, וועלכע זאלען זיין א פאלקאמענער קאנטראסט, וואלט מען געקענט אנוויי-

ווייזען אויף יאקאוו סטעפאנאוויטש און דמיטרי קלעמענס. איי-נער איז דער טיפ פון א קונסטפולען ארגאניזאטאָר, דער אַנדערער האָט קיין מאָל אין זיין לעבען ניט געגרינדעט און האָט זיך אויך די מיה ניט געגעבען צו גרינדען אפילו אַ קרוזשאַק. איינער איז שטענדיג טעטיג, אַריינגעמאַן אין גראַנדיעזע גרויסע פּלענער, קלייבט אַ סך ניט איבער קיין מיטלען, מיט דעם טייוועל אַליין וואָלט ער חבר געוואָרען, ווען ער זאָל איהם נאָר ניצליך זיין; דער אַנדערער, דורכדרונגען פון אַ רוהיגער, אונבאַפּלעקטער איבערגע-בענהייט צו דער זאך פונ'ם סאַציאַליזם, האָט ניט אַנערקענט קיין קאַמפּראַמיסען, איז קיין מאָל ניט אַראָפּ פונ'ם גלייכען וועג צוליב דירעקטע נוצען. דער ערשטער איז געווען פּעהיג ניט נאָר איינ-צעלנע פּערוואַנען, נאָר גאַנצע מאַסען צו פיהרען נאָר זיך אויף אַ זאך, וועלכע ער אַליין האָט אונטערנומען און באַשלאָסען; דער אַנדערער האָט קיין מאָל ניט פאַרזוכט און ניט געוואָלט באַצוויי-גען אַ פּרעמדען ווילען; דאָס איז איהם געווען עקעלאָפּט; און ווען איינער זאָל אַליין קריכען צו איהם אונטער'ן יאָד, וואָלט אזא מענש איהם געווען אונערטרעגליך.

ניט קוקענדיג דערויף האָב אידן קיין איין מענשען ניט געקענט, ווער עס זאָל האָבען אזאַ איינפלוס אויף די איבעריגע, ווי קלעמענס. זעהר אָפּט איז איין וואָרט זיינס געווען גענוג, צו מאַכען אַ סוף צו די פייערדיגסטע שטרייטיגקייטען; פאַרשירענע מיינונגען, וועלכע האָבען געשיינט קיין מאָל זיך ניט צו קענען אויסגלייכען, פלעגט זיין וואָרט אין אַרדנונג ברענגען. אַט דעם איינפלוס האָט ער ניט געזוכט; עס פלעגט קומען עפעס ווי פון זיך אַליין, וואו ער פלעגט נאָר ערשיינען; באַזונדערס אין פּערזענליכע פאַר-העלטניסען. אידן האָב ניט געקענט קיין מענשען, צו וועמען מען זאָל קענען אזוי צוגעבונדען ווערען, ווי צו קלעמענס. מיר פלעגט אויסקומען דורכצוליינען געוויסע בריעף צו איהם פון פאַרשירענע פּערוואַנען. ווען אידן וואָלט ניט געוואוסט פון וועמען און צו וועמען זיי זיינען, וואָלט אידן זיי געהאַלטען פאַר ליעבעס-ערקלערונגען. צוגעבונדען צו איהם פלעגט מען ווערען ניט אויף אַ ווילען; דאָס

איז ניט געווען קיין מאַמענטאַנע צוניגונג, וועלכע אייניגע גלעני-
צענדע נאַטורען קענען איינפליסען. ניין, אזא מענשען, ווי קלעמענס
קען מען ניט פאַרנעמען. ווער עס האָט איהם נור לייעב נעקראָגען,
איז ניט די ווייטקייט, ניט די צייט אימשיטאָנר איהם אָפצוקילען.

אין וואָס לייענט דען דאָ דער סוד, וואָס ער האָט געהאַט אזא
מאַכט צו באַצוווינגען מענשליכע הערצער? דאָס געהיימינים איז
אין דער טיפיקייט און גרויסקייט פון זיין אייגען האַרץ פול מיט
לייעבע.

ער פלעגט זיך ניט גיך באַפריינדען מיט מענשען; אזוי ווי
אַלע מיטפיהלענדע נאַטורען, געהט ער זיך שווער צונויף און עפענט
ניט אזוי גערן זיין האַרץ פאַר אַן אַנדערן. ער אַליין האַלט זיך
פאַר אַ קאַלטע, האַרטע נאַטור; און די אַלע געפיהלען, וועלכע ער
דערוועקט צו זיך געגען זיין ווילען, זיינען איהם עפעס אזוי ווי
אונאַנגאַגענהעם, זיי דריקען איהם; ער מיינט, אַז ער קען ניט
ענטפערען אויף זיי, און דערפאַר שיינט עס איהם, אַז זיי זיינען
גע'גנב'עטע, אַז ער האָט אויף זיי ניט קיין רעכט. פון זיינע
אונצעהלבאַרע פריינד אָבער איז ניטאָ קיין איינער, ווער עס זאָל
איהם קענען מאַכען אזא פאַרוואורף.

ווי איהר זאָלט ניט זיין צוגעבונדען צו איהם, וועט עס קיין
מאָל ניט האַבען קיין איינפלוס אויף זיינע פאַרהעלטניסען צו
אייך. דאָס איז אַ מענש, וואָס לאָזט זיך בשום-אופן ניט אונ-
טערקויפען; באַמערקט ער אָבער אַ סימפאַטישען צוג אין אַן
אַנדערן, וועט ער עס שוין ניט דורכלאָזען; אומגעקערט, ער וועט
עס נאָך פאַרנרעסערען. ער שעצט ניט די מענשען נאָך די נוצען
וואָס זיי קענען ברענגען דער פאַרטיי. צווישען זיינע חברים, — די
קאָנספיראַטאָרס, — איז ער געבליבען מ ע נ ש . אַז ער געהט
זיך מיט איינעם צונויף, האָט ער קיין מאָל ניט דערביי עפעס אַ
הינטער-געדאַנק, אזוי ווי דאָס רוב פאַרשווערער, וואָס זיינען גע-
צוואונגען צו באַטראַכטען יעדען מענשען, נאָר אַלס אַ נוצליכקייט
צו דער זאך. דערפאַר פיהלט זיך טאַקע יעדער מיט איהם לייכט

און פריי. יעדער איז גרייט איהם אַוועקצונעבען די נשמה. בלייב דערהייט צו געהן אויף זיין ערשט וואָרט, ווייל ער איז זיכער, אַז קלעמענס וועט אַלע מאָל שטעהן אויף דער וואַד און וועט דער ערשטער אַנזאָגען פון דער קלענסטער געפאָהר.

ווען ער זאָל וועלען איינעם שיקען אויף די געפעהרליכסטע שליחות, וואָלט יעדער געלאָפען, ניט פארקלערענדיג זיך אפילו אויף אַ מינוט, וואָרים אַז קלעמענס האָט געזאָגט, מן הסתם איז ווערט מען זאָל ריזיקירען; אויב ניט, וואָלט ער ניט געשיקט. קלעמענס האָט אָבער זיין מאַכט קיין מאָל ניט באַנוצט. אַליין פלעגט ער געהן אויף יעדע געפאָהר, אָבער קיין אַנדערן האָט ער ניט געשיקט. אפילו דאָרט, וואו דער „ניט־לעגאלער“ וואָלט איר גענטליך געדאַרפט אַנקומען צו אַנדערע; דאָרט, וואו ער, דער „ניט־לעגאלער“ ריזיקירט מיט זיין קאַפּ, און וואו דער לעגאלער קען אַפקומען העכסטענס מיט אייניגע טעג אַרעסט, אפילו דאָן פלעגט ער אויך אַלעס נעמען אויף זיך, און האָט קיין מאָל ניט דערלאָזט, אַז עס זאָל איינעם אַ האָר געקרימט ווערען איבער איהם. זיינע בעסטע פריינד פלעגען איהם מאַכען פאַרווירפּע, פאַר וואָס ער שפּילט אַזוי מיט זיין לעבען, וואָס איז אַזוי טייער פאַר דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג; אַלעס איז אָבער געווען אומזיסט. אַט דאָס לעצטע, אַז זיין לעבען איז אַזוי טייער, האָט ער בשום אופן ניט געוואָלט אַנערקענען. ער איז די עניוות אַליין; אָבער ניט די ערנידער־גוטע קריסטליכע עניוות, וועלכע איז אונז געבליבען בירושה פון הונדערטער יאָהרען קנכטשאַפט און חניפה; עניוות, הינטער וועלכע עס איז זעהר אָפט פאַרשטעקט די שרעקליכסטע זעלבסטמיינונג. ניין, קלעמענס איז אַן אונאַפּהענגיגער מענש, שטאַלץ אויף זיין מענשליכען ווערט, און בויגט פאַר קיינעם ניט זיין קאַפּ. די עניוות קומט ביי איהם פון זיך אַליין. אויב ער אַנערקענט ניט די אַלע מערקווירדיגע אייגענשאַפטען, וועלכע האָט בען איהם געמאַכט אַזוי פיעל פאַרעהרער, איז דאָס גאַנץ אויפ־ריכטיג און ענטשאַלטען. עפעס דורך אַ מין אַפּטישע אינזייע, דורך די אַפּנאַרונג פונ'ם אויג, וועלכע די וויסענשאַפט האָט נאָך

ניט ערקלערט, זעהט ער די אלע מעלות ניט אין זיך, נאָר אין זיינע פריינד.

.2

דמיטרי קלעמענס איז געבאָרען געוואָרען אויף די ברענען פונ'ם טייך וואָלגא, וואו זיין פאָטער איז געווען פאָרוואַל-טער פון אַן אימעניע. זיינע קינדער-יאָהרען האָט ער פאָרבראַכט צווישען די פאָסטוכער פון די דאָרטיגע גרויסע סטעפען, וועלכע ער האָט אזוי שעהן באַשריבען אין איינע פון זיינע יוגענד-פאָעמען. אַט דאָס פרייע, אונגעצוואונגענע לעבען אינ'ם שויס פון דער ווילדער מאַיעסטעטישער נאַטור האָט געגעבען זיין כאַראַקטער יענע פאָעטישע פאַרב און האָט אין איהם אויסגעאַרבייט יענע לעבע צו געפאָהרען און ריזיקאַלישע אונטערנעמונגען, וועלכע זיינען נאָך געבליבען ביי איהם אין די עלטערע יאָהרען. ביי איהם איז אָבער אַלעס געווען אַריגינעל, אייגענטימליך. אזוי ווי מיר האָבען שוין געזאָגט פון זיין פראָפּאָנאַנדא, אויף וואָס פאַר אופן ער האָט זי געפיהרט, אזוי איז אויך זיין מוטה געווען אייגענטימליך. ער האָט לעבע געהאַט די געפאָהר ניט ווי אַ קריגער, וואָס זוכט אין איהר דעם קוואַל פון שטאַרקע געפיהלען, נאָר ווי אַ אַרטיסט, וועלכער געניסט זי רוהיג, באַזונדערס איהרע לעבערליכע זייטען. ער איז געווען באַגאַבט פון דער נאַטור מיט אַ האַרץ, וואָס פיהלט פיזיש קיין מורא ניט. אין דער גרעסטער געפאָהר האָט קלעמענס קיינמאַל ניט פאַרלאָרען דעם קוראַזש. ער פלעגט בלייבען גאַנץ קאַלטבלוטיג, לאַכען, זאָגען וויצען, גלייך ווי עס וואַלט גאַרניט געווען, און אַפּטמאַל מיט אַזאַ הומאָר, אַז מען האָט קלאַר געזעהן, אַז ער האָט נאָר די גאַנצע צייט ניט געקלערט פון דער געפאָהר, ער האָט זיך נאָר לוסטיג געמאַכט מיט אייניגע לעבערליכע מאַמענט-טען. אַ סך מאַל איז ער געווען זעהר אונפאַרויכטיג, אָבער ניט זיך צו באַריהמען, אָדער אויס אייטעלקייט, נאָר איינפאַד אויס לעיבע צו שפּיצלאַד.

נאָר נאָר אין אַנהויב פון זיין רעוואָלוציאַנערע קאַריערע, ווען

ער איז נאָך ניט געווען „אונלעגאַל“, נאָר ער פלעגט זיך שוין באהאַלטען פאַר דער פּאָליציי, איז ער אַליין אַוועקגעגאַנגען צום פּראָקוראַר בעטען, ער זאָל אַרויסלאָזען אַ נאַטאַליסער - דיוקאַו'ן אויף ערבּות. גליקליכערױוין איז דער פּראָקוראַר געווען אַ נייער; פון קלעמענס'ן האָט ער גאַרניט געוואוסט, און דער האָט גערערט אַזוי שטאַרק, אַזוי דרינגענדיג, אַז מען האָט איהם צוגעזאָגט צו ערפילען זיין בקשה. עס איז איהם ענדליך ניט גע'לונגען, ווייל סערהדיוקאַוו'ס זאָד האָט זיך פאַרערגערט ביי דער אונטערזוכונג; ווען ניט, וואָלט געווען שעהן צו זעהן, ווי אַ פּאָליטישער אַרעסטירטער ווערט באַפרייט אויף דער גאַראַנטיע פון אַ מענשען, וועלכער באהאַלט זיך אַליין פאַר דער פּאָליציי.

אַמאָל פלעגט ער פון זיינע איינפעלע מאַכען אַ גאַנצע קאַמישע עפּאָפּע, אַ גאַנצע קאַמישע פּאַעטישע ערצעהלונג מיט אַלע פּייעלאַד, ווי אַ וואַהרער אַרטיסט. אַלס ביישפּיעל וועל איך דאָ דערעצהלען, ווי אַזוי ער האָט באַפרייט איינעם, טעלסיעוױ, וועל'כער איז געווען אַביסעל פאַרמישט אין דער נעטשאַיעווער באַווע'גונג און אַדמיניסטראַטיוו פאַרשיקט קיין פעטראָזאַוואַדסק.

קלעמענס איז אַוועקגעפּאַהרען אַהין מיט פּאַלשע דאַקומענטען פון אַן אינזשעניר, קאַפיטאַן שטורם, וועלכער האָט געזאָלט מאַכען אייניגע געאָלאָגישע אויספאַרשונגען אין פּינלאַנד. באַלד ווי ער איז געקומען, האָט ער באַזוכט דעם גובערנאַטאָר, דעם איספּראַוויניק און די אַנדערע פאַרשטעהער, אַלעס מיט אַן אויסרייד, אַז ער דאַרף האַבען אויסקינפּטע. נאַטירליך האָט ער אַלעמען באַצויבערט. אַ גאַנצע וואָך איז ער געבליבען אין פעטראַ'זאַוואַדסק, האָט געמאַכט פאַרשידענע וויסענשאַפטליכע שפּיצלאַך, און די גאַנצע שטאָרט האָט נאָר גערערט פון איהם; ער איז גע'וואָרען דער ליעבלינג ביי אַלעמען. אין דערזעלבער צייט האָט ער אויך אַלעס צוגעגרייט צום אַנטלויפּען, און איז אַ שעהנעם טאַג איז ער אַוועקגעפּאַהרען אינאיינעם מיט טעלסיעוױ, כדי יענער זאָל ניט דאַרפּען מאַכען אַזאַ שלעכטע, אונבאַקוועמע ריזע אַליין. כאַטש זייער ביידענס פאַרשווינדען האָט זיך אַזוי אַקוראַט צוזאַ

מענגערטראָפען, איז דאָך אין פעטראָזאוואַדסק קיינעם ניט איינ-
געפאלען, אז קלעמענס האָט דאָ עפעס אַן אַנטהייל גענומען. אזוי
גוט האָט ער געשפּילט זיין ראָלע. אין אַ יאָהר אַרום, אַז איינער
פון זיינע פּריינד איז דורכגעפּאָהרען פעטראָזאוואַדסק, האָט איהם
דער איספּראַוויק געפרעגט, צי קען ער ניט אַ געוויסען קאָפיטאַן
שטורם, און האָט איהם דערביי דערצעהלט פיעלע קלייניגקייטען פון
דער צייט, וואָס יענער איז דאָרט געווען. ענדליך האָט ער צוגע-
לעגט די ווערטער: „זעהר אַ בראַווער מאַן. ער האָט אונז פאַר-
שפּראַכען צו זיין דאָ, ווען ער וועט צוריקפּאָהרען פון פינלאַנד,
אַבער מען זעהט איהם עפעס ניט. אַ שאַד, אַ שאַד! ער האָט
אוראיי באַשלאָסען צו פּאָהרען מיט'ן ים“. וואָס וואָלט ער געזאָגט,
ווען ער ווייס, ווער דער קאָפיטאַן שטורם איז געווען?

* * *

קלעמענס האָט געהאַט אַ געזונטען קאַפּ אויף זיך; אין דעם
פרט איז ער איינער פון די גרעסטע, וועלכע זיינען געווען אין די
רייהען פון דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי.
ניט קוקענדיג דערויף וואָס ער האָט גענומען אַזאַ אַנטייל
אין דער באַוועגונג; ניט קוקענדיג אויף אַלע אונבאַשטענדיגקיי-
טען פון אַן אונלעגאַלען לעבען, איז ער קיינמאַל ניט אָפּגעשטאַ-
נען פּונל'ס אינטעלעקטועלען פּראַגרעס פון מערבֿ-אייראָפּאַ. אַ
באַזונדערע ניגונג האָט ער געהאַט צו די עקאָנאָמישע וויסענשאַפֿ-
טען; ער פלעגט זיך אָבער ניט אַריינלאָזען אין זיי אויסשליס-
ליך. זיין שרעקליכער דאָרשט צו קענען האָט איהם געצוואונגען
צו לערנען אַלעס, און ער פלעגט זיך וועניג קימערן, צי ער וועט
פון דעם האַבען אַ דירעקטען נוצען, אָדער ניט.
אין יאָהר 1876, ווען ער איז געווען אין בערלין, האָט ער זיך
אַזוי אַריינגעצויגען אין די לעקציעס פון פּראָפּעסאָר העלמ-
האַלץ, אַז זיינע בריעה צו מיר זיינען געווען פול מיט באַריכ-
טען איבער די דאָזיגע לעקציעס, און עס האָט מיר געקאָסט פיעל
מיה, ביז איד האָב זיך אַרויסגעדערעהט פון זיי.

און אזוי גרויס ווי דער דאָרשט צו קענען, אזוי גרויס זיינען אויך געווען זיינע אַנשוואַונגען.

קלעמענס איז ניט געווען קיין מענש פון אַ פּאַרטיי. אַלס טיעף-איבערזייגטער סאָציאַליסט האָט ער אָפּגעגעבען דער פּאַלקס-זאָך אַלעס, וואָס ער האָט נאָר געקענט: זיינע קענטענישען, זיין העלען, שאַרפען פּאַרשטאַנד; אַבער פאַר די שמאַלע ראַמען פון אַ געהימען בונט האָט ער אַבסאָלוט ניט געטויגט. פאַר איהם האָט זיין פּאַרטיי קיינמאַל ניט געקענט ווערען זיין היים, זיין פּאַמיליע, זיין אַלעס; ער האָט שטענדיג געלעבט אָפּגעזונדערט. די פּאַרטיי טיילישע אייגענליעבע, וועלכע איז דאָס שטאַרקסטע רייזימיטעל, וואָס פיהרט דעם קאַנספּיראַטאָר באַזיצט ער ניט. ער האָט ליעב די נאַנצע וועלט, און וואו ער קען נאָר, געהמט ער אַנטייל אין איהר לעבען. ער האָט געשריבען ניט נור פאַר דער אונטערערדישער פּרעסע, נאָר פיעל מעהר פאַר די „לעגאַלע“ פעטערבורגער זשורנאַלען, וואו ער האָט מיטגעאַרבייט אונטער פּאַרשידענע פּסעוודאָנאָמען. ער האָט עס ניט געטאָן בלויז אום צו זיין מעהר אונאַפּהענגיג און לעבען פון אייגענער אַרבייט, נאָר אויך דערפאַר, ווייל ער האָט געדאַרפט האָבען מעהר צוהערער; דאָס לעזע-פּובליקום, וואָס די אונטערערדישע ליטעראַטור האָט איהם געקענט געבען, איז געווען צו קליין פאַר איהם.

פון די אַלע צאַנקערייען, וואָס שטאַמען אַרויס פון די „פּראָ-גראַמען“ און וועלכע צוטיילען אַפט אַ רעוואָלוציאַנערע פּאַרטיי אין צוויי לאַגערען, האָט ער זיך שטענדיג געהאַלטען אַז זייט אין די פּרינציפען פּונל'ס סאָציאַליזם האָט ער געגלויבט פּאַלשטעני דיג, אַבער אין די מיטלען, וועלכע די רעוואָלוציאַנערען פלעגען צייטענווייז האַלטען פאַר אוניווערזאַלע וואַהרהייטען, האָט ער ניט געגלויבט. אַט דער מיסטרויען האָט נאַטירליכערעווייז פּאַראָלירט זיין קראַפט אינ'ם אונטערערדישען קאַמף. דאָרט וואו דאָס פעלד צו טאָן איז קליין, קען אויך ניט זיין קיין גרויסער אויסוואַהל פון מיטלען. און אַלס קאַנספּיראַטאָר האָט קלעמענס ווירקליך קיין באַזונדערען ווערט ניט געהאַט. ער האָט צוגעצויגען אַ סך אַנהענג

גער צו דער סאציאליסטישער פארטיי פון אלע קלאסען פון דער געזעלשאפט, באזונדערס פון דער יוגענד, אבער ווייטער פיהרען זיי צו א באשטימטען צוועק, איז ער שוין ניט געווען אימשטאנד; דאס האבען אנדערע געדארפט טאן. ניט דערפאר, ווייל איהם האט געפעהלט יענע קראפט, וואס מאכט דעם מענשען פאר א הערשער איבער דעם אנדערנס ווילען; ניין, די קראפט האט ער געהאט; מען האט עס געקענט ארויסזעהן פון דער באצויבערונג, וועלכע פלעגט, ווי א מאגנעט, צוציהען מענשען צו איהם. אין סטעפאנא-וויטש'עס אונטערנעמונג, צום ביישפיל, מיט וועלכער מען האט אפילו אין פעטערבורג אנגעהויבען צו סימפאטיזירען, איז ער אליין געווען געגען די גאנצע פארטיי. דאס האט געצייגט, אז ער איז פריי פון יעדער אייגענליעכע און לוסט צו כבוד, אז ער באזיצט דעם זעלטענעם מוט ארויסצוטראטען געגען אלע אנשוואונגען, זיי מעגען זיין אנערקענט אפילו פון אלעמען, ווען ער האלט זיי נאר פאר אונבאגרינדעט. איהם האבען אבער געפעהלט יענע אויסשליס-ליכקייט, יענע הארצענס-הארטקייט, אמאל געפיהל-לאזיגקייט, וועלכע שטאמען ארויס פונ'ם ליידענשאפטליכען גלויבען, און וועל-כע זיינען אזוי נויטיג, ווען מען דארף שיקען מענשען צום טויט. וועגען די אלע אורזאכען האט קלעמענס פאר דער רעוואלוציאנערער באוועגונג ניט אויפגעטאן קיין הונדערסטען טייל פון דעם, וואס ער וואלט געקענט אויפטאן לויט זיין טאלאנט, מיט וועלכען די נאטור האט איהם באשענקט.

דאס איז א טייערער מוסטער פון א דענקער מיט אלע זיינע מעלות און חסרונות.

וואלעריאן אַסינסקי.

1.

אַסינסקי האָט ניט ליעב געהאַט צו זיצען אויף איין פּלאַץ. ער איז שטענדיג אַרומגעפּלויגען איבער גאַנץ רוסלאַנד, איבער-הויפּט אין דרום, וואו עס זיינען געווען די הויפּט-רעוואָלוציאַנערע אָרגאַניזאַציעס, מיט וועלכע ער איז געשטאַנען אין פאַרבינדונג. דערפאַר טאַקע האָב איך איהם קיין סך ניט געזעהן, וואָרים איך בין שטענדיג געוועסען אין פעטערבורג. דאָ האָב איך זיך באַ-געגענט מיט איהם, ווען ער איז געקומען אַהער אַמאָל אויף עט-ליכע טעג; באַלד איז ער ווידער פאַרשוואונדען, ווי אַ מעטעאָר, ווי אַ לופט-ערשיינונג, אָבער דאָס מאָל שוין אויף שטענדיג...

עס איז דאָן געווען זעהר אַ שלעכטע צייט אין פעטערבורג, און באַזונדערס פאַר אונז „אונלעגאַלע“; פאַר באַקאַנטשאַפט מאַכען איז די צייט נאָר ניט געווען פאַסענד. ערשט ניט לאַנג איז דער'הרג'עם געוואָרען דער גענעראַל מעזענצעוו אין מיטען העלען טאָג, אויף איינעם פון די הויפּט-פּלעצער פון דער הויפּט-שטאָרט, און די מערדער זיינען פאַרשוואונדען. דאָס האָט געמאַכט אַ שטאַרקען אַיינדרוק אי אויף דער געזעלשאַפט, אי אויף דער רע-גירונג, וואָרים דאָס איז געווען דער ערשטער פאַקט אין דער דאָזיגער ריכטונג. די פּאָליציי האָט איבערגעקעהרט די שטאָרט מיט'ן קאַפּ אַראַפּ און מיט די פּיס אַרויף. מען האָט דערצעהלט, אפּשר אַביסעל מגזם געווען, אַז אין די ערשטע צוויי טעג האָט מען אַרעסטירט ביז טויזענד מענשען. פאַר „נאַש בראַט“ איז גע-ווען געפּהערליך אויפ'ן גאַס אַרויסצוגעהן, און איך האָב געמוזט האַלטען קאַראַנטין — דאָס אונערטרעגליכסטע פון אַלעס, וואָס נאָר דער רוסישער רעוואָלוציאַנער דאָרף אויסשטעהן. איך האָב

זיך אַריבערגעקליבען צו אַ פֿריינד, וואו איד בין געווען זיכער, ווייל ער איז געווען אין אזא לאַגע, אז קיין פֿאַרדאַכט האָט אויף איהם ניט געקענט פֿאַלען. איד האָב אָבער ניט געמאַרט אַרויסגעהן פון שטוב, אפילו ביי נאַכט. איד האָב דאָן עטוואָס געשריבען, און אז דאָס שרייבען פֿלעגט מיר נמאס ווערען, פֿלעג איד זיך נעהמען צו די פֿראַנצויזישע ראַמאַנען, אבי די צייט צו פֿאַרטרייבען. זעהר זעלטען פֿלעגען מיר באַזוכען אייניגע גוטע כּרידער, וועלכע זיינען געווען געריהרט איבער מיין טרויעריגען שיקזאַל.

אין אַ שעהנעם טאַג קומט צו מיר אַ לאַנג אַ נאַטאַנס און מיט די נייעס, אז וואַלעריאַן אַסינסקי איז אין פֿע־טערבורג. איד האָב איהם פֿערוזענליך ניט געקענט, נאָר געהערט האָב איד פֿיעל פון איהם; און נאַטירליך האָב איד שטאַרק גע־וואַלט איהם זעהן, באַזונדערס, אז דאָס איז געווען אַן אויסרייך פֿטור צו ווערען כאַטש אויף אַ קורצער צייט פון מיין היים־אַרעסט. פֿאַרנאַכט בין איד אַרויסגעגאַנגען פון דער היים. מיין פֿריינד האָט געוואוינט אין עק שטאַרט; די גאַסען זיינען געווען לידיג, פונדעסטוועגען האָב איד געמוזט זיין זעהר פֿאַרזיכטיג; און איד האָב גענומען גראָד אַ פֿאַרקערטען וועג. אַ היבשע צייט האָב איד זיך אַרומגעדריעהט, ביז איד בין ענדליך אַריינגעקומען אין איינע פון די לעבעדיגסטע גאַסען. דאָס ערשטע וואָס מיינע אויגען האָבען דערזעהן זיינען געווען קאַזאַקען אויף זייערע פֿערד מיט פֿיקעס, און גאַנצע מאַסען שפּיאַנען אויף יעדען שריט און טריט. דער־קענען זיי איז געווען זעהר לייכט פֿאַר יעדען איינעם, ווער עס איז נאָר געווען ערפֿאַהרען אין אַט די אַנגעלעגענהייטען. זייער גע־שפּאַנטעס אויסזעהן, זייערע פֿרעכע און אויך דערשראַקענע בלי־קען, וועלכע זיי פֿלעגען אַנשטעלען אויף יעדען פֿאַרבייגעהער, האָב בען זיך באַלד געוואַרפען אין די אויגען. דאָס זיינען געווען די פֿראַפּעסיאָנעלע שפּיאַנען. די אַנדערע אָבער, די „צייטליכע“, די פֿראַוויזאָרישע שפּיאַנען, האָבען אויסגעזעהן זעהר קאַמיש. דאָס זיינען געווען איבערגעמאַנענע סאַלדאַטען. געוואוינט צו דער פֿראַנט פֿלעגען זיי זיך ניט קענען האַלטען לאַנג אויף איין פֿלאַץ,

ניט געהן איינציגווייז; ניט-וויילענדיג פלעגען זיי זיך אויסשטעלן לען, ווי נאך דער קאמאנדע. זייערע קליידער זיינען געווען אזוי קאמיש, ווי זייער אויסזעהן. אין איילעניש האָט מען ווארשיינליך ניט געקענט קריגען פאר יעדען אַ פאסענדען אַנצוג, און אַלע האָבען געטראָגען איינע און דיוועלבע היטעל, דיוועלבע פאלטאס און הויזען. אייניגע האָבען זיך אָנגעטשעפעט גרויסע בלויע ברילען אויף די נעזער, כדי מען זאל זיי רעכענען פאר סטודענטען. דאָס אַלעס איז געווען אזוי קאמיש, אַז מען האָט זיך געקענט קימלען פאר געלעכטער.

נאכדעם ווי איד האָב מיר ערלויבט דעם פאָרגינגען זיי גוט צו באַקוקען, בין איד אוועקגעגאָנגען אויף דער קאנספּראַטיווער וואוינונג פון אונזער קרוזשאַק. נאך זייענדיג אויף דער צווייטער גאַס, האָב איד באַמערקט, אַז דער דאַמענשרים — אַ צייכען, אַז אַלעס איז אין אָרדנונג, קיין געפּאָהר — שטעהט אינ'ם געוויסען פענסטער. דאָס איז אָבער געווען וועניג פאר מיר; וואָרים איד האָב געוואוסט, אַז די זשאַנדאַרען האָבען דערשמעקט פון אונזערע ציי-כענס, און באַקוקענדיג גוט אַלע פענסטער, פלעגען זיי אַלעס שטעלען צוריק אין דערוועלבער אָרדנונג. דערפאַר האָב איד זיך נאך אַביסעל אַרומגעדריעהט, ביז איד בין צוגעקומען צו אַ געוויסען אָרט, וואו איד האָב געדאַרפט געפינען פינקטליכע באַשטימונגען, איבער וועלכע די פּאָליציי האָט ניט געקענט קיין מאַכט האָבען, ווען זי זאל אפילו ערפּאָהרען אונזערע כיטראַסטען. דער פּלאַץ, וואוהין איד בין אַריינגעגאָנגען, איז געווען דאָרט, ווי מען זאָגט, וואו אפילו דער קייזער אליין געהט צו פּוס... אין אַ געוויסען ווייניקעל האָט דאָרט געדאַרפט זיין אַ קוים באַמערקבאַרער צייכען, וועלכער פלעגט זיך יעדען טאָג בייטען, און אין אַז אונרוהיגע צייט צוויי מאָל טעגליך. דער צייכען איז געווען אויפ'ן פּלאַץ און האָט מיר געזאָגט, אַז עס איז ניטאָ קיין געפּאָהר. יעצט בין איד שוין געווען זיכער; יעדער צווייפעל איז פאַרשוואונדען.

אזוי אָבער ווי די „ספּראַוואַטשאַניע ביוּראַ“ (די ערקונדיגונגס-ביוּראַ), ווי מיר האָבען אין שפּאַס גערופּען אַט דעם פּונקט, איין

געווען אַ וויאָרסט ווייט פון דער קאָנספּיראַטיווער קוואַרטיר, און אויפ'ן וועג האָט מען נאָך געקענט אַנטרעפּען שפּיאַנען, האָב איד באַשלאָסען זיך צו איבערצייגען, אַז מען קוקט מיר ניט נאָך. אַ שעהע אונבאַקאַנטע פּרוי איז גראָד געגאַנגען אַנטקעגען מיר. אַז מיר זיינען שוין געווען נאָהענט איינער לעבען אַנדערן, האָב איד זיך שטאַרק איינגעקוקט אין איהר, און אַז זי איז פאַרבייגעגאַנגען, האָב איד זיך אומגעקעהרט און האָב איהר נאַכגעקוקט. קיינער איז הינטער מיר ניט געווען.

איד בין שוין ביים הויז. רוהיג בין איד אַרויף אויף די טרעפּ און האָב אַ קלונג געטאַן אויף אַ געוויסען אופן. מען האָט מיר באַלד געפּענט.

דאָס צימער איז געווען פול מיט מענשען. אויף אַ הילצערנעם טיש זיינען געשטאַנען פלעשלאַך ביער און צוויי טעלער: איינער מיט שינקען, דער אַנדערער מיט גערויכערטע פּיש. איד בין גראָד צו דער צייט געקומען. די „ניהיליסטען“ פלעגען זיך זעלטען ערלויבן בען צו מאַכען אַזעלכע קליינע ימים-טובים'לאך, וועלכע פלעגען זיין ניט מעהר ווי נאָר אַפּצורוהען זיך פון דער שרעקליכער נער-וועזער אַנשטרענגונג. אין וועלכער זיי זיינען געצוואונגען שטענדיג צו לעבען. דאָס מאַל איז דער יום-טוב געמאַכט געוואָרען צוליעב אַסינסקי'ס קומען. ער אַליין איז נאָך ניט געווען.

די גאַנצע חברה איז געווען זעהר פּרעהלאַך אויפגעלעגט, און מען האָט מיר אויפגענומען אויפ'ן פּריינדליכסטען אופן, כאַטש איד האָב אַליין איבערגעטראָטען מיין קאַראַנטין. איד האָב שטענדיג לייעב געהאַט די ימים-טובים'לאך. ווי פּרעהלאַך, ווי לעבעדיג, ווי מונטער פלעגט זיך יעדער פון אונז דאָרט פיהלען! אַלע זיינען דאָרט געווען „אונגעזעצליכע“, יעדער האָט געהאַט זיין פּעקעל „עבירות“ אויף זיך. אַ קינזשאַל און אַן אַנגעלאָדענער רעוואָלוציער זיינען געווען ביי יעדען אויפ'ן גאַרטעל, און אין פאַל פון אַ פלעצ-ליכען אַנפאַל איז יעדער גרייט געווען זיך צו פאַרטיידיגען ביז אין לעצטען טראָפּען בלוט. זיי זיינען שוין אָבער אַזוי געוואוינט

געוואָרען צו לעבען אונטער דעם דאָמאָקלעס־שווערד (*), אַז זיי האָבען שוין אויפגעהערט צו דענקען וועגען אַ געפאָהר, און דאָ האָט מען אַן אַלעס פאַרגעסען. מען האָט געלאָכט, וויצען האָבען זיך געשאַמען פון אוימעטום, עס איז געווען לעבעדיג. גוטע ברירער האָבען זיך פאַרווייז צוועצט אין די ווינקעלאַך, אום אויסצוגיסען די הערצער איינער פאַר'ן אַנדערן. צייטענווייז האָט מען אויך געקענט זעהן די טראַדיציאָנעלע צערעמאָניע פון דער דייטשער „ברודערשאַפט“. דאָס באַדערפעניש צו געבען דעם געפיהל זיין פרייען ווילען, אַ באַדערפעניש, וואָס איז אַזוי נאַטירליך צווישען מענשען, וועלכע זיינען דורך אַלגעמיינע באַשטרעבונגען, אידעען און געפאָהרען ענגער צוזאַמענגעבונדען, ווי דורך פאַרוואַנדשאַפטס באַנדען, אָט דאָס באַדערפעניש פלעגט געבען אָט די זעלטענע פאַר־זאַמלונגען אַז אונגעוועהנליך פאַעטישען און פּרעהליכען כאַראַקטער.

2.

איך האָב געפרעגט, וואו איז אַסינסקי. ער איז אַוועקגעגאַנגען צו אַ פריינד און האָט געדאַרפט באַלד צוריקקומען. אין אַ האַלבע שעה אַרום איז ער ווירקליך געקומען. ער איז אַריין אין צימער, האַלטענדיג אין דער האַנט, וועלכע איז געווען אַנגעטאָן אין אַז עלעגאַנטען שוואַרצען האַנדשוה, אַ

(* דאָס מאַקלעס איז געווען דער ליעבלינג פון אַ געוויסען מיראַן דעניס. דער לעצטער האָט איהם אַמאָל אַיינגעלאָדען אויף אַ יום־טוב, און האָט איהם געהויסען זיך זעצען אויף זיין פּלאַץ, און די דיענער האָט ער אַנגעזאָגט, זיי זאָלען איהם באַהאַנדלען, גלייך ווי ער וואָלט עס זיין אַלויין. דאָמאָקלעס איז געווען איבערגליקליך; מיט אַמאָל האָט ער באַמערקט, ווי איבער זיין קאָפּ הענגט אַ שווערער, זעהר שאַרפער שווערד, וועלכער האָט זיך אינגאַנצען געהאַלטען אויף אַ האָר פון אַ פּערדישען "אַפּ. מיט דעם אויסדרוק „דער דאָמאָקלישער שווערד“ מיינט מען אַן אונגערוואַרטעטע געפאָהר, וועלכע קען טרעפען זעם מענשען אין מיטען פון זיין שיינענדען גליק.

פארמענע פוראזשקע (א היטעל), פאר וועלכע מען האט אין רוס'ן לאַנד גרויס דרד-ארץ.

איד בין צוגעגאנגען, האב איהם געדריקט די האנט, און לאַנג האב איד זי געהאלטען אין מיינע, ניט זייענדיג אימשטאַנד אָפּ צורייסען די אויגען פון איהם.

ער איז געווען שעהן ווי די ליכטיגע זון: שלאַנק, פראַפּאַר ציאַנעל, שטאַרק און ריהרעוודיג. זיין בלאַנדער קאַפּ, אַביסעל צוריקגעוואַרפען, האָט זיך געהאַלטען גראַציען אויפ'ן עלעגאַנטען, נערוועזען האַלז. דער הויכער מאַרמאַר-שטערן מיט די דינע בלווי ליכע אַדערן איז געווען עטוואָס צוזאַמענגעדריקט ביי די שליי פּען. די נאַז, וועלכע איז געווען אַזוי רענעלמעסיג, גלייך ווי דער סקולפּטאָר, דער שניצער, וואָלט זי געהאַט אויסגעשניצט מיט זיין שניידצאַהן, האָט זיין שעהנקייט געגעבען יענעם קלאַסישען כאַראַקטער, וועלכען מיר זעהען זעלטען אין רוסלאַנד. פון די ניט גרויסע העל-בלאַנדע וואַנציעס און פונ'ם בערדעלע האָט זיך אַרויס געוויזען אַ שעהנער, אויסדרוקספולער מויל. און דאָס דאָזיגע שעהנע געזיכט איז געווען באַלויכטען מיט אַ פאַר גרויסע הימעל-בלויע אויגען, פול פייער און יוגענד-ענטשלאַסענקייט.

אַסינסקי האָט אונז געבראַכט די פרישסטע נייעסען איבער אַלעס, וואָס האָט זיך געטאָן אין דרום-רוסלאַנד, וואָרים אויפ'ן וועג פון קיעוו אַהער האָט ער אַספּעיעט צו זיין דאָרט אין אַלע הויפט-שטעט און זעהן זיך מיט אַלע פאַרשטעהער פון די לאַקאַלע אַר-גאַניאַציעס.

ער איז געווען ענטציקט פון די גרויסע פאַרשטריטען, וועלכע דער טעראָריזם האָט געמאַכט פאַר די לעצטע צייט, און זיין רייכע פאַנטאַזיע האָט איהם שוין געמאַלט פאַרשידענע ערפאַנגרייכע רע-זולטאַטען. איד האב אפילו ניט געהאַלטען מיט זיין אַפּטימיום, אָבער ווען ער האָט גערעדט איז געווען אונגעגלייך זיך ניט צו אונטערוואַרפען דעם באַצויבערנדען אַיינפלוס פון זיין רעדע-קונסט. ער איז ניט געווען קיין אַראַטאָר אינ'ם געוועהנליכען זין פון וואָרט, נאָר דורך זיין טיפען גלויבען האָט זיין ריידען געהאַט אַ מעכטיגע

איבערצייגונגס־קראַפט. ער אליין פלעגט ווערען אינגאנצען דורכ־
דרונגען פון יענעם ענטזויאַזם, וועלכער געהט אויך אַריבער צו
די צוהערער. דער קלאַנג פון זיין שטימע, דער אויסדרוק פון זיין
געזיכט, אלעס האָט מיטגעווירקט און מיטגעהאַלפּען. דורך זיינע
רעדעס פלעגט ער פון געגנער מאַכען אַנהענגער, חברים; זיי
פלעגען זיך אליין איינריידען, אַז ער האָט רעכט, אַבי נאָר צו האָר
בען די מעגליכקייט צו זיין איינפאַרשטאַנען מיט איהם.

הערענדיג איהם האָב איך פאַרשטאַנען, אַז אלעס, וואָס מען
פלעגט דערצעהלען פון איהם, איז געווען אמת.

אויף מאַרגען איז אַסינסקי געווען ביי מיר, און אין דריי אָדער
פיער טעג אַרום בין איך ווייטער אַוועק אויף דער קאָנספּיראַטיווער
קוואַרטיר; איך האָב שוין אַבער אַסינסקי'ן ניט געטראָפּען; ער
איז מיט אַ טאָג פריהער אַוועקגעפאַהרען קיין אַדעס, און ער האָט
מיר איבערגעלאָזט אַ געזעגען־צעטעלע.

אין פריהלינג 1879 איז ער אין קיעוו אַרעסטירט געוואָרען און
טאַקע באַלד נאָכדעם, דעם 5טען מאַי, איז ער שוין געשטאַנען
פאַר'ן געריכט.

כאַטש מען האָט גאַרניט געקענט אויפווייזען געגען איהם קיין
שום ערנסטעס, אויסער דעם וואָס ביים אַרעסטירען האָט ער זיך
צוגעריהרט צו זיין רעוואָלוציער און האָט איהם אפילו ניט אוספּיעט
אַרויסגעהמען, פונדעסטוועגען איז ער פאַראורטיילט געוואָרען צום
טויט. די רעגירונג האָט גוט פאַרשטאַנען, אַז זי האַלט אין איהרע
הענט איינעם פון די איינפלוסרייכסטע מיטגלידער פון דער טע־
ראָריסטישער פאַרטיי, און דאָס איז געווען גאַנץ גענוג פאַר איהר.
זי זאָל פאַדערן פון דעם געריכט אַזא אורטייל.

אַסינסקי האָט דעם אורטייל אויסגעהערט רוהיג, האָט זיך קיין
קרים ניט געגעבען, ווי עס פאַסט פאַר אַן אמת'ען קעמפּער.

אין די אַלע צעהן טעג, וועלכע האַבען געדויערט צווישען דעם
משפּט און דער הינריכטונג, איז ער געבליבען רוהיג, זאָגאַר פרעה־
ליך; ער האָט זיך ניט פאַרלאָרען אויף קיין איינציגען אויגענ־
בליק; ער האָט נאָך אויפגעמונטערט זיינע פריינד. אַז זיין מו־

טער און שוועסטער זיינען געקומען זעהן זיך מיט איהם צום לעצטן טען מאָל, האָט ער זיי געזאָגט, אַז מען האָט דעם טויט-אורטייל געענדערט; נאָר דער שוועסטער, אַ מיידעל פון זעכצעהן יאָהר, האָט ער שטילערהייט געזאָגט, אַז מאָרגען וועט ער וואַרשיינליך שטאַרבן, און האָט זי געבעטן, זי זאָל צוגרייטן די מוטער צו דער שרעקליכער בשורה. אַ טאָג פאַר'ן טויט האָט ער אָנגעשריבען צו זיינע פריינד אַ לאַנגען בריעף, וועלכען מען קען אָנרופען זיין פּאָליטישע צוואַה. ער רעדט אין איהם וועניג פון זיך און פון זיינע געפיהלען. אפילו אַ מינוט פאַר'ן טויט איז ער געווען אין גאַנצען פאַרשלאָנגען פון דער רעוואָלוציאָנערער זאַך, און אין בריעף רעדט ער נור פון דעם, ווי אַזוי מען זאָל ווייטער פיהרען דעם קאַמף און ווי אַזוי מען זאָל זיך אויסהיטען פון די אַלטע פעהר-לערען.

דעם 14טען מאי אין דער פריה האָט מען איהם מיט נאָך צוויי גענאַסען, אַ נטאַנאָו און אַ בראַנטער, אַוועקגע-פיהרט צום עשאַפּאַט. אויס פאַרעדעלטער גרויזאַמקייט האָט מען איהם אפילו ניט פאַרבונדען די אויגען, און ער איז געווען געצוואינד-גען צוזעהן די לעצטע טויטעס-קרעמפּען פון זיינע פריינד אויף דער תּליה. אויף וועלכע ער אַליין האָט געדאַרפט באַלד אַרויפגעהן. דאָס שרעקליכע בילד האָט געמאַכט אַזאַ מעכטיגען אַיינדרוק אויף זיין פיזישע נאַטור, איבער וועלכע דעם מענשענ'ס ווילען איז מאַכטלאָז, אַז וואַלעריאַנ'ס קאַפּ איז אין פינף מינוט צייט ווייס געוואָרען ווי שנעע. זיין גייסטעס-קראַפט איז אָבער געבליבען אונפאַרענדערט. די נידערטרעכטיגע זשאַנדאַרען זיינען אין דעם מאַמענט באַלד אונטערגעלאָפּען צו איהם און האָבען איהם גע-פּרעגט, אפּשר וויל ער בעטען באַגנאַדיגונג. מיט אונווילען און עקעל האָט זיי וואַלעריאַן אַוועקגעטריבען. ער האָט זיך זאָגאַר ענטזאָגט פונ'ם תּליון'ס הילף, און איז אַליין מיט פעסטע טריט אַרויף אויף די טרעפּ פונ'ם עשאַפּאַט. דער גלח איז צוגעגאַנגען צו איהם מיט'ן צלם. מיט אַן ענערנישער באַוועגונג האָט אַסינסקי גענעבען צו פאַרשטעהן, אַז דעם הימלישען קעניג אַנערקענט ער

אויך אזוי וועניג ווי די ערדישע צארען. אויפ'ן באפעהל פון דער נאטשאַלסטוואַ האָט די מיליטער־מוזיק אָנגעהויבען שפּילען די „קאמאָרינסקאָיאַ“.

אין עטליכע סעקונדען אַרום איז שוין אַסינסקי ניט געווען מעהר.

3.

עס זיינען דאָ מענשען, וואָס באַזיצען די מאַכט צו רעגירען איבער נעשעהענישען; דערצו דאַרף מען האָבען גאָר באַזונדערע אייגענשאַפטען. אַסינסקי איז געווען איינער פון זיי. קיין אַר־גאַניאַטאַר איז ער ניט געווען; צו אַזאַ קליינליכער און גריבלענ־דער אַרבייט איז זיין טעמפּעראַמענט געווען צו היציג. אַלע זיינע קרעפטען זיינען שטענדיג געווען קאַנצענטרירט אין איין פּונקט, אין איין זאַך, וועלכע זיין רעוואָלוציאַנערער, כמעט פעהלערלאָזער אינסטינקט פלעגט איהם באַווייזען. מיט יאָהרען פריהער פלעגט ער פאַראַויסזאָגען די ריכטונגען, וועלכע די באַוועגונג וועט נעהן מען. אין יאָהר 1878, אַז דער טעראַריזם האָט זיך נאָר וואָס גע־האַט אָנגעהויבען, האָט שוין אַסינסקי געהאַלטען פון קייזער־מאַרד און האָט שוין דאָן געוואָלט אַיינפיהרען אין דעם רעוואָלוציאַנערען פראַגראַם אַ קלאַרע און באַשטימטע פאַרערונג פון פּאָליטישע רע־פּאַרמען.

ער איז געווען אין פּולען זינען פּונ'ם וואָרט אַ מענש פון אַרבייט. כל־זמן די פראַפּאָגאַנדיסטישע באַוועגונג האָט זיך גע־האַלטען, איז ער געשטאַנען אָן אַ זייט. אָבער פון ווינטער 1877, ווען אַנשטאַט ווערטער זיינען אַרויסגעטראַטען דער רעוואָלווער און דער קינזשאַל, איז ער צוגעשטאַנען צו דער באַוועגונג, האָט זיך איהר איבערגעגעבען אין גאַנצען און האָט זיך געהאַלטען ביז'ן סוף. ער האָט פאַרמאַגט איינע פון די גרעסטע כחות, מיט וועלכע די נאַטור באַשענקט דעם מענשען, — דעם גלויבען; יענעם גלויבען, וועלכער, נאָכ'ן עוואַנגעלישען אויסדרוק, מאַכט בערג ריהרען.

און אַט דערזעלכער גלויבען פלעגט פון איהם אויך אַריבער־נעהן צו יערען איינעם, ווער עס פלעגט זיך מיט איהם צוגויפּקו־

מען. דערפאר איז ער, נאטירליכערווייז, געווען די נשמה פון אלע אונטערנעהמונגען, וואו ער האט נאָר אַנטייל גענומען; און דורך זיין אונגעוועהנליכער ענערגיע איז אין דרום־רוסלאַנד כמעט קיין איין מעהר אָדער וועניגער ערנסטע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג ניט געווען, וואו ער האט ניט גענומען קיין חלק. דאָרט, וואו אַסינסקי האָט זיך געפונען, איז קיינער ניט אַראָפגעפאלען ביי זיך, וואָרים ער פלעגט יעדען אויפמונטערן מיט זיין באַגייסטערטען, פעסטען גלויב בען און מיט זיין אייגענעם ביישפּיל. ער פלעגט דער ערשטער געהן אין קאמף און נעמען אויף זיך די געפערליכסטע אַרבייטען. זיין טאַפּפערקייט פלעגט דערגעהן ביז משוגעת.

אַז ער איז נאָך געווען אַ קינד, עלף יאָהר אַלט, האָט ער דער הערט, אַז אַ באַנדע פון באַוואוסטע רויבער זיינען באַפאלען זייער שכנים הויז; אין דער הים איז קיינער ניט געווען. ניט קלע רענדיג קיין סך, האָט ער אַראָפגעכאַפט פון דער וואַנט דעם פאַ טער'ס ביקס און איז אַוועק העלמען דעם שכן. צום גליק האָט זיך אויסגעלאָזט, אַז עס איז געווען אַ ליגען, און ער איז געקומען צוריק גאַנץ. פון דעם קען מען אַביסעל פאַרשטעהן דעם מוט פונ'ם צוקינפטיגען טעראָריסט. כדי צו האַבען אַ באַגריף פון זיין כאַ ראַקטער, דאַרף מען נאָך זאָגען, אַז דער אויבענדערמאָנטער שכן איז געווען אַ דע־שונא פון אַסינסקי'ס פאַמיליע.

איך וויל דאָ ברענגען נאָך אַ פאַקט, וועלכער איז אייגענטליך ניט אַזוי וויכטיג, אָבער זעהר כאַראַקטעריסטיש, אַלס איבערצייגונג ווי ווייט זיין ריידען האָט געווירקט. אַסינסקי איז געווען באַ ריהמט אַלס געלט־זאַמלער. די רעוואָלוציאָנערע פאַרטיי האָט אלע מאָל געדאַרפט האַבען געלט, איבערהויפט ווען דער טעראָריזם איז אַרײַן אין אַ סיסטעם, האָט זי זיך גענויטיגט אין גרויסע סומען. אַט דאָ האָט קיינער ניט געקענט קאַנקורירען מיט וואַלעריאַן אַסינסקי. אומעטום האָט מען גערערט וועגען זיינע העלדענטאַ טען אין דעם פרט. מענשען, ביי וועלכע קיינער האָט ניט גע קענט קיין גראַשען אַרויסרייסען; רייכע־קאַרגע, אַרער עפעס אַ גייציגע ראַמע אַנגעשטאַפט מיט געלט, פלעגען זיך גאַנץ לייכט

קענען אַרויסשטעלען, אַז זיי פיהלען אַזוי מיט מיט די רעוואָלוציאַר־
 נערען און ווי עס פלעגט נאָר קומען צום בייטעל, האָט זיך אַלעס
 געענדערט; די בעסטע שנאָרערס האָבען ביי אַזעלכע ניט געקענט
 מעהר אַרויסרייסען, ווי צעהן אָדער צוואַנציג רובעל, און דאָן זיינען
 זיי העכסט צופרידען געווען. ווי אָבער וואַלעריאַן אַסינסקי איז
 געקומען, פלעגען דיזעלכע, טאַקע מיט אַ זיפּק, עפענען זייערע
 בייטעלאַך, אַרויסשלעפען פינג, צעהן טויזענד רובעל און אַמאָל נאָר
 מעהר און איבערגעבען דעם שעהנעם באַצויבערענדען יונגענ־
 מאַן, וועמעס אַרנומענטען זיינען געווען אַזוי איבערצייגענד, ווע־
 מעס אויסערע אויסזעהן איז געווען אַזוי אַנציהענד און די מאַניע־
 רען אַזוי עלעגאַנט.

ביי אַסינסקי'ן איז ניט געווען קיין שפור פון עטוואָס פּעדאַנטי־
 שעס, וואָס מען טרעפט ביים מאַראַליסט אָדער ביים פּרעדיגער.
 ער איז געווען אַ קריגער מיט אַ מוטיגען האַרצען און מיט אַ מעכי־
 טיגער האַנט. ער האָט לייעב געהאַט די געפּאָהר, ווייל דאָרט האָט
 ער זיך געפיהלט ווי ביי זיך אין דער היים. דער קאַמף פלעגט
 איהם צוהיצען דורך זיין פיבערישע אויפרעגונג.
 ער האָט לייעב געהאַט רוהם. ער האָט לייעב געהאַט פּרויען, —
 און איז געווען געליעבט פון זיי.

פּעטער קראָפּאַטקין.

1.

נאָך ביז איצט רעכענט מען אין דער אויסלענדישער פרעסע קראָפּאַטקין פאַר'ן הויפטפיהרער פון דער רוסישער באַוועגונג. דאָס געוועהנליכע פובליקום, וואָס שעפט אַלע באַגריפען איבער אַ פאַרשווערונג פון די געוועהנליכע ביליגע ראַמאַטנען, קען זיך גאַרניט פאַרשמעלען אַזאַ באַוועגונג אַהן און טערערדישען דיקטאַטאָר; און אַזוי ווי מען קען קיינעם ניט ביים נאָמען פון די וואָס אַרבייטען אין רוסלאַנד, כאַפט זיך דער עולם און און איינעם פון די עמיגראַנטען.

די רוסישע לעזער פאַרשטעהען עס גאַנץ גוט אַליין, עס איז גאַר איבעריג צו דערצעהלען, און דאָס אַלץ זיינען בבאָמעשויות, און קיינער פון די עמיגראַנטען איז ניט געווען און קען ניט זיין דער פיהרער פון דער רוסישער באַוועגונג.

די עמיגראַנטען קענען מעהר ניט טאָן פאַר רוסלאַנד, ווי שאַפען און אויסלענדישע ליטעראַטור. עס איז געווען אַ צייט, ווען זיי האָבען אָט די אויפגאַבע גלענצענד ערפילט. לאַמיר האַפען, און אויך אין דער צוקונפט וועלען זיי זיין אימשטאַנד צו צייגען זיך ניצליך אין דער דאָזיגער ריכטונג.

דעם פּלאַץ אָבער פון פּראַקטישע אָנפיהרער קענען זיי ניט פאַרטרעטען. אויסער אנדערע הונדערטע שטערונגען, דאַרף מען ניט פאַרנעמען, און פון די לענדער, וואו די שקלאַפּישע היפּאָקריט־סטוואַ און דער נידעריגער עגאָאיזם האָבען נאָך ניט פאַרמאַכט די טירען פאַר'ן רוסישען פּאָליטישען אויסגעוויזענעם, דויערט די פּאַסס, ביז עפטערברוג און צוריק, וועניגסטענס אַ וואָך.

לאַמיר זיך פאַרשמעלען, און אַ גענעראַל, זיצענדיג אין פּע-

טערבורג, וויל אין דערזעלבער צייט קאמאנדעווען אין א מלחמה, וועלכע קומט פאר אין טערקיי. וואס וואלט געזאגט פון אזא איי-נעם יעדער פארנינפטיגער מענש? היינט דארף מען ניט פאר געסען, אז דער גענעראל האט א גרויסען פארצוג, ווארים דער טע-לעגראף שטעהט איהם צו דינסט, און דער רעוואלוציאנער מוז זיך צופרידענשטעלען מיט דער אונערטרעגליך לאנגזאמער פאסט; און די איז אויך ניט זיינע, נאר דער רעגירונגס; ער ריזיקירט נאך יעדעס מאל; ווארים דער בריעה קען אריינפאלען אין איהרע הענט, און דאן, ווען ניט די גאנצע זאך, וועניגסטענס דער אדרע-סאט קען צוגרונד געהן.

נו, וואס פאר אינסטרוקציעס קען מען געבען ביי אזעלכע בא-דינגונגען? ווער קען עס האבען אזוי פיעל צוטרוי צו זיך אליין? ווער וועט עס זיין אזוי לייכטזיניג, אז ער זאל זיך ווענדען נאך אזעלכע אינסטרוקציעס?

פאר'ן עמיגראנט איז אויסלאנד אן ארט פון אפרוהען, א וויי-טער אינזעל, וואוהין עס לאזען זיך אוועק יענע, וועמעס שיפעל די רוישענדע כוואליעס האבען צובראכען. ביז ער וועט עס וויי-טער ניט ברענגען אויף א לאך, ביז ער וועט עס ווייטער ניט קע-נען פיהרען צו זיינע אייגענע ברעגען, איז די פראקטישע ארבייט פאר איהם אונטערגליך. איהם בלייבט נאך צו שטעהן מיט צונויפ-געלעגטע הענט אויפ'ן הארץ, מיט טרויער אנטשטעלען זיינע בליקען ווייט, ווייט אהין, צום לאנד, וואו זיינע גענאסען קעמפען און שטארבען, בעת ער, איינזאם און טרויעריג, ווערט פארשטיקט אין זיין אונוויליגער אונטעטיגקייט, אן אייביגער גאסט אויף א מאלצייט, וואו דאס לעבען קאכט ארום, אבער פאר איהם פרעמד.

2.

קראפאטקין איז איינער פון די עלטסטע עמיגראנטען; ער האט פארלאזט רוסלאנד אין 1876 און האט זיך שוין מעהר ניט צוריקגעקערט.

זיין אנטוילעמען אין די ערשטע פראפאגאנדיסטישע קרוזשא-

קעם, האָט געלאָזט שטאַרקע שפּורען אין זייערע פּראַגראַמען. אין אַלגעמיין איז ער שטענדיג געווען איינער פון די העלסטע און באַ-דייטענדסטע פּערזאָנען אין אונזער פּאַרטיי.

ער געהערט צו דער העכסטער רוסישער אַריסטאָקראַטיע. די פירסטען קראַפּאַטקין זיינען נאָך פון די וועניגע, וואָס שטאַמען אַרויס פון דער גלייכער ליניע פון די ריוריקאָוויטשעס (*). און דערפאַר פלעגט מען אינ'ם קרוזשאַק פון די טשאַיקאָוויצ'ים, זואו קראַפּאַטקין איז געווען אַ מיטגליד, איהם אָפט זאָגען אין שפּאַס, אַז ער האָט מעהר רעכט אויפ'ן רוסישען טראָן, ווי די איצטיגע ראַמאָנאָו'ס, וועלכע זיינען אייגענטליך עכטע דייטשען.

זיין ערציהונג האָט קראַפּאַטקין באַקומען אין פּאַזשעני-קאַר-פּוס, וואו מען נעמט נאָר אויף קינדער פון דער הויף-אַריסטאָקראַ-טיע. אין 1861 האָט ער מיט אויסצייכנונג געענדיגט דעם קורס; די ליעבע צו דער וויסענשאַפט האָט איהם אָבער ניט געלאָזט בלייבען אין קיזערליכען הויף; ער איז אוועק אין סיביר מאַכען געאָלאָגישע אונטערזוכונגען. דאָרט איז ער פאַרבליבען עטליכע יאָהר, האָט אַנטייל גענומען אין פאַרשידענע וויסענשאַפטליכע עקס-פּעדיציעס און האָט זיך ערוואַרבען אַ מאַסע קענטענישען, וועלכע ער האָט אויך באַנוצט, ווען ער האָט געאַרבייט אינאיינעם מיט ע ל י ז ע ר ע ק ל י ו . ער איז אויך געווען אין כ י נ א . ווען ער איז צוריקגעקומען אין פעטערבורג, האָט מען איהם אויסער-וועהלט פאַר אַ מיטגליד און דערנאָך פאַר'ן סעקרעטער פון דער געאָגראַפישער געזעלשאַפט. ער האָט אָנגעשריבען עטליכע ווערק, וועלכע די וויסענשאַפטסלייט האָבען זעהר הויך געשעצט, און ענדליך האָט ער אָנגעהויבען אַ גרויס ווערק איבער די פינלענדי-שע גלעטשער (אייזקעללער), וואָס די געאָגראַפישע געזעלשאַפט האָט אויסגעווירקט מען זאָל איהם ערלויבען צו ענדיגען אין דער

(* ריוריק איז געווען דער ערשטער פירסט, וועלכער האָט גע-הערשט אין רוסלאַנד.

פעסטונג. אין גאַנצען פטור ווערען פונ'ם הויף האָט ער ניט גע-
קענט, און ער האָט געמוזט איינטרעמען אַלס קאמער-פּאַזש פון דער
קייזערין און האָט באַקומען עטליכע אַרדענס.

אין 1871, אָדער אין אַנפאַנג פון 1872, איז קראַפּאַטקין אַוועק-
געפּאַהרען אין אויסלאַנד. ער האָט באַזוכט בעלגיען און די שווייץ,
וואו דער „אינטערנאַציאָנאַל“ איז דאָ געווען אויף דער העכסטער
שטופּע פון זיין מאַכט. ראַדיקאַל געזאַנען איז ער שטענדיג גע-
ווען, דאָ אָבער האָבען זיך זיינע אַנשוואַונגען אין גאַנצען פּאַרמור-
לירט. ער איז צוגעשטאַנען צום אינטערנאַציאָנאַל, האָט אָנגענו-
מען די אידעען פון דער אַנאַרכיסטישער פּראַקציע און איז אויף
שטענדיג פּאַרבלעבען זייער הייסער פּאַרטיידיגער.

אַז ער איז צוריקגעקומען, האָט ער זיך באַקענט מיט דעם קרוי-
זשאַק פון די טשאַיקאָוויצ'ים, וועלכע זיינען געווען דורכדרונגען
מיט דיזעלכע אידעען. אין 1872 איז ער איינשטימיג אויפגענומען
געוואָרען פּאַר אַ מיטגליד. ער האָט געדאַרפט אויסאַרבייטען אַ
פּראָגראַם פּאַר דער פּאַרטיי און דעם פּלאַן פון דער אָרגאַניזאַציע.
שפעטער האָט מען צווישען אַלע זיינע פּאַפּירען אויך די דאַקומענט-
טען געפונען. אין זעלבען יאָהר, ווינטער, האָט ער אָנגעהויבען,
אין געהיים נאַטירליך, צו האַלטען פּאַרטיענע וועגען דער געשיכטע
פונ'ם אינטערנאַציאָנאַל, אין וועלכע ער האָט ענטוויקעלט די פּרינ-
ציפּען פונ'ם רעוואָלוציאָנערען סאַציאַליזם, געגרינדעט אויף די
פּאַלקבאַוועגונגען פון דער נייעסטער צייט. אַט די פּאַרטיענע
האַבען ענטהאַלטען אין זיך ערנסטע געדאַנקען, און אין דערזעל-
בער צייט זיינען זיי געווען זעהר קלאַר און איינפאַך. די אַרבייטער
פונ'ם אַלעקסאַנדראָ-נעו'שען דיסטריקט האָבען זיי געהערט מיט
גרויסען אינטערעס. באַלד האָט מען אויך אין אַנדערע ווערקשטע-
לען אָנגעהויבען ריידען פון די רעפּעראַטען, און גאָר אין גיכען
האַט די פּאַליציי אויך דערשמעקט פון זיי. זי האָט באַשלאָסען
אונבאַדינגט אויפצוזוכען דעם באַרימטען באַר אַ די נ (אונטער
דעם נאַמען האָבען די אַרבייטער געקענט קראַפּאַטקין), אָבער
לאָנג איז עס איהר ניט געלונגען. די רעפּעראַטען האָבען אויפגע-

הערט, און קראפאטקין פלעגט שוין מעהר ניט קומען אויף זיין וואוינונג, וואָרים דאָרט זיינען געשטאנען שפיאָנען. ער האָט זיך פאַרטיג געמאַכט צו געהן „אין פּאַלעס“, אלס אַן אַרומרייזענדער מאַלער פון הייליגע בילדער.

ענדליך האָט זיך די זשאַנדאַרען אַיינגעגעבען אונטערצוקויפּן פען איינעם פון די אַרבייטער, וועלכער האָט זיך אָנגעהויבען אַרומי דרעהען גאַנצענע טעג איבער די גאַסען פון פעטערבורג, טאַמער וועט ער ערגעץ טרעפּען באַראַדינ'ען. עטליכע מאָנאַט האָט עס געדויערט, ביז ער האָט דאָך קראַפּאַטקינ'ן באַגעגענט אינ'ם גאַס־טיני דוואַר, און האָט אָנגעוויזען דער פּאַליציי אויף איהם. אין אָנהויב האָט קראַפּאַטקין ניט געזאָגט זיין אמת'ען נאַמען; לאַנג האָט ער אַבער איהם ניט געקענט באַהאַלטען, וואָרים מיט עטליכע טעג שפּעטער איז די בעל־הבית'טע פון הויז, וואו קראַפּאַטקין האָט געהאַט אַ צימער, געקומען אין דער פּאַליציי און האָט געעמלרעט, אַז איינער פון איהרע אַיינוואוינער, פירסט פעטער קראַפּאַטקין, איז פאַרשוואונדען געוואָרען אין אַזאַ און אַזאַ טאַג. אַז מען האָט איהר געוויזען באַראַדינ'ן, האָט זי איהם באַלד דערקענט, און קראַפּאַטקין האָט עס געמוזט מודה זיין.

אין קייזערליכען הויף איז געווען אַ שרעקליכע איבערקער־רעניש, ווען מען האָט זיך דערוואוסט, אַז אַזאַ וויכטיגע פּערזענליכ־קייט איז אַרעסטירט געוואָרען. דער קייזער אַליין האָט עס לאַנג ניט געקענט פאַרגעסען, און אַז ער איז אין אַ יאָהר אַדער צוויי אַרום דורכגעפאַהרען כאַרקאָוו, וואו פעטער'ס שוועסטערקינד אַלעקסעיע קראַפּאַטקינ (גע'הרג'עט אין 1879) איז גע־ווען גובערנאַטאָר, איז ער זיך מיט איהם זעהר קאַלט באַגאַנגען, און ענדליך האָט ער איהם גראַב געפּרעגט, צי עס איז אמת, אַז פעטער איז זיין קרוב?

דריי לאַנגע יאָהר איז קראַפּאַטקין אַפּגעוועסען אין די קאַזעמאַ־טען פון דער פעטראָפּאָולאָווסקי פעסטונג. אין אָנפאַנג פון 1876, נאָך דעם באַפּעהל פּונ'ם דאָקטאָר, האָט מען איהם אַריבערגעפיהרט אין ניקאָלאַיעווסקי האַספיטאַל, ווייל דער אַסטראָג האָט אַזוי צו־

בראָכען זיין געוונד, אז ער האָט ניט געקענט ניט עסען, ניט טרינקען, ניט ריהרען זיך. דאָך האָט ער זיך אין אַ פּאַר חדשים גוט ערהאַלט. ער האָט אָבער געמאַכט, אז קיינער זאָל עס ניט באַ-מערקען. ער פלעגט קוים ריהרען מיט די פיס, ריידען מיט אַזאַ שטימע, אז מען האָט געקענט מיינען, אז אַט, אַט שטאַרבט ער, געטאָן האָט ער עס דערפאַר, ווייל פריינד האָבען איהם איבער-געגעבען אַ בריעה, פון וועלכען ער האָט ערפאַרען, אז עס אַרבייט זיך אויס אַ פּלאַן, ער זאָל קענען אַנטלויפען; אין האָספיטאַל שוקט מען א סך וועניגער נאָך ווי אין דער פעסטונג, און דערפאַר איז עס פאַר איהם געווען וויכטיג צו בלייבען דאָ וואָס לענגער. אין יולי 1876 איז אַהם געלונגען צו אַנטלויפען, נאָכ'ן פּלאַן, וועלכען ער אַליין האָט אויסגעאַרבייט. וועגען דער דאָזיגער אונטערנעמונג, אין וועלכער עס איז אַזוי מערקווירדיג פאַראייניגט די פיינסטע באַרעכענונג מיט אַן אונגעווענהליכען קוראַזש, וועל איך דערצעהלען אין איינעם פון די קומענדע קאַפיטלען.

3.

אין אַ פּאַר וואָכען אַרום איז שוין קראַפּאַטקין געווען אין אויסלאַנד.

אַט דאָ הויבט זיך ערשט אַן זיין ווירקליכע רעוואָלוציאַנערע טעטיגקייט. מיט דער רוסישער באַוועגונג האָט זי גאַרניט צו טאָן; זי איז אינגאַנצען אָפּגעגעבען דעם מערבֿ-אייראָפּעאישען סאַציאַליזם. נאָר דאָ קען מען אַרויסזעהן זיינע מערקווירדיגע פּאַליטישע פעהיגקייטען. קראַפּאַטקין איז ווי געבאַרען פאַר גרוי-סער אַרבייט; ער דאַרף האָבען אַ גרויס פעלד; די אונטערער-דישע ספּערען פון די געהיימע געזעלשאַפטען זיינען ניט פאַר איהם געשאַפען. ער קען זיך ניט ריכטען נאָך די באַדינגונגען פון דער צייט און נאָך די פּאַדערונגען פונ'ם פּראַקטישען לעבען, וועלכע זיינען אַזוי נויטווענדיג פאַר דעם פאַרשווערער. ער זוכט דעם אמת; ער איז אַ נייסטיגער פיהרער, אַן אינטעלעקטועלער ווענ-ווייזער, אָבער ניט קיין מענש פון קליינליכער אַרבייט. זיין גאַנצע

באשטרעבונג — אין דער טריאומף פון געוויסע אידעען; דאס, אבער ניט דאס דערגרייכען פונ'ם פראקטישען ציעל, איז פאר איהם דאס וויכטיגסטע. אין זיינע איבערצייגונגען איז ער פעסט, אונ-איבעררעדבאר, לאזט זיך ניט בייגען.

ער איז אן אנארכיסט, און דערלאזט ניט די קלענסטע אפויי-כונג פון דעם אולטרא-אנארכיסטישען פראגראם; דערפאר האט ער קיינמאל ניט געקענט מיטארבייטען ניט אין די רוסישע רעוואלוציא-נערע זשורנאלען, וועלכע האבען זיך ארויסגעגעבען אין די רוסישע געהוימע דרוקערייען, ניט אין די, וועלכע זיינען ערשינען אין אויס-לאנד. יעדעס מאל האט זיך אפגעזוכט א פונקט, מיט וועלכען ער האט ניט געקענט זיין איינפערשטאנען. אזעלכע מענשען, ביי וועלכע די טעאריע וועגט כמעט אלעס אריבער, ווערען זעהר זעל-טען אנפיהרער פון פארטייען, וועמעס טעטיגקייט איז גענדינדעט אויף א פארשווערונג; און אין א פארשווערונג מוזען זיך אלע מיטגלידער פון דער רעוואלוציאנערער פארטיי האלטען שטארק צו-זאמען, ניט קוקען אויף די פארשידענקייטען פון די מיינונגען. מענשען זיינען פאראן וועניג, און דערפאר דארף מען פארשטעהן, ווי אזוי ארויסצוציהען פון זיי, וואס מען קען נאר; דער באדען פון טעטיגקייט איז באגרענעצט, און מען דארף עס קענען אויס-נוצען. און א גוטער פארטיזאן, א פארשטענדיגער פארטיי-אני-הענגער דארף גוט פארשטעהן, ווי אזוי אויסצונוצען די מענשען און די מאמענטאנע אומשטענדען. קראפאטקין אבער דארף האבען אן אמת'ע מלחמה, א גרויסע, און ניט קיין קליינע, ניט קיין פאר-טייאישע. ער איז איינער פון די מענשען, וועלכע ווערען, ביי גינסטיגע געלעגענהייטען, גרינדער פון גראנדיעזע באוועגונגען.

ער איז א מערקווירדיגער אגיטאטאר. די נאטור האט איהם באשאנקען מיט א פייערדיגער, איבערצייגענדער שפראך; ער ווערט די ליידענשאפט אליין, ווי ער געהט נאר ארויף אויף דער פלאטפארמע. אזוי ווי אלע אמת'ע אראטאָרס, ווערט ער אויפגערעגט, ווען ער דערזעהט נאר די מאסע, וועלכע קומט איהם היערען. דא ווערט ער נאר אן אנדער מענש. ער ציטערט פון

אויפֿרעגונג; זיין שטימע קלינגט מיט דעם קלאַנג פֿון אַז אויפֿ־
ריכטיגען, טיעף־איבערצייגטען מענשען; זיין גאַנצע נשמה לעגט
ער אַרײַן אין דעם, וואָס ער רעדט. זיינע רעדעס מאַכען אַ גרוי־
סען אײַנדרוק, דורך דער קראַפט פֿון זיין באַגייסטערונג, וועלכע
ווערט אויך איבערגעגעבן צו די אַנדערע און עלעקטריזירט די
צוהערער. ווען דער בלייבער און אויפֿגערגטער קראַפֿאַטקײַט געהט
אַראַפֿ פֿון דער פֿלאַטפֿארמע, דונערט דער גאַנצער זאַל פֿון אַפֿלאַ־
דיסמענטען.

ער איז אַ גלענצענדער דעבאַטאַנט, און אין דעם פרט איז
זעהר שווער צו מעסטען זיך מיט איהם. ער קען נוט די געשיכטע,
הויפטזעכליך דעם טייל פֿון די פֿאַלקס־באַוועגונגען, און קען זעהר
קינסטליך באַנוצען אַט די גרויסע קענטעניש צו פֿאַרשטאַרקען
זיינע מיינונגען מיט אַריגינעלע און אונערוואַרטעטע ביישפּילען
און פֿאַרגלייכונגען, וואָס העלפט זעהר פּיעל צו דער איבערצײַ־
גונגס־קראַפט און קלאַרקײַט פֿון זיינע אַרגומענטען.

ער האָט אָנגעשריבען אַ סך וויסענשאַפֿטליכע ווערק, עטליכע
ווערק איבער די סאַציאַלע פֿראַגע און מעהרערע צײַטליכע בראַשור־
רען. ער איז אַ פֿאַרטרעפֿליכער פּובליציסט, אַ היציגער, אַ ווי־
ציגער, אַ שטרייטער. אפילו אין זיינע ווערק זעהט זיך אַרויס דער
אַגיטאַטאָר.

קראַפֿאַטקײַט איז איינער פֿון די אויפֿריכטיגסטע און אַפענ־
הערציגסטע מענשען, וועלכע איד האָב אין מיין לעבען געזעהן.
ער זאָגט שטענדיג דעם אמת אין די אויגען, נאַטירליך, מיט דער
גאַנצער צערטליכקײַט פֿון אַ גוטען, ווייכען מענשען; אָבער די
אייגענליכע פֿון דעם צוהערער געהט איהם גאַרניט אָן. ער איז
די אַפענהערציגקײַט אַלײַן; דאָס איז דער אויפֿפאַלענדסטער און
סימפּאַטישסטער צוג אין זיין כאַראַקטער. איהר מעגט זיך פֿאַר־
לאָזען אויף יעדען וואָרט, וואָס געהט אַרויס פֿון זיין מויל. זיין
אויפֿריכטיגקײַט דערגעהט אַזוי ווייט, אַז ווען אין דער צײַט פֿון אַ
דעבאַטע פּאַלט איהם אײַן גאַר אַ נייע קאַמבינאַציע, איבער וועל־
כע ער דאַרף גאַרענקען, בלייבט ער שטיל, פֿאַרקלערט זיך אויף

א מינוט, דערנאך הויבט ער אן הויך צו דענקען, אזוי ווי ער
וואלט זיך שטעלען אויפ'ן געגנערס פלאץ. אן אנדערס מאל טהומ
ער דאסזעלבע אין געדאנק, בארעכענט אלע ארגומענטען און
ווענדט זיך ענדליך צום דערשטוינטען געגנער מיט א שמיכעל:
"יא, איהר האט רעכט!"

דמיטרי ליוואנוב

1.

אין דעצעמבער 1876 איז מיר אויסגעקומען ביצעוואוינען א סטודענטען-פארזאמלונג.

אויף דער פארזאמלונג זיינען געווען ניט קיין סך מענשען און זי איז געווען ניט לעכהאפט. מען האט דעבאטירט איבער'ן פראיעקט צו פאראייניגען אלע קרוזשאקעס, וועלכע האבען עך זיסטירט צווישען דער יוגענד, אין אן אלגעמיינע ארגאניזאציע. עס איז געווען אן אונמעגליכע זאך, ווייל יעדער קרוזשאק האט זיך געהאט זיינע אנשוואונגען, און דעם פראיעקט האט מען געמעגט רעכענען פון אנהויב אן פאר טויטגעבארען. אפילו די איניציאל-טארס אליין, ווי עס האט אויסגעזעהן, האבען עס פארשטאנען, און דערפאר זיינען די דעבאטען געווען אזוי אפגעלאזט, אזוי לאנג ווייליג.

צווישען די אנוועזענדע איז אבער געווען איינער, וועמען עס פלעגט געלינגען צו באלעבען די שלעפעריגע פארזאמלונג. יעדעס מאל, ווען דער איינער פלעגט מאכען א באמערקונג, וועלכע איז שמענדיג געווען טרעפענדיג און אביסעל שפאסהאפט, פלעגען איהם אלע אויפמערקזאם צוהערען. דאס איז געווען א הויכגעוויקסיגער, בלייכער און מאגערער בלאַנדער מאן. דורך זיין לאַנגער באַרד האט ער אויסגעזעהן ווי אן אפאסטעל. ער איז ניט געווען שעהן, נאָר דער אויסדרוק פון זיינע גוטע הימעל-בלויע אויגען, וועלכע זיינען געווען פארדעקט מיט לאַנגע ברעמען, זיין קינדליכער שמייד-כעל — זיינען געווען אזוי אנגענעהם, אזוי פייג, אזוי צארט. זיין גלייכע, לאַנגזאמע, געצויגענע שטימע איז געווען אזוי אנגענעהם, האט אזוי געלעט דאס אויער, אזוי ווי מינאָרע סימפאטישע נאָמען פון אַ ליעד, וועלכע דרינגען אַרײַן אין דער זעלע.

אָנגעטאָן איז ער געווען זעהר אַרם. כאָטש עס איז דאָן געווען אַן עכט־רוסישער ווינטער, האָט ער נאָר געהאַט אויף זיך אַ פּאַ־רוסינעם רעקעל מיט גרויסע הילצערנע קנעפּ; אַ מין בנד, וועלכער איז פון אַפּט וואַשען געוואָרען אַ שמאַטע. אַן אַלמע שוואַרצע וועסט האָט פאַרדעקט זיין ברוסט ביז דעם האַלז; און יעדעס מאָל, ווען ער פלעגט זיך אויפהויבען צו זאָגען זיינע פּאַר ווערטער, האָט מען געקענט באַמערקען, אַז זיינע הויזען זיינען צו ליכטיג פאַר דעם סעזאָן.

די פּאַרזאַמלונג האָט זיך געענדיגט; מען האָט אָנגעהויבען זיך פונאַנדערהען צו דריי — פיער, ווי מען טהוט עס געוועהנליך אין רוסלאַנד אין אַזעלכע פעלע, אויס פּאַרוזיכטיגקייט; מיר און מיין פּריינד איז גראָד אויסגעקומען אַרויסגעהן אין איין צייט מיט דעם אונבאַקאַנטען. דאָן האָב איך באַמערקט, אַז זיין גאַנצער אויבערשטער אָנצוג באַשטעהט פון אַ ליכטען פּאַלמאַ, אַן אַלמען רויטען שאַרף און אַ לעדערן היטעל. אפילו קיין פלעד, וועלכען די „נייהליסמען“ טראָגען געוועהנליך, האָט ער אויך ניט געהאַט. כאָטש עס איז געווען אַ צוואַנציג־גראַדיגער פּראָסט. ער האָט זיך געזעגענט מיט מיין פּריינד, מיט וועלכען ער איז געווען אביסעל באַקאַנט, און האָט זיך געלאָזט גיך געהן, כמעט לויפען, וואַרשיינ־ליך כדי זיך צו דערוואַרימען דורך דעם. באַלד איז ער פאַר־שוואַונדען.

— ווער איז דאָס? — האָב איך געפרעגט מיין פּריינד.

— ד מ י ט ר י ל י ז א ג ו ב , — האָט ער מיר געענטפערט.

— ליזאגוב? דער טשערניגאָוו'ער?

— יא, דעו טשערניגאָוו'ער.

ניט־וויילענדיג האָב איך נאָד אַמאָל געמוזט אַ קוס טאָן אין יענער זייט, וואו אַט דער מענש איז פאַרשוואַונדען געוואָרען.

דמיטרי ליזאגוב איז געווען אַ מיליאָנער, אַ באַזיצער פון אַ גרויסער אימעניע מיט געביידען, לאַנד און וועלדער אין איינער פון די בעסטע רוסישע גובערניעס. ניט קוקענדיג דערויף, האָט

ער געלעבט אַרימער פון זיינע פּריקאַשטשיקעס, ווייל אַלעס, וואָס
ער האָט געהאַט, פלעגט ער אָפּגעבען פאַר דער רעוואָלוציאָן.

2.

אין אַ יאָהר צוויי אַרום האָבען מיר זיך ווייטער באַגעגענט
אין פעטערבורג, שוין אַלס מיטגלידער פון איין אָרגאַניזאַציע, וואו
מענטשען געהען זיך צוזאַמען און דערקענען איינער דעם אַנדערן
אַזוי גוט, ווי זיי וואָלטען זיין גלידער פון איין פאַמיליע.
זאָגען, אַז ליזאַגוב איז דער ריינסטער מענש, וועלכען איד
האַב אין מיין לעבען געזעהן, איז צו וועניג. איד קען אַהן גוזמא
זאָגען, אַז אין דער גאַנצער פאַרטיי איז ניט געווען און עס האָט
ניט געקענט זיין קיינער, ווער עס זאל זיך קענען מיט איהם פאַר-
מעסטען אין דער פאַלקאַס-אידעאָלעך מאַראַלישער שעהנקייט.
דאָס אָפּזאָגען זיך פונ'ם גרויסען פאַרמעגען פאַר די רעוואָל-
ציאָנערע זאך איז נאָך ניט די גרעסטע טאַט זיינע. אַ סך פון
די רעוואָלוציאָנערען האָבען אָפּגעגעבען אויף דעם זייער פאַרמע-
גען, אָבער נאָך אַ דמיטרי ליזאַגוב איז צווישען זיי ניט געווען.
זיין אויסערעם אויסזעהן איז געווען אַזוי רוהיג, אַזוי קלאַר, ווי
דער אונפאַרוואַקענטער הימעל; און אינעוועניג איז געווען אַ
נשמה, פול פייער און ענטוויאַזם. זיינע איבערצייגונגען זיינען
ביי איהם געווען אַ רעליגיאָן, וועלכער ער האָט אַוועקגעשאַנקען
ניט נאָר דאָס לעבען, נאָר, וואָס עס איז פיעל שווערער — יעדען
איינצעלנעם געדאַנק זיינעם; ער האָט וועגען קיין אַנדער זאך
ניט געדענקט, ווי נאָר צו דינען דער רעוואָלוציאָן. קיין פאַמיליע
האַט ער ניט געהאַט. קיין מאַל אין לעבען האָט ער ניט געליעבט
קיין פרוי. זיין שפאַרזאַמקייט פלעגט אַזוי ווייט דערנעהן, אַז
זיינע פריינד פעלעגען מוזען זאַרגען, ער זאל ניט קראַנק ווערען.
אויף אַלע באַמערקונגען וועגען דעם, פלעגט ער געוועהנליך ענט-
פערן, גלייך ווי ער וואָלט געפיהלט זיין פריהצייטיגען טויט:
„איד האָב סיי־ווי ניט לאַנג צו לעבען!“
און ער האָט קיין טעות ניט געהאַט.

זיין ענטשלאסענהייט ניט אויסצוגעבען קיין גראשען פונ'ם געלט, וואס קען טויגען פאר דער באוועגונג, איז געווען אזוי גרויס, אז ער האט זיך קיין מאָל ניט ערלויבט צו פאָהרען, ניט נאָר אין אַ וואַגען, נאָר אפילו ניט אויף אַ טראַמוואַי. אַ מאָל האָט ער אונז געוווּזען צוויי שטיקער פון זיין פאַרדראַנג — אַ צילינדער־הוט, וועלכער לעגט זיך צונויף, און האַנדשוה. ער האָט זיי שוין לאַנג געקויפט, ווען עס איז איהם אויסגעקומען צו מאַכען אַ וויזיט דעם טשערניגאווער גובערנאַטאָר. די האַנדשוה זיינען געווען פון אַ פיינעם אַשקאַליר, און האָבען אויסגעזעהן שפּאַגעל־ניי. ער האָט זיי שוין געהאַט איבער דריי יאָהר. מיט אַ שמייעל האָט ער אונז דערצעהלט, ווי אזוי ער היט זיי אָפּ: ער פלעגט זיי אַנטאָן ערשט ביי דער שוועל פון די עמפּאַנגס־אַלאַנען און קאָל־בינעטען, וואוּהין ער פלעגט זעהר זעלטען קומען. מיט'ן צילינדער איז איהם שוין אַביסעל שווערער געווען, ווארים שוין מיט אַ יאָהר צוריק האָט זיך די פרוזשינע צובראַכען, און ער האָט זי אַלץ ניט געקענט געבען פאַרריכטען; ווען ער האָט זיך דערמאַנט, אַז עס דאַרף קאַסטען צוואַנציג קאַפּיקעס, האָט ער אַלע מאָל געפונען פאַר זיי אַ בעסערן פּלאַץ. דאָר דאַרט, וואו ער פלעגט דאַרפֿען, פלעגט ער אַנדערש ניט קומען, ווי מיט'ן הוט אונטער'ן אָרעם; אין קע־שענע איז שטענדיג געלעגען דאָס לעדערנע היטעל, וואָס ער האָט געטראָגען זומער און ווינטער. נאָכ'ן וויזיט, פלעגט ער מאַכען עטליכע טריט אויף דער גאַס מיט אַ נאַקעטען קאַפּ, פאַרגלעמענ־דיג, פער פאַרם, די האָר, און דערנאָך, שוין אַביסעלע ווייטער, פלעגט ער אַרויסשלעפּען דאָס באַרימטע לעדערנע היטעל.

און אַט דאָסזעלבע געלט, וואָס ליזאָגוב האָט אזוי שטאַרק געהיט, איז געווען זיין ערגסטער שונא, אַ קוואַל פון אונגענדיכע מאַטערניש, אַז אייביגע קללה, וואָס איז איהם נאָכגעגאַנגען, טריט ביי טריט. איבער דעמזעלבען געלט איז ער געווען געצוואונגען צו זיצען לעדיג, ניט נעמען קיין אַנטייל אין דער באוועגונג. זיינע קרובים האָבען איהם גע'מסר'ט, אַז ער געהערט צו דער רעוואָלוציאָנערער פאַרטיי; זיי האָבען גערעכענט, אַז קוים וועט מען

איהם פאראורטיילען, וועלען זיי באקומען דאס גרויסע פארמעגען. דערפאר האט ער גארניט געקענט טאן. ווען ער מאכט נאך איין שריט ווערט די אימעניע קאנפּיסקירט, און די פארטיי וואלט פאר-לארען אזא וויכטיגע שטיצע. דאס רייכטום איז געווען פאר איהם, ווי א קויל, וועלכע איז צוגעבונדען צום פוס פונ'ם קאטארזשניס און לאזט איהם ניט פריי געהן.

שרעקליך, אונערטרעגליך איז געווען פאר ליזאגוב'ן זיין לאגע. א מענש, וועלכער האט פארמאגט דעם מוט פון א קעמפער און איז דערזעלבער צייט דעם פייערדיגען ענטוויאזם פון א נביא, — אזא מענש האט געמוזט זיצען מיט צנויפגעלעגטע הענט און זיין אן אונגאנטייל-נעמענדר זושויער פונ'ם קאמף און פון דער מאר-טירעריי פון זיינע בעסטע פריינד. ער האט אבער אט די אונ-טעטיגקייט געמאכט פאר א קוואל פון טיעפע, מאראלישע ליידען פאר זיך. דאס אפזאגען זיך פונ'ם רייכטום, דאס לעבען, פול מיט צרות, דאס אלעס האט איהם אויסגעזעהן אזוי נאטירליך, אזוי איינפאר, אז עס האט פאר איהם ניט געהאט דעם ווערט צו ריידען וועגען דעם. ער האט זיך ניט געשווינט, און האט געקוקט אויף זיין גארניט טאן, ווי אויף עטוואס שרעקליכעם שענדליכעם; ער האט קיינע ערקלערונגען ניט געוואלט הערען, ווי דער גרויזאמער ריכטער, וועלכער זעהט נאך פאר זיך דעם פאקט פונ'ם פאר-ברעכען.

און אט דער מענש, וועלכער האט מיט'ן פרייז פון אזא גרוי-סען אפפער אויסגעהאלטען גאנצע אנדערהאלבען יאהר כמעט די גאנצע רוסישע רעוואלוציאנערע באוועגונג; דער מענש, ווע-מעס מאראלישע אייגענשאפטען האבען איינגעפלעסט צו איהם אן אונבאגריפעצטע אכטונג פון אלע, וואס האבען איהם געקענט; דער מענש, וועמעס איין אנוועזענהייט נאך אין די רייען פון דער פארטיי האט פארגרעסערט איהר קראפט און אויטאריטעט, — דער מענש האט זיך אליין גערעכענט פאר'ן לעצטען פון די לעצטע. פון דאנען שטאמט אויך ארויס דער טיפער טרויער, וועלכער האט איהם קיינמאל ניט פארלאזט, און וועלכער האט זיך געהערט

אין יעדען וואָרט. און דעם שווערען, אונערטרעגליך שווערען קרייז
האָט ער געדולדיג געטראָגען זיין גאַנצעם לעבען.

דאָס איז געווען אַ טיעף־אונגליקליכער מענש.

אין פרייהלינג 1878 איז ער אַרעסטירט געוואָרען אין אַדעס;
זיין אייגענער פאַרוואַלטער, ד ר י ג אַ, האָט איהם גע'מסר'ט.
ער איז געווען פריהער זיין פריינד און אַנפאַרטרויער, דערנאָך
האָט ער זיך פאַרקויפט צו דער רעגירונג, ווייל זי האָט איהם צו
געזאָגט צו געבען דעם רעשט פון ליזאָגוב'ס פאַרמעגען — קרוב צו
פערציג טויזענד רובעל.

כאַטש ליזאָגוב'ס אַרעסט איז געווען אינ'ם פיער פונ'ם וויי-
ס ע ז טעראָר, און דערצו נאָך אין אַדעס, וואו מען האָט איהם גע-
דאַרפט משפּט'ן, האָט געבושעוועט דער העלד פון סעוואַסטאָפּאָל
און פּלעוונא, דער באַוואוסטער כאַבאַרניק גראַף ט אַ ט ל ע ב ע ז, —
דאָך האָט קיינער ניט ערוואַרטעט פאַר ליזאָגוב'ן אַ גרויזאַמען
אורטייל. פאַרשיקען, אַדער העכסטענס עטליכע יאָהר קאַטאַגען, —
דאָס איז אַלעס, אויף וואָס מען האָט איהם געקענט פאַראורטיילען.
דאָס געריכט האָט גאַרניט געקענט אויפווייזען נעגען איהם, אויסער
נאר, וואָס ער האָט פאַרשווענדט דעם גרעסטען טייל פון זיין פאַר-
מעגען און האָט ניט געגעבען קיין ערקלערונג, וואוהיין ער האָט דאָס
געלט אַהיין געטאָן. דרינגאָ האָט אָבער אַנגעוויזען דעם פּלאַץ, און
די פאַרשטעהער פון דער רוסישער יוסטיץ האָבען מעהר ניט גע-
צווייפעלט.

אַלע זיינען ערשטוינט געוואָרען, ווען מען האָט דערהערט
אַז ער איז פאַר'משפּט געוואָרען צום טויט. ער אַליין, דערצעהלט
מען, האָט איינפאַד מויל און אויערען אויפגעפּענט פאַר גרויס
וואונדער.

מען האָט איהם פאַרגעלעגט, אַז ער קען זיך ראַטעווען דאָס
לעבען, ווען ער וועט בעטען באַגנאַדיגונג. מיט פאַראַכטונג האָט
ער זיך ענטזאָגט. דעם 8טען אויגוסט 1879 האָט מען איהם אַוועק-
געפיהרט אויפ'ן עשאַפּאַט, צוזאַמען מיט צוויי קאַמעראַדען ט ש ו
ב א ר א ו און ד א ו ו י ד ע נ ק א .

די, וואָס האָבען איהם געזעהן ביים אַריבערפּאַהרען פון געפענגניס צום עשאַפּאַט, דערצעהלען, אז ער איז ניט נור געווען זעהר רוהיג דעם גאַנצען וועג, נאָר אַ זאַנפטער, מילדער שמייכעל האָט געשפּילט ביי איהם אויפ'ן פנים, ווען ער האָט זיך געווענדט צו די פריינד מיט אויפמונטערענדע ווערטער.

ענדליך ווערט ערפילט זיין הייסעסטער וואונש — ברענגען זיך אַלס אַ קרבן פאַר דער זאך פון דער רעוואָלוציאַן. דאָס איז אפשר געווען דער גליקליכסטער מאָמענט אין זיין שווערען לעבען. אין אונזער פאַרטיי איז סטעפּאַנאוויטש געווען אַן אַרגאַניזאַ-טאָר; קלעמענס — אַ דענקער; אַסינסקי — אַן איש-מלחמה; קראפּאַטקין — אַן אַגיטאַטאָר; דמיטרי ליואַגוב אַבער איז געווען אַ הייליגער.

העסיע העלפמאן

אין אלע באוועגונגען, הויפטזעכליך אבער אין געהיימע, זיינען דא אונבאוואוסטע העלדינען, באשיידענע ארבייטערינען, וועלכע אפפערען אלעס, ברענגען אלעס אויפ'ן מזבח פון דער אידעע, און פארלאנגען גארניט דערפאר. זיי נעמען זיך די אונדאנקבארסטע דאלען; ברענגען זיך אלס קרבן פאר קלייניגקייטען; — פאר אן אדרעס וועגען קארעספאנדענץ צו פיהרען; פאר באהאלטען איינעם, אפט אזעלכען, וועמען זיי קענען גארניט; פאר אפשיקען א פעקעל, וואס זיי ווייסען אפילו ניט, וואס עס ענטהאלט אין זיך. דער פאעט וועט זיי ניט ווירמען קיין איינציגען פון זיינע באגייסטערטע פערזען; די געשיכטע וועט זייערע נעמען ניט איינשרייבען אין איהרע בלעטלאך; די קומענדע דורות וועלען זיי ניט דערמאנען מיט דאנקבארקייט.

אמאל אבער ווארפט ארויס די כוואליע פון דער געשיכטע איינע פון אזעלכע באשיידענע ארבייטערינען פון איהר שטילער איינזאמקייט, וואו זי האט געהאפט צו פארברענגען איהר נאנץ לעבען, און הויבט זי אויף הויך, הויך אויפ'ן שפיץ פון דער וועלט־בארימטקייט. אלע קוקען דאן מיט באוואונדערונג אויף דער דאזיגער פיגור, זוכען אין איהר די ציגע פון יענער מאַראַלישער קראפט, פון יענער זעלבסט־אויפֿאָפּערונג און מוט, וועלכע פאסען נאר פאר העלדינען.

אזא מזל האָט געהאַט העסיע העלפמאן.

* * *

פערזענליך האָב איך זי ניט געקענט. און אויב איך טרעט אפ אין דעם פאל פון מיין געוועהנליכען כּלל — צו ריידען נאָר פון פערזענליכע באקאנטע — טהו איך עס ניט וועגען דעם רוהם,

וועלכען איהר נאמען האט זיך ערוואַרבען, נאָר ווענען די מאַראַץ
לישע הויכקייט פון איהר פערזאָן. די איינפאַכע, טיעף־סימפּאַ-
טישע פיגור פון העסיע'ן וועט אפשר בעסער כאַראַקטעריזירען די
פאַרטיי, וועלכע איך באַשרייב, איידער אַנדערע גלענזענדע טיי-
פּען, וועלכע ברענגען אונז אין ערשטוינען דורך זייער קראַפּט.
ענערגיע און פאַרשידענע טעטיגקייט. אַ קליינמשיק פעלד־בליי-
מעלע גיט אָפּ אַ ריכטיגערען באַגריף איבער די פֿל אַ ר אַ —
די פּלאַנצונג פון אַ געוויסען אָרט, איידער אַ וואונדערבאַרע, זעל-
טענע פּלאַנצע.

* * *

העסיע העלפּמאַן האַט געהערט צו אַ פּאַנאַטישער אידישער
פּאַמיליע, וועלכע האַט מיט שרעק געקוקט אויף אַלעס, וואָס קומט
נאָר אַרויס פון קריסטען, באַזונדערס אָבער אויף זייער וויסענשאַפּט.
וועלכע האַט געפּרעדיגט פּאַראַכטונג צו דער רעליגיע. צופּעליג
איז העסיע באַקאַנט געוואָרען מיט די נייע אידעען, און ניט זייער
דיג מעהר אימשטאַנד צו טראַגען די גאַסט פּונ'ם פּאַמיליען־יאָר,
איז זי אַנטלאָפּען פון דער היים. דאָס איינציגע, וואָס זי האַט מיט
גענומען פון דערהיים, זיינען געווען די קללות פון איהרע עלטערן,
וועלכע וואָלטען זי בעסער געוואָלט זעהן אין קבר, איידער אַרומ
דרעהען זיך מיט „גוים“.

זי איז אָנגעקומען קיין קיעוו און איז איינגעטראַטען אין אַ
ווערקשטאַט אַלס נייטאַרין.

דערווייל איז אָנגעקומען דאָס יאָהר 1874. די רעוואָלוציאַנערע
באַוועגונג האַט זיך מיט אַזאַ מאַכט צוגאַסען איבער גאַנץ רוס-
לאַנד, אַז זי האַט אויך דערגרייכט די איינזאַמע וואוינונג פון דער
יונגער אידישער נייטאַרין.

זי האַט זיך באַקענט מיט עטליכע מיידלאַך וועלכע זיינען
ניט לאַנג צוריקגעקומען פון ציריך און וועלכע האַבען שפּעטער
פינורירט אינ'ם באַרימטען פּראַצעס פון די פּופּציג. אַט די מייד-
לאַך האַבען זי צוגעצויגען צו דער באַוועגונג. אין אַנהויב אָבער

האָט זי זעהר אַ קליינעם אַנטייל גענומען. זי האָט געגעבען איהר אַדרעס פאַר די רעוואָלוציאָנערע קאַרעספּאַנדענץ. ווען מען האָט ערפּאָהרען פּון איהר „פאַרברעכען“, האָט זי געמוזט אַפּוּזיען צוויי יאָהר אין געפּענגניס נאָך פאַר'ן משפּט, און דערנאָך האָט מען זי ערשט פאַראורטיילט אויף צוויי יאָהר אין לויט ווי ש ע ן ש ל א ס . דאָרט האָט זי זיך געטראָפּען מיט פיער, פינף חבר'טעס, וועלכע זיינען אויך געווען פאַראורטיילט פאַר באַטייליגען זיך אין דערזעלבער זאַך. און דאָ האָט זי זיך ערשט רעכט באַקענט מיט די פּרינציפּען פּון דעם סאָציאַליזם, און האָט זיך איהם איבערגעגעבען מיט'ן גאַנצען האַרצען, מיט לייב און זעעל. עס איז איהר אַבער ניט אַזוי לייכט געלונגען, אַנצווענדען די נייע אידעען אין לעבען. אַנשטאַט דעם וואָס מען האָט זי געוואָלט באַפּרייען, נאָכדעם ווי זי איז אַפּגעוועסען איהר צייט, האָט מען זי אַרמיניסטראַטיוו פאַרשיקט אין איינע פּון די צפּונגובערניעס, וואו זי איז געבליבען ביז'ן הערבסט 1879. ענדליך האָט זי באַנוצט אַ מאַמענט, ווען איהרע היטער האָבען אויף אַ וויילע אַראַפּגענומען פּון איהר די אויגען, און איז אַנטלאָפּען. אין גיכען איז זי געקומען קיין פעטער-בורג. דאָ האָט זי זיך מיט פיער אַריינגעוואַרפּען אין קאַמף. דאָס באַדערפּניש צו אַרבייטען פאַר דער רעוואָלוציאָן איז ביי איהר געוואָרען אַ ליידענשאַפּט, אַ ברענענדע ליידענשאַפּט, ווייל זי האָט זי אַזוי לאַנג אַיינגעהאַלטען.

אַרבייט האָט זי שטענדיג געהאַט איבער'ן קאַפּ, וואָרים זי פּלעגט זיך באַנוגענען מיט יעדער קלייניגקייט, אַבי עס זאל נאָר זיין נוצליך פאַר דער באַוועגונג! אַלערליי אַרבייטען האָט זי גע-נומען אויף זיך; אַט איז זי געווען אַ ברעפּטרענער; אַט האָט מען זי געדאַרפּט האַבען אויף אַרומשיקען, און באַלד האָט זי נאָר געמוזט שטעהן אויף דער וואַך, אַפּט איז די אַרבייט געווען אַזוי ערמידענד, אַז זי פּלעגט פאַרמאַטערען אפילו אַזא שטאַרק מיידעל, ווי העסיע איז געווען. וויפּיעל מאַל פּלעגט זי קומען אַהיים שפּעט בינאַכט, אויסגעמוטשעט אַהן כחות, נאָך אַ פּערצעהן שטונדיגער אונאַונטערבראַכענער אַרומלויפּעניש איבער דער שטאַדט. אויף

מאָרגען פֿלעגט זי ווידער אויפשטעהן מונטער און פֿלעגט זיך ווידער נעמען צו דער אַרבייט.

זי איז געווען גרייט יעדען איינעם צו העלפען; וועגען זיך האָט זי קיינמאָל נישט געטראָכט.

כדי צו געבען אַ בעסערען באַגריף פֿון דער מאַראַלישער קראַפט און דער אונבאַגרענעצטער איבערגעבענהייט פֿון אַט דער איינפֿאַכער, וועניגגעבילדעטער פֿרוי, איז גענוג צו דערמאָנען די לעצטע חדשים פֿון איהר רעוואָלוציאָנערער טעטיגקייט. איהר מאַן — ניקאָלאַי קאַטקעוויטש, איינער פֿון די באַוואוסטסטע און זעהר געאַכטעטע מיטגלידער פֿון דער טעראַר־ריסטישער פּאַרטיי, — איז אַרעסטירט געוואָרען אין פעברואַר 1881. דער טויט־אורטייל איז געהאַנגען איבער זיין קאַפּ. העסיש איז אָבער געבליבען אין די רייהען פֿון די קעמפּער, און קיינעמ האָט נישט געקענט באַמערקען איהרע שרעקליכע ליידען. ווען זי איז שוין געווען אַ שוואַנגערע איז פּערטען מאַנאַט, האָט זי גענומען אויף זיך זעהר אַ געפּעהרליכע ראַלע — צו זיין די בעל־הבית'טע פֿון דער קאַנספּיראַטיווער וואוינונג, וואו מען האָט געמאַכט קיינעם באַלטישעס באַמבעס, און דאָרט איז זי אויך פּאַרבלייבן בען ביז איהר צווייטען אַרעסט, וועלכער איז געשעהן באַלד נאַכ'ן ערשטען מערץ.

מיט אַ פּרעהליכער מינע, מיט אַ שמייכל אױפֿ'ן פנים איז זי געשטאַנען פאַר די ריכטער, וועלכע האָבען זי געדאַרפט שיקען צו דער תּליה. איהר שיקזאַל איז אָבער געווען נאָך שרעקליכער; פיער מאַנאַט האָט זי געמוזט וואַרטען אויפֿ'ן טויט. און אַט די אונענדליכע מאַראַלישע פּייניגונג האָט זי די גאַנצע צייט אַריבער־געטראָגען גאַנץ רוהיג, קיין איינציג מאָל נישט אַראַפּגעפּאַלען ביי זיך. די רעגירונג, וועלכע האָט מורא געהאַט, זי זאָל נישט אַרויס־רופּען אַן אונצופּרידענהייט איבער גאַנץ אייראָפּא דורכדעם, וואָס זי וועט אויפהענגען אַ שוואַנגערע פֿרוי, האָט אָנגעווענדט אַלע קרעפטען, כדי אַרויסצורייסען ביי איהר קאָמש אַ פּאַר ווערטער; אָבער אומזיסט! מען האָט זי אַזוי לאַנג געמוטשעט, ביז איהר

לעבען איז געווען אין געפאהר. ערשט א מאג, איידער זי איז געלעך
גען געווארען, האט מען איהר ערקלערט, אז דער טויט-אורטייל איז
פארביטען געווארען אויף אייביגע קאטאָרנע.
זי איז געשטארבען אין אַסטראַג, א קורצע צייט נאָכדעם ווי זי
האט געהאט דאָס קינד, וואָס מען האָט ביי איהר באַלד צוגענומען.

ווייעראַ זאסולײַטש.

אין דער גאנצער געשיכטע איז שווער און אפשר אונמעגליך צו געפינען אַ נאָמען, וועלכער האָט אַזוי גיך דערגרייכט אַזאַ גרויסע, אונשטרייטבאַרע באַרימטקייט.

נעכטען נאָך איז דער נאָמען געווען גאָר אונבאַקאַנט און מיט אַמאָל איז ער געווען ביי אַלעמען אין מויל אין פאַרלויף פון עטליכע מאָנאַטען. ער האָט אָנגעצונדען די גרויסמוטיגע הערצער פון דער גאַנצער וועלט; ער איז געוואָרען אַ סינאָנים פון העל־דענטום און אויפאַפּערונג.

און דאָס מיידעל, וואָס איז געווען דער גענשטאַנד פון אַזאַ ענטוויאַזם, פלעגט זיך באַהאַלטען פון דער דאָזיגער באַרימטקייט. זי האָט אויסגעווייכט אַוואַציעס. און אַז זי איז שוין געווען אין אויסלאַנד, וואו זי האָט געקענט אַרומגעהן אַפּען, אַהן געפּאָהר, האָט זי זיך שטענדיג פאַרשמעקט אין דער מאַסע; זי האָט זיך ניט געוואָלט אַרויסשטעלען.

איהרע צאָהלרייכע פאַרעהרער, ניט האַבענדיג קיין זיכערע אויסקינפטע איבער איהר, האָבען זי אָנגעהויבען אויסמאַלען זיך אין דער פאַרשטעלונג, יעדער נאָך זיין אייגענעם כאַראַקטער.

ראַמאַנטישע און סענטימענטאַלע נאַטורען האָבען זי זיך פאַר־געשמעלט אַלס אַ פּאַעטיש, פיין מיידעל; עקזאַלטירט, באַגייס־טערט, ווי די קריסטליכע מאַרטירערין; די אויפאַפּערונג, די ליבע אַליין.

ראַדיקאַלערע מענשען האָבען זי זיך פאַרגעשמעלט, אַלס אַ נייע נעמען זי ס (*), מיט אַ רעוואָלוציער אין איין האַנט און

(* די געמין פון ראַכע.

מיט א רויטער פאהז אין דער אנדערער; שמאלץ און גרויזאם; די רעוואלוציע אליין.

ביידע האבען א טעות געהאט.

זאטוליש איז ניט קיין העלדין פון א פסעוודא-ראדיקאלער טראגעדיע, אויך ניט קיין עקזאלטירטע יונגפרוי.

דאס איז א פעסטע, שמארקע פרוי; כאטש איהר וואוקס איז א מיטעלער, אבער אויפ'ן ערשטען בליק ווייזט זי אויס הויך. איהר סימפאטיש, קלוג געזיכט קען ניט אנגערופען ווערען שעה. פראכטפול זיינען נאך די גרויסע גרויע אויגען מיט די לאנגע ברע-מען. אינ'ם געוועהנליכען צושטאנד זיינען זיי פארטראכט, עטוואס טרויעריג, אבער ווי נאך זי באגייסטערט זיך, צינדען זיך די זעלבע אויגען אן מיט א שמראלענדען ליכט; און אז זי שפאסט, וואר-פען זיי פונקען. די קלענסטע באוועגונג פון איהר נשמה שפיגעלט זיך אפ אין אט די אויסדרוקספולע אויגען. די אנדערע צוגען זיי-גען גאנץ געוועהנליכע: כמעט א לאנגליכע נאז, דינע ליפען, א גרויסער קאפ מיט כמעט שווארצע האר.

מיט איהר אויסערליכען אויסזעהן באשעפטיגט זי זיך קיינמאל ניט. זי איז שמענדיג צוטראגען, אריינגעמאן אין איהרע געדאנ-קען, און האט קיין צייט ניט פאר אזעלכע קלייניגקייטען, וואס אינ-טערעסירען זי גארניט.

מערקווירדיג איז איהר שטימע. אין אנהויב פון א געשפרעך רעדט זי נאך, ווי געוועהנליך אלע מענשען ריידען. אבער ווי נאך דאס געשפרעך ווערט לעבהאפטער, הויבט זי אן העכער צו ריידען, און ענדליך צו שרייען, גלייך ווי איהר צוהערער וואלט געווען טוב, אדער וואלט געשטאנען ווער ווייט ווי ווייט פון איהר. זי האט בשום אופן ניט געקענט פטור ווערען פון דער געוואוינהייט. זי אליין האט זעהר געוואלט ריידען ווי אלע מענשען, כדי עס זאל זיך ניט אזוי ווארפען אין די אויגען; איהרע פריינד פלענען שפאסען איבער איהר; אבער זי איז געווען אזוי צוטראגען, אז זי פלעגט באלד אלעס פארגעסען. סיי אין שטוב, סיי אויף דער גאס, ווי דאס געשפרעך האט נאך אנגעהויבען אינטערעסאנט צו ווערען.

פלעגט זי אנהויבען שרייען און דערביי מיט דער רעכטער האַנט האַקען די לופט, ווי מיט אַ האַק.

און אונטער אַט די איינפאַכע, וועניג פּאַעטישע אויסערליכע פּאַרמען איז באַהאַלטען אַ נשמה, פול מיט דער העכסטער פּאַעזיע, פול מיט לייעבע און אונצופרידענהייט; אַ טיעפע און אַ מעכטיגע נשמה.

זי רעדט זעהר פיעל און גערן; דערפאַר שיינט זי פונ'ם ער-שטען בליק צו זיין אַן אַפענער מענש. אין אמת'ען אַבער איז זי אַ זעהר איינגעהאַלטענע און קאַנצענטרירטע נאַטור. צו אַ פּלעצ-ליכער פּריינדשאַפט, ווי עס טרעפט זיך אַפט ביי יונגע, אונער-פּאַהרענע נאַטורען, איז זי ניט פּעהיג. ווען זי באַקאַנט זיך מיט איינעם, געהט די פּריינדשאַפט לאַנגזאַם און פּאַרזיכטיג. זי מוז פּריהער גוט קענען דעם מענשען. דערפאַר האַט זי וועניג פּריינד; און די וועניגע, געהערען אויך צו איהרע אַלטע באַקאַנטע. אין זיי אַבער, אין די פּריינד, איז איהר וועלט, אַפּגעטיילט פון אַלע אַנדערע מענשען מיט אַ גרענעץ, וועלכע זי לאַזט כמעט קיינעם ניט אַריבערטרעטען.

זי קוקט צופיעל אַרײַן אין זיך, אין איהר אינערליכעם; זי ליידיט פון דער ספּעציעלער רוסישער קראַנקהייט: צו מוטשען די אייגענע נשמה, אַהן רחמנות זי אַנאַטאַמירען, זוכען פּלעקעלאַך און פּעהלערען, וועלכע זיינען נור אין דער פּאַרשטעלונג.

פון דאַנען קומט אויך די מרה־שחורה, וועלכע פּאַלט אויף איהר אַן צייטענווייז, ווי אויף שאול המלך, און וועלכע לאַזט זי ניט אַפּ טעג נאַכאַנאַנד. קיין זאַך איז ניט אימשטאַנד אַט די מרה־שחורה צו פּאַרטרייבען. זי ווערט דאַן שטאַרק צוטראַגען, געהט אַרום שטונדען־לאַנג איבער'ן צימער אַהין און צוריק, אַריינגעמאַן טיעף אין איהרע געדאַנקען. אַן אַנדערש מאַל לויפט זי אַוועק פון שטוב און זוכט אַ באַרוהיגונג אין דער נאַטור, די איינציגע, וואָס קען איהר געבען אַט די באַרוהיגונג; אין דער דאַזיגער מאַל יעסעטישער נאַטור, וועלכע זי האַט אַזוי לייעב און פּאַרשטעהט זי, זוי עס קענען נאָר לייעבען און פּאַרשטעהן מענשען מיט אַן אמת

פאָעטישער נשמה. ניט איין מאָל האָט זי גאַנצע נעכט אַרומגע-
וואַנדערט איינע אַליין איבער די ווילדע בערג פון דער שווייץ,
אַדער ביי די ברעגען פון איהרע גרויסע אַזיערעס.

* * *

דער פונדאמענט פון איהר כאַראַקטער איז דער אידעאָליזם;
דערפאַר קען זי זיך קיינמאָל ניט צופרידענשמעלען; וואָס זי זאָל
ניט טאָן, ווייזט זיך איהר אויס וועניג, גאַרניט. דורך איהר איי-
בערגעבענהייט צו דער פאָלקס־באַפרייאונג, וועלכער זי האָט זיך
אַפגעגעבען פון איהר פריהסטער יוגענד אָן, זיינען איהרע אַנשווי-
אונגען אויף איהרע אייגענע פליכטען און אויף די מאַראַלישע
פאָדערונגען אַזוי גרויס, אַזוי הויך, אַז דאָס לעבען איז ניט אימ-
שטאַנד זיי צופרידענצושמעלען.

איהר גרויסע העלדענטאָט האָט זי ניט באַנוגענט. אַ ל ע ק -
ס אַ נ ד ר אַ מ אַ ל י נ אַ ו ו ס ק אַ י אַ, אַ באַבאַכטענדע און
זעהר קלוגע פרוי, אַ פריינדין פון זאטולישע, האָט זי אין אַ פאַר
וואַכען אַרום נאָך איהר באַפרייאונג ווידער געזעהן אין דער גע-
וועהנליכער מעלאַנכאָליע און אונצופרידענהייט, און האָט גע-
זאָגט:

— וויערע וואָלט געוואָלט יעדען טאָג שיסען אויף די טרע-
פּאַו'ס, אַדער וועניגסטענס יעדע וואָך. אַזוי ווי עס איז
אַבער אַן אונמעגליכע זאַך, מאַטערט זי זיך און מוטשעט זיך
אַליין.

און מאַלינאַווסקאָיאַ פלעגט אָנהויבען איבערצייגען זאטוליש'ן,
אַז מען קען זיך ניט ברענגען אַ קרבן יעדען טאָג, אַז מען דאַרף
צופרידען זיין, מען דאַרף קענען טאָן דאָסועלכע וואָס אַלע.

און וויערע פלעגט זיך נעהמען צו אַזאַ אַרבייט, וואָס אַלע
טוען, אַבער עס איז ניט גענאָגען, זי איז געבליבען אונצופרידען.
איהר אונצופרידענהייט איז ניט געווען קיין אייגענליכע, וועלכע
מיר זעהען ביי מענשען, וואָס ווילען שטעהן העכער פון אַנדערע,
וואָס ווילען זיך אויסצייבענען. אפילו שוין נאָכדעם, ווי איהר

נאָמען איז אזוי באַקאַנט געוואָרען, פֿלעגט זי שטענדיג נעהמען אויף זיך קליינע, געוועהנליכע ראָלען: אַ זעצערין אין דער געהיימער דרוקעריי; אַ שטוב־מיידעל, א. ד. ג.; איהרע פֿליכטען פֿלעגט זי אַלע מאָל ערפֿילען געוויסענהאַפּט און מיט חשק. דאָס אַלעס האָט איהר אָבער ניט געגעבען דעם אינערליכען פֿרידען. איד געדענק, זי האָט מיר אַמאָל דערצעהלט, וואָס זי האָט געפֿיהלט ווען זי האָט דערהערט פֿונ'ם פֿאַרזיצענדענ'ס מויל איהר באַפֿרייאונגס־אורטייל.

— דאָס איז ניט געווען קיין פֿרייד, — האָט זי געזאָגט, — נאָר עפעס אַן אונגעוועהנליכע ערשיינונג, וועלכע איז באַלד פֿאַר־וואַנדעלט געוואָרען אין אַ געפֿיהל פֿון טרויער. דאָן האָב איד אַליין ניט פֿאַרשטאַנען, וואָס פֿאַר אַ געפֿיהל עס איז געווען; איצט פֿאַרשטעה איד עס אָבער. ווען איד וואַלט געווען פֿאַראורטיילט, וואַלט איד שוין מעהר ניט געווען אימשטאַנד עפעס צו טאָן, און וואַלט געווען רוהיג. דאָס באַוואוסטזיין, אַז איד האָב אַלעס גע־טאָן פֿאַר דער באַוועגונג, אַלעס, וואָס איד האָב נאָר געקענט, וואַלט מיר צופֿרידענגעשטעלט. אָבער איצט, אַז איד בין פֿריי, דאַרף מען ווייטער זוכען, און געפינען איז אזוי שווער, אזוי שווער. דאָס קליינע געשפּרעך וואַרפט אַן אונגעוועהנליך קלאָר ליכט אויף איהר גאַנצען באַראַקטער.

* * *

אַ צווייטער צוג, וועלכער שטאַמט אַרויס פֿון דעם זעלבען גרענעצלאַזען אידעאָליזם, איז איהר גרויסע עניוות, וואָס מען טרעפט זעהר זעלטען. ווי ביי אַלע אויסערוועהלטע נאַטורען, איז ביי איהר דער העלדענמוט אַ נאַטירליכע און לאַגישע זאַך, און דערפֿאַר קומט עס איהר אויך פֿאַר אזוי וואונדערליך אינפֿאַך. די גרויסע באַריהמטקייט, וועלכע זי האָט זיך ערוואַרבען, און וועלכע וואַלט פֿאַרדרעהט דעם קאַפּ פֿון דעם שטאַרקסטען מענ־שען, האָט אויף איהר גאַרניט געווירקט; זי איז געבליבען גלייכ־נילטיג, גלייך ווי ניט זי מיינט מען. זי איז געבליבען אזוי איינ־

פאך ווי פריהער; איהר קינדערליכע זעלע איז געבליבען אזוי ריין ווי פריהער.

דאס איז א זעלטענער, און אפשר טאקע דער איינציגער פאקט אין דער געשיכטע פונ'ם מענשליכען הארץ; און דאס אליין איז גענוג צו באווייזען די טיפקייט פון דעם כאראקטער, וועלכער שעפט אלעס אין זיך אליין, וועלכער דארף ניט און קען ניט האב בען קיין שטיצע פון אויסענוועניג.

איהר גרויסע טאט האט זי געטאן, ווייל זי איז געווען איבער צייגט, אז זי מוז עס טאן; קיין האר פון עהרענליכע איז דער ביי ניט געווען; און דערפאר פלעגט זי אנטלויפען פון די אווא ציעס; דערפאר פלעגט זי ניט וועלען קומען פאר א פובליקום.

דאס איז ניט קיין מורא האבען פון א יונג מיידעל, נאר אן דעאלעס מאראלישעם שעמען זיך; און אט דאס האט זי ניט דערלאזט אָננעהמען די פארעהרונגען פאר א זאך, וועלכע זי אליין, דורך איהר הויכער אידעאלער פאנטאזיע, האט ניט געקענט אָנ ערקענען פאר א העלדענטאט. און דערפאר טאקע ווערט זי נאר אן אנדער מענש, ווען זי קומט אויף א פארזאמלונג. דיזעלבע וויערא, וועלכע האט אזוי ליעב געזעלשאפט, וועלכע רעדט אזוי גער, וועלכע וועט באלד פארפיהרען א שטרייט מיט יעדען איי נעם, ווען איהר ווייזט זיך אויס, אָז יענער האט קיין רעכט ניט, — אָט די וויערא ווערט שרעקליך פערענדערט, ווי זי קומט נאר אויף א פארזאמלונג, וואו זי פיהלט, אָז אלע קוקען אויף איהר ניט ווי אויף ווי אַ, נאר ווי אויף ז א ס ו ל י ט ש. זי ווערט שעמעוודיג, אין פארלעגענהייט, אזוי ווי א מיידעלע, וואָס איז ערשט אַרויס פון פאנסיאָן. אפילו איהר קול ווערט נאר אַנ דערש; עפעס באקומט ער אַזאַ פייגעם, ווייכען, זיסען קלאַנג, — ווי אַן „ענגעל־שטימע“, ווי איהרע פריינד פלעגען זאגען אין שפאָס, אָדער ווי א „פויגעל־שטימע“, אַ קוויטשעדיגע, ווי זי אליין פלעגט זאגען.

* * *

אָבער אפילו דאָס „פויגעל־קול־כעל“ האט מען אויך זעהר

זעלטען געהערט, וואָרים אויף די פאַרזאַמלונגען פלעגט וויערן שווייגען, גלייך ווי זי וואָלט אָנגענומען אַ פולען מויל מיט וואַסער. עס האָט שוין געדאַרפט זיין זעהר אַ וויכטיגע פראַגע, עס האָט זי שוין געדאַרפט שטאַרק אַנריהרען, זי זאָל אויפשטעהן און זאָגען אַ פאַר ווערטער.

נאָר אין דער היים, צווישען נאָהענטע פריינד, דאָרט האָט מען געקענט פאַרשטעהן און אַפּשעצען אַלע אייגענשאַפטען פון איהר קלאָרען פאַרשטאַנד און דעם גאַנצען רייץ פון איהר גע- שפּרעך. דאָ האָט זי זיך ניט געשעמט; דאָ האָט זי געגעבען פרייען לויף איהר לעבעדיגען, גלענצענדען שאַרפּזין.

זי האָט זיך אַליין באַשאַפען אַן אייגענע שפּראַך; אַ רייכע, אַ הומאָריסטישע; און אין דערזעלבער צייט איז אויך אין דער שפּראַך געווען עטוואָס קינדליך נאַאיוועס. אַ טהייל פון איהרע אויסדריקע און ווערטלאָך זיינען עכטע פּערל; פּערל, וועלכע מען קען ניט געפינען אין קיינע פענסטער פון די גרעסטע גאַלד- הענדלער.

אַ באַראַקטעריסטישער צוג פון איהר פאַרשטאַנד איז די אַריגי- נאַליטעט, די אייגענטימליכקייט. די נאַטור אַליין האָט זי שוין באַשאַנקען מיט אַ זעלטענער דענקראַפּט, און זי האָט עס נאָך באַרייכערט מיט פיעלען און סעריעזען לעזען אין די לאַנגע יאָהר וואָס זי האָט זיך אַרומגעטריבען, אַלס פאַרשיקטע, איבער פאַר- שידענע שטעט אין רוסלאַנד. זי דענקט זעלבסטשטענדיג; זי איז ניט פעהיג, עס איז גאָר פאַר איהר אַן אַרגאַנישע אונטעגליכקייט, צו געהן מיט די אויסגעטראַטענע וועגען נאָר דערפאַר, ווייל אַזי דערע געהען מיט זיי. זי אונטערוואַרפט אַלעס דער קריטיק; קיין אמונה איז ביי איהר ניטאָ. דערפאַר קען זי יערע זאָך פאַר פיינערען. אַלע אמת'ן, וועלכע זיינען פון אַלעמען אַנערקענט, און וועלכע אַלע ווידערהאַלען נאָך דער רוטינע, נאָך דער אַלטער מאָדע, קריגען ביי איהר אַ שעהנערען, עדעלערען, אויסגעפיינערטען פנים. דערפאַר איז דאָס אונטערהאַלטען זיך מיט איהר אַזוי באַצויבע- רענר, אַזוי פריש, אַזוי לעבעדיג.

זי באזיצט נאך א טייערע אייגענטימליכקייט, וועלכע שטאמט ארויס פון דער אריגינאליטעט און אונאפהענגיקייט פון איהר דענקען צוזאמען מיט איהר גאנצען מאראלישען כאראקטער. דאס איז איהר כמעט אונפעהלערהאפטער מאראלישער אינסטינקט. אין די גרעסטע און פארפלאנטערסטע פראגען טרעפט זי, וואס מען מעג און וואס מען טאר ניט, וואס עס איז שלעכט און וואס עס איז גוט, וואס עס איז פיין און וואס עס איז אונפיין, כאטש אפט קען זי אליין ניט מאטיווירען איהר מיינונג. אט דעם אינסטינקט האט מען ארויסגעזעהן, ווי זי האט זיך אויפגעפיהרט פאר'ן געריכט, אינ'ם טאג פון איהר פראצעס, און אויך אין פיעלע אנדערע פעלע פונ'ם אינערליכען לעבען פון דער פארטיי.

יעדער ראט, יעדע מיינונג איהרע האבען אלע מאל א גרויסען ווערט געהאט, אפילו ווען זי האט קיין מאטיווען ניט געגעבען. זי האט זעהר זעלטען א טעות געהאט.

פון דעם אלעם וואס מיר האבען געזאגט, זעהט מען קלאר ארויס, אז ז א ס ו ל י ט ש פארמאגט אלע אייגענשאפטען, וועלכע מען האט דעם מענשען, אויב מען קען זיך אזוי אויסדריקען, פאר דאס געוויסען פון א קרוזשאק, פון אן ארגאניזאציע, פון א פארטיי. זאסוליטש אבער איז גרויס מיט איהר מאראלישער ווירקונג; קיין פאליטישען איינפלוס קען זי ניט האבען. זי איז צופיעל קאנצענטרירט אין זיך אליין, אום צו ווירקען אויף אנדערע. זי שלאגט זיך קיינמאל ניט אן מיט עצות, זי מישט זיך ניט אריין אליין, ביז מען פאדערט זי ניט אויף, אין דעם אנדערנס נשמה, אין דעם אנדערענס לעבען, אום עס איבערצומאכען אויף איהר מוסטער, אזוי ווי עס טוט יעדער ארגאניזאטאר אדער אגיסטאטאר. ווער עס וויל פון איהר האבען א ראט, מוז געהן צו איהר נאך איהם. זי ערפילט איהר אייגענע פליכט, אזוי ווי איהר געוויסען הייסט איהר. אט דער הויכער אידעאליום, דורך וועלכען זי זוכט שטענדיג עפעס גרויסעס, שטערט איהר איבערצוגעבען זיך מיט לייב און זעעל דער אלטעגליכער ארבייט, וועלכע איז אימער קליין און אונבאדייטענר.

דאס אזוי א פרוי, וועלכע באשליסט גרויסע זאכען; א פרוי, וועלכע איז אונערזעצליך ביי גרויסע מאמענטען.
דעם טיפ פון אן אונערמידליכען און מעכטיגען קעמפער זען
הען מיר אין אן אנדער פרוי. אט די גראנדיעזע פיגור וועל איך
פרואווען, אויף וויפיעל מיינע כחות וועלען מיר ערלויבען, באשריי-
בען אין נעקסטען קאפיטעל.

סאפיא פּעראָווסקאָיאַ.

זי איז געווען שעהן. איהר פנים איז אפילו ניט געווען פון די, וועלכע פארבלענדען פונ'ם ערשטען בליק, וועלכע געפעלען אבער, וואס מעהר מען קוקט זיך אין זיי אײן. א בלאַנדער קאָפּ מיט אַ פאַר הימעל־בלויע ערנסטע, דורכ־דרינגענדע אויגען אונטער דעם ברייטען דערהויבענעם שטערן; קליינע, פינע געזיכטסציגע, פולע ראַזעווע ליפּען, פון וועלכע עס פלענען זיך ביים לאַכען אַרויסווייזען צוויי רייהען פרעכטיגע ווייסע צייהן.

אבער ניט די איינציגע באַזונדערע צוגען, נאָר איהר גאַנצעס אויסזעהן פלעגט באַצויבערען. עפעס לעבעדיגעס, פלינקעס, פרעה ליכעס און דערביי אויך נאַאיוועס, איז געלעגען אויף איהר קיי־לעכיג פנים'על; דאָס איז געווען די יוגענד אַליין. אַז ס'איז אַ איז אַלט געווען זעקס און צוואַנציג יאָהר, האָט זי אויסגעזעהן ווי אַן אַכצעהן יעהריג מיידעל. איהר פינע, האַרמאַנישע, גראַציעזע, קליינע פיגור; איהר פרעהליכע, פרישע, ווי אַ גלעקעל קלינגענדע שטימע, האָבען נאָר פאַרנרעסערט אַט די אילוזיע, וועלכע מען האָט געקענט אַננעהמען פאַר אַן אמת, באַזונדערס דאָן, ווען זי פלעגט לאַכען; און דאָס פלעגט זיך טרעפּען זעהר אַפּט. זי האָט זעהר ליעב געהאַט צו לאַכען, און מיט אַזאַ פרייער, אונאַויפהאַלטבאַרער פרעהליכקייט, אַז אין אַזעלכע מאַמענטען פלעגט מען קענען מיי־נען, אַז עס איז אַ פּופּצעהן יעהריגע לאַכערקע.

אויף איהרע קליידער פלעגט זי גאַרניט קוקען. זי פלעגט זיך אַנטאָן נאָר אינפאַך, און, וואַרשיינליך, האָט זי גאַרניט גע־וואוסט, וואָס עס הייסט אַזוינס, דאָס קלייד פאַסט, יענעס ניט.

דערפאר אבער האט זי שטארק געקוקט אויף ריינקייט. אין דעם פרט איז זי געווען אזוי שטרענג, ווי א שוויצער-מידעל. סאניא האט זעהר ליעב געהאט קינדער און איז געווען אן אויסגעצייכענטע שול-לעהרערין. נאך איין ראָלע איז געווען, וועל-כע זי פלעגט נאך בעסער ערפילען, — דאָס איז די ראָלע פון א קראַנקענ-וועכטערין. ווי נאָר איהרע א פריינדין איז קראַנק גע-וואָרען, איז זי די ערשטע געקומען און האָט אָנגענומען די שווערע אַרבייט, און איהר באַגעהן זיך מיט די קראַנקע, איהר זאָרגזאַמ-קייט און איהר געדולד האָבען געוואונען פאַר איהר אַלע הערצער פון איהרע פאַציענטען.

צו איהר מוטער וואַרוואַראַסער גערגיעוונאַ איז זי געווען שטאַרק צוגעבונדען; זי האָט זי געליעבט מיט יענער ריהרענדער, נאַאיווער צערמליכקייט, וועלכע מען זעהט נאָר ביי טעכטער. ניט איין מאָל האָט זי ריזיקירט, אום נור מיט איהר זיך צו זעהן. צווישען אַלע אונרוהען און זאָרגען פון איהר שטור-מישען לעבען האָט זי דאָך געפונען אין האַרצען א קליין ווינקעלע פאַר דאָס גוטע געפיהל. זי האָט קיינמאָל ניט פאַרגעסען, וואָס פאַר אונענדליכע יסורים איהר מוטער האָט באַדאַרפט לירען צו-ליעב איהר, און דערפאַר פלעגט זי באַנוצען יעדען קלענסטען צו-פאַל, איהר צו וויסען צו געבען פון זיך. שוין גאָר אין דער לעצטער צייט פון איהר לעבען, פלעגט זי זיך אויך אַפטמאָל אַפלאַזען אויף אַ מינוט פון די שרעקליכע קאַנספיראַטיווע אַרבייטען, אום צו מאַכען פאַר דער מוטער אַ פעקעלע פון איהרע ליעבלינגס-נאַשערייען און זיסע זאַכען.

און אַט דאָס מידעל, מיט דעם באַשיידענעם און אונשולדיגען אויסערן אויסזעהן, מיט דעם זאַנפטען און צאַרטען כאַראַקטער, איז געווען איינער פון די גרויזאַמסטע מיטגלידער פון דער גרויזאַמער רעוואָלוציאַנערער פאַרטיי. זי איז דאָס געווען די אַנפיהרערין דעם ערשטען מערץ. אויף אַ שטיקעל קאַנווערט האָט זי מיט אַ בליי-פּעדער געצייכענט דעם פּלאַץ פונ'ם גאַנצען פּלאַץ און האָט באַ-שטימט ערטער פאַר די פאַרשווערער. יענעם פּריהמאַרגען פונ'ם

ערשטען מערץ, שטעהענדיג אויפ'ן שלאכטפעלד, האָט זי געקראָגען פון די וואַכען נאָכריכטען, וואָס פאַר אַ ריכטונג דער קייזער וועט נעהמען ביים פּאָהרען, און פּלעגט מיט אַ טיכעל אַנצייגען יעדען איינעם, וואו ער דאַרף שטעהן. זי איז עס אויך, וועלכע האָט דעם צווייטען אַפּריל אויפגעטרייסעלט די פריינד און די שונאים מיט איהר העלדישען טויט...

אַצונד לאַמיר פּראווען אויף וויפּיעל די קרעפטען וועלען אונז ערלויבען, באַשרייבען אַט די פּערוואָן, וועלכע פאַראייניגט איז זיך אַזאַ ריינע פּרויען־צערטליכקייט מיט אַ קראַפט פון אַ קעמ־פּער און זעלבסט־אויפּאָפּערענדע איבערגעבענהייט פון אַ מאַרטי־רער.

1.

ס א פ י א פּ ע ר א ו ס ק א י א שטאַמט, אַזוי ווי קראַפּאָטקין, פון דער העכסטער אַריסטאָקראַטיע. די פּע ר א ו ס ק י' ס קומען אַרויס, נאָך דער יונגערער ליניע, פון דער פּאַמיליע פּונ'ם באַוואוסטען ראַזומאַווסקי, דעם מאַרגאַנאַטישען מאַן פון דער קייזערין יעליזאַוועטאַ פּעטראָוונאַ (1709-1709). איהר וידע, לעוו אַלעקסעיעוויטש פּע־ראַווסקי, איז געווען מיניסטער פון פּאַלקס־אויפּקלעהרונג; איהר פּאַטער'ס פעטער, דער באַקאַנטער גראַף וואַסילי אַלעקסעיעוויטש פּע־ראַווסקי, האָט עראַבערט דעם קייזער ניקאָלאַי עמליכע פּראָווינצען אין צענטראַל־אַזיען. אַט דאָס איז די פּאַמיליע, פון וועלכע עס שטאַמט אַרויס די פּרוי, וואָס האָט געגעבען אַזאַ שרעקליכען קלאַפּ דעם צאַריזם.

סאָפיאַ איז געבאָרען געוואָרען אין יאָהר 1854. איהר קינדהייט איז געווען זעהר אַ טרויעריגע. איהר מוטער, אַ הויך־מאַראַלישע פּרוי, איז שטענדיג געווען אונטערדריקט און באַליידיגט פּונ'ם פּאַטער אַ דעספּאָט און אַ משוגע־נער עקשו, וועלכען מען קען נאָך אין רוסיאַנד באַגעגענען. די אַרעמע פּרוי האָט אַלעס איבערגע־טראָגען, אַלעס וואָס קען נאָר זיין שרעקליך אינ'ם לעבען פון אַ

פרוי פון אַ רוסישען סאַמאָדור, אַבי ניט איבערלאָזען אויף זיינע הענט די אונגליקליכע, אונשולדיגע עופה'לאך. אויף אזא אופן האָט פּעראָוסקאַיאַ נאָך אין דער היים, אַלס קינד, זיך אויסגעלערנט צו האָסען די אונטערדריקונג און צו לייענען אַלע שוואַכע און באַר לידיגטע. אָט די לייענע איז איינער פון די ריהרענדסטע צוגען אין איהר כאַראַקטער.

אין דער געשיכטע פון סאַפּיאַ פּעראָוסקאַיאַ'ס לעבען שפּיגעלט זיך ריכטיג אָפּ די געשיכטע פון דער רוסישער יוגענד און אויך פון דער רעוואָלוציאַנערער פּאַרטיי.

אזוי ווי אַלע פּרויען פון איהר דור, האָט סאַפּיאַ אין אָנהויב פשוט געוואַלט לערנען. ווען זי איז אַלט געווען פּופּצעהן יאָהר, איז די באַוועגונג פון דער עמאַנציפּאַציע פון די פּרויען געווען אין דער העכסטער ענטוויקלונג, אינ'ם גרעסטען פייער; זי האָט אפילו אַריינגעצויגען סאַפּיאַ'ס עלטערע שוועסטער, מאַריאַ. סאַפּיאַ האָט זיך אָנגעהויבען לערנען, באַזוכען קורסען, לעזען. נו, וואָס האָט איהר געגעבען די ליטעראַטור אין יענער עפּאָכע? די שאַרפּ סטע קריטיק איבער אונזער גאַנצער געזעלשאַפּטליכער אָרדנונג און האָט אָנגעוויזען אויפ'ן סאַציאַליזם, ווי אויף דאָס ענד-ציעל און דאָס איינציגע הייל-מיטעל פון אַלע געזעלשאַפּטליכע קראַנקהייטען. איהרע לעהרער זיינען געווען טשערנישעוויטש, און אויך ערצוויי דאָרף ליובאוויטש, אויף וועלכע עס האָט זיך אויך ערצוויי גען יענער גאַנצער דור. ביי אַזעלכע לעהרער שטעלט מען זיך ניט אָפּ נאר ביים קענען; עס קומט אַן אַ שטאַרקער ווילען צו אַרבייטען, עפעס צו טאָן; און די אַרבייט זאָל זיין נאָך די אידעען, וועלכע זיי האָבען געשעפּט אין דעם לעזען. דיזעלכע שטרעבונג באַמערקען מיר אויך ביי פיעלע אַנדערע מיידלאַר, גאַנץ זעלבסט-שטענדיג. די אַלגעמיינהייט פון די אידעען ענטוויקעלט ביי זיי דאָס געפיהל פון הייסער פּריינדשאַפּט, און דאָס באַוואוסטזיין, אַז זיי שטעהען ניט אַליין, רופט אַרויס אַ וואונש און אַ האַפנונג צו טאָן עפעס פאַר זייערע אידעאַלען. אָט דאָס איז אייגענטליך דער אָנהויב פון אַ געהיימער געזעלשאַפּט; וואָרים אין רוסלאַנד מוז

אַלעס, וואָס שטרעכט צום גליק פונ'ם פאַלק און ניט פונ'ם קייווער, געטאָן ווערען אין געהיים.

אַז סאַניאַ איז עלטער געוואָרען, און דער פאַטער האָט זיך אָנגעהויבען אַרײַנמישען אין איהר לעבען, איז זי אַנטלאָפּען פון דער היים. דאָס אַפּרייסען זיך פון דער פאַמיליע האָט זי געצוואונג גען נאָך ענגער זיך צונויפגעהן מיט די חבר'טעס און חברים. זי איז געוואָרען זעהר אינטים מיט דער אונגליקליכער פאַמיליע פון די שוועסטער קאַרנילאָוו, וועלכע איז געווען דאָס קערנ דעל, פון וואָנען עס האָט זיך מיט צוויי יאָהר שפּעטער ענטוויקעלט דער קרוזשאַק טשאַיקאַוויצ'ס, וועלכער האָט געהאַט אַזאַ וויכטיגע באַדייטונג אין דער ערשטער פּעריאָדע פון דער באַוועגונג. פּעראָווסקאָיאָ מיט עטליכע יונגע סטודענטען, אונטער זיי אויך ניקאָלאָיאָ טשאַיקאַוויצ'ס, וועמעס נאָמען די קינפּ טינגע אַרגאַניזאַציע האָט אָנגענומען, איז געווען איינער פון די ערשטע מיטגלידער פון דעם קרוזשאַק, וועלכער האָט צוערשט גע האָט גיכער אַ כאַראַקטער פון אַ ברידערליכען, איידער פון אַ פּאַ ליטישען בונד.

אַט דער קרוזשאַק, וועלכער האָט זיך אין אָנהויב באַשעפּטיגט אויסשליסליך מיט דער פּראָפּאַגאַנדאַ צווישען דער יוגענד, איז גע ווען ניט גרויס. נייע מיטגלידער פלעגט מען אַרײַננעמען זעהר פּאַרזיכטיג און אַלע האָבען געמוזט אַיינשטימען. קיין סטאַטוסען האָבען זיי ניט געהאַט, און עס איז אויך ניט נויטיג געווען, ווייל אַלע רעזאָלוציעס האָבען ניט אַנדערש גע קענט באַשלאָסען ווערען, ווי אַיינשטימיג. אַ דאַנק אַט דער רעגעל, וועלכע שיינט צו זיין אַזוי אונפּראַקטיש, זיינען קיין מאָל ניט אַרויסגעקומען קיין אונאַנגענעמקייטען, קיין אונבאַקוועמליכקייטען. דאָס וואָס דער זשעניע פון זשאַז זשאַקרוסאַ האָט פּאַראַויסגעזעהן, אַלס דאָס אידעאַל פון געזעלשאַפּטליכע פּאַרהעלטניסען, איז דאָ דערגרייכט געוואָרען דורך דער ליבע און אַכטונג צווישען די מיטגלידער: די מינאַ דיטעט האָט נאָכגעגעבען דער מאַיאָריטעט, ניט אויס נויטווענדיג

קייט, ניט אויס צוואַנג, נאָר גוטוויליג, דורך דער אינערליכער איי-
בערצייגונג, אַז דער אמת דאַרף זיין אויף איהר זייט.
די פאַרהעלטניסען צווישען די מיטגלידער זיינען געווען פּאַלי-
קאַם ברידערליך. די אויפריכטיגקייט, די אונבאַדינגטע אויפריכ-
טיגקייט, איז געווען זייער ערשטער פונדאַמענט. אַלע האָבען זיך
געקענט, אַזוי ווי גלידער פון איין פּאַמיליע, אפשר נאָך מעהר;
זיי האָבען ניט געהאַט קיין סודות איינער פאַר'ן אַנדערן. קיינער
האַט ניט באַהאַלטען קיין איינציגען שריט ניט נור אין זיין געזעל-
שאַפטליכען, נאָר אפילו אין זיין פריוואַט לעבען. אויף אַזאַ אופן
האַט מען באַלד באַמערקט די קלענסטע שוואַכקייט, די קלענסטע
ערשיינונג פון ענאַאיזם אַדער פון אונגעניגענדער איבערגעבענ-
קייט; מען פלעגט אַנווייזען אויף דעם; אַמאָל זאָגאַר טאַדלען,
אַבער קיינמאָל ניט אַלס עלטערע, אַלס פאַרשטעהער, נאָר שמענדיג
ברידערליך, מיט ליבע און מיט אויפריכטיגען פאַרדרוס און דער-
פאַר פלעגט עס אימער ווירקען.

אַזעלכע אידעאַלע פאַרהעלטניסען זיינען אונמעגליך אין אַ
גרויסער אַרנאַניזאַציע, וואָס פאַרנעמט אַ מאַסע פּערזאָנען, וועל-
כע זיינען פאַראייניגט נאָר דורך דאָס אַלגעמיינע ציעל. און ווירק-
ליך זיינען זיי אויך פאַרשוואַנדען, ווי נאָר די פּאַליטישע טעטיג-
קייט פון דעם דערמאָנטען קרוזשאַק איז גרעסער געוואָרען. זיי
האַבען אַבער שטאַרק געווירקט אויף דער מאַראַלישער ענטוויקלונג
פון די פּערזאָנען. זיי האָבען געשאַפען אַזעלכע מענשען מיט הער-
צער פון נאָלד און פון שטאַהל, ווי קו פ ר י א נ א ו, ט ש א -
ר ו ש י ז, ס ע ר ד י ק א ו ו און אַזוי פיעל אַנדערע, וועלכע
וואַלטען אין יעדען לאַנד געווען דער שטאַלץ, די ציערונג פון אַ
נאַציאָן. אַבער ביי אונז, וואו זיינען זיי, וואו? ...

אייניגע זיינען אויסגעמוטשעט, פאַרניכטעט, צובראַכען געוואָר-
רען אין די טורמעס, די אַנדערע האָבען זיך אַליין אומגעבראַכט;
יענע זיינען באַגראַבען אין די טונדרען (* און מינען פון סיביר,

(* זומפּיגע ערשער אין סיביר.

אַדער צודריקט אונטער דעם יאָד פון זייערע אייגענע אונענדליכע
ליידען, וועלכע זיי האָבען געדאַרפט אויסשטעהן, פאַרלירענדיג
אַלעס, אַלעס, וואָס איז זיי געווען טייערער פון זייער לעבען...

אַט דער קרייז, וועלכער איז געווען דורכדורנגען מיט שטרענ-
קייט, אָבער אויך מיט ענטוויאָזם און זעלבסט־אויפּאפּערונג, איז
געווען איהר ערציהער. אַט אין דער גרויזאַמער און דערביי אויך
צערטליכער סביבה האָט סאפיא פּעראַווסקאָיאַ פאַרבראַכט פיער
יאָהר פון איהר ערשטער יוגענד, ווען די ריינע, אונבאַפּלעקטע נשמה
נעמט אַזוי גיעריג אויף יעדען גוטען אַיינדרוק, ווען דאָס הייסע
האַרץ איז אַזוי אָפען פאַר יעדע גרויסע און עדלע זאַך.

אַהן צווייפּעל איז דער גרעסטער אַיינפלוס פון אַלע, וועלכע
האָבען אויף איהר געווירקט און וועלכע האָבען באַשאַפּען אַט דעם
מערקווירדיגען כאַראַקטער, געווען דער קרוזשאַק פון די טשאַר-
קאַווצ'ים. ווען מען קוקט זיך גוט אַיין איז די מאַראַלישע פיזיאָ-
נאַמיע פון סאפיא פּעראַווסקאָיאַ, קען מען זעהן זיכט באַמערקען
אַלע גוטע זיימען פון דער דאָזיגער געזעלשאַפּט.

אַלע אינ'ם קרוזשאַק האָבען זי געשעצט און געאַכטעט; זי
האַט אויך געהאַט אַ גרויסען אַיינפלוס דורך איהר שטאַנדהאַפּטי-
גער שטרענגקייט צו זיך אַליין, דורך איהר אונערמידליכער ענערגיע
און הויפּטזעכליד דורך איהר גרויסען פאַרשטאַנד. קלאַר און שאַרף-
זיניג איז געווען דער פאַרשטאַנד. אורטיילען פּלעגט זי שמענדיג
פּילאָזאָפּיש, וואָס פרויען טהוען זעלטען. יעדע פּראַגע האָט זי
פאַרשטאַנען גוט און פאַלשמענדיג און פּלעגט זיי אַנאַליזירען, פאַנד
אַנדערנעמען ניט נאָר באַזונדער, נאָר צוזאַמען מיט אַלע אַנדערע
פּראַגען, וועלכע שטאַמען פון דער דאָזיגער אַרויס. דערפאַר זעהען
מיר ביי איהר, פון אַיין זייט, ווי קינסטלעריש, ווי מוסטערהאַפּט
זי קען פיהרען איהרע שטריימען אין טעאַרעטישע און פּראַקטישע
פּראַגען; און פון דער אַנדערער זייט, ווי זעלטען שטאַרק איהרע
איבערצייגונגען זיינען, וועלכע קיינע סאַפּיומען, קיינע פּשט'לאַך,
קיינע טאַג־אַינדריקע זיינען ניט געווען אימשטאַנד זיי צו ענדערן.

א טהייל פלעגען זי דערפאר זאגאר באשולדיגען, אז זי איז קאנ-
סערוואטיוו. אין דער דיאלעקטיק, אין דער קונסט צו רעזאגנירען
קלאר און ריכטיג, איז זי געווען אזוי געשיקט, אז זעלטען האט
איהר אימיצער געקענט באזיגען. זי פלעגט באטראכטען יעדען
געגענשטאנד פון אלע אנשויאונגס-פונקטען; דורך דעם האט זי
געהאט א גרויסען פארצוג איבער איהרע געגנער; יעדער באטראכט
געווענהליך א געגענשטאנד פון איין זייט, וועלכע זיין פערזענליכע
נייגונג און סימפאטיע ווייזט איהם אן.

נאך א צוג פון איהר פארשטאנד איז געווען די קלארקייט.
קיין פאנטאזיעס האט זי ניט געהאט. אלעס האט זי געזעהן אין
אמת'ן ליכט, אין דער ווירקליכער גרויסקייט; דורך איהר לא-
גיק פלעגט זי אהן רחמנות צושלאגען די אילוועס, די פאנטאזיעס
פון איהרע מעהר ענטוויאסטישע גענאסען. אלעס האט זי גע-
רעכענט פאר א חוב; דערפאר פלעגט זי קיינמאל ניט פאר-
גרעסערען דעם ווערט פון איהר אייגענער אדרער פון איהרע גע-
נאסענ'ס טעטיגקייט. זי האט אלעס געשעצט נאכ'ן ווירקליכען
ווערט. זי האט שטענדיג געזוכט נייע וועגען, נייע מיטלען, ווי
אזוי די ארבייט צו פארברייטערען, און אין אלע ארגאניזאציעס,
וואו זי איז נאך געווען א מיטגליד, איז זי געווען דער טעטיג-
סטער איניציאטאר. אזוי, צום ביישפיל, איז דער איבערגאנג פון
דער פראפאגאנדע צווישען דער יוגענד צו דער פראפאגאנדע צווי-
שען די ארבייטער, וועלכען דער קרוזשאק פון די טשאיקאווצ'ים
האט געמאכט אין די יאהרען פון 72-1871, געווען א רעזולטאט פון
פעראווסקאיא'ס ארבייט. און שפעטער, ווען די פראפאגאנדא אין
די פאבריקען איז שוין געווען גאנץ גרויס פאר יענער צייט און
האט אריינגעצויגען די גאנצע געזעלשאפט, האט זי ווייטער א-
געהויבען טענה'ן, אז מען דארף געהן ווייטער, מען דארף מאכען
א שריט פארווערטס; פון די שטעדט זאל מען אריבערגעהן אין
די דערפער. זי האט גוט פארשטאנען, אז נאך יענע פארטיי קען
האבען א צוקונפט, וועלכע וועט זיך צונויפנעהן מיט דער בויערנ-
מאסע. און דערנאך, ווען זי איז שוין געווען א מיטגליד פון דער

אָרגאַניזאַציע „נאַראַדנאַיאַ וואָליאַ“ (*), איז זי פעסט געשטאַנען אויף דעם, אַז מען זאָל די רעוואָלוציאַנערע פּראָפּאַגאַנדאַ פאַר-ברייטען ניט נאָר צווישען די שטאַדטישע אַרבייטער, וואָס די אַר-גאַנצוואַציע האָט שוין געטאָן, נאָר אויך צווישען דער באַפעלקערונג פון דאָרף.

אַט די אייביגע אונצופרידענהייט אַבער, דאַס דאַזיגע אייביגע זוכען עפעס נייעס, בעסערס, איז געווען דער רעוולטאַט פון איהר שטאַרקען קריטישען דענקען, אַבער ניט פּאָ דער פייערדיגער פאַר-שמעלונג, וועלכע מאַכט דעם מענשען פאַר אונפעהיג זיך צופרי-דענצושמעלען מיט דער ווירקליכקייט, אזוי ווי עס איז ביי ראַ מאַנטישע נאַטורען. זי האָט ניט געהאַט אַט די ראַמאַנטיק, וועל-כע איז אימשיטאַנד אַמאַל אַרויסצורופען מענשען אויף גרויסע טאַ-טען, אַבער וועלכע צווינגען געוועהנליך צו פאַרברענגען דאַס לעבען אין זיסע חלומות. זי איז געווען צו פאַזיטיוו, אום זיך אַפּצוגעבען מיט חלומות, און צו ענערניש, אום צו שמעהן מיט צוניפגעלענטע הענט. זי האָט גענומען דאַס לעבען אזוי ווי עס איז, און האָט זיך נור באַמיהט צו טאָן, ווי מעגליך מעהר אין יעדער צייט. דאַס לעדיג זיצען האָט איהר פאַרשאַפט די גרעסטע ליידען.

און דאָך, ווען עס איז געווען נייטיג, האָט זי אויך געקענט איבערטראַגען גאַנצע יאַהרען פון אונטעטיגקייט.

2.

אין יאָהר 1873, דעם פינף און צוואַנציגסטען נאוועמבער, איז פּערזאונסקאייא אַרעסטירט געוואָרען צוזאַמען מיט אַ גרופע אַר-בייטער, צווישען וועלכע זי האָט פּראָפּאַגאַנדירט אין פעטערבורג הינטער דער אַלעקסאַנדראַנעווסקי זאַסטאַוואַ (שלאַגבוים). מען האָט זיי אַיינגעשפּאַרט אין דער פעטראַפּאָולאָווסקי פעסטונג. דאַס געריכט האָט אַבער גאַרניט געקענט דערווייזען געגען איהר,

(* „נאַראַדנאַיאַ וואָליאַ“ (דער פּאַלקסווילען) האָט געהייסען די אָרגאַניזאַציע ווי אויך דער אָרגאַן פון די מעראַריסמען.

און אין עטליכע חדשים ארום האָט מען זי אַרויסגעלאָזט אויף ערכות און איבערגעגעבען צום פּאָטער, וועלכער האָט זי אַוועקגעשיקט צוזאַמען מיט דער מוטער אין קרים, אויף זייער אימעניע.

לאַנגע דריי יאָהר האָט זי געמוזט וואַרטען אויפ'ן פּראַצעס. מען האָט זי דאָרט אַזוי שטאַרק געהיט, אַז איהר אין אונגעליך געווען עפעס צו טאָן. זי האָט זיך געמוזט ענטזאָגען פון דער רע-וואַלוציאָנערער טעטיגקייט, אויסער דער פּראַפּאָגאַנדאַ צווישען דער יוגענד, איבער וועלכע די פּאָליציי האָט ניט אַזאַ מאַכט. אַנטלויפען אין אַנהויבען אַז אונלעגאַלעס לעבען האָט זי ניט גע-קענט, וואָרים מיט דעם וואַלט זי קאַמפּראַמיטירט די אַלע אַנדע-רע, וועלכע מען האָט, אַזוי ווי איהר, אַרויסגעלאָזט אויף נאַראַנ-טיע.

אויך דאָ האָט פּעראַווסקאַיאַ געטאָן אַלעס מעגליכע, אום פון דער טויטער צייט עפעס נוצען צו ציהען. זי האָט געהאַט אַ גרויסען חשק צו פּראַפּאָגאַנדירען צווישען די פּויערים. און דער פאַר האָט זי גענומען זיך צוגרייטען דערצו. זי האָט אָנגעהויבען שטודירען מעדיצין, כדי אַ פעלדשער צו ווערען. מיט דעם ציעל איז זי אַוועקגעפּאָהרען אין טווערסקי גובערניע צו אַ באַקאַנטען דאָקטאָר, און האָט ביי איהם פּראַקטיצירט אַ פאַר מאַנאַט. אין גיכען איז זי אָבער צוריקגעקומען, ווייל זי האָט זיך איבערצייגט, אַז איידער מען נעמט זיך צו דער פּראַקטיק, מוז מען גוט דורכנעהן דעם טעאָרעטישען קורס. דאָס איז געווען אַ געוויסער צוג אין איהר כאַראַקטער: זי האָט קיין זאַך ניט געטאָן געכאַפט, אַוועק-מאַכענדיג פון דער האַנט, אַבי פּטור צו ווערען. זי האָט זיך גע-מעגט נעמען צו דער קלענסטער זאַך, האָט זי עס ערפּילט אויפ'ן בעסטען אופן. אין דער פעלדשער-שולע האָט זי זיך דורך איהר פּלייס און געוויסענהאַפּטיגקייט ערוואַרבען אַזאַ צוטרויען ביי די דאָקטוירים, אַז זיי פּלעגען איהר לאַזען פּראַקטיצירען, כאַטש זי האָט נאָך ניט געהאַט געענדיגט דעם קורס. ביי די קראַנקע איז זי געווען דער ליבלינג. צווישען איהרע פּאַציענטקעס, דערצעהלט מען, איז געווען אַז אַלטע, קראַנקע אידענע, וועלכע האָט געליטען

פון אַ ראַק. אונטער פּעראָוסקאָיאַ'ס האַנט איז זי געווען עטליכע מאָנאַט. דורך איהר באַגעהן זיך, דורך איהר ליבען שמיכעל, האָט די קראַנקע זי אזוי ליב באַקומען, אַז יענע פּלעגט פּאַרויכערען, אַז ווי זי דערזעהט נאָר פּעראָוסקאָיאַ'ן, ווערט איהר שוין בעסער. ווינטער פּונ'ם יאָהר 1877 האָט זיך ענדליך אַנגעהויבען דער לאַנג ערוואַרטעטער פּראָצעס פון די 193, אין וועלכען עס זיינען געווען פּאַרמישט צוזאַמען מיט פּעראָוסקאָיאַ'ן כמעט אַלע מיט-גלידער פּונ'ם קרוזשאַק פון די טשאַיקאָוויצ'ים. עס וועט ניט זיין איבעריג צו דערצעהלען אייניגע קלייניג-קייטען פון איהר ערשטער ערשיינונג פּאַר'ן פּובליקום; וואָרים זיי כאַראַקטעריזירען זי זעהר גוט.

אַלע באַשולדיגטע האַבען געוואוסט, אַז די רעגירונג האָט שוין באַשטימט די אורטיילען, איידער נאָך די געריכטס-פּאַרהאַנדלונג האָט זיך אַנגעהויבען. קיינער האָט ניט געוואָלט זיין אַ שפּילכעל ביי דער רעגירונג אין די הענט, און כמעט אַלע האַבען באַשלאָסען צו פּראָטעסטירען געגען אַזאַ געריכטס-קאָמעדיע דורך דעם, וואָס זיי וועלען זיך ענטזאָגען צו נעמען אַנטייל אין איהר. די רעגירונג, אַז זי האָט דערהערט אַזאַ פּראָטעסט, האָט פון איהר זייט באַ-שטימט, ערשטענס, אַרויסצוטרייבען דאָס פּובליקום, וואָס אונט-טערשטיצט די אַנגעקלאַגטע מיט זיין אַנוועזענהייט; און צוויי-טענס, צוטיילען אַלע באַשולדיגטע אין 17 גרופּען; יעדע גרופּע זאָל מען אַריינפירען באַזונדער; דערמיט האָט זי געמיינט שוואַ-כער צו מאַכען די קראַפט פון זייער ווידעראַשטאַנד. אייניגער-מאָסען האָט עס אויך די רעגירונג דערגרייכט.

פּעראָוסקאָיאַ'ן איז אויסגעפּאַלען דער גורל צו זיין אין דער ערשטער גרופּע. אַזוי ווי זי איז געווען די איינציגע אין דער גרופּע, וועלכע איז געווען פּריי, ניט געזעסען אין געפּענגניס, האָט מען זי אויף מאַרגען אין דער פּריה אַריינגעפיהרט אין דעם געריכטס-זאַל. זי האָט ניט אוספּייעט ניט זיך דורכצוריידען, ניט זיך דורכ-צושרייבען מיט די גענאַסען, און האָט גאָר קיין בעגריף ניט געהאַט. אויב עס איז איצט נייטיג, צוועקמעסיג, און איבערהויפּט אויב

עס איז מעגליך פאַרטצוועצען דעם פראַטעסט איינציגווייז אין דערזעלבער פאָרם, ווי מען האָט פריהער באַשלאָסען. זי האָט גע- דאַרפט אָנהויבען. זי האָט געדאַרפט שמעלען אויף זיך. נאַטירליך, האָט זי אויך ריזיקירט דערביי; וואָרים אויב איהר פראַטעסט וואַלט געווען דער איינציגער, וואַלט מען זי שווער באַשמראַפּט, בעת ווען איצט, זייענדיג אַרויסגעלאָזט אויף גאַראַנטיע, האָט זי ניט ערוואַרט קיין שטרענגע שטראַף.

איהר לאַגע אין געווען אַ שווערע. אָבער דאָס געפיהל פון חבֿר'שאַפּט, פון גענאָסענשאַפּט, האָט איהר אַרויסגעהאַלפּען. די ערשטע פאָר מינוט איז זי נאָר געווען עפעס אַזוי ווי אין אַ פאָר- לעגענהייט; באַלד אָבער האָט זי ערקלערט, אַז זי קען ניט נעמען קיין אַנטייל אין דער געריכטס־פאַרהאַנדלונג, ווייל זי זעהט אין דעם זאָל קיינעם ניט פון די, מיט וועלכע זי טיילט אַלע איר בערעייגונגען, און מיט וועלכע זי וויל אויך טיילען דאָס שיקוואַל. מען האָט זי אַרויסגעלאָזט פריי. זי האָט אָבער גוט פאַרשטאַ- נען, וואָס פאָר אַ ווערט עס האָבען ביי אונז אַזעלכע באַפרייאונגען, און זי איז נעלם געוואָרען. פון דער צייט הויבט זיך אַן איהר אונלעגאַלעם לעבען.

מעהר ווי אַ יאָהר בלייבט זי דאָר נאָך שטעהן אַן אַ זייט פונ'ם זידענדען, רוישענדען רעוואָלוציאַנערען שטראָם. איהר גאַנ- צע אַרבייט איז קאַנצענטרירט נאָר אויף איין זאַך: צו באַפרייען איהרע קאַמעראַדען, וועלכע מען האָט פאַראורטיילט אַריינגעוואַר- פען צו ווערען אין די צענטראַל־פעסטונג. אַט די מענשען זיינען פאָר איהר געווען ניט נאָר פאַרשטעהער פון אידעען, וועלכע זיי- נען איהר אַזוי טייער, נאָר אויך פריינט; פריינט, אין וועלכע זי האָט זיך אַליין געזעהן; פריינט, וועלכע מען טרעפט נאָר אין רעוואָלוציאַנערע געזעלשאַפּטען, וואָס פאַרשלינגען דעם מענשען אין גאַנצען, מיט אַלע זיינע געפיהלען און סימפּאַטיען, מיט אַלע ליידענשאַפּטען און געדאַנקען; וואו דאָס געפיהל פון פריינד- שאַפט דערגרייכט אַזאַ קראַפּט און אַזאַ טיפקייט, אַז אַלע באַנדרען פון דער נאָהענסטער פאַרוואַנדשאַפט זיינען גאַרניט געגען דעם.

דערפון קען מען פארשטעהן, ווי גרויס איז געווען די ליידענ-
שאפט, מיט וועלכער פערזאונסקאייא האט זיך איבערגעגעבען דער
ארבייט צו באפרייען די אזויגערופענע „צענטראלאטשני'ס“.

דער ערשטער, וועמען זי האט גערעכענט צו באפרייען, איז
געווען מ י ש ק י ז, א מעכטיגער אראטאר און דער העלד פונ'ם
פראצעס פון די 193. מען האט אנגעהויבען נאכקוקען נאך דער
פעסטונג און נאכ'ן וועג; מען האט ארגאניזירט א גאנצע חברה
מיט דעם ציעל איבערצונעמען מישקינ'ען אויפ'ן וועג. ווארשיינ-
ליך האט די פאליציי עפעס דערשמעקט דערפון, אדער גיכער האט
זי זיך אנגעשטויסען, ווארים נאך זיין רעדע האט מען אומעטום
גערעדט, אז עס איז נויטיג מישקינ'ען צו באפרייען. אזוי צו אזוי,
די רעגירונג איז געווען זעהר פארזיכטיג, האט געמאכט עטליכע
פאלשע מאנעווערעס, און די רעוואלוציאנערען האבען זיך געלאזט
אפנארען. ערשט דאן האבען זיי ערפארען אז מען האט מישקינ'ן
אוועקגעשיקט, ווען ער איז שוין געווען אין צענטראלגעפענגניס.
וואס מיט ס א נ י א' ז איז געווען דאן, ווען דאס איז ניט
געלונגען, איז זיך שווער פארצוישמעלען. איינעם פון די אנטויל-
נעמער האט זי גראד אין יענעם טאג געזעהן. אה א פארוואס האט
זי זיך אויף איהם ארויפגעווארפען, האט זיך אויף איהם אויסגע-
בייזערט, איהם גוט אויסגעשאלטען. נאכדעם ווי זי האט זיך אבי-
סעל בארוהיגט, האט זי פעסט באשלאסען, צו באפרייען די אַני-
דערע אום יעדען פרייז. זי איז אַרומגעגאנגען כסדר ביזן, און
נאך איהר קראנקע (אויף איהרע הענט האט זי דאן געהאט א שוואַנ-
גערע פרוי, ס. זעהר א שוואַכע און א קראַנקע) האט זי באהאנדעלט
אזוי פריינדליך, אזוי אויפמערקזאם, ווי שטענדיג.

עס איז באשלאסען געווארען צו באפרייען איינעם פון די אַני-
דערע פיער צענטראלאטשני'ס אין דער צייט, ווען מען וועט זיי
פיהרען אויף פאסטפערד פון ק א ר ק א ו ו ביז דעם אסטראג:
ד א ג א ש ש א ו ו' ז, ק א ו ו א ל י ק' ז, ו נ א י נ א ר א ל-
ס ק י' ז אדער מ ו ר א ו ס ק י' ז, וועמען עס וועט געלייג-
גען. דעם ערשטען און דעם צווייטען האט מען דורכגעלאזט. וואי-

נאַראַלסקי'ן איז געלונגען צו כאַפּען. איינער פון אונזערע, ב. אַנ-
געטאָן פאַר אַן אַפיציר, וואָס פאַרט פון כאַרקאָוו איז אַן אייגענעם
וועגעלע, האָט אָפּגעשטעלט דעם וואַגען, וואו עס איז געזעסען דער
אַרעסטאַנט מיט צוויי זשאַנדאַרען. אונזערע צוויי רייטער זיי-
נען באַלד צוגעקומען צום פּאַסט-וואַגען, און פּלוצלונג האָט זיך
דערהערט אַ שאַם, וועלכער האָט איינעם פון די זשאַנדאַרען באַלד
אַנידערגעלעגט טויט. די פּערד האָבען זיך שטאַרק דערשראָקען
און האָבען זיך געלאָזט לויפען אין פּולען גאַלאַפּ. די רייטער זיינען
זיי נאַכגעלאָפּען, און אין פּאַהרען האָבען זיי געשאַסען אויפ'ן
זשאַנדאַר און אויף די פּערד. אַבער קיין איין שאַם פון די אַלע
ניין, וועלכע זיי האָבען געגעבען, האָט דעם זשאַנדאַר ניט גע-
טראָפּען. איינציג קוילען זיינען געבליבען שמעקען אין די פּערד.
דאָס האָט זיי אַבער נאָך שטאַרקער געטריבען. כמעט ביז דער
סטאַנציע האָבען אונזערע נאַכגעיאָגט, פאַראַכטענדיג יעדע גע-
פּאַהר. ערשט דאָן האָבען זיי זיך אָפּגעשטעלט, ווען זיי האָבען
שוין מעהר קיין קוילען ניט געהאַט, און זייערע קאַליקע פּערדלעך
האָבען שוין קיין קראַפּט ניט געהאַט ווייטער צו לויפען.

דער זשאַנדאַר מיט'ן אַרעסטאַנט זיינען אַרויס פון די הענט.
עס איז זיי ניט געלונגען. זיי האָבען באַגאַנגען אַ פּעהלער: איי-
דער זיי האָבען אָנגעהויבען שיסען, האָבען זיי באַדאַרפט ביים פּור-
מאַן אַרויסרייסען די לייצעס, אָדער אָפּשניידען די רימענס, כדי
די פּערד זאָלען ניט קענען מיטציהען דעם וואַגען. זיי האָבען
אַבער אויסגעקויפט דעם פּעהלער מיט זייער צווייטער טאַפּפּער-
קיט, וועלכע האָט זיי כמעט דאָס לעבען געקאָסט. עטליכע מינוט
שפּעטער איז פון דער סטאַנציע אַרויסגעפּאַהרען אַ וואַגען מיט
זעקס זשאַנדאַרען, וועלכע האָבען זיך אומגעקעהרט פון ב ע ל ג א -
ר אַ ד ס ק י געפּענגניס, וואוהין זיי האָבען אָפּגעפּיהרט די פּרי-
העריגע אַרעסטאַנטען. ווען אונזערע וואַלטען נאַכגעיאָגט נאָך
איין האַלבען וואַרסט, וואַלטען זיי זיכער אַריינגעפּאַלען אין זייערע
הענט.

פּעראַווסקאַיאַ האָט אַבער דאָ ניט געוואַלט וויסען פון קיין

שויןונג. אַהן רחמנות האָט זי געשאַטען פאַרווירפּע אויף איהרע קאַמעראַדען, וועלכע זיינען שוין אזוי אויך געווען גענוג דערשלאָג גען. די האַנדלונג האָט זי אַנגערופּען „אַ מאַוס'ע, אַ שענדליכע פאַר דער רעוואָלוציע“. זי האָט ניט אַנגענומען קיין טענות, און האָט נאָר געשריען: „פאַר וואָס האָט איהר ניט געטראַפּען?... פאַר וואָס ניט געיאָגט ווייטער?“

פון כאַרקאָוו האָט מען דערווייל געמוזט וואָס אַם גיכסטען אוועקפאַהרען, וואָרים דורך די צוריקגעקומענע זשאַנדאַרען וואָלט די פּאָליציי געקענט אויסגעפינען די אונזעריגע נאָר די הייסע, פריי שיע שפורען. דעמוזעלבען טאג האָבען אַלע מיט אַמאָל ניט געקענט פאַהרען, און מען האָט זיך צוטיילט אויף צוויי גרופּעס. די ערשטע, די גרעסערע, איז באַלד אוועקגעפאַהרען אַהן יעדע הינדערניס. אָבער אין צוויי אַדער דריי טעג אַרום, ווען די צווייטע גרופּע וועלכע איז אינגאַנצען באַשטאַנען פון דריי מענשען, איז געקומען אויפ'ן וואַקאָאַל, זיינען שוין ביי אַלע טירען געשטאַנען דינער פון די הייזער, וואו זיי האָבען פריהער געוואוינט. איינער האָט אַנגעוויזען אויף פּאַ מי נ' ע ז, און מען האָט איהם באַלד אַרעסטירט. די אַנדערע צוויי האָט מען ניט דערקענט, און זיי איז געלונגען אוועקצופאַהרען. פּעראַווסקאָיאַ אָבער האָט אויף די אַלע שטרענגע פּאָליצייסקע נאָכפאַרשונגען און זוכונגען נאָר ניט געקוקט; זי האָט באַשלאָסען ניט אוועקצופאַהרען, און פלעגט פאַרזיכערען, אַז עס איז ניטאָ קיין געפאַהר, און מען דאַרף ווייטער אַרבייטען אין דער זאַך.

דאָס דאַרף מען זאָגען אין אַלגעמיין, אַז פּעראַווסקאָיאַ האָט זיך גאַרניט געהיט. אָט דאָס קליינע, חנ'עוודיגע, לאַכענדיגע מיידל דעל פלעגט דורך איהר אונערשראַקענהייט ברענגען אין ערשטוינען די טאַפּפּערסטע, די מוטיגסטע מענער. זי האָט גאַרניט פאַרשטאַנען, וואָס עס הייסט אַזוינס מורא האָבען, און דערפאַר האָט זי קיינמאָל ניט באַמערקט די געפאַהר דאַרט, וואו אַנדערע האָבען זי געזעהן. כדי צו באַזווינען, ווי אונפאַרזיכטיג זי איז געווען, איז גענוג צו זאָגען, אַז נאָר דער מאַסקווער עקספּלאָזיאַן האָט זי זיך

אָרומגעדרעהט אינאיינעם מיט די אַרבייטער פון דער אייזענבאַהן אַרום דער מינע, וועלכע איז געווען, ווי עס איז באַקאַנט, לעבען סױכאַרוקאַו'ס הויז; און דאָס האָט זי געמאַז נאָר דער פּאַר, ווייל איהר האָט זיך געוואָלט וואָס גיכער וויסען די רעזולטאַט טען פון דער עקספּלאָזיאָן. זי אַליין האָט אַבער קיינמאַל ניט גע- וואָלט נאָכגעבען, אַז זי איז אונפאַרזיכטיג. צום גליק פלעגט זי זיך שטענדיג קענען אַרויסדרעהען פון יערער געפּעהרליכער לאַגע. באַזונדערס פלעגט איהר אין אַזעלכע פעלע העלפּען איהר קענען פאַרשטעלען זיך. זי האָט זעהר גוט געקענט נאָכמאַכען די פּראַססע רוישישע פרויען, די מעשטשאַנקעס; און דאָס האָט מעהרערע מאַל געראַטעוועט אַז זי אַליין, אַז די אונטערנעהמונגען.

אַ סך ביישפּילען קען מען ברענגען, וועלכע ווייזען איהר גע- שיקטקייט. מיר וועלען דאָ נאָר דערצעהלען צוויי פון דער אינ- טערעסאַנטער צייט, ווען זי האָט גענומען אַנטייל אין דער מאַס- קווער מינע. זיי זיינען דעם פּובליקום ניט באַקאַנט, ווייל אין די געדרוקטע באַריכטען פון דעם דאָזיגען פּראַצעס ווערען זיי ניט דערמאַנט.

איינ טאַג איז צו סױכאַרוקאַו'ז אַריינגעגאַנגען זיין שכן, אַ סוחר. ער האָט געוואָלט איבעררעדען מיט איהם וועגען דאָס הויז, וואָס סוכאַרוקאַוו האָט איהם געוואָלט פאַר'משכנ'ען. גראַד האָט ער דעם בעל-הבית ניט געטראַפּען אין דער היים. פּע- ראַווסקאַיאַ האָט אַבער בשום אופן ניט געטאַרט דערלאַזען דעם אונערוואַרטעמען באַזוכער באַקוקען דאָס הויז; יעדענפאַלס האָט זי געמוזט אַביסעל אַפּציהען די צייט, פאַררעדען איהם די צייהן. כדי די קאַמעראַדען זאַלען דערווייל קענען באַהאַלטען אַלעס, אויף וואָס עס קען נאָר פאַלען אַ פאַרדאַכט.

זי האָט אויפּמערקזאַמט אויסגעהערט דעם סוחר און האָט איהם איבערגעפּרעגט. יענער האָט ווידערהאַלט. פּעראַווסקאַיאַ מאַכט זיך, אַז זי פאַרשטעהט ניט און נאַנץ נאַאיוו פּרעגט זי איבער נאָך אַמאַל. דער סוחר גיט איהר צו פאַרשטעהן, באַמיהט זיך איהר קלאַר צו מאַכען וואָס ער וויל, אַבער די נאַרישע בעל-הבית'טע

קען דאָך ניט באַגרייפּען, און זאָגט:

— איד ווייס ניט, ניין! ווי אזוי מיכאַיל אַ יוואַ-
ניטש וועט שוין זאָגען.

יענער קריכט פון דער הויט, ווענדט אָן אַלע קרעפטען, אום
איהר וואָס איינפאַכער צו ערקלעהרען, און פּעראַווסקאָיאַ שרייט
אין איין קול:

— אַט, מיכאַילאַ אייוואַניטש וועט קומען. איד ווייס ניט,

ניין!

לאַנג נאָך האַבען זיי זיך אזוי גערולט. די קאָמעראַדען, וועל-
כע זיינען געווען פאַרשטעקט אין אַ קעמערעל הינטער אַ דינער
ווענטעלע און האַבען געקוקט דורך די שפּאַלטען אויף דער גאַנצער
סצענע, זיינען שיער ניט דערשטיקט געוואָרען פּונ'ם איינגעהאַל-
טענעם געלעכטער: אזוי נאַטירליך האָט זי געשפּילט די ראַלע
פון אַ דומער מעשטשאַנקע. אפילו די הענט האָט זי געהאַלטען
צונויפגעלעגט אויפ'ן בויך — ווי דער שטייגער איז פון די מעש-
טשאַנעס.

דער סוחר האָט ענדליך אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט:

— נו, לאַז שוין זיין, איד וועל שפּעטער קומען!

ער איז אוועקגעגאַנגען, און פּעראַווסקאָיאַ איז געבליבען זעהר
צופרידען.

אַן אַנדערסמאָל האָט אויסגעבראַכען אַ פייער לעבען הויז.
אַלע שכנים זיינען זיך צונויפגעלאָפּען, די זאַכען אַרויסטראַגען.
פּעראַווסקאָיאַ האָט געזעהן, אַז מען וועט אַהער אויך אַריינקומען.
און דאַן איז אַלעס פאַרלאָרען. וואָס טוט מען? וואָס פאַר אַ
תירוץ געפינט מען עפעס, קיינעם ניט אַריינצולאָזען? זי האָט
זיך אָבער דאָ אויך ניט פאַרלאָרען: זי האָט געכאַפט אַן איקאַנע
(אַ הייליג-בילד), איז אַרויסגעלאָפּען אין הויף און מיט די ווער-
טער: „משעפעט ניט, משעפעט ניט, גאָט איז גערעכט און זיין
משפט איז גערעכט!“ האָט זי זיך געשטעלט אַנטקעגען פייער
און איז געשטאַנען די גאַנצע צייט, ביז דאָס פייער איז פאַרלאָ-
שען געוואָרען. אין הויז האָט זי קיינעם ניט אַריינגעלאָזט מיט

דעם אויסרייד, אַז ווען גאַט שטראַפּט, דאַרף מען נאָר תּפּלח טאָן
צו איהם.

* * *

איז אַ וואָך דריי אַרום נאָכדעם ווי די באַפּרייאַונג פּון וואַיאַנאַ
דאַלסקי'ן איז ניט געלונגען, האָט זיך געטראַפּען אַ קליינער פּאַל,
וועלכער האָט פּעראַווסקאָיאַז אַפּגעריסען אויף אַ קורצער צייט
פּון דער אַרבייט. זי איז אַוועקגעפּאַהרען אין קרים, אין זייער
אימעניע פּר י מ אַ ר ס ק אַ י ע, צו זעהען זיך מיט דער מוטער.
זי האָט גערעכענט, אַז די פּאַליציי איז ניט אַזוי געשיקט, ניט אַזוי
פּלינק, מען וועט זי ניט דערקענען. זי האָט אָבער אַ טעות גע-
האַט; מען האָט זי באַלד אַרעסטירט און אַוועקגעשיקט אַדמיר
ניסטראַטיוו קיין פּ אַ ו ע נ י ע י, אין דער באַגלייטונג פּון
צוויי זשאַנדאַרען. זי האָט באַשלאָסען צו אַנטלויפען ביים ערשטען
בעסטען צופּאַל. און זי איז ווירקליך גאָר גיך אַנטלאָפּען אַליין,
אַהן פּרעמדער הילף. און נאָך איידער מען האָט רעכט געוואוסט
פּון דעם, איז זי שוין געווען אין פּעטערבורג. מיט אַ געלעכטער
האַט זי דערזעהלט די איינצעלהייטען פּון דעם שפּיצעל וואָס זי
האַט אַפּגעטאָן. די זשאַנדאַרען האָבען זי זעהר שטאַרק געהיט
ביי טאָג; ביינאַכט אָבער, האָבען זיי גערעכענט, וועט זיין גענוג,
ווען זיי שלאָפּען מיט איהר אין איין צימער; איינער האָט זיך
געלעגט ביים פּענסטער, דער אַנדערער ביי דער טיר. זיי האָבען
אָבער ניט באַמערקט, אַז די טיר עפּענט זיך ניט פּון אינעוועניג,
נאָר פּון דער אַנדערער זייט. ווי די זשאַנדאַרען האָבען נאָר אַנ-
געהויבען כּראַפּען, האָט פּעראַווסקאָיאַ שטיל געעפּענט די טיר, האָט
אפּילו ניט אָנגעריהרט איהר „צערבער“ (*), אַריבערגעשפּאַנט אַי-
בער איהם און איז אונבאַמערקט אַרויס פּון וואַקזאַל. זי איז אַביסעל

(* „צערבער“ האָט געהייסען ביי די גריכען דער דרויַקעפיגער
הונט, וועלכער האָט געהיט דעם מיטאַלאַגישען גיהנום.

געזעסען אין וועלדעל און מיט'ן ערשטען נאכט-צוג איז זי אוועק
 קיין פעטערבורג. קיין בילעט האט זי ניט גענומען, כדי די זשאני-
 דארען זאלען דורך דעם קאסירער גארניט קענען ערפארען. פאר'ן
 קאנדוקטאר האט זי זיך פארגעשטעלט אלס דארפסבאבע, וועלכע
 ווייס ניט, ווי אזוי עס געהט דא צו, צי מען דארף א בילעט, צי
 ניין. קיין חשד איז ניט געפאלען, און דער קאנדוקטאר האט איהר
 געגעבען א בילעט. אויף אזא אופן איז זי זיך גאנץ רוהיג דערפאר-
 רען ביז פעטערבורג, בעת ווען די אויפערוואכטע זשאנדארען איז
 ט ש ו ד א ו א זיינען ארומגעלאפען, ווי די משוגעים, זוכענדיג
 די אנטלאפענע.

אלס אינטערעסאנטער פאקט פאר פּעראַווסקאָיאַ'ס כאַראַקט-
 טעריסטיק, דארף מען נאך זאגען פאלגענדעס: זי האט געקענט
 אנטלויפען א סך מאל אויפ'ן וועג. פיעלע צופעלע האט זי געהאט
 דערצו; זי האט עס אבער ניט געטאן, ווייל פון סימפער א-
 פאלאז האט זי כסדר געקראגען, ווי אויף צויליכעיס, „גוטע“
 זשאנדארען, וועלכע פלעגען זי ניט אזוי שטארק היטען, און זי
 האט זיי ניט געוואלט אריינברענגען אין אן אונגליק. גראד שוין
 ניט ווייט פון פעטערבורג האט זי, צום גליק פאר דער רוסישער
 רעוואלוציע, אנגעטראפען זשאנדארען, עכטע „צערבערען“.

אין פעטערבורג איז זי ניט לאנג געבליבען. דער געדאנק צו
 באפרייען די חברים איז נאך ביי איהר שטארקער געווארען נאך
 דעם אלעם, וואס איז ניט געלונגען. זי איז אוועקגעפארען אין
 כארקאוו, און כאטש איהר לאגע אין דער שטאדט איז געווען זעהר
 געפעהרליך, פונדעסטוועגען האט זי זיך גענומען צו דער ארבייט
 און נאך שטארקער ווי פריהער. זי האט שוין איצט פארקלערט
 צו באפרייען אלע, אדער דעם גרעסטען טייל פון די געפאנגענע.
 אונגעהייער שווער איז געווען אזא אונטערנעמונג, און פּעראַווס-
 סקאָיאַ'ס אונלעגאלע לאגע האט עס נאך שווערער געמאכט. דאך
 איז זי די ערשטע שוועריגקייטען איבערגעקומען. זי האט אויס-
 געפונען פאסענדע מענשען, האט געשטעלט א וואך, וועלכע האט

גוט נאכגעקוקט דעם צענטראל-געפענגניס; זי איז שוין אפילו געשטאנען אין פארבינדונג מיט די ארעסטאנטען. פון די בריעה, וועלכע זי האט אין יענער צייט געשריבען קיין פעטערבורג, האט מען ארויסגעזעהן, ווי שטארק דער גלויבען איז, אז דער פלאן וועט איהר געלינגען. זי האט נאך געבעטען אונטערשטיצונג מיט געלט און מענשען. געלט האט מען געשיקט גענוג; אין מענשען זען איז אבער אלע מאָל געווען אַ נויט, ווייל עס איז געווען אַ מאַסע אנדערע זאכען, צו וועלכע מען האט זיי געדארפט האָבען. די גאַנץ צע אַרבייט האט אַלזאָ פּעראַוווסקאַיאַ געדאַרפט אויסהאַלטען כּמעט אויף איהרע פּלייצעס. ניט קוקענדיג דערויף וואָס די אונטערנע מונג האט ביי איהר צוגענומען אַזוי פּיעל צייט, האט זי נאָר גענומען אויף זיך צוצושטעלען די געפאַנגענע עסען, ביכער, קליידער, און האט אַלעס דורכגעפיהרט מיט איהר געוועהנליכען פּלייס און טרייקייט. וויפּיעל מיה, וויפּיעל שווערע מיה האט עס איהר געקאָסט! צוויי, דריי טעג פּלעגט זי מוזען אַרומלויפּען איבער די מאַגאַזינען, אום עפעס צו קויפּען פאַר די „צענטראַלאַטשניס“, כדי זי זאָל ניט ברענגען קיין פאַרדאַכט אויף זיך. און די אַלע באַשעפּטיגונגען האָבען איהר ניט געשטערט אַריינצוטערעמען, מיט אַ פאַלשען פאַס נאַטירליך, אין די אַקורשעסקי קורסען, דורכגעהן זיי אַלע אין אַכט מאַנאַט, אויסגעצייכענט אויסהאַלטען דעם עקזאַז מען און קריגען אַ דיפּלאָם. דאָס האט זי געטאַן פאַר שפּעטער, ווען זי וועט זיך באַזעצען אין אַ דאַרף צו פּראָפּאַגאַנדירען אונטער די פּויערים. אין דערזעלבער צייט האט זי אויך געפיהרט פּראַ פאַגאַנדאַ צווישען דער יוגענד און האט אַרגאַניזירט אין כאַרקאָוו אַ קרוזשאַק, וועלכער האט זיך געהאַלטען מעהר פון צוויי יאָהר. עס קוקט כּמעט אויס ווי אַן אונמעגליכע זאַך. ווי אַזוי קען עס אַ מענש אין איין צייט טאַן אַזוי פּיעל אַרבייט? I אָבער ביי פּעראַוווסקאַיאַ איז עס געווען גאַנץ איינפאַך, דאָס איז געלעגען אין איהר כאַראַקטער. אין דער רעוואָלוציאַנערער טעטיגקייט האט זי אַריינגעלעגט דיזעלבע טיכטיגקייט, וועלכע דער ענגלישער באַנדי קיר, וואָס האט באַשאַפּען דאָס ווערטעל: „טיים איז מאַני“ (צייט

איז געלט), לעגט אריין אין זיינע געשעפטען. זי איז ניט געווען קיין ארטיסט פון דער רעוואלוציאן, נאר איהר ארבייטער, איהר טיכטיגער געשעפטסמאן. זי איז אזוי ווייט געווען דורכדרונגען פון דער אידעע, אז פאר קיין אנדער זאך האט זי ניט געהאט ניט קיין צייט, ניט קיין געדאנקען. זעהר זעלטען פלעגט ביי איהר א מינוט פארלארען געהן. איז זי געקומען צו איינעם, איז עס נאר געווען וועגען א געשעפט; אפגעזעסען אזוי לאנג, וויפיעל דאס געשעפט האט פארלאנגט און אוועקגעגאנגען; זי האט זיך קיינמאל ניט פארגונען צו פארשווענדען אבענדען, אפילו שטונדען, נאר אויס דעם פארגאנגען צו זיין אין אן אנגענעהמער געזעלשאפט. ניט דערפאר, ווייל זי האט ניט ליעב געהאט קיין מענטשען, א ניין! זי האט זיי זעהר ליעב געהאט, זי האט זעהר גערן געהאט א געזעלשאפט, אבער די „זאך“ איז ביי איהר געווען טייערער; די „ארבייט“ איז ביי איהר געשטאנען העכער פון אלעס. זי פלעגט זיך אמאל יא אריינלאזען אין א געשפרעד מיט גוטע ברודער, אבער נאר אויף עטליכע מינוט, באלד פלעגט איהר ווערען לאנגווייליג; און אזוי איינפאך, אזוי נאטירליך, ווי זי האט ערשט גערעדט און געלאכט, אזוי פלעגט זי אויך פארלאזען די געזעלשאפט און אוועקגעהן. שעהן איז געווען צו זעהן, ווי זי פלעגט געהן אזוי גיך איבער די פעטערבורגער גאסען, די הענט פארלעגט אין די ארבעל פונ'ם פאלטא, אדער אין א קליינע מופטע; דעם בלאנדען, גלאט-פארקעמטען קאפ איינגעבויען אביסעל פאר-ווערטס; די אויגען אראפגעלאזט צו דער ערד, ערנסט, פארטיפט אין געדאנקען, גלייך ווי דא אפילו האט זי מורא געהאט צייט צו פארלירען. און אזא לעבען האט זי געקענט פיהרען מאנאטענלאנג, יא, יאהרענלאנג, ווארים דאס איז געלעגען אין איהר נאטור, זי האט עס ניט געטאן מיט געוואלט.

און דאך, אפילו מיט איהר ענערגיע, מיט איהרע פעהיגקייטען און שטאנדעהאפטגיגקייט, איז אויך געווען אונמעגליך אויסצופיהרען די קאלאסאלע, די שרעקליך גרויסע ארבייט, וועלכע זי האט אונטערנומען. ביסלעכווייז האט די ארגאניזאציע „זעמליא אי וואך

ליאַ"*) גאָר אויפגעהערט זי צו שטיצען. דער קאמף מיט דער רעגירונג איז אזוי גרויס געוואָרען, אז ער האָט פאַרשלוּנען אַלע כחות. פּעראַוווסקאָיאַ האָט געטהאָן אַלעס מעגליכע און אַלעס אונ־מעגליכע, אום וועמען ניט איז אַרײַנצוציהען אין איהר אונטער־נעמונג. אין דער צײַט אָבער האָט דער בונד „זעמליאַ אי וואַליאַ“ געליטען אַ שרעקליכען קלאָפּ. דאָס אזי געווען אין אַ פּאַר מאַנאַט אַרום נאַכדעם ווי מען האָט דער'הרג'עט מעזענצעוו'ן. די טיכ־טײַגסטע מיטגלידער זײַנען אַרעסטירט געוואָרען, די פּערבינדונגען זײַנען געוואָרען אונגעגליך, און דורכדעם האָבען זיך אויסגעלאָזט אַלע געלט־מיטלען. יעדער אײַנער פּון די, וואָס זײַנען נאָך געבליבן בען פּריי, האָט געמוזט אַרבייטען פאַר צעהן, אום נאָר אַפּצוהיר טען, אז די אַרגאַניזאַציע זאָל אינגאַנצען ניט פּאַלען. בײַ אַזאַ לאַגע האָט מען גאַרניט געקענט דענקען וועגען דער באַפּרייאונג פּון די צענטראַלאַטשני'ס. פּעראַוווסקאָיאַ האָט עס פאַרשטאַנען. ווי ביטער, ווי שרעקליך ביטער איז איהר געווען, דאָס צו פאַר שטעהן! אזוי האָט זי אויסגעזעהן גאַנץ רוהיג; בײַנאַכט אָבער פּלעגט זי באַהאַלטען דעם קאַפּ אין קישען און ווײַנען, ביטער ווײַנען. און ווי אזוי האָט זי דען ניט געזאָלט ווײַנען! זי איז אײַצט געווען געצוואונגען אַוועקצעוואַרפען איהרע קאַמעראַדען, איהרע פּריינט, וועלכע זי האָט אזוי אונגענרליך געליעבט; און זײ אַוועקוואַרפען אויף שטענדיג; וואָרים זי האָט שוין קלאָר

(*) „זעמליאַ אי וואַליאַ“ (לאַנד און פּרייהײַט) האָט געהײַסען די ערשטע רעוואָלוציאָנערע אַרגאַניזאַציע און אויך איהר געהײַמער אַרגאַן אין רוסלאַנד. דערנאָך האָט זי זיך צושײַלט אויף צוויי טײַלען: אײַנע האָט אַרויסגעגעבען די צײַטונג „נאַראַדנאַיאַ וואַליאַ“, און די אַנדערע „משאַרני פּערעדעל“. די משאַרנאַ־פּערעדעלצײַט האָבען נאָר געהאַלטען פּון פּראַפּאַגאַנדאַ. אין פּאַליטיק האָבען זײ זיך ניט גע־מישט; זײ האָבען געהאַלטען, אז די פּאַליטיק שטערט נאָך דער סאַציאַ־ליסטישער בעוועגונג. די נאַראַדוואַלצײַט זײַנען עס געווען די מעראַריסטען.

געזעהן, אז דאָס וואָס עס איז איצט אונמעגליך, וועט שפעטער זיין נאָך אונמעגליכער.

3.

אין סוף פון יאהר 1878 איז פּעראַוווסקאָיאַ געקומען קיין פעטערבורג, און פון דער צייט הויבט זיך ערשט אָן איהר טעטיגע אַרבייט און איהר אַנטיילנעמען אין דער באַוועגונג. אָבער קומענדיג צוריק נאָך אזאָ לאַנגער אַפּוועזענהייט, האָט זי געטראָפּען גרויסע ענדערונגען. אַלעס האָט זיך געביטען: די מענשען, די טענדענצען, דער אופן פון דער אַרבייט. אַהן איהר, אַהן איהר וויסען האָט זיך דאָ אַנגעהויבען אַ נייע ריכטונג, פון וועלכער עס האָט זיך שפעטער געבילדעט די „נאַראַדנאַיאַ וואַליאַ“. די פּאַליטישע רעוואַלוציע, וועלכע דער אַלטער דור האָט אַנערקענט אַלס אַן אוננוצליכע און פּרוכטלאָזע, איז איצט אַנגענומען געוואָרן רען פאַר נויטווענדיג, אַלס אַ טרעפּעלע צו דער סאַציאַלער רע-וואַלוציע.

לאַנג האָט עס געדויערט, ביז פּעראַוווסקאָיאַ איז צוגעשטאַנען צו דער נייער ריכטונג, וועלכע האָט די רייז-סאַציאַליסטישע טע-טיגקייט אַפּגערוקט אויפ'ן צווייטען פּלאַן. די נאַראַדאָוואַלצעס האָבען אַנגעווענדעט אַלע קרעפטען, אום זי אַריינצוציהען; דיס-פּוטען זיינען געגאַנגען איינע נאָך די אַנדערע; עס איז אָבער ניט אַזוי לייכט אַנגעקומען.

— מען קען מיט איהר נאָרניט מאַכען! — האָט זשעליאָבאָבאָוו ניט איין מאל אויסגעשריען.

די פּאַקטען אָבער, דאָס לעבען האָט געזיענט. ענדליך האָט דאָר פּעראַוווסקאָיאַ געמוזט אַוועקלעגען דאָס געוועהר. זי איז צוגעשטאַנען צו דער נייער ריכטונג, וואָרים אין דער ווירקליכקייט איז דאָס געווען דאָס איינציגע פּאַקטיש מעגליכע ביי די באַדינגונג-גען, וועלכע די רעגירונג האָט באַשאַפּען. איז זי אָבער צוגעשטאַנען, האָט זי זיך איבערגעגעבען אין גאַנצען, מיט לייב און זעעלע, אַזוי ווי אַלע אַזעלכע נאַטורען; און דאָ, אין דעם מעכטיגען קאַמף

מיט דער זעלבסטהערשאפט, האט זי אַרויסגעוויזען אינ'ם גאַנצען גלאַנץ איהר טאַלאַנט און ענערגיע.

מיר קענען דאָ ניט דערצעהלען די געשיכטע פון פּעראַווסקאַ-יא'ס טעטיגקייט פאַר די לעצטע צוויי יאָהר פון איהר לעבען. דאָס קען מען נאָר באַשרייבען אין אַ גרויסער, פאַלשטענדיגער ביאָגראַף פיע, אָבער ניט אין אַזאַ קליינער, קורצער סקיצע.

זי האָט גענומען אַנטײל כמעט אין אַלע אַטענטאַטען, פון וועלכע מען ווייס, און אויך וועלכע זיינען געבליבען אונבאַקאַנט. וואו מען האָט נאָר געדאַרפט עטוואַס אַרגאַניזירען, איז זי געווען דער ניצליכסטער מענש, ווייל דורך איהר קאַלטען, רייכען פאַר-שטאַנד האָט זי אימער ריכטיג געשעצט אַלעס, איבערהויפּט די קלייניגקייטען, פון וועלכע עס הענגט זעהר אָפּ אַפּ דער גוטער אָרער דער שלעכטער רעזולטאַט פון די גרעסטע אונטערנעמונגען. זי איז אויך געווען אַ מיטגליד פון דעם קרוזשאַק, וועלכער האָט געפיהרט מיט אַזאַ זעלטענעם ערפּאָלג די אַרבייטער-באַוועגונג אין פעטערבורג. מיט איהר אייגענער אַרבייט האָט זי זיך נאָר ניט צור פרידענגעשמעלט; זי האָט אַרגאַניזירט הילפּסגרופען פאַר פּריוואַט פונקציאָנען, פאַר ספּעציעלע אויסריכטונגען. און ביי דעם אַלעמען האָט זי געהאַט גרויסע פאַרבינדונגען מיט דער יוגענד. נאָכדעם ווי זי פלעגט פאַרטיג ווערען מיט איהרע קאַנספּיראַטיווע אַרביי-טען, פלעגט זי דעם גרעסטען טייל פון איהר צייט שענקען דער יוגענד, דעם קרייז, פון וועלכען די רעוואָלוציע שעפט נאָר ביז איצט איהרע הויפּטקרעפטען.

פּעראַווסקאַיאַ האָט זעהר ליעב געהאַט אַט דעם קרייז און מען האָט ניט געקענט געפינען נאָר אַ מענשען אין אונזער פאַרטיי, וועמעס טעטיגקייט זאָל זיין אַזוי פּרוכטבאַר אויף דעם באַדען. זי פלעגט געוויינען די סאַמפּאַטיע פון דער יוגענד, ווייל זי איז געווען אַזוי פּראַסט, אַזוי איינפאַך, קיינמאַל ניט שטאַלצירט מיט איהר געגענוואַרט. זי פלעגט באַצויבערען די יוגענד מיט איהר טיפען פאַרשטאַנד, זי געוויינען מיט איהר איבערצייגענדען ריידען; הויפּטזעכליך אָבער האָט זי געקענט באַגייסטערען אַנדערע דורך

איהר אייגענע איבערגעבענהייט צו דער זאך, מיט וועלכער איהר גאנץ וועזען איז געווען דורכדרונגען. דאָרט וואו זי האָט נאָר געוואוינט אַ לענגערע צייט, ווי אין באַרקאָוו, פעטערבורג, סימפע־ראַפּאל, איז די ליבע און דער ענטוויאַזם צו איהר אין אַלע קרוזשאַ־קעס געווען גרויס. איהר איינפלוס אויף די יונגע הערצער פלעגט קיינמאָל ניט אויפהערען צו ווירקען, וואָרים איהר פּערזאָן אַליין האָט געווירקט אויף די טיפע מאַראַלישע סטרונגעס פון דער מענש־ליכער נאַטור.

דורך איהר לאַנגען לעבען אין דער רעוואָלוציאַנערער וועלט, האָט זי זיך אויסגעלערענט צו דערקענען מענשען, און האָט גוט פאַר־שטאַנען, ווי זיך מיט יעדען צו באַנעהן. זעהר וועניגע האַבען אַריינגעבראכט אין דער רעוואָלוציאַנערער פאַרטיי אזוי פיעל פרי־שע, געזונטע און זיכערע קרעפטען, ווי פּראָווסקאָיאַ.

דאָס איז אָבער נאָך ניט אַלעס, וואָס זי האָט געטאָן פאַר דער רעוואָלוציאַן. מען דאַרף ניט פאַרגעסען די קלייניגקייטען, די טעגליכע, די שטונדיגע לייסטונגען, וועלכע זיינען קוים מערקבאַר. און וועלכע דער היסטאָריקער און דער ביאָגראַף קענען אויך ניט באַמערקען.

פּראָווסקאָיאַ האָט געהערט צו יענע מענשען, וועלכע זיינען טייערער פון אַלעמען אין יעדער פאַרטיי, אין יעדער אַרגאַניזאַציע; און דערפאַר איז זשעליאָבאָו, וועלכער האָט גוט פאַר־שטאַנען מענשען, געווען אין אַ „אונגעוועהנליכער פרייד“, ווען ער האָט מיטגעטיילט זיינע געגנער — די טשאַרנאַפּערעדעלצײַם, — אַז סאָפיאַ לווּאוונאַ איז פאַרמעל צוגעשטאַנען צו דער אַנראַני־זאַציע „נאַראַדנאַיאַ וואַליאַ“.

פאַרשידענע סאַרטען מענשען דאַרף האַבען די לעבעדיגע, קריגערישע רעוואָלוציאַנערע פאַרטיי, כדי זי זאָל קענען געהן שנעל און שטאַנדהאַפּט אויף איהר וועג, וועלכער איז פול מיט דערנער. זי דאַרף האַבען דענקער, וועלכע זאָלען קענען טרעפען, וואָס יעדער מאַמענט פאַדערט. זי דאַרף האַבען פאַעטען און נביאים, וועלכע זאָלען קענען, אין די שווערע צייטען פון צווייפּעל.

אויפמונטערען די גענאסען, אריינגיסען אין אַנדערע הערצער זייער אייגענעם באַגייסטערטען גלויבען אין דער צוקונפט פון דער פאַרטיי און אין זיך אליין. זי דאַרף האַבען קריגער, וועלכע זאָלען זיך רייסען צום קאַמף אויס ליבע צו איהם, און דורך דעם פאַרהינדערן דעם אַיינפלוס פון די סקעפטיקער און די לאַנגזאַמע. זי דאַרף האַבען אַניטאַטאַרס, אַראַטאַרס, פינאַנציסטען.

די אַלע פוקציאָנען זיינען אַזעלכע, וואָס קענען נאָר דאַן פאַראייניגט ווערען אין איין האַרמאָנישעם גאַנצע, ווען אין דער אַרגאַניזאַציע זיינען דאָ מענשען פון אַ באַזונדערען טיפּ, וועלכע מען קען רופען מענשען פון רעוואָלוציאָנערער פליכט, פון אַרגאַניזירטער דיסציפלין און פינקטליכקייט. נאָר דורך זיי געהט גוט און ריכטיג די לאַנגווייליגע טעגליכע רעוואָלוציאָנערע אַרבייט, פון וועלכער עס הענגט אַייגענטליך אָפּ דער ערפאַלג פון גרויסע, גלענצענדע טאַטען; אַזוי ווי די העכסטע ערשיינונג פונ'ם מענש-ליכען גייסט הענגט אָפּ פון די אונבאַמערקבאַרע פיזיאָלאָגישע פּראָצעסען; אַזוי ווי דער סוף פון גרויסע מלחמות הענגט אָפּ פון קליינע, רייןמאַטעריעלע פּראָגען איבער די פּראָוויאַנט און די קליידער פון דער אַרמעע. אַט די שטרענגע צענזאָרס האַלטען שטענדיג אָפּען זייער אויג אויף אַלעס, באַזונדערס, אַז דאָס רע-וואָלוציאָנערע געהיימנים זאָל בלייבען כסוד, וואָרים פון דעם הענגט אָפּ צוויי דריטעל ערפאַלג אין די קאַנספּיראַטיווע אַרביי-טען. נאָר אַהן רחמנות טרעטען זיי אַמאָל מיט די פיס די געפיהלען פון זייערע חברים, אַבער דורך דעם לאַזען זיי ניט צו, אַז די אַרגאַניזאַציע זאָל צופאַלען; און דורך זיי בלייבט זי אַ גאַנצער, אָפּגע-זונדערטער, שטאַרקער און לעבעדיגער אַרגאַניזם, וועלכער קען זעהר ווייט ענטוויקלען אי זיין אַנגריפּס-קראַפט אי די קראַפט איבער צוטראַגען די שלעג פון די שונאים. נעמט צו אַזעלכע מענשען, און די בעסטע אַרגאַניזאַציע וועט פאַלען; עס וועט ווערען פון איהר אַ חורבה, אַזוי ווי אַ געביידע, אין וועלכער דאָס וואַסער האַט מיט אַמאָל אויפגעלייזט דעם גאַנצען צעמענט, אָדער אַזוי ווי אַ קערפּער, פון וועלכען מען זאָל אַרויסנעמען אַלע ביינער.

דערפאר האָבען מיר זעהר פיעל ביישפילען, אז אַזעלכע מענ-
שען באַקומען אין אַנאַניזאַציעס אַ גרויסען ווערט און אַ מעכטיגען
אַיינפלוס, ווען זיי האָבען אפילו ניט קיין גרויסע פעהיגקייטען,
קיין באַזונדערען טאַלאַנט, קיין מעכטיגען פאַרשטאַנד. ווען אַבער
די נאַטור האָט אַזעלכע מענשען אויך מיט מעלות באַשאַנקען, דאַן
ווערען זיי גרינדער פון אַרגאַניזאַציעס, מאַראַלישע דיקטאַטאָרס;
זייערע נעמען געהען איבער פון איין רעוואָלוציאַנערען דור צום
אַנדערען, שוין לאַנג נאַכדעם, ווי זיי אַליין און זייערע געגרינדעטע
געזעלשאַפטען זיינען פאַרשוואַנדען פון דער געשיכטליכער
סצענע.

סאָפיאַ פּעראָווסקאָיאַ האָט געהערט צום טיפּ פון אַזעלכע
רעוואָלוציאַנערע אַרבייטער. מען האָט באַדאַרפט לאַנג זוכען, און
עס איז געווען שווער צו געפינען נאָך אַ מענשען, וועלכער זאָל
זיין אַזוי דיסציפּלינירט און דערביי אויך אַזוי שטרענג. זי איז
געווען אַזוי שטרענג אין דער אַרבייט, אז אַ טייל פלעגען זאַגען,
זי קען טרייבען מענשען צו זעלבסטמאַרד פאַר'ן קלענסטען פעהד
לער. ווי שטרענג אַבער זי איז געווען צו אַנדערע, צו זיך אַליין
איז זי געווען נאָך שטרענגער. דער קענטיגסטער צוג אין איהר
כאַראַקטער איז געווען דאַס געפיהל פון פליכט. זי האָט דאַס
דאַזיגע געפיהל אַם מייסטען ענטוויקעלט אין זיך, עפעס אַזוי ווי
אַלעס אַנדערע אין איהר נאַטור וואָלט געווען פון שוואַכען מאַטע-
ריאַל, און זי וואָלט עס וועלען אַרויסטרייבען. און ווירקליך, דורך
איהר אייזערנעם ווילען האָט זי פון זיך אויסגעאַרבייט אַן אמת'ען
סטאַאיקער, אַ שטאַרקען, שטאַנדאַפּטען מענשען, וועלכער קען
אַלעס אַריבערטראַגען, די שרעקליכסטע קלעפּ פונ'ם שיקואַל, און
וועט זיך קיינמאַל ניט בויען. קיינער האָט פון איהר ניט גע-
הערט קיין „אוי“, קיין „וועה“; זי האָט זיך קיינמאַל ניט באַקלאַגט.
זי האָט אַלעס געקענט באַהאַלטען אין זיך, פאַרדריקען דעם מאַראַ-
לישען וועהטאַג, פאַרראַכטען די פיזישע ליידען. איז וואָס פאַר אַ
צושטאַנד איז זי געווען, אַז זי האָט גענומען אין איהרע הענט
די זאָך פונ'ם ערשטען מערץ! ערשט מיט אַ טאַג פריהער איז

אריינגעפאלען דער מענש, וועלכער איז געווען איהר גרויסע, ער-
שטע און איינציגע ליעבע; זי איז אַרומגעגאַנגען מיט אַ גיהנום-
פיער אין האַרצען, קראַנק, זיך קוים האַלטענדיג אויף די פיס.
האַט אַבער דאָך אויף זיך גענומען די אַנפירונג און האַט עס גע-
פירט ביז צום סוף. אפילו ווען זי האַט זיך דערוואוסט, אַז דער
מענש, וועלכער איז איהר אַזוי טיער געווען, וועט זיכער און באַלד
פאַרארטיילט ווערען צום טויט, האַט עס איהר פונדעסטוועגען ניט
אָפגעהאַלטען פון דער אַרבייט. זי וואַרפט ניט אַוועק דאָס שלאַכט-
פּעלד; זי לויפט אַרום איבער דער שטאַרט, אום זיך צו זעהן
עטליכע מאַל אין טאַג מיט די, וואָס נעמען אַנטייל אין דער אַר-
בייט. רוהיג, פריש און מונטער אַרבייט זי און פיהרט די געשעפ-
טען, ווי פריהער; און קיינעם פון די אַלע, וועלכע האַבען זי אין
יענע שרעקליכע טעג געזעהן, פאַלט ניט אַיין, וואָס ביי איהר איז
האַרצען קומט פאַר; וואָס פאַר שרעקליכע און אונערטרעגליכע
ליידען זיינען פאַרבאַרגען אין איהר ברוסט.

און דאָך, אונטער דעם שטאַנדאָפּטען, רוהיגען אויסערען איז
אין דער דאָזיגער העלדישער נאַטור געווען פאַרשטעקט אַן אַנדער
צוג, וועלכער פּלעגט זיך זעהן זעלטען אַרויסווייזען, אַזוי ווי אַ
בליץ אויפ'ן פינסטערען פאַרוואַלקענטען הימעל; אַ צוג, וועלכער
האַט אַבער געגעבען איהר וואָרט אַן אונגעהויערע מאַכט און איהר
האַנד אַן אייזערנע קראַפט.

איהר גייסט איז געווען אַזוי מעכטיג, ווי איהר פאַרשטאַנד.
שרעקליך איז די אַרבייט אין יעדען געהיימען בונד, באַזונדערס
אַבער ביי די רוסישע באַדינגונגען, וואו די קאַנספיראַציע האַט גע-
מוזט זיין אונאַונטערבראַכען. דאָס אין אַן אַרבייט, וועלכע פאַר-
מאַטערט, פאַרברענט, אַזוי ווי אויפ'ן גיהנום-פיייער, די שטאַרקסטע
טעמפּעראַמענטען. דער גאַט פון דער רעוואָלוציאַן פאַרלאַנגט פאַר
אַ קרבן ניט דאָס לעבען, ניט דאָס בלוט פון די, וועלכע דינען
איהם, — אַה, ווען ער וואַלט נור דאָס פאַרלאַנגט! — נאָר דעם
בעסטען זאַפט פון זייערע נערווען און פון זייערע געהירען, דעם
מאַרד פון די ביינער, דעם עסענץ פון אַלצדינג, די נשמה פון דער

נשמה: דעם ענטוויאָזם, דעם גלויבען! אויב ניט פאַרשטויסט ער זיי, שטופט זיי אָפּ מיט פאַראַכטונג, אַהן רחמנות. און אַט די שרעקליכע אַרבייט איז דאָך ניט געווען אימשטאַנד צו ברעכען דעם גייסט, די נשמה פון סאָפיאַ פּעראַווסקאָיאַ.

עלף יאָהר איז זי געשטאַנען אויפ'ן שלאַכטפּעלד; וויפּיעל מענשען זיינען פאַרלאָרען. געזאַנגען, וויפּיעל ענטווישונגען זיינען געווען, וויפּיעל מאַל האָבען די האַפּנונגען אַפּגענאַרט! זי פּלעגט זיך אָבער יעדעס מאַל איבער-אַ-נייעם וואַרפען אין דעם שווערען קאַמף. דער פּונק פון געטליכען פייער איז געבליבען אונבאַרירט אין איהר האַרצען. איהר שטאַנדע האַפּטיגקייט, איהר שטרענגער קולט פון פליכט זיינען פאַר איהר געווען ווי א ציערונג, ווי אַ מאַנטעל, וועלכער דערמאַנט אונז אַן די העלדען פון דער אַלטער וועלט, אָבער ניט ווי תּכּריכּים, אונטער וועלכע פּיעל עדעלע און אונגליקליכע זעלען באַגראַבען זייערע צושלאַנגענע, צובראַכענע האַפּנונגען. אין דער טיפּעניש פון איהר נשמה איז זי שטענדיג געווען אַ באַגייסטערטע נביאה; וואַרים אונטער איהר גלענצענע דען שטאַלענעם פּאַנצער האָט דאָך געשלאָגען אַ האַרץ פון אַ פּרוי. און דאָס מוז מען מודה זיין, אַז די פּרויען זיינען אַ סך רייכער פון די מענער מיט דער דאָזיגער געטליכער מתנה. דערפאַר איז די רוסישע רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג הויפּטזעכליך זיי שולדיג פאַר דעם רעליגיעזען פייער; און כּל-זמן אין דער באַוועגונג וועלען בלייבען פּרויען, וועט זי זיין אונבאַזיגבאַר.

* *

*

סאָפיאַ פּעראַווסקאָיאַ איז ניט נור געווען אַן אַנפּיהרערין, נאָר אויך אַן אַרגאַניזאַטאָרין. אין פייער איז זי שטענדיג געזאַנץ גען די ערשטע; די געפּעהרליכסטע פּלעצער פּלעגט זי זוכען פאַר זיך. דאָס האָט איהר אויך געגעבען אַזאַ מאַכט איבער אַנדערע הער-צער. ווען זי פּלעגט אַנשטעלען אויף איינעם איהר בליק, וועלכער פּלעגט דורכדרינגען אין דער טיפּסטער טיפּעניש פון דער נשמה,

און פלעגט מיט איהר ערנסטען פנים זאגען: לאמיר געהו! — ווער האָט איהר געקענט ענטפערן: איד וויל ניט געהו? אַליין איז זי געגאנגען מיט פייער, מיט ענטוויאַום. זי האָט כמעט מיט געוואָלט צוגענומען די שטעלע פון דער בעל־הבית'טע אינ'ם הויז, וואו די מאַסקווער מינע איז געמאַכט געוואָרען. ביי אן אַנדער פרוי — אַ קעמפּערין, וועלכע האָט געוואָלט האַבען די שטעלע. ביי דעם מאַסקווער אַטענטאַט האָט מען באַשלאָסען, אַז זי זאָל בלייבען אין דעם הויז, אום נאַכצושפּירען, ווען דער קיזערליכער צוג וועט אַנקומען, און זאָל געבען אַ סיגנאַל צו מאַכען די עקספּלאַ-זיאַן. ווען זי האָט זיך געזעגענט מיט די קאַמעראַדען, האָט זי איינעם געזאָגט, אַז זי פּיהלט זיך „גליקליך, זעהר גליקליך“, וואָס עס איז איהר אַנגעקומען.

וואָס איז שייך צו איהר ענטשלאָסענקייט און קאַלטבלוטטיגקייט ביי דורכפּיהרען אַ זאך, איז אונמעגליך צו געפינען אַזעלכע שטאַרקע ווערטער, וואָס זאָלען עס גענוג אויסדריקען. ביים מאַסקווער אַטענטאַט איז געווען באַשטימט, אַז אויב די פּאָליציי וועט קומען זיי אַרעסטירען, זאָל מען מיט אַ שאַס פון אַ רעוואָלווער אונטער־צינדען אַ פּלעשעל מיט ניטראַגליצערין, כדי אויפצורייסען אַלעס און אַלעמען. און די זעקס אַדער אַכט אַרבייטער־מענער, וועלכע זיינען אויך ניט געווען קיין אינגלער, האַבען עס דאָר איבערגעגעבן פּעראַווסקאָיאַ'ן.

וועגען איהר ראַלע דעם ערשטען מערץ וועלען מיר דאָ ניט רעדען, ווייל עס וועט בלוין זיין אַ ווידערהאַלונג פון דעם, וואָס אַלע ווייסען שוין.

איינס ווילען מיר דערמאָנען, פון וואָס די צייטונגען האַבען ניט געקענט וויסען. די בעשליסע פון דעם „איספּאַליטיעלני קאַמי-טעט“ וועגען דעם אַטענטאַט האַבען ניט געקענט זיין אויספּיהרליך געמאַכט, מען האָט געמוזט זיך באַנוגענען מיט אַלגעמיינע באַשטימונגען. די באַמבעס, וועלכע קיבאַלס שיש האָט ערפונען, זיינען ניט געווען גענוג אונטערזוכט, און מען האָט באַשטימט נאָר דאָן צו וואַרפען די באַמבעס, ווען די עקספּלאַזיאַן

אויף דער ס ד א ו ו ע ר גאס וועט ניט געלינגען, און נאך איז א נויט־פאל זאלען זיי אליין געברויכט ווערען.

אלע אנדערע קלייניגקייטען און איינצעלהייטען, ווי אזוי דעם פלאן אויסצופיהרען, האט מען איבערגעגעבען פּעראַווסקאָיאַ. שטעהענדיג אויף איהר פאסטען, האט זי ערפארען, אז דער צאך האט גענומען אז אנדער וועג; און זי האט פארשטאנען, אז דער נויט־פאל איז אנגעקומען. פון איהר אייגענער איניציאטיווע, ווי אז ערפארענער, געאיכטער פּעלד־מאַרשאַל, האט זי באַלד איבערגע־ביטען דעם פּראָגנא, שוין האָבענדיג דעם שונא פאר די אויגען, האט אויסגעקליבען א נייע פּאָזיציע, און האט זי באַזעצט מיט די, וועלכע האבען געדאַרפט וואַרפען די באַמבעס. א דאַנק אַט דער ענטשלאָסענער מאַנעווערע, האבען די רעוואָלוציאַנערען גע־זיענט.

ווען דער פּראָקוראָר האט געוואַלט ווייזען, ווי שוואַך די עקזע־קטיוו־קאָמיטע איז געווען, האט ער אַרויסגעשטעלט פאַר דעם בעסטען באַווייזן, אז ער האט די אַנפיהרונג פון אזא גרויסער און וויכטיגער אונטערנעמונג איבערגעגעבען אין די הענט פון א פרוי. דער „איספּאַליטעלני קאָמיטעט“ האט אָבער בעסער פאַרשטאַנען, מיט וועמען ער האט צו טאן, און פּעראַווסקאָיאַ האט באַוויזען, אז ער האט קיין טעות ניט געהאַט.

* * *

*

אין אַ וואַך אַרום נאָך דעם געשעהעניש אויף יע ק א ט ע ר י - נ י נ ס ק י ק א נ א ל (*), איז זי אַרעסטירט געוואָרען. זי האט בשום אופן ניט געוואַלט פאַרלאָזען פעטערבורג... רוהיג און ערנסט איז זי פאַרגעקומען פאַר'ן געריכט; זי האט

(* די גאַנצע פּאַסירונג פונ'ם ערשטען מערץ, דער געלונגענער אַפעני־מאַט אויף אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, איז פאַרגעקומען אויפ'ן יעקא־מערנינסקי קאַנאַל.

ניט געדענקט ניט וועגען אייגענלויב, ניט וועגען פארטיידיגונג;
 איינפאך און באשיידען, אזוי ווי זי האט געלעבט; און זי האט
 ארויסגערופען די באוואונדערונג אפילו פון איהרע שונאים.
 אין א קורצער רעדע האט זי נאר געבעטען, מען זאל זי אלס
 פרוי, ניט אפטיילען פון די איבעריגע גענאסען. אט די ביטע איז
 ערפילט געווארען...

זעקס טעג, זעקס לאנגע, אונענדליכע טעג האט מען אלץ
 אפגעלעגט די דורכפיהרונג פון דעם טויט-אורטהייל. כאטש דער
 געזעצליכער טערמין וועגען אפעלירען און בעטען באגנאדיגונג איז
 אין גאנצען דריי טעג.

וואו ליגט דאָ די אורזאך וואָס די רעגירונג האט פארלענגערט
 דעם טערמין? וואָס האָט זיך געטאָן אין דער צייט מיט די פאר-
 אורטיילטע?

דאָס האָבען זיי מיטגענומען מיט זיך אין קבר.
 מען האָט פיעל גערעדט אין שטאָדט, מען האָט פארזיכערט, אַז
 אויף דער עצה פון דעם אַזאַמיש-כיטרען ל א ר י ס - מ ע ל י -
 ק א ו ו האָט מען די פאַראורטיילטע געפייניגט אום עפעס אַרויס-
 צוציהען ביי זיי — ניט פאַר דעם משפּט, נאַר נ א ד א י ה ס .
 ווען קיינער האָט שוין זייערע שטימען ניט געקענט דערהערען.
 איז דאָס אַלעס געווען אויסגעקלערטע זאַכען, אַדער אפשר האָט
 איינער אויסגעזאָגט פון חדר?

דאָס ווייס קיינער ניט.

פּאַזיטיוו, באַשטימט, קענען מיר עס ניט איבערצייגען, און
 אפילו אויף אונזערע שונאים ווילען מיר ניט אַרויפֿלעגען אַזעלכע
 באַשולדיגונגען. איין אונצווייפּעל־האַפּטער פּאַקט איז דאָ. וועלכער
 ווייזט, אַז עטוואָס אמת איז דאָ אין דעם אַלעמען, וואָס מען האָט
 גערעדט: די שטימע פון די פאַראורטיילטע האָט ווירקליך קיי-
 נער מעהר ניט דערהערט..

נאָך די אַלטע הומאַנע זיטען פּלעגט מען די פאַראורטיילטע
 צום טויט שטענדיג ערלויבען צו זעהן זיך מיט זייערע אייגענע;
 דאָ אָבער איז עס געווען פאַרבאַטען; מען ווייס ניט פאַר וואָס

און מיט וועלכען צוועק. די רעגירונג האָט זיך אפילו ניט גע-
שעמט צו געברויכען פאַרשידענע כיטראַסטען, אָבי נאָר פּטור צו
ווערען פון די צודרינגליכע קרובים.

פּעראָוסקאַיאַ'ס מוטער, וועלכע האָט פאַרגעמערט איהר טאָכ-
טער, איז געקומען צופליהען פון דער קרים באַלד, ווי זי האָט זיך
דערוואוסט, אַז סאָפיאַ איז אַרעסטירט. דאָס לעצטע מאָל האָט
זי זי געזעהן אינ'ם טאָג, וואָס זי איז פאַראורטיילט געוואָרען. די
אַנדערע פינף טעג האָט מען זי ניט צוגעלאָזט, יעדעס מאָל מיט
אַן אנדער אויסרייד. ענדליך האָט מען איהר געזאָגט, אַז זי קען
זעהן איהר טאָכטער דעם 2טען אַפּריל אין דער פּריה.

זי איז געקומען. אָבער אין דעם מאָמענט, ווען זי איז צוגע-
גאַנגען צום געפּענגניס, האָט זיך געעפּענט דער טויער, און זי האָט
וויקליך דערזעהן איהר טאָכטער, אָבער שוין אויפ'ן שאַנדוואָגען...
דאָס איז געווען דער פינסטערער צוג מיט די פאַראורטיילטע
צום פּלאַץ, וואו מען האָט זיי געדאַרפט טויטען.

איך וויל דאָ ניט באַשרייבען די עקעלאַפּטע, נידערטרעכטי-
גע איינצעלהייטען פון דעם דאָזיגען בלוט-באַד...

אַ קאַרעספּאַנדענט פון דער „קעלנישער צייטונג“ זאָגט: „איך
האַב בייגעוואוינט אַ טויץ הינריכטונגען אינ'ם אַריענט, — אַזאַ
שינדעריי אָבער האָב איך נאָך אין מיין לעבען ניט געזעהן.“

אַלע פאַראורטיילטע זיינען געשטאַרבען טאַפּפּער, מוטיג.

„ק י ל ב א ט ש י ט ש און ז ש ע ל י א ב א ו ו זיינען זעהר
רוהיג. ט י מ א פ ע י מ י כ א י ל א ו ו איז בלייד, אָבער שטאַנד-
האַפט. ר י ס א ק א ו ו 'ס פנים איז טויט בלייד. ס א פ י א
פ ע ר א ו ו ס ק א י א צייגט אַ באַוואונדערענווערטע גייסטעס-
קראַפט. איהרע באַקען האָבען די געוועהנליכע רויזענפאַרב; איהר
ערנסט געזיכט איז פול מוט און אונענדליכע זעלבסטאויפּאַפּערונג.
איהר בליק איז קלאַר און רוהיג; קיין שאַטען פון אַפּעקטירען...“
דאָס זאָגט ניט קיין רעוואָלוציאַנער, אפילו ניט קיין ראַדיקאַל.
נאָר אַ קאַרעספּאַנדענט פון דערזעלבער „קעלנישער צייטונג“ (16)

טען אַפּריל, 1881), וועלכען מען קען יעדענפאלס ניט באַשולדיגען.
אז ער סימפּאָטיזירט מיט די רוסישע „ניהיליסטען“.
אַ פּערטעל אויף צעהן איז שוין סאַפּיאַ פּעראַווסקאַיאַ געווען
אַ לייכע...

מיר האָבען איין־איינציגען כּריף פון סאַפּיאַ פּעראַווסקאַיאַ צו
איהר מאַטער, וועלכען זי האָט געשריבען אַ טאַג, אידער זי איז
פאַראורטיילט געוואָרען, אום זי אַכיסעל צוצוגרייטען צו דעם
שרעקליכען קלאַפּ. מיר גיבען איהם דאָ, אַלס אַ טייערען דאַקור
מענט.

די גאַנצע פּעראַווסקאַיאַ שפּיגעלט זיך אָפּ אין איהם, מיט
איהר ריינער און גרויסער נשמה. לאַמיר איהם אויך ניט פאַר־
דאַרבען דורך קאַמענטאַרען.

„טייערע מיינע, אונשעצבאַרע מאַמוליאַ!“

„דער געדאַנק, וואָס מיט דיר טוט זיך, דריקט און
פלאַגט מיר. טייערע מיינע, איד בעט דיר, באַרוהיג זיך,
מוטשע זיך ניט איבער מיר; היט זיך אָפּ צוליב די אַלע,
וואָס זיינען אַרום דיר און צוליעב מיר. איד בין גאַרניט
אַזוי טרויעריג איבער מיין שיקוואַל; איד באַגעגען עס
גאַנץ רוהיג; איד האָב דאָס שוין לאַנג געוואוסט און ער־
וואַרט, אַז פּריהער אַדער שפּעטער, עס וועט מוזען זיין אַזוי.
גיבער אין אמת'ען, ליבע מאַמוליאַ מיינע, איז עס דאָד גאַר
ניט אַזוי טרויעריג. איד האָב געלעבט אַזוי, ווי מיינע איד
בערצינונגען האָבען מיר געהייסען; געגען זיי בין איד
ניט אימטשאַנד געווען צו האַנדלען; און דערפאַר ערוואַרט
איד אַלעס, וואָס עס שטעהט מיר פאַר, מיט אַ רוהיגען גע־
וויסען. דאָס איינציגע, וואָס ליענט אויף מיר ווי אַ שווערער
יאָד, דאָס איז דיין קומער, מיין אונשעצבאַרע! דאָס אַליין
מוטשעט מיר, און איד ווייס אַליין ניט, וואָס איד וואַלט גע־
געבען, ווען איד זאָל עס קענען פאַרלייכטערען. טייערעלע
מיינע, מאַמאַטשקאַ, פאַרגעס ניט, אַז דו האַסט נאָר אַרום

דיר אַ גרויסע פאַמיליע, קליינינקע און גרויסע, פאַר זיי אַלע ביזט דו נייטיג דורך דיין גרויסע מאַראַלישע קראַפֿט. איד האָב אַלע מאַל באַדויערט, וואָס איד קען ניט דערנעהן צו יענער מאַראַלישער הויכקייט, אויף וועלכער דו שטעהסט; ווי איד פֿלעג אָבער נאָר אָנהויבען צו וואַקלען, פֿלעגט מיר דיין געשטאַלט אונטערשטיצען. אין מיין טיפּער צוגעבונדן דענקייט צו דיר דאַרף איד דיר ניט פאַרזיכערען; דו ווייסט אַליין, אַז פון מיין קינדהייט אַז ביזט דו געווען מיין שטענדיגסטע און העכסטע ליבע. די אונרוה וועגען דיר איז פאַר מיר געווען די גרעסטע צרה. איד האָפּ, מיין טייערע, אַז דו וועסט זיך באַרוהיגען, וועסט כאַטש אַביסעל מוחל זיין רי ליידען, וואָס אַלץ פאַרשאַף דיר און וועסט מיר ניט שטאַרק שעלטען: דיין פאַרוואַרף איז דער איינציג שווערער פאַר מיר.

„איז די געדאַנקען קוש איד שטאַרק־שטאַרק דייע הענד־טעלעך, און אויף די קניע בעט איד דיר, זיי ניט ביז אויף מיר. מיין הייסער גרוס צו אַלע קרובים. יא, איד האָב נאָר אַ ביטע צו דיר, טייערע מאַמוליאַ: קויף מיר אַ קעלנערעל און מאַנקעמען מיט קנעפֿלעך, ווייל מען ערלויבט דאָ ניט צו טראַגען זאַפּאַנקעס; דאָס קעלנערעל זאָל זיין עטוואָס שמעלער; קען דאַרף דאָ אַביסעל אויספיינען פאַר'ן געריכט דעם קאַסטיום; ער איז שוין דאָ אין גאַנצען פאַרדאַרבען גע־וואַרען. נו, צום ווידערזעהן, מיין טייערע; איד ווידערהאַל נאָר אַ מאַל מיין ביטע: פֿלאַג זיך ניט און מוטשע זיך ניט איבער מיר; מיין שיקזאַל איז גאַרניט אַזוי טרויעריג, און דו דאַרפסט ניט פאַראומערט זיין וועגען מיר.

„דיין סאַפּיאַ.“

סקיצען פונ'ם לעבען פון רעוואָלוציאָנערען

די מאַסקווער מינע

.1

די נזירים.

מיר זיינען אין דער אַלטער רוסישער הויפט־שטאָרט — אין מאַסקווע. דאָס איז אַ האַלב־אַזיאַטישע שטאָרט, גרויס ווי אין די אַלטע צייטען בכל אָדער ניווה. זי האָט זיך שוין פאַר־אייניגט מיט די גערטנער, מיט די ליידיגע פּלעצער, וועלכע רינגלען אַרום מאַסקווע פון אַלע זייטען, און דאָ אויפ'ן עק פון דער שטאָרט איז עס גיכער עהנליך צו אַ פאַרוואַרפען רוסיש דערפעל, איידער אַ פאַרשטאָרט פון אַ גרויסער רעזידענץ. אַט אין דעם דאַרפישען טייל שטעהט, אָדער וועניגסטענס איז אַמאָל געשטאַנען, אַן אַלט איינ־שטאָק הייזעלע מיט אַ „מעזאַנין“, וועלכער איז שוין פון דער צייט שוואַרץ געוואָרען און האַלב צעוואַרפען. דאָס קליינע הייזעלע וואַרפט זיך אָבער ניט אַזוי אין די אויגען, כאַטש מיר זיינען אין אַ הויפט־שטאָרט, ווייל אַלע אַנדערע אַרומיגע הייזלעך האַבען דאָסעלבע קלענליכע אויסזעהן; מיר האַבען דאָך שוין געזאָגט, אַז עס איז מעהר עהנליך אויף אַ דערפעל. די גאַסען זיינען דאָרט שרעקליך ברייט, גאַנצע עסקאַדראַנען פון קאַוואַלעריע וואַלטען דאָרט געקענט מאַכען זייערע מאַניעווערעס; זומער וואַקסט אויף די גאַסען גראַז, און ווינטער ווערען דאָרט שרעקליכע בלאַטעס

און גאנצע אזערעם, אויף וועלכע עם שווימען גאנצע מחנות פון גענו און קאמטשקעס. א טויט־שטילקייט הערשט דארט. קיין שום באוועגונג. זעלטען, זעלטען לאזען זיך הערען טריט פון א פוס־ געהער איבער דעם טראטואר, וועלכער איז געמאכט פון ברעטער; און טאמער איז דער פוסגעהער ניט קיין היגער, ניט פון דעם דארף, שימען זיך ארויס קינדער פון אלע שטיבער און קוקען איהם לאנג, לאנג נאך. אז עם פאלט אהער אריין, ווען עם ניט איז, אז איז וואשטשיק, דאן עפענען זיך אלע גרינע, בלויע, רויטע לאדענס, און די נייגעריגע פרויען און מיידלעך רוקען ארויס זייערע קעפ פון די פענסטער; אזא אונגעוועהנליכען פאל קענען זיי ניט דורכ־לאזען.

אלע איינוואוינער פון דיזען שטילען ווינקעל קענען זיך איינע די אנדערע, ווארים אלע זיינען זיי דא געבארען, דא אויסגעוואקסען. אלע זיינען זיי פראסטע מענשען, פון בילדונג ווייס קינדער ניט און האט אפילו קיין בעגריף ניט וועגען דעם. כמעט אלע זיינען „סטאראוועריס“, קינדער פון יענע, וועלכע זיינען מיט צוויי הונדערט יאהר צוריק אויפגעשטאנען געגען די נייע איינפיר־ רונגען פונ'ם פ א ר י א ר ד נ י ק א ז, און האבען געלימען שמיץ, פארזוכט די מארטער־באנק, געברענט געווארען אויפ'ן קאס־ טיאר, פארשיקט קיין סיביר, אלץ דערפאר, וואס זיי האבען געוואלט לעגען דעם צלם מיט צוויי פינגער, ווי פריהער; און פאר דעם אונגליקליכען „הללויה“, וואס זיי האבען געוואלט זאגען צוויי מאל, ניט דריי...

ווי עם איז באקאנט, האבען די אלע פארפאלגונגען גארניט געהאלפען. דער „ראסקאל“* האט זיך פארשפרייט איבער גאנץ רוסלאנד, איבערהויפט האט ער זיך פעסט באזעצט אין מאסקווע. דער פ ר ע א ב ר א ז ש ע נ ס ק י דיסטריקט און דער ר א ג ג א ז ש ס ק י אין מאסקווע האבען באקומען זייערע נעמען פון צוויי בית־עולם'ס, וועלכע געהערען צו די ראסקאלניקעס. די צוויי

* די שפאלטונג פון דער קירכע.

דיסטריקטען קענען אנגערופען ווערען די הויפטשמערט פון די סטאַראָווערי'ס; דאָרט וואוינען אין געהיים זייערע גלחים, זיי ערען בישאָפּס, און דאָרט קומען אויך פאַר זייערע אַלגעמיינע קיר-בענפאַרזאַמלונגען.

נאָר אפילו דאָ, אין דעם פּלאַץ פון דער אַלטער פּרוּמקייט און גאָטספּאַרכטיגקייט, הויבט זיך שוין אויך אַן אַריינצו'גנב'ענען די אייטעלקייט פון דער וועלט. יום־טוב ביי נאַכט, ווען אַלע זיינען אויף דער נאַס, און די אַלטיטשקע ליגען זיך, נאָכ'ן אַריענטאַלישען מנהג, אויף די פּריזבעס פון זייערע שטיבעלעך און פּלוידערען מיט די שכנים, קען מען שוין איצט אָפּט באַגעגענען אַ יונגען פּראָנט מיט אַ האַרמאָניע אין דער האַנט, אַנשטאַט דער אַמאָליגער באַלאַד לאַיקע; אין אַ זשאַקעט מיט גלאַנציגע קנעפּ, אַנשטאַט דעם פּאַר-צייטיגען לאַנגען קאַפּטאַן; אין שטיוועל מיט הויכע קנאַפּעל, וועל-כע זיינען ביי זיי שטאַרק פּאַרבאַטען, אַלס אַ דייטשע ערפינדונג. מען דערצעהלט זיך שוין, אַז אייניגע פון זיי רויבערען שטי-לערהייט, און האַבען גאָר קיין מורא ניט, אַז זיי קענען דורך דעם זיך פּאַרגלייכען מיט דעם רוח, וועלכען מען שמעלט פאַר אין אַלע הייליגע ביכער מיט וואַלקענס פון רויך, וועלכער געהט אַרויס פון זיין אומריינעם מויל. די אַלטע שאַקלען נאָר מיט די קעפּ, אַכצען און זיפּצען. זיי מיינען, אַז עס קומט שוין אַז דער סוף פון דער וועלט, דער יום־הדין, וואָרים די אַלטע גאָטספּאַרכטיגקייט ווערט אַלץ שוואַכער און שוואַכער.

די בעלי־הבתים פון דעם הייזעל, וואָס מיר האַבען דאָ אויבען דערמאָנט, זיינען ניט געווען קיין היגע. זיי וואוינען דאָ ניט לאַנג, אָבער אַלע שכנים האַבען זיי שוין לייעב באַקומען, אַלס גוטע, איינ-פאַכע, גאָטספּאַרכטיגע מענשען.

דערווייל האַבען אינ'ם הייזעל געוואוינט נאָר צוויי פּערזאָן, אַ מאַן מיט אַ פּרוי, נאָר זיי האַבען יעדען טאָג ערוואַרטעט זייערע אַלטע עלטערען.

די פּרוי, כאַטש זי איז געווען נאָר גאָר יונג, איז געווען אַ טייערע, פאַרשטענדיגע בעלי־הבית'טע; דער מאַן, אַ מעשטשאַני

פון דער שטאדט ס א ר א ט א ו , אונגעפעהר צוויי אָדער דריי און דרייסיג יאָהר אַלט, איז אויך געווען זעהר אַ גוטער מענש, אַ פאַרשטענדליכער און אַ פונדאַמענטאַלער. די אַלע אַיינוואוינער האָבען איהם אויך געהאַלטען פאַר אַ „ראַסקאַלניק“: ער האָט ניט גערויכערט, האָט זיך ניט געגאַלט, און האָט געקענט ליינען און שרייבען. ער האָט אפילו געטראָגען שטיוועל מיט הויכע קנאַפּעל און אַ ראַק נאַכ'ן דייטשען שניט; אָבער דאָס האָט ער וואַרשיינ־ליך געטאַן אויס מורא, אָדער אפשר איז ער געווען פון אַזאַ סעקסע, וואָס ערלויבט אַזעלכע זאַכען.

און אַלע האָבען זיך וואָס ווייטער אַלץ מעהר פאַרזיכערט, אַז עס איז ווירקליך אַזוי, דורך איין אומשטאַנד.

אַזוי ווי מיר האָבען שוין געזאָגט, איז די גאַנצע פאַמיליע באַשטאַנען פון צוויי מענשען, און דאָך איז קיין צווייפּעל ניט גע־ווען, אַז אין דעם הויז וואוינען אַ סך מענשען. עסענוואַרג פלעגט מען קויפּען אַזאַ מאַסע, אַז וואָס פאַר אַ פרעסער דאָס פאַרעל זאָלען ניט זיין, איז געווען אונמעגליך, זיי זאָלען עס אַליין געברויכען. די אַלטע שכנ'טעם, וועלכע האָבען געליטען פון שלאַפּלאַזיגקייט, פלעגען הערען ביי נאַכט, ווי דער טויער סקריפעט, און ווי צו דעם רעטזעלהאַפּטען הייזעל פלעגען צופאַהרען וואָגענס, וועלכע האָבען וואַרשיינליך געבראַכט מענשען פון ערגעץ ווייט. ווער האָט עס געקענט זיין? אוראי „ברידער“, פלעגען זיך די אַלטע זאָגען איי־נער דעם אַנדערען געהיימניספּול. קיינער פון זיי האָט עס אָבער ניט אַרויסגעזאָגט, ווען אַ גאַראַדאָוואַי, אַ פאַליציי־מאַן פלעגט זיין דערביי; ער, דער פאַליציי־מאַן איז דער אַלגעמיינער שונא, פון איהם דאָרף מען אַלעס פאַרהיטען, ער טאר פון גאַרניט וויסען.

און די אַיינוואוינער האָבען גאר קיין טעות ניט געהאַט, ווען זיי האָבען גערעכענט, אַז דאָ איז עפעס ניט גלאַט.

דאָס הויז איז ווירקליך געווען באַזעצט פון אַ גאַנצע קאַמפּאַניע „נזירים“ — מינענגרעבער. די אייוואַשטישיקעס, וועלכע פלעגען קומען ביינאַכט, פלעגען ברענגען פונ'ם וואַקזאַל אַרבייטער, דינאַ־

מיט און פאַרשידענע ווערקצייג, וועלכע זיינען געווען נייטיג צו דער עקספלאזיאָן.

פון דעם הויז איז געגאַנגען די מאַסקווער מינע.

2.

די מינע.

די מינע אונטער דער מאַסקווער-קורסקער אייזענבאַהן, אויפֿ צורייסען דעם קייזערליכען צוג, איז געווען בלויז איינער פֿונ'ם פינפֿפֿאַכניגען אַטענטאַט, בלויז אַ טייל פֿונ'ם גרויסען פּלאַן, וועלכער האָט געזאַלט פֿאַרווירקליכט ווערען אויף דער צוריקרייזע פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען פֿון קרים קיין פּעטערבורג (מיר רעכענען דאָ נאָר די אונטערנעמונגען, וואו מען האָט געברויכט דינאַמיט). די מינע האָט מען אָנגעהויבען צו גראַבען אין סעפטעמבער 1879, און פֿאַרטיג איז זי געווען אין צוויי מאַנאַט.

די אייזענבאַהן איז געווען מינירט אין דריי פֿונקטען. — לעבען מאַסקווע, לעבען אַלעקסאַנדערס, און לעבען אַדעס. מען איז כמעט געווען זיכער, אַז דאָס מאַל וועט זיך דער קייזער ניט אויסדרעהען. און דאָך האָט ער זיך אויסגערעהט, דורך צופֿעלע, וועלכע מען האָט ניט געקענט פֿאַראויסזעהן.

אין אַדעס האָט מען געמאַכט צוויי מינען: איינע אונטער דער אייזענבאַהן, און די צווייטע אין דער שטאָרט, אויף דער אַייזענבאַהן פֿאַהרען אין אַן עקיפּאָזש. די ביידע מינען האָט מען געמוזט וואַרפען, ווייל דער קייזער איז גאַרניט געפֿאַהרען קיין אַדעס. לעבען אַלעקסאַנדראָוסק, וואו דער אַטענטאַט איז געווען אַרגאַניזירט אונטער דער לייטונג פֿון זשעליאָבאָוו און אַקלאָד-סקי, האָט עס זיך ניט ריכטיג אָנגעצונדען, און די עקספּלאַזיאָן איז ניט געקומען. די קייט איז טאַקע געווען צונויפֿגעשלאָסען אין דעם פּאַסענדען מאַמענט, און דאָך איז זיך דער קייזערליכער צוג דורכגעגאַנגען נאַנץ איבער דעם אָפֿגרונד, וואוהין ער וואַלט

אונבאדינגט אַריינגעפאלען, ווען ער קריגט דעם קלענסטען שטויס. די אַנדערע צוויי אַטענטאַטען זיינען אויך ניט געלונגען. אין פע־טערבורג האָבען זשע־יאַבאָוו און טע־טע־ע־קאַ אַר־גאַניזירט אַ פּאַרזוד אויפצורייסען דעם „קאַמעני מאַסט“ (אַ שטיי־נערנע בריק), און עס איז ניט געלונגען, ווייל טעטערקא איז צו שפעט געקומען אויפ'ן פּלאַץ. דער פּאַרזוד אויפצורייסען די קיי־זערליכע יאַכט (*) איז דער שטאַדט־ניקאַלאַיעוו, וועלכען לאַגאַוו ענקאַ האָט אונטערנומען, איז ענטדעקט געוואָרען פון דער פּאַליציי פריהער דורך אַ צופעליגען אַביסק, וועלכען זי האָט געמאַכט אין דערזעלבער וואוינונג, פון וואָנען עס האָט זיך געצויגען דער דראָט פון דער גאַלואַנישער באַטעריי, וועלכע איז געווען פּאַראַייניגט מיט דער מינע. נאָר איז מאַסקווע, וואו מען האָט זעהר וועניג געהאַפּט, עס זאל זיך עפעס אַיינגעבען, איז גראָד געלונגען, וועניגסטענס דעם אַטענטאַט צו מאַכען.

דאָס הויז, וואָס מען האָט געקויפּט, איז געווען אַזוי ווייט פון דעם ערד־אויפּוואָרף פון דער אַייזענבאַהן, אַז די ערד־אַרבייטען זיינען געווען שרעקליך שווער, עס איז געווען ריינע עבודת־פּרד. מענשען האָט מען דערצו געדאַרפּט האָבען אַ מאַסע, און באַהאַל־טען זיי איז געווען זעהר שווער, ווייל די פּאַליציי האָט שטאַרק נאַכגעקוקט.

איך וויל דאָ ניט דערזעהלען די אַיינצעלהייטען פון דער אונ־טערנעמונג; מען קען זיי געפינען אין די זשורנאַלען און צייטונג־גען פון יענער צייט. נאָר אויף צוויי אַייגענטימליכקייטען וויל איך אַנווייזען; זיי זיינען זעהר באַראַקטעריסטיש ניט נאָר גראָד פאַר דעם פּאַל, נאָר אין אַלגעמיין פאַר דער טעטיגקייט פון די רו־סישע רעוואָלוציאַנערען.

פיעלע מינען, אַז די רוסישע רעוואָלוציאַנערען האָבען גרויסע מאַטעריעלע מיטלען. דאָס איז אַ גרויסער טעות. דער מאַסקווער

(*) יאַכט הייסט אַ שיף, וואָס די רויכע מאַכען פאַר זיך פאַר פּערגניגענסרויזען.

אַטענטאָט קען זיין אן עדות דערצו. דער טעראָריסטישער קאָמפּ קאָסט אַזוי טייער, אַז די „ניהיליסטען“ זיינען געצוואונגען מיט אַן אויסגעשטרעקטער צונג אַרומצולויפּען נאָך יעדען הונדערט־רובעל־שטיק. דערפאַר דאַרפּען זיי אין אַלע אונטערנעמונגען זיין זעהר עקאָנאָמיש, און אָפּט אויף דער רעכנונג פון זייער אייגענער גע־פאַרלאַזיגקייט.

די גאַנצע ריזיגע אַרבייט אין דער מאַסקווער מינע, צוואַמען מיט צוויי אַנדערע אייזענבאַהן־אַטענטאָטען, וועלכע מען האָט צו־געגרייט פאַר'ן זעלבען צוועק, האָט געקאָסט פון 80 ביז 40 טויזענד רובעל, שוין מיט די פּאַהרגעלדער. די אַנדערע אונטערנעמונגען האָבען נאָך ביליגער געקאָסט. דער פאַרווּך צו באַפרייען רו־אַי־נאַר אַלס ק'ו'ז, איינעם פון די פאַראורטיילטע אינ'ם פּראָצעס פון די 193, האָט אינגאַנצען געקאָסט 4500 רובעל. און וואָס פאַר אַ שווערע זאַך דאָס איז געווען! מען האָט איהם געזאָלט באַפרייען אין דער צייט, ווען מען האָט איהם געפיהרט פון פעטערבורג אין כאַרקאָווער צענטראַל־געפּענגניס. מען האָט געמוזט קויפּען פינף פּערד, אַ וואָגען, געוועהר. מען האָט געמוזט האַלטען אַ מאַסע מענ־שען אין פעטערבורג, מאַסקווע, קורסק און כאַרקאָוו, אום נאַכצו־שפירען די פּאָליציי. און דאָס אַלעס האָט דאָך ניט געקאָסט מעהר ווי 4500 רובעל; די מענשען, וועלכע האָבען עס געדאַרפט אויס־פיהרען, האָבען געגעבען די רעכנונג דער אַרגאַניזאַציע. ווי אָפּט פּלעגען די טעראָריסטען מוזען ליידען, שטעלען זיך אין דער גרעסטער געפּאָהר איבער דעם, וואָס עס האָט געפּעהלט געלט, מען האָט געדאַרפט מאַכען עקאָנאָמיע. אין מאַסקווע, צ. ב. ש., האָט שוין גאָר צום סוף פון דער אַרבייט אויסגעפּעהלט געלט; מען האָט געמוזט לייהען, און אויף דעם מוז מען האָבען אַ גוטען משכּוּן. מען האָט געמוזט פאַרזעצען דאָס הויז, פון וועלכען די מינע איז געגאַנגען. דער געלד־געבער, נאַטירליך, וויל באַקוקען דאָס הויז, מען דאַרף עס טאַקסירען, דערביי דאַרפּען זיין באַאַמטע פון דער פּאָליציי. יעדער קען פאַרשטעהן די געפּאָהר פון אַזאַ פינאַנציעלע אַפּעראַציע.

ביי דער אַרבייט האָט מען געפיהרט אַ שרעקליכע עקאָנאָמיע. אַ גראַב־מאַשין האָט מען געקויפט שוין גאָר אין דער לעצטער צייט, אַז די אַרבייטער זיינען שוין געבליבען אַהן כחות. ביז דאָן האָט מען געאַרבייט מיט איינפאַכע לאַפּעטעס. צום אונגליק, האָט עס דאָן כסדר גערעגענט, און די מינע־גאַלעריע איז שטענדיג געווען פאַרגאַסען אויף העלפט מיט וואַסער; דאָס וואַסער פלעגט דורכ־נעצען ביז אויבען, און מען האָט געמוזט גראַבען, שטעהענדיג אויף די קניע אין וואַסער, און אַמאַל ליגענדיג אין דעם אַייזקאַלטען שמוץ, וועלכער האָט דורכגענומען אַלע ביינער. דערביי האָט קיין איין אַרבייטער ניט געהאַט קיין וואַסער־דיכטען אַנצוג, וועלכע די טויכער טהוען זיך אַז, ווען זיי קריכען אין וואַסער, און וועלכער וואַלט פאַרהיט די אַרבייטער פון אַזוי פיעל ליידען.

די אַפּאַראַטען און אינסטרומענטען, וועלכע מען האָט געברויכט, אום צו פיהרען די מינע אין דער געהעריגער ריכטונג, זיינען גע־ווען אַזעלכע, וואָס דער ערגסטער אַרבייטער וואַלט ניט געוואַלט אַרבייטען מיט זיי. קיין אַסטראַלאַביאום (*), קיין קאַמפּאַס מיט אַ פערטעלקרייז האָט מען ניט געהאַט. מען האָט זיך געמוזט באַנגוגענען מיט אַ געוועהנליכען רייזע־קאַמפּאַס.

מיט אַזעלכע פרימיטיווע, אַלטמאָדישע אינסטרומענטען האָט מען געאַרבייט. מיט אַזאַ קאַמפּאַס האָט מען מעהר אַדער וועניגער פּינקטליך באַשטימט די הויפּט־ריכטונג פון דער מינע.

און ניט קוקענדיג אויף דעם אַלעם האַבען דאָך די אינזשעניר־רען, וועלכע האַבען אונטערזוכט די מינע נאָך דער עקספּלאָזיאָן, אויסגעפונען, אַז די מינע איז געווען זעהר גוט געמאַכט. דער פלייס, דער חשק האָט צוגעהאַלפּען דאָרט, וואו עס האַבען גע־פּעלט אינסטרומענטען; און די מוטיגע, מונטערע גייסטעס־שטימונג האָט אונטערשטיצט די קרעפטען.

(* אַסטראַלאַביאום הייסט אייגענטליך אַן אינסטרומענט, צו מעסטען די הויכקייט פון די שמערען; יעצט מעסט מען מיט איהם יעדע הויכקייט.

א גרויסען טעות האָבען אויך יענע, וועלכע שטעלען זיך פאַר אַט די שרעקליכע פאַרזאַמלונג אזוי, ווי מען שטעלט געוועהנליך פאַר פאַרשווערער אויף דער ביהנע. אַלע פאַרזאַמלונגען פון די טעראָריסטען זיינען זעהר פּראָסט, אַהן רעש, אַהן הויכע פּראָצען, וואָס ליגט אין אַלגעמיין ניט אינ'ם רוסישען כאַראַקטער, באַזונדערס ביי די „ניהיליסטען“.

אפילו אין די פעלע, וואו מענשען דאַרפען דיזיקירען מיט זייער קאַפּ, אָדער טאַקע טראַגען איהם גלייך צו דער תּליה, געהט אויך ביי אונז אַלעס צו איינפאַך, אַהן אַפּעקטירען. קיין באַגייסטער רענדע רעדעס. צו וואָס נוצען זיי? זיי וואַלטען נאָר אַרויסגעריר פּען אַ שמייכעל; זיי פּאַסען גאַרניט אַהער. קיין פּובליקום האָט בען מיר ניט אויף אונזערע זיצונגען. אַלע פאַרזאַמלטע זיינען אייגענע, וועלכע קענען איינער דעם אַנדערען דורך און דורך. צו וואָס זשע זאָל מען זיך דאָ איבען אין שעהן־ריידעריי, אין מליצה? צו וואָס פאַרלירען צייט אויף פּראָצען איבער אַ זאָך, וואָס אין אזוי קלאָר ווי דער טאַג? אַז מען דערהערט אַמאַל אַ וואָרט, קלינגט עס מיט אַ הייסען, איבערגעבענעם טאָן; עס טוט אַמאַל אַ גלאַנץ אַ פּונק פון ענטזיאַזם אין אייגעמ'ס בליק.

ביי אונז וואַלטען אַזעלכע. צו שעהן־ריידענדיגע, צו שרײַענדיגע העלדען, ווי די אויסלענדישע ראַמאַניסטען שטעלען געוועהנליך פאַר די „ניהיליסטען“, — ביי אונז, זאָג איד, וואַלטען זיי אַרויס־גערופען ניט קיין ענטזיאַזם, נאָר אַ חשד אין זייער אויפריכטיג־קייט, אין זייער ערנסט; אַז אַ הונט האַווקעט, איז אַ סימן, אַז ער וועט שוין ניט בייסען. ווען איינער, וואָס פאַרשטעהט ניט קיין רוסיש, וואַלט בייִוואוינען אונזערע אַ פאַרזאַמלונג, וואו עס זוערט אַמאַל גערערט פון די שרעקליכסטע אונטערנעמונגען, וואַלט ער עס גיכער אַנגענומען פאַר אַ פּרידליכע פאַרזאַמלונג, וואו מענשען אונטערהאַלטען זיך רוהיג און איינפאַך איבער געוועהנליכע וועלט־זאַכען.

לאַמיר זיך אומקערען צו דער מאַסקווער מינע.

אַלע איינוואוינער פונ'ם דערמאנטען הויז זיינען געווען אין אַ גרויסער געפאהר.

ביי אַן אַטענטאָט אויפ'ן קייווער'ס לעבען ווערען, נאָר די רור סיטשע געזעצען, אַלע אַנטיילנעמער, אַהן שטופען-אונטערשיד, פאַר אורטיילט צום טויט, אפילו די, וועלכע האָבען נאָר געוואוסט און האָבען ניט גע'מסר'ט. דער טויט איז געהאַנגען איבער אַלע, וועל-כע האָבען געאַרבייט ביי דער מינע און צייטענווייז פלעגען זיי שוין פיהלען זיין קאַלטען אַטעם, און זעהן, ווי אַטאַט איז ער שוין פאַרטיג זיי אַרײַנצוכאַפּען. עטליכע טעג איידער דער קייווער איז דורכגעפאַהרען, האָט די פּאַליציי עפעס גאָר וועגען אַ קלײַניגקײַט באַזוכט דאָס הויז. די ערד־גרעבער האָבען, נאָך צײַט געהאַט זיך צו באַהאַלטען, און דער אַקאַלאַדאַטשני האָט נאָר גע-טראַפּען די בעלי־בתים. אַלעס איז געווען אין אַרדנונג, און האָט ניט אַרויסגערופּען קיין פאַרדאַכט. די קלענסטע פאַרלעגענהייט, א י י י ציטערענדע נאַטע אין דער שטימע, וואָלט געווען גענוג אַרויסצורופּען אַ חשד; מען וואָלט געמאַכט אַ גוטען אַביסק און געפונען אַלעס.

היינט וויפיעל האָט מען געהאַט צו טאָן מיט די גוטע, פרומע שכנים, וועלכע האָבען איינפאַך אויס נייגיריגקייט געוואָלט באַ-קוקען דאָס הויז; עס האָט זיך זיי פאַרט געוואָלט וויסען, וואָס איז דאָרט אַזוינס, וואָס קומט דאָרט פאַר. מיט זיי פלעגט שוין פּעראַווסקאַיאַ האָבען צו טאָן; זי האָט געקענט פון זיי פטור ווערען.

אַלע אַנטיילנעמער אין דער מינע האָבען געוואוסט, וואָס זיי ערוואַרטעט, ווען מען וועט עס אויסגעפינען: אין אַ ווינקעל איז געשטאַנען אַ פלעשעל מיט ניטראַ-גליצערין, וואָס האָט גע-דאַרפט אַנגעצונדען ווערען אין דעם מאַמענט, ווען די פּאַליציי וועט מיט געוואָלד וועלען אַרײַן אין הויז.

און דאָר, ניט קוקענדיג אויף אַלע געפאַהרען, איז מען געווען פּרעהליך, לוסטיג. ביים עסען, ווען אַלע פלעגען זיך צונויפקומען, פלעגט מען לאַכען, פלוידערען, שפּאַסען, גלייך ווי עס וואָלט גאָר

ניט געווען. עפטער פון אלעמען האט זיך געהערט דער קלינגענדיגער געלעכטער פון סאַפּיאַ פּעראַווסקאַיאַ, כאַטש ביי איהר אין קעשענע איז געלעגען דער רעוואָלווער, מיט וועלכען זי האט באַדאַרפט אין נויטפאַל אויפּרייסען אלעס און אלעמען. איין אַרבייטער האט זאָגאַר פאַרפאַסט אַ מינ קאַמישע פאַעמאַ, אין וועלכער ער באַשרייבט אין אַ שפאַסאַפּטיגען טאָן דאָס גאַנצע לעבען אין דער פּוינע.

קראפטשקינ'ס אנטלויפען.

אין מאנאט יאנואר 1880, איך געדענק ניט פונקט דעם דאטום, זיינען זיך עטליכע רוסישע עמיגראנטען צוואמענגעקומען ביי זייער קאמעראד ג.

עס זיינען געווען זיבען אדער אכט מענשען, און עס איז געווען לעבעדיג, פרעהליך, וואס טרעפט זיך זעהר זעלטען אויף די עמיר-גראנטישע פארזאמלונגען. אונזער בעלה-בית'מע, די שעהנע רעד-בעקא ג., האט זיך געזעצט צו דער פיאנא, וועלכע זי האט גוט געשפילט, און אונז דערצו געזונגען עטליכע קליינרוסישע ליעדער. די מוזיק האט אלעמען אויפגערעגט, מען האט געלאכט, געשפאסט. אינ'ם זעלבען טאג האבען מיר זיך דערוואוסט, אז פון סיביר איז אנטלאפען אונזערער א גענאסע, און דאס איז געווען דער הויפט-געגענטשאנד פון אלע געשפרעכען.

ווען מען האט אויסדערזעהלט אלע קלייניגקייטען, אלע איינצעלהייטען, וועלכע מיר האבען געוואוסט פון דעם אנטלוי-פען; ווען אלע אנטמערקונגען, באמערקונגען, קאמענטארען, השערות האבען זיך שוין געענדיגט, איז מיט אמאל געווארען שטיל, טויט-שטיל. עס האט אנגעהויבען ווערען לאנגווייליג. איך בין נאך אלץ געווען אונטער דעם איינפלוס פון די געשפרעכען איבער דאס אנטלויפען פון אונזער חבר, און מיר איז איינגעפאלען א געדאנק, פארצולעגען אלע אנוועזענדע, אונטער וועלכע עס זיינען אויך געווען קראפטשקיין און באכאנאווסקי, אז יעדער איינער זאל דערזעהלען זיין אייגענעם אנטלויפען. וואס צו דערזעהלען האט יעדער געהאט, און מען האט פאראויס געזעהן, אז דער אבענד וועט זעהר אנגענעם און אינטערעסאנט צוגעבראכט ווערען. אלע

האָבען מיט מיר איינגעשטימט, און מיין פארשלאַג איז מיט פאָר
גניגען אָנגענומען געוואָרען.

קראָפּאָטקינ'ען, וועלכער האָט שוין אַ סך מאל געמוזט דער
צעהלען זיין „ויברח“, האָט זיך זעהר ניט געוואַלט ווייטער ווי
דערהאַלען דאָסזעלבע; מיר זיינען אָבער אַזוי צוגעשטאַנען צו
איהם, אַז ער האָט ענדליך געמוזט נאָכגעבען.

ער האָט אָנגעפאַנגען אַזוי:

„פּוֹנִים ערשטען טאָג אָן, וואָס איך בין אַרעסטירט געוואָרען,
האָב איך פעסט באַשלאָסען צו אַנטלויפען. נאָר דער, ווער עס
קען די פעטראָפּאָולאָאָוסקי פעסטונג, ווייסט, אַז אויב עס איז דאָ
עפעס אונמעגליכעס אין דער וועלט, איז עס — אַנטלויפען פון דער
דאָזיגער פעסטונג. איך האָב געמאַכט פּלענער, אַדער, בעסער גע-
זאָגט, לופט־שלעסער, וואָרים איך האָב דאָך אַליין געמוזט מודה
זיין, אַז אַלע פּלענער מיינע זיינען נאָר אַ פּאַנטאַזיע. אַזוי זיינען
זיך דורכגעגאַנגען דריי יאָהר. דאָס געפּענגניס האָט אַזוי צור
שטערט מיין געזונט, וואָס איז שטענדיג געווען שוואַך, אַז איך האָב
כמעט ניט געקענט עסען און האָב זיך קוים געהאַלטען אויף די
פּיס. צום גליק אָבער האָט מען מיר אין אָנפאַנג פון 1876 איבער-
געפּיהרט אין ניקאָלאָיעווסקי האַספּיטאַל. אין אַ פּאַר מאָנאַט אַרום
איז מיר שוין געווען בעסער; איך האָב אָבער אָנגעווענדעט אַלע
קרעפטען, אום צו צייגען זיך פּאַר זעהר קראַנק. איך האָב קוים
געירט מיט די פּיס, גערעדט אַזוי שטיל, אַז מען האָט געקענט
מיינען, אַז איך קען קוים די צונג קערען. איך האָב דאָס אַלעס
געטאָן, ווייל דער געדאַנק צו אַנטלויפען האָט זיך דערוועקט אין
מיר מיט אַ נייער קראַפט; און אַזוי ווי אין האַספּיטאַל קוקט מען
וועניגער נאָך, ווי אין דער פעסטונג, האָב איך געמוזט אַלעס טאָן,
אום נאָך וואָס לענגער דאָ צו פּאַרבלייבען.

„דער דאָקטאָר האָט מיר געהייסען יעדען טאָג זיך דורכנעהן
אַביסעל, מאַכען אַ שפּאַציר, און מען פּלעגט מיר איינס אַזייגער
נאָכמיטאָג יעדען טאָג אַרויספירען אויפ'ן גרויסען האַספּיטאַל־הויף.
דער טשאַסאָוואַי מיט'ן ביקס האָט מיר ניט אָפּגעלאָזט אויף אַ

מינוט. קוקען אָבער האָט ער מיד ניט געקענט פאַרוועהרען, און איד האָב אָנגעהויבען אויפמערקזאַם צו באַקוקען דעם הויף, דעם טויער, אַלעס וואָס אַרום מיר איז געווען.

„דער הויף איז געווען גרויס. דער טויער, וועלכער איז גע- וועהנליך געווען פאַרשלאָסען, איז איצט געווען אָפּען, ווייל גראַד אין יענער צייט (דאָס איז געווען אין מאַנאַט יולי) האָט זיך דער האַספּיטאַל פאַרוואַרגט אויף ווינטער מיט האַלץ. אַזוי אָבער, ווי דאָס האַלצפּיהרען האָט געדאַרפּט דויערען אַ וואַך צוויי, איז ביים טויער קיין טשאַסאַוואַי ניט געשטאַנען. דאָס איז געווען אַ גרויס גליק.

„איד האָב שפּאַצירט אויפ'ן אַנדערן עק פּונ'ם הויף, פּונקט געגענאַיבער דעם טויער. דער טשאַסאַוואַי האָט זיך שטענדיג גע- האַלטען צווישען מיר און דעם טויער. אַזוי ווי איד האָב זיך אָבער די מיה געגעבען צו געהן זעהן לאַנגזאַם, וואָס מאַכט אַ געזונטען מענשען זעהן מיער, מיעדער, ווי ווען ער וואַלט שנעל געהן, און פאַר'ן סאָלדאַט איז עס געווען שווער, פּלעגט ער אי- מער אַרומגעהן אויף אַ ליניע, פאַראַלעל צו מיינער, נאָר נעהענטער צום טויער. אויף אַזאַ אופן האָט ער שטענדיג געקענט מאַכען מיט אַ צעהן טריט מעהר פּון מיר, און פאַר דעם וואַד-מאַן איז עס קיין געפּאַהר ניט געווען; וואַרים ווען ער פּלעגט זיך געפינען אויף יעדען עק פּון זיין ליניע, איז ער אַלע מאָל געווען נעהענטער צום טויער פּון מיר. ער האָט עס אַלעס אויסגעמאַסטען מיט'ן אויג; עס איז טעאָרעטיש אויך געווען ריכטיג. איד האָב אָבער פאַרשטאַ- נען, אַז ווען מיר זאָלען זיך ביידע אַ לאַז טאַן לויפּען, וועט ער אינ- סטינקטיווי-מעסיג מיד וועלען גיכער כאַפּען, און וועט זיך אַ וואַרף טאַן נאָך מיר, אָנשטאַט צו לויפּען גלייך צום טויער און מיר דעם וועג פאַרשטעלען. ער וועט דאַרפּען מאַכען צוויי זייטען פּון אַ דריי ווינקעל, און איד נאָר איין זייט.

דער פאַרצוג איז אַלואַ געווען אויף מיין זייט. איד האָב פאַרשטאַנען, אַז אויב מיר וועלען לויפּען מיט איין און דערזעלבער שנעלקייט, וועל איד פּריהער קומען צום טויער. איד האָב נאָך

געהאָפּט גיכער פון איהם צו לויפּען, כאָטש זיכער בין איך אין דעם ניט געווען, ווייל איך בין נאָך געווען זעהר שוואַך.

„ווען ביים טויער זאָל מיך ערוואַרטען אָן עסיפּאַזש, (אַזוי האָב איך מיר געטראַכט), אין וועלכען איך זאָל קענען באַלד אַריין שפּרינגען, וועט עס מיר אפשר געלינגען.

„איך האָב געוואַלט וועגען דעם אַלעם שרייבען מייע פּריינד, נאָר אין דערזעלבער צייט האָב איך ערהאַלטען פון זיי אַ צעמלעלע, וואו זיי האָבען מיר געשריבען, אַז זיי אַרבייטען אויך אויס אומג געפעהר אזא פּלאַן.

„עס האָט זיך אָנגעהויבען אַ קאַרעספּאַנדענץ. איך וויל דאָ ניט דערעהצלען וועגען אַלע פּלענער און פּראַיעקטען, וועלכע מען פּלעגט פּאַרשלאַגען; עס איז צופיעל צו ריידען דאַריבער. עס איז נאָר איבערגעבליבען צו ענטפּערען אויף עטליכע פּראַגען און צו באַשליסען: אויב איינער פון אונזערע זאָל אַריינגעהן אין הויף, אום אַפּצוהאַלטען דעם טשאַסאַוואַי? וואו זאָל שמעהן דער וואָך גען: ביים טויער אָדער אויפ'ן עק פּונ'ם האָספּיטאַל, וואו עס וואַלט זיך ניט אַזוי וואַרפען אין די אויגען? אויב איינער, אַז אייגענער, זאָל זייען אויפ'ן וואַגען, אויסער דעם קוטשער?

„איך האָב פּאַרגעשלאַגען דעם איינפאַכסטען און נאַטירליכ-סטען פּלאַן, וועלכען אַלע האָבען ענדליך אָנגענומען. אין הויף זאָל קיינער ניט אַריינגעהן. דער וואַגען זאָל מיך ערוואַרטען ביי דעם טויער, וואָרים איך האָב מיך געפּיהלט צו שוואַך, אַז איך זאָל קענען לויפּען ביז דעם עק פּונ'ם הויז. איינער פון מייע פּריינד, דער פּאַרשטאַרבּענער אַרעסט וויימאַר, האָט געדאַרפּט זייען אין וואַגען, אום צו העלפען מיר גיכער אַריינקריכען. נאָר הויפטזעכליך, אום מיך באַלד איבערצוטאָן, ווי איך וועל נאָר אַריין אין דעם וואַגען, וואָרים לויפען האָב איך געמוזט אין איין העמד.

„אין האָספּיטאַל האָבען מיר ניט געהאַט קיין אַנדערע קליידער, ווי נאָר דעם לאַנגען האָספּיטאַל-באַלאַט. דאָס איז געווען עפעס אַז אומגעלומפּערטער קיטעל, ברייט, אונבאַקוועם און אַזוי לאַנג,

אז געהענדיג אין איהם, האב איך אלע מאל געמוזט האלטען די עקען אין דער האנט; זיי האבען זיך נאכגעשלעפט און גע' שטערט דאס געהן. אנטלויפען אין אזא מין אנטזוג איז געווען אונמעגליך. דאס ערשטע וואס עס איז געווען נויטיג צו טאן, איידער זיך א ווארף צו געבען צום טויער, איז געווען אראפפארן פען פון זיך דעם כאלאט; און דאס האט מען געדארפט אפאר בייטען שנעל, ווארים איין סעקונדע האט געקענט אלעס איבער- פיהרען. מעהרערע טעג האב איך מיך געאיבט אין מיין קעמערעל, האב אלץ געזוכט דאס בעסטע מיטעל, ווי אזוי צו מאכען די דאז' זיגע אפערעאציע. ענדליך האב איך אויסגעפונען, אז אום אס שנעלסטען עס צו מאכען, דארף מען עס איינטיילען אין דריי הויפט-באוועגונגען, אזוי ווי די סאלדאטען מאכען: איינס, צוויי, דריי.

„דאס שווערסטע איז נאך געבליבען — אויסקלייבען די צייט, די מינוט, דעם מאמענט. דאס האט אפגעהאנגען פון די גאסען, דורך וועלכע מיר האבען געדארפט דורכפאהרען. דער וואגען מיט האלץ, דער פאליציי-פאטרול, דער קאזאק, וועלכער דרעהט זיך שטענדיג ארום אויף א פערד — דאס אלעס האט געקענט שטערן; דורך דעם האט אלעס געקענט פערלארען געהן. דערצו זיינען נאך די גאסען, דורך וועלכע מיר האבען געזאלט פאהרען, געווען שמאלע און פארדרעהטע. מען האט געמוזט אלזא באאבאכטען דעם גאנ- צען וועג און מיר צו וויסען געבען, ווען ער איז פריי, ווען קיין הינדערניסען זיינען ניטא. צו דעם צוועק האט מען אין פיער פארשידענע פונקטען אוועקגעשטעלט אייגענע טשאסאווואיעס. דער פינפטער טשאסאווואי האט מיר געדארפט געבען דעם לעצטען ציי- כען, נאכדעם, ווי ער האט פון די אנדערע פיער געקראגען בא- שטימטע סיגנאלען. וועגען לעצטען סיגנאל איז באשטימט גע- ווארען, מען זאל געהמען א רויטען לופט-באל, מיט וועלכען די קינדער שפילען זיך. דעם באל האט דער פינפטער טשאסאווואי, וועלכער איז געשטאנען הינטער דער הויכער האספיטאל-וואנט, געדארפט לאזען אין דער לופט.

„איד האָב נאָך געוואָלט, מען זאָל שטעלען אַ זעקסטען מענ-
שען ביים עק פון אַ שמאַלען, אַבער לאַנגען געסעל, דורך וועלכען
מיר האָבען געמוזט פּאַהרען. איד האָב געוואוסט, אז אויב אין
דעם מאַמענט, וואָס איד וועל זיך זעצען אין וואַגען, וועט פון דער
אַנדערער זייט פונ'ם געסעלע אַריינפּאַהרען אַ וואַגען, וועט ער ניט
אוספּייען דורכצופּאַהרען די גאַנצע גאַס ביז מיר וועלען צוקומען;
ער וועט אונז איבערהאַקען דעם וועג, און דאָן איז ווייטער אַלעס
פאַרלאָרען. מיר האָבען אַבער געהאַט וועניג מענשען, און מען
האַט דעם זעקסטען ניט אוועקגעשטעלט.“

„אין באַשטימטע טאָג בין איד אַרויס אויף מיין שפּאַציר,
שטאַרק אויפגערעגט און פול מיט האַפּנונגען. מייע אויגען זיי-
נען געווען אַנגעשטעלט אויף דעם פּלאַץ, פון וואַגען דער רויטער
באַל האָט זיך געדאַרפט באַווייזען. איד זעה גאַרניט. די צייט
געהט, אַט ענדיגט זיך שוין מיין שפּאַציר-צייט — קיין שפור. זי
איז שוין פאַרביי, איד מוז שוין צוריק אַרײן. פאַרפאַלען אַלע מייע
האַפּנונגען. מיין צושטאַנד איז געווען שרעקליך; איד האָב ניט
געצוויפּעלט, אז אַלעס איז פאַרלאָרען.“

„עס האָט זיך אַבער אויסגעלאָזט, אז עס איז געווען אַ דומהייט.
מייע פּריינד האָבען גראַד ניט געקענט געפינען קיין רויטען
באַל; זיינען אויסגעלאָפּען אַלע קלייטען, וועלכע זיינען דאַרט
געווען אַרום, האָבען געפונען באַלען פון פאַרשידענע פאַרבען:
ווייסע, גרינע, בלויע, אַבער ניט קיין רויטע. נאַטירליך, האָבען
זיי ניט געוואָלט נעמען קיין אַנדערען און האָבען אויך רעכט גע-
האַט, וואָרים ביי סיגנאַלען טאָר מען גאַרניט ענדערען, אפילו אַ
קלייניקייט. אין אַיילעניש זיינען זיי אוועק אין אַ מאַגאַזין פון
גוטאַפּערש-זאַכען, האָבען געקויפט אַ גומי-בלאַזע און האָבען זי
אַנגעפּילט מיט גאַז, וועלכען זיי האָבען אַליין געמאַכט. עס איז
אַבער געווען אין אַיילעניש אזוי שלעכט געמאַכט, אז ווי נאָך דער
טשאַסאַוואַי האָט אָפּגעלאָזט דעם שניירעל, האָט ער זיך אַביסעל
אויפּגעהויבען און איז באַלד צוריק אַראָפּגעפאַלען אויף דר'ערד.
דער טשאַסאַוואַי האָט פון בייזקייט איהם אַ כאַפּ געטאָן און אַ

וואָרף געטאָן מיט דער האַנט אין דער הויך. דאָס איז איהם נאָך וועניגער געלונגען.

„אַט דורך דעם צופאַל האָב איך געהאַט עטליכע שטונדען שרעקליכע ליידען, ביז וואָגען אַלעס איז ערקלעהרט געוואָרען. דעם צופאַל אָבער האָב איך אויך צו פאַרדאַנקען מיין רעטונג; וואָרים אין דערזעלבער מינוט, ווען מען האָט געלאָזט דעם באַל, איז אַ וואָגען מיט האַלץ אַרײַן אין יענער גאַס, וואו קיין טשאַסאַוואַי איז ניט געשטאַנען. ער וואָלט אונז פאַרשמעלט דעם וועג, און אַהן צווייפֿעל וואָלט אַלעס צו גרונד געגאַנגען.

„אַ נייע קאַרעספּאַנדענץ האָט זיך אָנגעהויבען וועגען די נוי־טיגע ענדערונגען. אין יענעם געסעל האָט מען געשמעלט אַ טשאַט סאַוואַי. דורך דעם אָבער האָט זיך אַלעס געמוזט ענדערען, וואָרים דער, וואָס האָט מיר געדאַרפט געבען דעם לעצטען סיגנאַל, האָט ניט געקענט זעהן די צייכענס פון אַלע אַנדערע פינף. מען האָט געדאַרפט האַבען נאָך מענשען, וועלכע זאַלען איינפאַד איבער געבען פון איין טשאַסאַוואַי צום אַנדערען די סיגנאַלען, און ווען ניט, האָט מען געדאַרפט ענדערען דעם לעצטען סיגנאַל.

„מען האָט אויסערוועהלט דאָס לעצטע.

„איינער פון די אונזעריגע האָט גערונגען אַ צימער אין דריי־טען טאָק, פונקט געגענאיבער דעם האַספיטאַל. פון דעם צימער האָט ער געקענט זעהן ניט נור די פינף טשאַסאַוואַיעס, נאָר אויך דעם הויף, אין וועלכען איך האָב שפּאַצירט. דער סיגנאַל איז געווען דאָס שפּילען אויף אַ פידעל. וויבאַלד אַלע צייכענס זיינען גינסטיג, האָט דער קאַמעראַד אין דעם צימער געדאַרפט שפּילען, און ווי נאָר איינער איז געוואָרען אונגינסטיג, האָט דאָס שפּילען געדאַרפט אויפהערען. דאָס איז געווען זעהר אַ גוט מיטעל, וואָרים עס האָט מיר אָנגעוויזען ניט נור די מינוט, נאָר די גאַנצע צייט, וועלכע איז גינסטיג צו אַנטלויפֿען, און דעם מאַמענט האָב איך שוין אַליין געקענט וועהלען.

„דאָס ערשטע מאָל, ווען אַלעס איז שוין געווען פאַרטיג, און דער וואָגען האָט מיך שוין ערוואַרטעט ביים טויער, האָב איך

געלאָזט מיינע פריינד צוברענגען עטליכע שלעכטע מינוטען: מײן קראַנקהייט איז שטאַרקער געוואָרען. אײך האָב מײך געפּײהלט אַזױ שוואַך, אַז אײך האָב מורא געהאַט דאָס מאָל צו פאַרלאָזען זײך אױף מײנע כּחות. אײך בײן גאַרניט אַרויסגעגאַנגען אײן הױף, און אונזערע האָבען שױן געמײנט, אַז די פּאַליצײ האָט עטוואָס אױס געפונען, און דערפאַר האָט מען מײך גאַרניט אַרויסגעפּײהרט אױפֿן שפּאַציר.

„איז אַ טאָג צוויי אַרום אײך מײך בעסער געוואָרען. מען האָט מײך אַרויסגעפּײהרט אײן הױף. ווי אײך בײן נאַר אַרויס, האָב אײך באַלד דערהערט די פּירעל. פּינף מינוט האָט געדויערט די מוזיק; אײך האָב אָבער נײט געוואַלט באַנוצען די צײט, ווייל אײנסמינקטיוו אײך די וואָך פון אָנהױב שטאַרקער, אױפּמערקזאַמער. די פּירעל אײך שטיל געוואָרען; באַלד האָב אײך דערזעהן, ווי אײניגע וועגען מיט האַלץ זײנען אַרײן אײן הױף. די פּירעל האָט זײך ווייטער געלאָזט הערען.

„יעצט האָב אײך מײך שױן באַשלאָסען. אײך האָב אַ וואָרף געטאָן אַ בליק אױפֿן טשאַסאַוואַי; ער אײך זײך גענאַנגען אױף זײן געווענהליכער ליניע, אױף אַ פּינף־טריטיגע ווייטקײט צווישען מײך און דעם טויער. אײך האָב אַ קוק געטאָן אױף זײן בײס. ער אײך געווען געלאָרען, אײך האָב עס געוואוסט. וועט ער שיסען, אָדער נײט? וואַרשיינליך נײט; ווייל ער וועט זײן זיכער, אַז ער וועט מײך כאַפּען, וואַרים ער אײך דאָך אַזױ נאָהענט פון מײך. די שפּײז אײך געווען געפּעהרליכער, אײן פּאַל ווען מײנע קרעפטען זאַלען מײך פאַרלאָזען. אײך האָב זײך אָבער אַזױ באַרעכענט: אױב אײך וועל בלייבען אײן דער פעסטונג, וועל אײך דאָך זיכער שטאַרבען, אײך וועל עס נײט אױסהאַלטען. „אײצט אָדער קײנמאַל נײט!“ האָב אײך זײך אַליין געזאַגט. אַ כאַפּ געטאָן דעם כאַלאַט: אײנס!... „מיט אַמאַל אײך די פּירעל שטיל געוואָרען.

„די הענט האָבען זײך בײ מײך אָפּגעלאָזט; אײך האָב געפּײהלט אַז אַז מײדעקײט, גלייך ווי אײך וואַלט אױפּגעהױבען אַ שרעקליכע משא.

„דורך איינעם פון די געסלעך איז דורכגעגאנגען א פאליציי-
פאטרול. אין א מינוט ארום האָט די פידעל ווייטער אָנגעהויבען
שפיעלען.

„נו, יעצט איז צייט!

„דער טשאַסאַוואַי איז צוגעקומען צום עק פון זיין ליניע. איך
באַלד צום כאַלאַט: איינס, צוויי, דריי! דער כאַלאַט איז ניטאָ!
ווי אַ פּייל פון בויגען האָב איך זיך אַ וואָרף געטאָן צום טויער...
הינטער מיר האָט זיך געהערט דער ווילדער געשריי פונם טשאַ-
סאַוואַי. אזוי ווי איך האָב פאַראויסגעזעהן, האָט ער זיך אַ לאַז
געגעבען מיר צו כאַפּען, אָנשטאַט צו לויפען גלייך צום טויער
און מיר איבערהאַקען דעם וועג. דורך דעם האָב איך געהאַט עט-
ליכע שריט פאַראויס. איך בין אָבער געווען זעהר שוואַך, און די
פון אונזערע, וועלכע האָבען פון אויבען געקוקט אויף דאָס משוגע'נע
לויפען, האָבען געזאָגט, אַז דער טשאַסאַוואַי איז אין גאַנצען געווען
דריי שריט פון מיר, און די שפיען, וועלכע עך האָט אַלץ גערוקט
פאַראויס, האָט שוין שיער, שיער מיר אָנגעריהרט. איך, נאַטירליך,
האָב גאַרניט געזעהן. איך האָב נאָר געהערט זיינע ווילדע גע-
שריען און אויך די געשרייען פון די פוהרלייט, וועלכע האָבען
צונויפגעלעגט האַלץ אין הויף.

„ווי איך בין צוגעקומען צום הויף, האָב איך דערזעהן אַ
וואָגען; איך האָב אָבער געצווייפעלט, אויב דאָס זיינען אַ ו-
זערע. אינוועניג איז געזעסען אַן אַפיציר, און איך האָב אין
איהם ניט דערקענט מיין פריינד. איך האָב געמוזט עטוואָס טאָן,
ער זאָל זיך אומדרעהען. איך האָב אַ פאַטש געגעבען מיט די
הענט. דער אַפיציר האָט זיך אומגעדריעהט, איך האָב איהם באַלד
דערקענט און איז איין סעקונדע בין איך שוין געווען אין וואָגען.
דאָס פערד האָט אָנגעהויבען צו פליהען, און איך האָב שוין
דערפיהלט אויף מיינע פלייצעס אַ וואַיעני ניקאלאיעווסקי שינעל,
וועלכע מיין פריינד האָט שוין געהאַלטען אָנגעגרייט מיט אַן
אַפיצירסקען היטעל.

„שפעטער האָב איך ערפאָהרען, אַז אין האַספיטאל איז גע-

ווען א שרעקליכע איבערקעהרעניש. דער נאַנצער קאַראַאָל, די נאַנצע וואָד איז זיך צוזאַמענגעלאָפּען אויפ'ן געשריי פונ'ם טשאַ סאַוואַי, און ווען דער קאַראַאָלני אָפיציר האָט זיך דערוואוסט, וואָס דאָ איז געשעהן, האָט ער זיך אַנגעהויבען רייסען די האַר אויפ'ן קאַפּ און שרייען:

— איד בין פאַרלוירען! איד בין פאַרלוירען! לויפט, כאַפט

איהם, לויפט!

„ער איז אַבער געווען אזוי דערשלאָגען, אַז ער איז ניט געווען אימשטאַנד עפעס צו באַפעהלען. איינער פון אונזערע, דערזעלבער וואָס האָט געשפּילט אויפ'ן פּידעל, איז שנעל אַראָפּגעלאָפּען, צו גענאַנגען צו איהם, און מיט אַ רחמנות'דיגען פנים, אזוי ווי ער וואָלט ליידען גלייך מיט איהם, האָט ער איהם געפרעגט: וואָס איז געשעהן? ווער איז אַנטלאָפּען? ווי אזוי? ווען? וואוהין? און דער אָפיציר, אויסער זיך פאַר פאַרצווייפּלונג, האָט איהם אויף אַלעס געענטפּערט, און דערווייל פאַרלאָרען די קאַסטבאַרע צייט. אַז אַלטע פרוי האָט געגעבען אַ שרעקליכע עצה:

„— עי, — האָט זי געזאָגט, — וואָס איז דאָ אזוינס? ! זיי וועלען זיך אַרומדרעהען אַביסעל און וועלען דאָך אַרויספאַהרען אויפ'ן געווסקט פּראַספעקט. דאָס איז שוין זיכער. שפּאַנט אויס די פּערד פונ'ם טראַמוויי (ביים האַספּיטאַל איז געשטאַנען אַ טראַמוויי) און לויפט, וועט איהר זיי איבערשניידען דעם וועג. מיר זיינען ווירקליך אזוי געפאַהרען. צום גליק האָט קיינער ניט גפּאָלגט די עצה פון דער אַלטער טכשפּה.“

באכאנאָוסקו'ס אַנטלויפֿען .

ווען קראַפֿאָטקין האָט געענדיגט, איז דער גורל געפאלען אויפ'ן קאָזאַק אַ יוֹ אַן ב אַ כ אַ נ אַ ו ס ק י . מיר האָבען איהם גערופֿען „קאָזאַק“, ווייל ער איז געווען פון קליין־רוסלאַנד, און איז זעהר עהנליך געווען צו די אַלטע קאָזאַקען פון דעם דאָזיגען לאַנד דורך זיין טאַפּפערקייט, דורך זיין קאַלטבלוט־טיגקייט און אויך דורך זיין שוויגען.

אַלע האָבען זיך געווענדעט צו איהם. ער האָט אַרויסגענומען פונ'ם מויל זיין קליינע הילצערנע פיפקע.

— ניין, ניין; דאָס געהט ניט, — האָבען מיר זיך אַלע אַ וואָרף געגעבען אויף איהם, — דערצעהל אַלעס, ווי געהעריג איז.

ווען דער „קאָזאַק“ האָט געזעהן, אַז ער וועט דאָ גארניט מאַך כען, האָט ער גענומען זיין פיפקע, האָט זי לאַנגזאַם אָנגעפילט מיט טאַכאַק, אַזוי ווי איינער, וואָס קלייבט זיך אויף אַ לאַנגע רייזע; האָט זי אָנגעצונדען, פרוכירט, אויב זי ציהט גוט, און האָט ענדליך אָנגעהויבען זיין ערצעהלונג, וועלכע האָט פילייכט ענטהאַלטען מעהר ווערטער, וויפיעל ער פלעגט אויסריידען אין אַ האַלב יאהר. „מיכאַילאַ“, האָט ער אָנגעהויבען, „איז אָנגעקומען אין אַסטראַג אַ צוויי חדשים פאַר אונזער אַנטלויפֿען. ס'איז געווען שווער, ביז מען האָט איהם אַריינגעפיהרט. עס איז איהם ענדליך דאָך געלונגען אַיינצוטערעמען אין דינסט אינ'ם אַסטראַג, — איז אָנהויב אַלס פראַסטער אַרבייטער, דאָן אַלס סטאַראַזש.

„ער האָט אַלע זיינע פליכטען זעהר גוט ערפילט, האָט זיך זעהר פֿיין אויפגעפיהרט און דורך דעם האָט איהם די גאַנצע נאַ“

טשאַלסטוואָ ליעב באַקומען, אזוי אז אין אַ מאָנאַט אַרום האָט מען איהם שוין איבערגעגעבען די שליסלען פונ'ם קאַרידאָר, וואו די קרימינאַל־פאַרברעכער געפינען זיך.

„כדי צו באַווייזען, אז ער איז אַ טרייער, איבערגעבענער דינער, האָט איהם סטעפאַנאַוויטש געגעבען אַן עצה, אז ער זאָל געהן מיט אַ מסירה צום אויפזעהער; און סטעפאַנאַוויטש האָט אין דערזעלבער צייט מיט אַ כיון געשריבען עפעס אַ צעטעלע.

— וואָשע בלאַגאַראַדיע, — האָט געזאָגט מיכאַילאַ, — עס איז עפעס ניט גלאַט ביי אונז.

— וואָס, וואָס איז געשעהן? — האָט זיך דער סמאַטריטעל דערשראַקען.

— די פּאַליטישע שרייבען.

— ווער, ווער שרייבט? — האָט דער אויפזעהער געפרעגט.

— סטעפאַנאַוויטש.

— נו, זאָל ער זיך שרייבען, — האָט דער סמאַטריטעל געזאָגט,

און האָט אַ מאָד געטאָן מיט דער האַנט.

„די לאַגע פון די פּאַליטישע אַרעסטאַנטען איז אין יענער צייט אין קיעוו געווען גאר אַ באַזונדערע. דער טערראָר האָט אַלעמען דערשראַקען. גאַנץ קיעוו האָט געציטערט, פונ'ם פּראָקוראָר ביז דעם אויפזעהער פון געפּענגנים; און אַלע פּלעגען זיי טאַנצען פאַר אונז, אזוי ווי אַ בער אויף די הינטערשטע לאַפּעס; זיי האָבען געציטערט, אז אָט גיבען מיר אַ צייכען, און זיי ווערען באַלד דער'הרג'עט. דערפאַר, ווען דער אויפזעהער האָט זיך דערוואוסט, אז דאָס שרייבט סטעפאַנאַוויטש, פאַר וועלכען זיי האָבען געצוי טערט מעהר ווי פאַר אַלעמען, האָט ער פאַרשוויגען און ניט גע' וואָלט מאַכען קיין אַביסק ביי איהם. פון דעם טאַג אַבער איז מיכאַילאַ געוואָרען זיין ליעבלינג.

„דער סמאַטריטעל האָט געזעהן, וואָס וועניגער אונז אויפ' צורייצען, און האָט איבערגעגעבען די שליסלען פון אונזער קאָ' רידאָר צו אַ געוויסען ניקיטאַ, אַ זעהר נומען מענשען, אונ' שולדיג ווי אַ לעמעלע.

פאַר אונז אַבער האָט ער איצט ניט געפאַסט;

מיר האָבען געמוזט האָבען מיכאַיל'אָ, און מיר האָבען אָנגעהויבען זוכען מיטלען, ווי אזוי פֿטור צו ווערען פֿון ניקיטאָ'ן.

„דאָס איז געווען זעהר אַ שווערע זאַך. דער גוטער ניקיטאָ האָט אונז קיינמאָל ניט געטאָן קיין שום שלעכטס; מיט קיין וואָרט האָט ער אונז קיינמאָל ניט באַליידיגט. וואָס טהוט מען? מיר האָבען אָנגעהויבען אַרױפֿצעוואַרפֿען אויף איהם זאָכען, אין וועלכע ער איז גאַרניט שולדיג געווען; קלאַגען זיך פֿאַר דעם סמאַטרימעל; און דער פֿלעגט אויף איהם שרייען, איהם שעלטען, כאַטש ער איז נעבער געווען ריין. מיר האָבען געהאַפֿט, אַז דורך דעם וועט ער ביזן ווערען אויף אונז, וועט אָנהויבען שלעכט צו האַנדלען געגען אונז, וועט באַגעהן עפעס אַן אונפֿאַרזיכטיגקייט, און דאָן וועלען מיר שוין האָבען א גוטען אויסרייך. מיר האָבען אָבער א גרויסען טעות געהאַט. אָנשטאַט ביזן צו ווערען, האָט ער אַלעס אַריבער געטראָגען מיט דער גרעסטער גערולד, און פֿלעגט זאָגען:

„— קריסטוס האָט געליטען, איד וועל אויך ליידען.

„מיר זיינען געווען אין פֿאַרצווייפֿלונג. ענדליך איז וואַלעריאַן אָסינסקי, וועלכער האָט אַרגאַניזירט אונזער אַנטלויפֿען פֿון דרום סען, געפֿאַלען אויף א שפיצעל. ער איז אַוועקגעגאַנגען אין דעם טראַקטיר, וואוהין ניקיטאָ פֿלעגט שטענדיג געהן, און אזוי ווי גאַר צופֿעליגערױוויז האָט ער זיך מיט איהם באַקאַנט. ער האָט איהם דערצעהלט, אַז ער זוכט אַ קאַנטאַרשטשיק פֿאַר אַ צוקער־פֿאַבריק אין אַ דאָרף. ער האָט איהם פֿאַרגעלעגט זעהר גוטע באַדינגונגען, און ניקיטאָ איז אַריינגעפֿאַלען. ער האָט באַקומען פֿון אָסינסקי'ן ריזע־געלט און פֿאַר אַ מאָנאַט פֿאַראוים געהאַלט. באַלד איז ער אַוועק אין געפֿענגניס, האָט זיך ענטזאַגט פֿון זיין שטעלע, ווייל איינע פֿון די קאַנדיציעס איז געווען, אַז ער מוז באַלד פֿאַהרען. דערווייַל אָבער האָט מען יעדעס מאָל געפֿונען אַ נייע שטערונג. ביז מיר זיינען אַנטלאָפֿען, און דאָן האָט מען איהם צוריקגעשיקט זיין פֿאַס מיט אַ צעמעלע, אַז איצט פֿאַרלאַנגט מען שוין פֿון איהם גאַרניט. פֿאַר וואָס, — האָט ער נאַטירליך שוין אַליין געטראָפֿען. ווען זיין פֿלאַץ איז פֿריי געוואָרען, איז דער סמאַטרימעל

געקומען צו סטעפאנאוויטש'ן און דייטש'ן איבעררידען מיט זיי וועגען אַ נייעם מענשען, וועלכער זאל זיין פלאץ פארנעהמען.

„— ניט אמת, — האָט דער אויפזעהער געזאָגט, — אַז פאַר מענקאָ (דאָס איז געווען מיכאַיל'ס פאַלשער נאָמען) איז זעהר אַ פאַסענדער מאַן פאַר דעם אַמט?״

„סטעפאנאוויטש האָט זיך געגעבען אַ קרים און האָט גע'בורטשעט צווישען די צייהן:

„— אַ שפּיאָן זעהט ער אויס צו זיין.

„— וואָס רעדט איהר? ער איז אַ פאַרטעפליכער מענש, —

האָט איהם דער אויפזעהער פאַרטיידיגט.

„ענדליך האָט ער זיי איבערגערעדט, און מיכאַיל האָט גע'קראָגען די שליסלען פונ'ם קאַרידאָר, וואו די פאַליטישע זיינען גע'זעסען.

„דאָס וויכטיגסטע איז מען איבערגעקומען; דאָס איז אַבער נאָך ניט געווען אַלעס. מיכאַיל האָט אונז טאַקע איצט געקענט עפענען די טירען פון די קעמערלעך; ווי אזוי געהט מען אַבער אַרויס אין פיערען פון געפענגניס, וועלכער איז אַרומגערינגעלכ מיט אַ מיליטער-וואַך?״

„מיר האָבען אַבער ניט געטאַרט פאַרלירען קיין צייט; מען האָט געמוזט אַנטלויפּען וואָס גיכער, וואָרים מיכאַיל איז געווען אין זעהר אַ געפעהרליכער לאַגע. די פעסטונג איז געווען פול מיכ פאַליטישע, פון פאַרשידענע סאַרטען און קאַטעגאָריעס: יונגע מענשען, וועלכע זיינען געזעסען איבער אַ קליינעם פאַרדאַכט, און אויך רעוואָלוציאָנערען, וועלכע האָבען געהאַט אויף זיך היבשן פעקלעך. אַ סך האָבען געקענט מיכאַיל'ן, ווייל זיי האָבען זיך פריהער געטראָפּען מיט איהם. נאַטירליך, פאַר אַ מסירה איז גיכ געווען וואָס מורא צו האָבען; מיכאַיל האָט זיך שוין אַ לאַנגע צייט, אַלס אונלעגאַלער, נאָר אַרומגעדריעהט צווישען אייגענע. ווער האָט אַבער געקענט גאַראַנטירען, אַז איינער זאל זיך אזוי גלאַט גיט אויסרידען, ניט אויספלאַפּלען עפעס!

„מיר זיינען געזעסען ווי אויף הייסע קוילען.

„מיר האָבען געמוזט באלד באַנוצען אונזער גינסטיגע לאַגע. אין וועלכער מיר האָבען זיך אַצונד געפונען דורך מיכאילאָף, און דערפאַר, ווי ער האָט זיך נאָר אַביסעל בעסער באַקאָנט מיט זיין נייעם אַמט, האָבען מיר באַשטימט אַ נאַכט, אין וועלכער מיר זאָלען אַנטלויפֿען.

„אום אַרויסצוגעהן פון געפענגניס האָבען מיר זיך געמוזט אַנטאָן פאַר טשאַסאַוואַיעס. צוויי אַזעלכע קאָסטיומען האָט מיר כאַילאָ געקראָגען פאַר אונז, די אַנדערע צוויי האָבען געמוזט אַרויס־געהן ווי זיי שטעהען און געהען. פאַר אַלע פיער האָט ער נאָר געקראָגען איין שווערד. אָבער מיר האָבען באַשלאָסען מעהר ניט צו וואַרטען.

„דעם באַשטימטען אָבענד האָט אונז מיכאילאָ געבראַכט די צוויי סאַלדאַטסקע קאָסטיומען. מיר האָבען זיך איבערגעטאָן, און פון אונזערע פריהערדיגע קליידער האָבען מיר געמאַכט ליאַלקעכ און האָבען זיי אַוועקגעלעגט אין בעט, כדי ווען די היטער וועלען אין דער פריה אַ קוק טאָן צו אונז אין פענסטער, זאָלען זיי מיינען אַז מיר שלאָפען נאָר.

„האַלבע נאַכט איז מיכאילאָ געקומען אונז נעמען. דאָ האָב זיך אָבער געטראָפען אַן אונזערוואַרטעטע שטערונג. דער „דעזשורני סטאַראַזש“ איז גראָד געקומען אין אונזער קאָרידאָר, האָט זיך אַרומגעשפּאַצירט און וואָלט געקענט אַזוי אַרומגעהן אַ נאַנצע נאַכט. סטעפּאַנאָוויטש איז ווייטער געפּאַלען אויף אַ סבאַ; אַזוי ווי אומגען איז ביי איהם פון האַנט אַרויסגעפּאַלען אַ צעוואַרפען בוך אין גאַרטען. די בלעטלעך האָבען זיך צושאַמען, סטעפּאַנאָוויטש האָט אָנגעהויבען בעמען מיכאילאָף, ער זאָל עס איהם באלד ברענגען. מיכאילאָ האָט געהייסען דעם סטאַראַזש געהן נאָכ'ן בוך, און אין דער צייט וואָס יענער האָט געקליבען די צעוואַרפענע בלעטלעך, זיינען מיר אַרויס פון אונזערע קעמערלעך.

„ווען מיר זיינען דורכגעגאַנגען דעם אונטערשטען קאָרידאָר האָט פּאַסירט עפעס שרעקליכעס. אין דעם דאָזיגען קאָרידאָר איז געהאַנגען דער שטריק פּונ'ם אַלאַרס־גלאַק. אַזוי ווי מיר האָב

בען געדארפט געהן אין דער פינסטער, האָב איך מיר אין איין פֿלאַץ אויסגעגליטשט און בין שיער ניט געפאלען. אינסטינקטיוו האָב איך אויסגעשטרעקט די הענט און האָב דערפיהלט, אַז איך ריהר עפעס אָן אַ זאָך; איך האָב זיך אָנגעכאַפּט אַז דעם, כדי ניט צו פאלען. מיט אַמאָל האָט זיך געלאָזט הערען אַ שרעקליכער קלאַנג איבער דעם גאַנצען געפענגניס. דאָס איז געווען דער שטריק פונ'ם סיגנאַל-גלאַק!... דער שרעק, די שאַנדע, דער קאַמישער צושטאַנד פון אונזער אונגליק, — אַלעס האָט מיר זיך פאַרגע-שמעלט פאַר מיניע אויגען. מיר זיינען געווען זיכער, אַז אַלעס איז פאַרלאָרען. מיר האָבען שוין געהערט, ווי די טשאַסאַוואַיעס האָבען גענומען לויפען, ווי די סאַלדאַטען האָבען אָנגעהויבען אויף גיך אויפשטעהן. מיכאַילאַ האָט אונז געהייסען זיך באַהאַלטען וואו ניט איז, און אַליין איז ער אַוועקגעלאָפּען זאָגען, אַז דאָס האָט ער אומגערון פאַרטשעפעט דעם שטריק. ביסלאַכוויין איז אַלעס שטיל געוואָרען. נאָר דאָ איז ווייטער שיער ניט געשעהן אַן אונגליק. אַזוי ווי מיר האָבען זיך ניט איינאיינעם באַהאַלטען און פינסטער איז עס געווען, האָבען מיר ביים אַרויסגעהן געבלאָנד-זשעט. אַ היבשע צייט האָט מיכאַילאַ געמוזט אַרומלויפען איבער'ן גאַנצען קאַרידאָר, ביז וואָנען ער האָט אונז ווייטער צונויפגעקלי-בען.

„מיר האָבען זיך ענדליך ווידער אויסגעשמעלט אין צוויי ריי-גען און האָבען זיך געלאָזט געהן ווייטער. דאָס שווערסטע איז נאָר געבליבען: דורכגעהן דעם טויער לעבען סטאַראַזש און דעם טשאַסאַוואַי. דאָס איז אונז אַבער זעהר גוט געלונגען. מיכאַילאַ האָט אַ געשריי געמאַן צום סטאַראַזש, ער זאָל אונז געבען די שליס-לען פון דעם קליינעם טויער, וואָס יענער האָט באַלד געמאַן; און דער טשאַסאַוואַי האָט אונז נאָר אַזוי דורכגעלאָזט; ער האָט ניט באַמערקט ניט אונזער מאַדנעם אַנצוג, ניט קיין אַנדער זאָך.

„מיר האָבען נאָר געמאַכט אַ פאַר שריט אויף דער גאַס, איז פאַר אונז אויסגעוואַקסען אַ שוואַרצע פיגור אין אַן אַפיצירסקען היטעל. מיר האָבען אַבער באַלד דערקענט אַסינסקי'ס שענעם

קאַפּ. ער האָט אין גאַנצען געשטראַלט פון פרייד, און האָט אונז אויסגעשטרעקט זיינע ביידע הענט. אַ וואַגען האָט שוין געוואָרט אויף אונז. מיר זיינען אַוועקגעפאַהרען צום דניעפּער. דאָרט איז געשטאַנען אַנגעגרייט פאַר אונזער לאַנגע רייזע אַ לאַדקע, וועלכע איז געווען פול מיט עסענוואַרג און אַנדערע זאַכען.

מיט אַ מינוט שפּעטער זיינען מיר שוין געשוואומען אין מיטען פּונ'ס ברייטען טייך — צו דרום צו. אַ וואַך האָט די דאָזיגע וואַסער־רייזע געדויערט. ביינאַכט פלעגען מיר די לאַדקע אַרויס־שלעפען אין די קליינע בוימלעך, וועלכע וואַקסען אַרום דעם דניעפּער. פלעגען דאָרט אַ פאַר שטונדען שלאָפען. בייטאָג פלעגען מיר רודערען מיט אַלע כחות, און ווי מיר פלעגען דערזעהן פון דער־ווייטענס אַ רויך פון אַ דאַמפּפּשיף, האַבען מיר זיך באַהאַלטען אינ'ם קאַמיש (טשערעט), וועלכער רינגעלט אַרום דעם דניעפּער. ווען מיר זיינען געקומען קיין קרעמענטשוו, האַבען מיר שוין דאָרט געפונען וואַלעריאַז אַסינסקי'ן, וועלכער האָט גע־בראַכט פעסער און אַלעס נויטיגע.

„ער האָט אונז דערזעהלט, אַז די פּאָליציי האָט איבערנע־קעהרט גאַנץ קיעוו, וואָרים זי איז געווען זיכער, אַז מיר באַהאַלטען זיך אין שטאָרט.

„אין אַסטראַג האָט מען ערשט שפּעט אין דער פּרייה זיך דער־וואוסט וועגען אונזער פליטה. דאָס וואָס מיכאַילאַ איז אויך ניט געוואָרען, האָט זיי אַלעמען דעם קאַפּ פאַרדרעהט. זיי זיינען גע־ווען אַזוי אַיינגעגלויבט אין איהם, אַז זיי האַבען ניט אַנדערש גערעכענט, אַז מיר האַבען איהם דער'הרג'עט, כדי מיר זאָלען קענען אַנטלויפֿען. זיי האַבען לאַנג געזוכט זיין טויטען קערפּער. „ערשט שפּעטער, ווען מען האָט זיך גענומען צו זיין פּאַס און עס האָט זיך אַרויסגעצייגט, אַז ער איז אַ פּאַלשער, דאָן האַבען אַלע פאַרשטאַנען דעם סוד פון אונזער פאַרשווינדען.

„דער אויפּזעהער איז אומגעגאַנגען ווי אַ משוגע'נער און האָט זיך נאָר געוואונדערט, ווי אַיינפאַך און אויך געשיקט מען האָט איהם דאָ אַפּגעטאָן.“

דער „קאזאק“ האט געענדיגט. נאך איהם האבען אנדערע
דערזעהלט, אבער זעהר פיעל אינטערעסאנטעם איז אין זייערע
ערזעהלונגען ניט געווען.

די באהאלטערס.

1.

מיר זיינען ווידער אין פעטערבורג. ס'איז געווען זעהר אַ שווערע צייט. די פאליציי האָט מיך פארפאלגט, נאכגעשפירט אויף שריט און טריט. צוויי מאל האָב איך געמוזט בייטען די וואוינונג און דעם פאס.

אָבער אַוועקפאָהרען האָב איך ניט געקענט, וואָרים אויף מיינע הענט איז געווען אַ וויכטיגע זאַך, וועלכע איך האָב ניט געהאַט וועמען איבערצוגעבען. אויסערדעם האָט זיך פשוט ניט געוואָלט פאַרלאָזען אַט די שטאָדט, וואו אויסערליך האָט עס אויסגעקוקט אַזוי רוחני, אַזוי שטיל, און אינעוועניג האָט דאָס לעבען געקאַכט. די לאַגע פון די ניט־לענאַלע איז טאַקע געווען זעהר שלעכט; די פאליציי פלעגט מאַכען פּעריאָדישע יאַגדען אויף זיי; איך האָב אבער געהאַפּט, אַז עס וועט אַלעס דורכגעהן, איך וועל זיך אויסדרעהען, כ'וועל קענען איבערוואַרטען דעם שטורם און ניט דאַרפען אַנקומען צו די „באַהאַלטערס“.

אָבער וואָס איז עס אַזוינס „באַהאַלטערס“?

דאָס איז אַ גרויסע קלאַסע מענשען פון פאַרשידענע קאַמע־גאַריעס: אַריסטאָקראַטען, אַנדערע וויכטיגע, הויכגעשטעלטע פּערזאָנען און אויך קליינע טשינאוויקעס, אפילו פון דער פאליציי אַליין. אַלע סימפּאַטיזירען זיי מיט די רעוואָלוציאָנערע אידעען, נאָר איבער פאַרשידענע אורזאַכען נעמען זיי ניט קיין אַקטיווען אַנט־פּייל אינ'ם קאַמף. זיי באַנוצען אָבער זייער לאַגע, כדי אין אַ נויטפאַל צו באַהאַלטען ביי זיך געפּעהרליכע מענשען און אויך גע־פּעהרליכע פּאַפּירען. אַ גאַנץ בוך וואָלט מען געקענט אַנשרייבען איבער די „באַהאַלטערס“. דאָס איז נאָר אַ באַזונדער, אַריגינעלע

וועלטעלע, אפשר מעהר פארשידען פון די אמת'ע רעוואלוציאנע-רען. איד וויל דאָ דערצעהלען עטליכע פאסירונגען וועגען יענע „באהאלטערס“, מיט וועלכע איד האָב זיך צוזאמענגעטראָפּען אין די אייניגע טעג, וועלכע איד באַשרייב דאָ.

איד בין מיר געזעסען אין מיין צימער און האָב געטרונקען טהע, ווען צו מיר איז אַריינגעקומען דער „דוואַרניק“; ניט קיין אמת'ער דוואַרניק, נאָר איינער פון די ליבענסווירדדיגסטע און טע מינסטע מיטגלידער פון אונזער קרוזשאַק און מינער א גוטער פריינד, אַלעקסאַנדער מיכאַילאָוויץ. „דוואַרניק“ האָבען מיר איהם גערופּען, וויל ער פלעגט שטאַרק נאַכקוקען, מיר זאָלען זיין פאַרויכטיג.

איד האָב איהם דערלאָנגט אַ שאל טהע.

איד האָב גוט געוואוסט, אַז גלאַט אזוי, אַהן אַז עפעס, וואָלט דער „דוואַרניק“ איצט ניט געקומען צו מיר, און איד האָב איהם געפרעגט, וואָס איז אַזוינס געשעהן.

— די פאַליציי שפירט דיר נאָד, — האָט ער געענטפערט. — מען דאַרף מאַכען אַ סוף דערצו. איד בין געקומען דיר אַפּפירען אין אַ זיכערען פלאַץ.

איד האָב עס שוין פריהער פאַרשטאַנען. וועמען ווילט זיך עס אָבער אַפּזאָגען פון דער פרייהייט? אַזוי געה איד פאַרט אַרום פריי; און דער „זיכערער פלאַץ“, דאָס הייסט זיצען אין שטוב און ניט אַרויסגעהן. איד האָב זיך אַזוי גיך ניט אונטערגעגע-בען און האָב געבעטען מיין גאַסט, ער זאָל מיר בעסער ערקלערען מיין לאַגע.

ער האָט מיר אויסדערצעהלט אַלעס, וואָס ער האָט באַמערקט. איד האָב איהם געשטעלט עטליכע פראַגען, כדי איד זאָל אַליין האָבען אַ ריכטיגען באַגריף, ווי גרויס די געפאַהר איז. דאָס לע-בען פונ'ם רעוואלוציאַנער איז אַזוי פול מיט געפאַהר, אַז ווען מען זאָל וועלען קוקען אויף יעדע קלייניגקייט, איז שוין בעסער מיט איינמאַל צו מאַכען אַ סוף מיט זיך. אייגענטליך איז אויך אַצונד ניט געווען קיין באַזונדערעס. אמת, מען האָט מיך נאָכ-

געשפירט, אבער דאך וואָלט זיך אַלעס געקענט ענדיגען מיט גאר־נישט. ווען אַנשטאַט דעם „דוואָרניק“ וואָלט אַן אַנדערער געקומען צו מיר, וואָלט איך פּראָטעסטירט און וואָלט וואַרשיינליך נאָך גע־בליבען אין מיין וואוינונג. דער „דוואָרניק“ האָט אָבער פּיינט געהאַט צו שפּאַסען, און איך האָב זיך געמוזט אונטערגעבען. — וואוהין זשע וועסטו מיך אָפּפיהרען? — האָב איך איהם געפרעגט.

— צו בוצעפאל'ן.

אַט דאָס האָט מיר נאָך געפּעלט. „בוצעפאל“ איז געווען אַ געוויסער קאָלעזשסקי סאָוועטיק ט א ר א ק א נ א ו (*), וועל־כער האָט געהאַט אַן אַמט אין אינערן־מיניסטעריום. מען האָט איהם גערופּען „בוצעפאל“, ווייל ער האָט מורא געהאַט פאַר זיין אייגענעם שאַטען, אזוי ווי דאָס פּערד פון אַ ל ע ק ס א נ ד ע ר מ ו ק ד ו ן .

ער איז געווען שרעקדיג ווי אַ האַז; פאַר אַלעס האָט ער געציטערט. צו אַן אָפּענעם פּענסטער פּלעגט ער ניט צוגעהן, ווייל ער האָט מורא געהאַט, ער זאָל ניט כאַפּען אַ צוגיווינט; אויף אַ דאַמפּפּשיף איז ער ניט געפאַרען, פאַר מורא, ער זאָל ניט דער־טרונקען ווערען; פּיש האָט ער קיינמאַל ניט געגעסען, ווייל ער האָט מורא געהאַט, ער זאָל זיך ניט דערווערגען מיט אַ בייז; ער האָט ניט חתונה געהאַט, פאַר מורא, טאַמער וועט איהם די פּרוי אונטריי ווערען.

ער איז אָבער געווען אַ גרויסער פאַרעהרער פון ש ע ר - נ י ש ע ו ו ס ק י ן , און האָט זעהר סימפּאַטיזירט מיט דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. ער האָט פּערזענליך געקענט אַ סך רעוואָלוציאָנערען, פּלעגט זעהר גערן נעמען אויף זיך די ראַלע פון אַ באַהאַלטער, און אין דעם פּרט האָט מען זיך געמעגט פאַרלאַזען

(* די נעמען און אייביגע איינצעלהייטען פון דער דאָזיגער ער־צעהלונג זיינען געענדערט. די אורזאַכען וועט יעדער איינער פאַר־שמעהן.)

אויף איהם, דורך זיין לאַגע און נאָך מעהר דורך זיין מורא, פון וועלכער אַלע האָבען געוואוסט, איז זיין וואוינונג געווען אַהן א שום געפאָהר.

טאַראַקאַנאַוו האָט געוואוסט, אַז ער האָט ניט וואָס מורא צו האָבען. פונדעסטוועגען איז ער שטענדיג געווען צו פאַרויכטיגן, פלעגט אַננעמען די שטרענגסטע מיטלען, ווייל איהם האָבען זיך כסדר גע'חלומ'ט שפּיאַנען. מען קען זיך לייכט פאַרשטעלען, ווי אנגענעם עס איז געווען פאַר יענע, וועלכע זיינען אַריינגעפאַלען צו איהם.

איד האָב געוואַלט כאַטש נאָך אַ טאַג בלייבען אין מיין צייַ מער און האָב געגעבען אַנצוהערען דעם „דוואַרניק“, אַז עס וואַלט געווען בעסער פאַרנאַכט אַוועקצוגעהן פון דאַנען, ווייל איצט זיך נען דאָך דאָ אַרום מיין וואוינונג שפּיאַנען. ער האָט מיר אַבער געענטפערט זיין קורצען „ניין“ און אַז פאַר די שפּיאַנען איז ער פאַראַנטוואַרטליך.

איד האָב מיך געמוזט אונטערוואַרפען. ווען מיר זיינען געווען פאַרטיג מיט'ן טהע, האָבען מיר זיך גענומען צום „אויסרייַ ניגען“ דאָס צימער, ד. ה., פאַרניכטען אַלעס, וואָס האָט געעקנט זיין ניצליך פאַר די זשאַנדאַרען. דערנאָך האָב איד צוגערופען די בעל הבית'טע, האָב איהר געזאָט, אַז איד דאַרף אויף אַ קורצע צייט אַוועקפאַהרען אין אַ דאַרף, און אויב איד וועל דאַרט דאַרפען בלייַ בען, וועל איד איהר שרייבען. מיר האָבען זיך געלאָזט געהן.

ווי מיר האָבען נאָך געמאַכט אַ פאַר שריט, האָב איד דערזעהן צוויי חבר'לייט שטעהן ביי אַ פענסטער פון אַ מאַגאַזין, גלייך ווי זיי וואַלטען אויפּמערקזאַם באַטראַכט די אַרויסגעשטעלטע סחורות. דער „דוואַרניק“ האָט אַ מאַך געטאָן מיט'ן קאַפּ אין זייער זייט, דאָס האָט געהייסען: „אַט זיינען זיי“; דערנאָך האָט ער מיר מיט אַן אַנדער צייכען געוויזען, אַז מיר זאַלען געהן אַביסעל גיכער. עס האָט זיך אַנגעהויבען דאָס יאַגען. עס איז ניט אַזוי אינ'טערעסאַנט, אַז מען זאַל אַ סך ריידען איבער דעם, און פאַר דעם רעוואַלוציאַנער איז עס אַזאַ געוועהנליכע ערשיינונג, אַז עס קייַ

מערס איהם זעהר וועניג — באזונדערס מיר, וואָס איך האָב מיט זיך געהאַט אזאָ טייערען חבר, אזאָ ערפאַרענעם יעגער, ווי דער „דוואַרניק“.

ער האָט די זאַכען גוט פאַרשטאַנען. ער האָט גוט געקענט פיהרען מלחמה מיט דער פּאַליציי און מיט שפּיאַנען. ער האָט עס אַלעס שטודירט. עס האָט איהם גענוג צייט און מיה געקאַסט. ער האָט אויסשליסליך צוליב דעם געדונגען אַ וואוינונג אַנטקע-גען דעם הויז, וואו דער שעף פון דער געהיימפּאַליציי האָט גע-וואוינט, און פלעגט גאַנצע טעג נאַכקוקען, ווער עס געהט אַריין און אַרויס פון דאָרט; דורך דעם האָט ער געקענט אין פנים אַ סך פעטערבורגער שפּיאַנען. ער האָט גוט שטודירט זייערע מאַניע-רען, און האָט זיי צוטיילט אויף קלאַסען: לויט'ן כאַראַקטער. לויט דעם אופן, ווי זיי שפּירען נאָך און ד. ג. ער האָט געקענט דערקענען אַ שפּיאַן מיט'ן ערשטען בליק, דורך אַזעלכע סמנים. וועלכע בלייבען פאַר אונז נאָר אונבאַמערקבאַר, די שטאַרט האָט ער געקענט, אזוי ווי זיינע אייגענע פינגער; ער האָט געקענט אַלע הויפען אין פעטערבורג, דורך וועלכע מען קען דורכ-גען פון איין גאַס אויף די אנדערע. דאַס האָט ער אויך ספּעציעל געלערענט.

גראָד איצט האָבען מיר געמוזט דורכגעהן עטליכע הויפען אַזעלכע; דערנאָך האָבען מיר זיך אַביסעל אַרומגעדריעהט אי צו פּוס, אי אויף אַ וואַגען, און אין אַ האַלבע שעה אַרום זיינען מיר פּטור געוואָרען פון די שפּיאַנען; זיי האָבען אונז פאַרלאָרען. דאַן האָבען מיר זיך ערשט געלאָזט געהן גלייך צו טאַראַקאַנאַוו. ווען מיר זיינען שוין צוגעקומען צום הויז, האָט מיין „דוואַרניק“ געמאַכט עטליכע סיגנאַלען, פאַרשידענע סמנים, ביז מיר זיינען ענדליך אַריין אייגעוועניג.

טאַראַקאַנאַוו איז געווען אַ מאַן פון אַ יאהר פינג און דרייסיג, ניט הויך געוואַקסען, אַ פּולער מיט אַ רויטען פנים. ער האָט אונז ערוואַרט, וואָרים מען האָט שוין פריהער אַנגעוואָגט, אַז מיר וועלען קומען.

ער האט אליין געעפענט די טיר און האט אונז באַלד אַרייַן געפיהרט אין אַ הינטערשטען צימער. דאָס איז געווען גאָר איבע־דיג, ווייל ער איז געווען איינער אליין אין הויז. טאַראַקאַנאַוו האָט אָבער ניט געקענט אויסקומען אַהן פאַרזיכטיגקייטען. פאַרשטעלען אונז האָט מען ניט געדאַרפֿט. מיר זיינען שוין געווען פון פריהער אַביסעל באַקאַנט.

די ערשטע זאָך האָט ער געפרעגט, אויב אימיער האָט אונז געזעהן, ווען מיר זיינען אַרויפגעגאַנגען די טרעפּ.

— פאַרשטעהט איהר מיך, — האָט ער געזאָגט מיט אַ פיעל־באַדייטענדען טאָן, — אונטען וואוינט דאָ אַ מויד, אַ שוואַרצליכע, אויגען האָט זי אַ פאַר, אַז מען קען זיך דערשרעקען פאַר זיי; איד ווייס ניט, צי זי איז אַ מאַדיסטקע אַדער אַ בלומען־פאַרקויפערין. ווען איד געה פאַרביי, קוקט זי שטענדיג אויף מיר. איד בין זי כער, אַז זי איז אַ שפּיאָן.

מיר האָבען איהם פאַרזיכערט, אַז ער האָט אַ טעות, און דאָס האָט איהם אַביסעל באַרוהיגט. דאָך האָט ער זיך באַלד אומגע־דרעהט צו מיר און האָט געזאָגט מיט אַן ערנסטען טאָן:

— יעדענפאַלס דאַרפֿט איהר ניט אַרויסגעהן. בייטאַג קענט איהר אַנטרעפען אַט די מויד; פאַרנאַכט — דעם שווייצער, און דער איז אוראַי אַ שפּיאָן. דאָ איז זעהר געפעהרליך. איהר זיצט זיך רוהיג; וואָס איהר וועט דאַרפען, וועל איד אייך ברענגען.

איד בין געווען געצוואונגען נאַכצוגעבען, בפרט אַז איד האָב נאָך געפיהלט דעם שטרענגען בליק פונ'ם „דוואַרניק“.

נאָך דעם „דוואַרניק'ס“ אַוועקגעהן, האָט טאַראַקאַנאַוו מיר אַריינגעפיהרט אין דעם צימער, וואָס ער האָט באַשטימט פאַר מיר; דאָרט איז געשטאַנען אַ קליינער שרייב־טיש און אויף איהם עטליכע ביכער איבער פּאָליטישע עקאָנאָמיע; אַ זאַפּא איז דאָרט אויך געווען, וועלכע האָט מיר געדאַרפֿט דינען פאַר אַ בעט. מיט עטליכע טעג פריהער האָט טאַראַקאַנאַוו אַפּגעזאָגט זיין קעכין. בייזע צינגער האָבען געזאָגט, אַז ער האָט אויך זי חושד געווען, אַז זי איז אַ שפּיאָנין. נאָר ער האָט עס אַפּגעלייקענט. ער

האָט זי פשוט אָפגעזאָגט, ווייל זי פלעגט איהם באַגנב'ענען. קיין אנדער דינסט האָט ער נישט געוואָלט נעמען, און מען פלעגט איהם שיקען עסען פון רעסטאָראַן.

אין גיכען איז טאָראַקאָנאו אַוועקגעגאַנגען, און האָט צוגעזאָגט פאַרנאַכט צוריקצוקומען. עס איז שוין אַבער געווען שפעט ליד, אויף די גאַסען האָט מען שוין אָנגעצונדען די פאַנאַרען, און ער איז נאָך נישט געווען. איד ביז שוין געוואָרען אונרוהיג, ווען די טיר האָט זיך געעפענט און ער איז אַריין.

איד האָב מיך זעהר דערפרעהט, ווען איד האָב איהם דערזעהן, און איד האָב איהם דערזעהלט, ווי באַזאָרגט איד ביז געווען איבער זיין פאַרשפעטיגונג.

— פאַרשטעהט איהר מיר, — האָט ער געענטפערט — איד געה קיינמאָל נישט אַהיים מיט אַ גלייכען וועג; איד האָב מורא, טאַמער שפירט מען נאָך; דערפאַר מאַך איד שטענדיג אַ קלייד נעם אומוועג. און היינט, צוליב אַזאַ פאַל, האָב איד, נאַטירליך, געמאַכט אַ גרעסערען אומוועג.

איד האָב זיך נישט געקענט אַיינהאַלטען און האָב אַ שמיכעל געטאָן.

דעם גאַנצען אַבענד האָבען מיר פאַרבראַכט צוזאַמען, גערעדט פון פאַרשידענע זאַכען. ביי דעם קלענסטען גערויש, פלעגט ער זיך דערשרעקען און אַנשטעלען די אויערען. איד פלעג איהם שטענדיג באַרוהיגען, אַז עס איז נישטאָ וואָס מורא צו האָבען.

— איד ווייס, איד ווייס; איד וואָלט אַיך דען אַיינגעלאָרען צו מיר, ווען איד זאָל נישט וויסען, אַז עס איז נישטאָ קיין געפאַהר? וואָס קען איד אַבער העלפען? איד האָב מורא.

אַרום האַלבע נאַכט זיינען מיר זיך פונאַנדערנגאַנגען. די גאַנצע צייט, וואָס איד ביז נישט געשלאָפען, האָב איד איהם געהערט אַרומגעהענדיג אַהין און צוריק איבער'ן צימער.

אויפ'ן צווייטען טאַג, ווען מיין בעל־הבית איז שוין געווען אַוועקגעגאַנגען, איז צו מיר געקומען דער „דוואָרניק“ מיט צייַ-זונגען און ביכער, איד זאָל עפעס אַנשרייבען וועגען אַן עראַייגניס,

וואָס האָט זיך נישט לאַנג געטראָפֿען. איד האָב איהם זעהר געדאַנקט
אי פאַר זיין באַזוך, אי פאַר דער אַרבייט, און האָב איהם צוגע-
זאָגט, אַז מאַרגען, העכסטענס איבערמאָרגען, וועל איד עס פאַרטיי-
מאַכען, און איד האָב איהם געבעטען, ער זאָל ווידער קומען.

דעם גאַנצען אָבענד און שפּעט נאָך האַלבע נאַכט האָב איד
געשריבען, און האָב כסדר געהערט. ווי טאַראַקאַנאָוו וואַרפט זיך
אין זיין בעט פון איין זייט אויף דער אַנדערער. דער זייגער
האַט געשלאָגען צוויי, דריי, פיער, — ער איז נאָך אַלץ נישט גע-
שלאָפען. וואָס זאָל עס זיין? איד בין געזעסען שטייל; איד האָב
נאָך אַנגעטאָן זיינע פאַנטאַפעל, כדי איד זאָל נישט קלאָפען מיט די
שטיוועל. דאָס ליכט פון מיינ צימער האָט איהם איד נישט גע-
קענט שטערן, וואָרים די טיר פון מיינ צימער האָט זיך גוט צוגע-
מאַכט. אפשר איז ער קראַנק געוואָרען? איד האָב זיך ווירקליך
דערמאַנט, אַז נעכטען האָט ער זעהר שלעכט אויסגעזעהן.

אין דער פריה האָט מיך אויפגעוועקט דער קלאַנג פון געשיר, וועלכע
מיינ בעל-הבית האָט צוגעגרייט צום טהע. איד האָב זיך
שנעל אַנגעטאָן און בין אַרויסגעגאַנגען אין עס-צימער.

ער האָט זעהר שלעכט אויסגעזעהן. דער פנים איז נישט בלוז
געווען בלייד, נאָר גרין; די אויגען אַיינגעפאַלען, דער אויס-
דרוק פונ'ם געזיכט טרויעריג, נידערגעשלאָגען.

— וואָס איז מיט אַיך? — האָב איד איהם געפרעגט.

— נאַרניש.

— וואָס הייסט נאַרניש? טוט אַ קוק אין שפיגעל; אַ שע-
נערען לעגט מען דאָך אין קבר. און איהר האָט דאָך ביי פיער
אַזייגער נישט געשלאָפען.

— זאָגט בעסער אַ גאַנצע נאַכט נישט געשלאָפען.

— דאָן זייט איהר דאָך קראַנק.

— ניין; איד קען פשוט נישט שלאָפען, ווען איינער איז דאָ
ביי מיר.

ערשט איצט האָב איד אַלעס פאַרשטאַנען.

איד האָב אַנגענומען זיין האַנט און האָב זי שטאַרק געדריקט.

— איך דאַנק אײך זעהר, — האָב איך געזאָגט, — אַבער איך
וױל אײך מעהר ניט פאַרשאַפּען אַזעלכע לײדען. איך ווײל אַוועק־
געהן פון אײך.

— וואָס? וואָס רעדט איהר? איך בעט אײך, איהר זאָלט עס
ניט טאָן. ווען איך וואָלט געוואוסט, אַז איהר וועט מיך אַזוי פאַר־
שטעהן, וואָלט איך אײך קײן וואָרט ניט געזאָגט. איהר וועט
בלײבען בײ מיך. דאָס זײנען אַלעס דומהײטען.

— איהר קענט דאָך אַבער קראַנק ווערען.
— זײט רוהיג. ערשטענס קען איך שלאָפּען בײ טאָג, און
צווייטענס, קען איך דאָך אײננעמען עפעס אַ שלאָפּמיטעל.
מען האָט מיר שפּעטער דערצעהלט, אַז ער פלעגט ווירקליך
נעמען אויף בײנאַכט חלאַראַל, ווען ער פלעגט שוין ניט קענען
מעהר אויסהאַלטען.

אונזער נעשפּרעך האָט זיך מיט דעם געענדיגט.
איך האָב לאַנג געקוקט אויף טאַראַקאַנאַוו. דער מענש איז
געווען לעכערליך דורך זײן מורא; ווי גרויס איז אַבער געווען זײן
זעלבסט־אויפּפּערונג, זײן זעלבסט־פּערלייקענונג.

איך האָב געוואוסט, אַז זײן הויז איז שטענדיג אָפּען פאַר אַלע.
וועלכע זײנען אין אַזאַ לאַגע, ווי איך בין דאָ געווען, און אײניגע
פלעגט ער האַלטען בײ זיך וואַכענלאַנג. וויפיעל מוט, מאַראַלישען
מוט האָט דער מענש געמוזט האַבען, אום גוטוויליג צו נעמען אויף
זיך אַזעלכע לײדען?

אויף מאַרגען, ווען דער „הוואַרניק“ איז געקומען אָפּנעמען
דעם מאַנסקריפט, האָב איך איהם געזאָגט, אַז איך קען דאָ מעהר
ניט בלײבען, און האָב איהם געבעטען, אַז ער זאָל פאַר מיר גע־
פּינען אַז אַנדער פּלאַץ.

צום גליק האָט ער ניט געהאַט דאַגענען.
— איך האָב געזעהן ס ע ר א ו ׳ ז , — האָט ער געזאָגט, —
ער האָט זיך נאַכגעפּרעגט אויף דיר. אויב דו ווילסט, וועל איך
מיט איהם רײדען.

דאָס איז געווען פאַר מיר ווי געוואונשען.

מען האט באַלד מיט איהם איבערגערעדט, און אין צוויי טעג אַרום האָב איד שוין באַקומען אַז ענטפער פון סעראַוו'ן, אַז איד קען קומען.

טאַראַקאַנאַוו'ן האָב איד געזאָגט, אַז איד מוז איבער געוויסע געשעפטס־פאַרהעלטניסען אַוועקפאַרען פון פעטערבורג, און מיר האָבען זיך פריינדליך געזעגענט.

— צום ווידערזעהן, צום ווידערזעהן! — האָט ער געזאָגט — גליקליכע רייזע. איד וואַרט אויף אַיך; פאַרגעסט ניט, אַז איד שטעה שטענדיג גרייט אַיך צו דינען.

בייאַכט האָב איד פאַרלאָזען זיין וואוינונג. קיין באַגלייטער האָב איד דאָ ניט געדאַרפט האָבען, וואַרים איד האָב גוט געוואוסט דעם אַדרעס פון סעראַוו'ן, וועלכער איז געווען מיין אַלטער גוטער פריינד.

2.

ווען איד בין אריינגעקומען צו סעראַוו'ן, האָב איד געטראַפּען זיין גאַנצע פאַמיליע און צוויי, דריי גוטע פריינד, זיצענדיג אַרום אַ גרויסען טיש, אויף וועלכען עס איז געשטאַנען אַ זידענדיגער סאַמאַוואַר. דער בעל הבית איז אויפגעשטאַנען און האָט מיר אויסגעשטרעקט ביידע הענט.

באַרים סעראַוו איז שוין געווען אַז עלטערער מענש. זיינע לאַנגע געדיכטע האַר זיינען שוין געווען כמעט אין גאַנצען ווייס. אַבער ניט די יאַהרען האָבען גרוי געמאַכט אַט דעם קאַפּ; סעראַוו איז אין גאַנצען געווען פּופּציג יאַהר אַלט. ער איז געווען פאַרמישט איז דער באַוועגונג, וועלכע איז נאָך געווען אין די ערשטע יאַהרען פון אַלעקסאַנדער דעם צווייטענס רעגירונג. אין יאַהר 1861, ווען ער איז געווען מיליטער־דאָקטאָר אין ק א ז א ז, האָט ער גענומען אַ טעטיגען אַנטייל אין דער מיליטער־פאַרשווערונג פון א י ז א - נ י צ ק י און ט ש ע ר נ י ק. סעראַוו האָט געמוזט צוזעהן, ווי די רעגירונג האָט אַהן רחמנות געשניטען זיינע קאַמעראַדען; ער האָט אַבער גאַרניט געקענט העלפען. אַליין האָט ער זיך, ווי דורך

א נס, געראטעוועט. באלד נאכדעם איז ער אוועקגעפאָהרען קיין פעטערבורג. אָבער די פּאָליציי האָט איהם פון יענער צייט אָן געהאַט אויפ'ן אויג, און פלעגט זמעט יעדעס יאָהר מאַכען ביי איהם אַן אַביסק. אַמאָל צעהן האָט מען איהם שוין אַרעסטירט, איינגעשפּאַרט אין טורמע, אָבער אין עטליכע טעג אַרום פלעגט מען איהם שטענדיג אַרויסלאָזען. ער איז שוין אַזוי געווען אַנגעלעך דענט, האָט זיך אַזוי געקענט אַרויסדרעהען, אַז די זשאַנדאַרען איז קיינמאָל ניט געלונגען עפעס צו געפינען געגען איהם. אמת טאַקע, ער האָט שוין מעהר קיין אַקטיווען אַנטייל ניט גענומען אין דער באַוועגונג, וואָרים די אונגעלונגענע אַרבייט אין פּאַרלויף פון די פּיעלע יאָהרען האָט אין איהם אויסגעלאָשען דאָס פּייערל, וואָס מען רופט גלויבען, און וואָס איז די נשמה פון יעדער רעוואַ-לוציאַנערער טעטיגקייט. דער פּייערדיגער, דער היציגער ענטור זיאָם פון די יונגע יאָהרען איז ביי איהם פּאַרביטען געוואָרען אויף יענעם סקעפּטיציזם, וועלכער איז די געוועהנליכע מכה ביי די גע-בילדעטע מענשען אין רוסלאַנד. דערפאַר טרעפּען מיר ביי אונז זעהר וועניג רייפע מענשען, אָדער זיי זיינען אַלע גאַנץ יונגע מענ-שען, אָדער אַלטע. דאָך אָבער איז דער סקעפּטיציזם ניט געווען אימאַשטאַנד אַרויסצוטרייבען פון זיין האַרצען די הייסע ליעבע צו יענע, וועלכע זיינען געבליבען אין די רייהען פון די קעמפּער. דאָס דאָזיגע געפיהל, די דאָזיגע ליעבע האָט איהם געצוואונגען צו טאָן אַלערליי טובות די רעוואַלוציאַנערען. דורך די פּיעל-יעהריגע ער-פּאַהרונג איז ער געווען זעהר אַ גוטער קאַנספּיראַטאָר. ער פלעגט אַרגאַניזירען די געהוימע קאַרעספּאַנדענץ, געפינען אַ פּלאַץ פאַר די פּאַרבאַטענע ביכער, זאַמלען געלד און אַ סך אַנדערע זאַכען. נאָר אין דער שווערער און וויכטיגער ראַלע פון אַ באַהאַלטער, האָט ער זיין גלויבען ניט געהאַט. אַ סך יאָהרען איז ער געווען טעטיג אין דער הינזיכט, און האָט זאָגאַר געמאַכט אַ יום-טובֿל — אַ צעהן יעהריגען יובילעאום, זינט ער האָט אַנגעהויבען צו באַהאַל-טען ביי זיך רעוואַלוציאַנערען, און ניט ער, ניט זיי זיינען קיינמאָל ניט אַריינגעפּאַלען. ער איז געווען פּאַלקאָם אַן אונערשראַקענער

מענש, האָט די געפאָהר קיינמאָל נישט צו גרויס געמאַכט; די פאָר-
שטעלונג האָט ביי איהם דאָ קיין ראלע נישט געשפּילט. ווען עס
איז אָבער געווען אַ געפאָהר, האָט ער זי שוין נישט דורכגעלאָזט.
ער האָט פון דערווייטענס דערשמעקט די זשאַנדאַרען, און פלעגט,
ווי אַ גוטער יאַגד-הונט, דערקענען זייערע שפורען, ווען זיי אַליין
זיינען שוין נישט געווען אויפ'ן פּלאַץ.

נאָכ'ן שטעהן פון פּאָליציסט פלעגט ער דערקענען, צי מען
האָט איהם געהייסען נאָכקוקען נאָך זיין הויז, אָדער נישט. נאָכ'ן
קלאַנג פונ'ם דוואַרניק'ס שטימע, נאָך דעם, ווי אַזוי ער פלעגט
פאַר איהם אַראָפּגעהמען דאָס היטעל, האָט סעראַוו געוואוסט, אויב
ער האָט עפעס געהאַט אַ געשפרעך מיט דער פּאָליציי, און אפילו
אונגעפעהר דעם אינהאַלט פונ'ם געשפרעך. ער האָט געהאַט גע-
היימניספּולע סמנים, דורך וועלכע ער פלעגט פרייהער באַשטימען,
צי מען וועט מאַכען ביי איהם אַן אַביסק, צי נישט.

ווער עס האָט זיך ביי איהם באַהאַלטען, איז געווען זיכער,
אַז ער שטעהט אויסער יעדער געפאָהר. כדי צו געבען אַ בעסערען
באַגריף, ווי גרויס זיין רעפּוטאַציע איז געווען אַלס „באַהאַלטער“,
וועלען מיר נאָר זאָגען, אַז ביי איהם האָט מען באַהאַלטען ווערען
זאַסאָליטש נאָכ'ן געריכט, ווען די זשאַנדאַרען האָבען איבערגע-
קעהרט די שטאַרט, זוכענדיג זי, און ווען פאַר דער פאַרטיי איז עס
געווען זעהר וויכטיג, בשום אופן נישט איבערגעבען זי אין די הענט
פון דער רעגירונג.

סאַפּיאַ פּעראַווסקאַיאַ פלעגט זאָגען, אַז ווען זי זעהט ביי סע-
ראָוו'ן אין פענסטער דעם געוויסען צייכען, וועלכער האָט אַנגעוויר-
זען, אַז עס איז נישטאָ קיין געפאָהר, געהט זי אַרײַן אין זיין וואוי-
נונג מיט אַ סך אַ גרעסערער זיכערקייט, ווי דער קייזער — אין
זיין פּלאַץ.

אַט דאָס איז געווען דער מענש, צו וועלכען איד בין איצט
געקומען, און וואו איד האָב באַדאַרפט בלייבען, ביז עס וועט
אַביסעל שטילעך ווערען.

איד בין באַלד צוגעשטאַנען צו דער קאַמפּאַניע, וועלכע איז

געזעסען ארום טיש, און מיר האבען זעהר גוט פארבראכט דעם אָבענד.

ביי סעראו'ן איז געווען גוט זיך צו באהאלטען, ניט נאר דער-פאר, ווייל מען איז געווען זיכער, ווייל מען האט ניט געדארפט מורא האבען, נאר אויך דערפאר, ווייל עס איז געווען דער אנגע-נעהמסטער פון אלע אנדערע אזעלכע פלעצער. בייטאג פלעג איך ארבייטען אין איינעם פון די הינטערשטע צימערען, כדי איך זאל זיך ניט טרעפען מיט א צופעליגען גאסט אדער מיט זיינע פאציענ-טען; אין אָבענד פלעג איך זאגן קענען ארויסגעהן אביסעל שפאצירען. איך האב אָבער מייסטענס די אָבענדען פארבראכט אין דער היים מיט זיין פאמיליע. ער האט געהאט צוויי שעהנע מעכטער, מיט וועלכע מיר זיינען באַלד באַפריינדעט געוואָרען. לאַנג אָבער איז מיר ניט אויסגעקומען צו זיין אין דער ליבענסוויר-דיגער פאמיליע; אין אַ וואך ארום האב איך זיך געמוזט זוכען אַן אנדער היים.

אין א שטענעם טאג איז סעראו געקומען אַהיים און האט צו מיר געזאגט מיט אַ שמייכל:

— עס שמעקט עפעס!

— וואָס איז? וואָס אַזוינס? — האָבען אַלע פרויען אויס-געשריען מיט אַמאָל.

— דערווייל איז נאָך גאַרניט, אָבער עפעס שמעקט שוין.

— איהר ערוואַרטעט אַן אַביס? — האב איך איהם גע-פרעגט.

— אומגעפעהר אַזוי, — האט ער געענטפערט. — באַלד ניט, אָבער אין אַ פאַר טעג ארום וועלען זיי זיכער קומען. יעדענ-פאָלס, וועט איהר זיך מוזען אַרויסציהען פון דאַנען.

איך האב געוואוסט, אַז סעראו וועט פון דער העלער הויט ניט ריידען, מדרסתם איז שוין עפעס דא.

נאָכמיטאג איז ער אַוועק זאַנען אונזערע, און דעמוזעלבען אָבענד מאַקע האב איך זיך שוין געמוזט געזעגענען מיט דער ליבער פא-

מיליע. אין דער באַגלייטונג פון אַ פריינד, בין איך ווייטער אַוועק
איבער דער שטאָרט זוכען אַ מקום־מנוחה.

אין אייניגע טעג אַרום האָב איך ערפאַרען, אַז ביי סעראַוו'ן
איז ווירקליך געווען אַן אַביסק, אַ „סאַניטאַרני וויזיט“, ווי ער
פלעגט רופען אָט די פּעריאָדישע אַנפּאַלען פון דער פּאַליציי. מען
האַט אַבער גאַרניט געפונען, און די זשאַנדאַרען זיינען אַוועק מיט
אַ נאַז.

3.

מיר זיינען צוגעקומען צו אַ הויז, וואו עס האָבען זיך פאַר־
דונגען מעבלירטע צימערען. די בעלי־הבית'טע איז געווען אַן אַלטע,
זיבעציג־יאהריגע פרוי, אַ ט י ל י אַ ג ו ס ט א ו ו א ו נ א
ה א ר ז, אַ געבאַרענע פון דענעמאַרק, און האָט נאָר איצט
גערעדט שלעכט רוסיש. כאַטש איהר זיינען זעהר וועניג אַנגע־
גאַנגען אונזערע „פאַרפֿלוכטע“ פּראַגען, דאָד איז זי געווען אַ „ניתי־
ליסטקע“, נאָר מעהר, זי איז געווען אַ הייסע טעראַריסטקע.

די געשיכטע, ווי אַזוי זי איז געוואָרען אַ טעראַריסטקע, איז
זעהר אינטערעסאַנט און אַריגינאַל און האָט די ווערט מען זאָל
זי דערצעהלען.

אַטיליאַ גוסטאַוואַוונאַ איז, נאָד אַלס יונגע פרוי, געקומען מיט
איהר ערשטען מאַן קיין ריגאַ. אין גיכען איז זי געוואָרען אַן
אַלמנה, און אין אַ קורצער צייט אַרום האָט זי חתונה געהאַט פאַר
אַ רוסי און איז אַרויסגעפאַהרען קיין פעטערבורג, וואו איהר מאַן
האַט געקראַגען אַ קליינע שטעלען אין דער פּאַליציי. זי וואָלט
וואַרשיינליך אַפּגעלעבט איהרע יאהרען אין פּרידען, וואָלט זיך
קיינמאַל ניט פאַרקלערט אַיבער ניהיליזם, טעראַריזם און אַנדערע
אַיזמען, ווען עס וואָלט זיך ניט געטראַפען אַ צופאַל, דורך
וועלכען זי האָט גערעכענט גליקליך צו ווערען. דער פאַל איז גע־
ווען, וואָס די דענישע פּרינצעסין דאַגמאַראַ איז געוואָרען די
פרוי פונ'ם רוסישען יורש־עצר.

וואָס האָט אַבער די דענישע פּרינצעסין און די פרוי פונ'ם

רוסישען קרוינפרינץ צו טאן מיט א פרוי פון אן ארימען טשינאווי-
ניק? און דאך האט אים דער אומשטאנד אריינגעשטופט אטיליא
גוסטאוואווא אין די רייהען פון די אונצופרידענע.
אט ווי אזוי עס איז געשעהן.

אלס א פאנטאסטישע פרוי, איז איהר איינגעפאלען, אן איצט
וועט זי קענען קריגען פאר איהר מאן א גומע שטעלע אין הויף.
כדי אויסצופיהרען איהר פלאן, איז זי אוועק צום דענישען גע-
זאנדעטען און האט איהם געבעטען, ער זאל ווירקען אין הויף, זאל
כעטען פאר איהר מאן. אלס א גרונד האט זי אנגעגעבען, אז איהר
ערשטער מאן, מיט א יאהר פופציג צוריק, איז געווען א ליפערמאנט
אדער אזוי עפעס א באאמטער אין דענישען הויף.

דער מיניסטער האט איהר, נאטירליך, ניט געענטפערט, און
זי איז אוועק אונצופרידען. אטיליא גוסטאוואווא איז אבער גע-
ווען פון די פרויען, וועלכע לאזען זיך ניט אזוי גיך אפ פון א געדאנק,
וועלכען זיי האבען זיך אריינגענומען אין קאפ. אין א קורצער צייט
ארום איז זי ווייטער געקומען אין דער געזאנדשאפט מיט דיזעלכע
פרעמענזיעס. דער געזאנדטער איז שוין דאס מאל געווען ניט אזוי
העפליר, און האט זיך אויסגעלאכט גלייך איהר אין פנים.

דאס איז געווען א צו גרויסע באליידיגונג פאר אַזא היציגען טעמל
פערמאנענט ווי אטיליא גוסטאוואווא'ס. פון יענעם טאג אן איז
זי געווארען דער גרעסטער שונא פון דעם דיפלאמאט.

ווי אזוי באצאהלט מען איהם אבער פאר דער באליידיגונג?
זי האט ניט געקענט געפינען קיין מיטעל. אלע פלענער פון ראכע
האט זי געמוזט באהאלטען אין זיך, האט ניט געקענט האפען, אז
זי זאל זיי קענען אמאל דורכפיהרען.

אזוי זיינען דורכגעגאנגען יאהרען.

דערווייל האט זיך אנגעהויבען די רעוואלוציאנערע באוועגונג;
דער טעראר האט, ווי א שרעקליכער דונער, געמאכט ציטערען גאנץ
רוסלאנד.

אויך אויף אונזער היציגע אלטימשקע אטיליא גוסטאוואווא
האט ער געווירקט. א נייער געדאנק האט זי באלויכטען.

— אַ האַט דאָס איז עס, אַט דאָס דאַרף מען, — האַט זי כסדר גע'טענה'ט; און ענדליך איז זי צוגעצויגען געוואָרען מיט גרויס ענטוויאָזם צו די ניהיליסטען.

זי האַט אפשר געהאַפּט, אַז נאָך ט ר ע פ א ו ו ' ז , מ ע ' ז ע נ צ ע ו ו ' ז און ק ר א פ א ט ק י נ ' ע ז וועלען זיי אויך דערנעהן ביז איהר שרעקליכסטען שונא, דעם דענישען געזאַנדטען, וועלכען זי האַט גערעכענט פאַר דעם נידעריגסטען מענשען אין דער גאַנצער וועלט. אָדער פּיליכט האַט דער האַט צו א י י ז פאַר שטעהער פון די העכערע קלאַסען אַזוי ווייט געווירקט, אַז זי האַט אָנגעהויבען צו האַסען אַלע, וועלכע שטעהען אויף אַזאַ הויכער מדרגה. עס איז שווער דאָ צו באַגרייפּען די פּסיכאָלאָגיע פון דער זיבעציג יעהריגער פּרוי. איינס איז נאָר זיכער: אַטיליאַ גוס'טאָוואָונאַ איז געוואָרען אַ הייסע טעראָריסטקע.

זי האַט געהאַלטען מעבלירטע צימערען, און מייסטענס האָבען ביי איהר געוואוינט סטודענטען. אייניגע פון זיי זיינען געווען מיטגלידער פון דער רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי און די מעהרסטע — מיטפיהלענדע, סימפּאַטיזירערס.

אין אָנהויב פלעגען זיי אפילו לאַכען איבער דאָס פּאַליטישע פּייער, וואָס האַט זיך אַביסעל צו שפּעט אָנגעצונדען ביי זייער בעל'הבית'טע. אָבער ביסלאַכווייז האָבען זיי אָנגעהויבען צו פאַרשטעהן, אַז עס איז ערנסטער ווי זיי מיינען.

אין פּעטערבורג איז ניטאָ איין הויז, אין וועלכען סטודענטען וואוינען, וואו מען זאָל אַפּט ניט מאַכען קיין אַביסקעס. נאָטירליך פלעגען די זשאַנדאַרען אויך אַפּט באַזוכען אַטיליאַ גוסטאָוואָונאַ'ס וואוינונג, און דאָ האַט זי געוווּזען, ווי ווייט זי סימפּאַטיזירט מיט די טעראָריסטען. ביי די זשאַנדאַרען אונטער דער נאָז פלעגט זי אַוועקטראָגען פאַרשידענע קאַמפּראַמיטירענדע פאַפּירען, בריעף און ביכער. מען האַט זי שוין אייניגע מאַל געשלעפּט אין דער פּאַליציי אויך, און זי האַט פאַרשטאַנען, ווי אַזוי זיך צו האַלטען דאָרט, ווי צו ענטפּערען מיט גרויסער פאַרזיכטיגקייט.

איהר רעוואָלוציאָנערע קאַריערע האַט זי אָנגעהויבען מיט דעם,

וואס זי פלעגט ביי זיך באהאלטען די פארבאטענע ביכער, זשור-
נאלע, צייטונגען, די קאנספיראטיווע קארעספאנדענץ און נאך אַנ-
דערע זאכען, ביז זי איז ענדליך געווארען איינע פון די בעסטע בא-
האלטערנס. אלע האבען געהאט צו איהר דעם גרעסטען צוטרוי:
זי איז געווען די אָרענטליכקייט, די פאָרויכטיגקייט אַליין.

אַט די באַגראַפיע איהרע און די אַלע צוגען פון אַהר כאַראַק-
טער האָט מיר דערצהלט מיין פריינד אין דער צייט, וואָס מיר
זיינען געגאַנגען צו איהר.

ענדליך זיינען מיר אַרויף אויפ'ן קאַמענאַ-אַסטראָוואַסקי פּראָס-
פּעקט און צוגעגאַנגען צו אַ קליין הייזעל, וואָס האָט באַלאַנגט צו
אַטיליאַ גוסטאַוואָוואַ.

ווען מיר זיינען אַריין אין שטוב, האָב איך דערזעהן אַ הויכע,
געזונטע פרוי, מיט אַן ענערגישע, כמעט קריגערישען אויסזעהן.
מען האָט איהר מעהר ניט געקענט שאַצען ווי פינף-און-פופציג,
העכסטענס זעכציג יאָהר אַלט.
דאָס איז געווען זי.

כאַטש מיר האָבען זיך געזעהן צום ערשטען מאל, פונדעסט-
וועגען האָט זי מיר אַזוי פריינדליך אויפגענומען, אַזוי וואָרס, גלייך
ווי איך וואָלט געווען איהרער אַ נאָהענטער קרוב, וועלכען זי האָט
שוין לאַנג ניט געזעהן.

באַלד איז פאַרטיג געוואָרען דער סאַמאַוואַר; מען האָט דער-
לאַנגט פאַרשידענעס צו פאַרבייסען, און מען האָט אַביסעל איבער-
געכאַפט. זי האָט מיר אַנגעוויזען מיין צימער, וואו איך האָב
געפונען אַלעס, וואָס איך האָב נאָר געראַפּט האָבען.

זי האָט זיך נאָכגעפּרעגט נאָך צוויי-דריי פון מייע פריינד,
וועלכע זיינען שוין אַנגעקומען אַמאָל צו איהר גאַסטפריינדשאַפט.
פריהער איז זי נאָר געווען ענטציקט פון די טעראָריסטען פון דער
ווייטענס; איצט אַבער, ווען זי האָט זיך פּערזענליך באַקענט מיט
זיי, האָט זי זיי ליעב געקראָגען מיט דער רייז-מוטערליכער צערט-
ליכקייט. פיליכט האָט דאָ פיעל מיטגעהאַלפּען דאָס, וואָס זי
אָליין האָט קיין קינדער ניט געהאַט. אַבער די גאַנצע קראַפט פון

איהר ליעבע פלעגט זי קאנצענטרירען אויף די, וועלכע זיינען גע-
ווען אויף איהרע הענט. וויפיעל מיה האט מיר געקאסט, ביז
איך האב איהר ענדליך איינגערעדט, אז זי זאל זיך ניט אזוי
זארגען איבער מיר, זאל ניט אזוי פאדען ארום מיר.

נאך די ערשטע נאכט, וואס איך בין דארט געווען, האט זי
באשלאסען מיר צו באקענען מיט איהר מאן. ער איז שוין געלע-
גען אין בעט, אבער אטיליא האט איהם געהייסען אויפשטעהן.
ער האט א שפרונג געטאן, ארויפגעווארפען אויף זיך א צוריסענעם
באלאט, אויף די פיס א פאר אויסגעטראטענע פאנטאפעל, און איז
אריין צו מיר אין צימער.

מיט א נאיווען שמייכל און אזוי ווי ער וואלט זיך עפעס
פיהלען שולדיג, האט ער מיר דערלאנגט זיין האנט און דערביי גע-
שאקעלט מיט'ן ליסענעם קאפ.

— אויב עס איז נייטיג, — האט אטיליא געזאגט, — וועל
איך איהם מארגען שיקען אין דער פאליציי נאך אויסקינפטע.
די ענערנישע אטיליא האט איהם אויך אראפגעפיהרט פון וועג.
אט ביי דער פרוי האב איך פארבראכט די גאנצע צייט, ביז
דער רעש איז דורכגעגאנגען, ביז די פאליציי האט זיך אָנגעהויבען
נאכצויוואַגען נאך אנדערע, און האט פארגעסען אן מיר. איך האב
נאך געקראגען אן אנדער נאמען, האב זיך באזעצט אין אן אנדער
גענענד פון דער שטאָרט, און האב ווייטער געקענט פריי ארויס-
געהן אויף דער ליכטיגער וועלט, אביסעל פרייער אטעמען.

די געהיימע דרוקעריי.

זינט די רעוואלוציאָנערע באַוועגונג האָט זיך אָנגעהויבען אין רוסלאַנד, אין דער הייסטער וואונש פון אַלע אַרנאַניזאַציעס געווען צו גרינדען אַ געהיימע דרוקעריי, כּרי דורך דעם צו געבען דעם פרייען געדאַנק, וועלכער קעמפט געגען דעם דעספּאָטיזם, אַ מעכטיג ווערקצייג אין די הענט.

נאָך אין יאָהר 1860, ווען עס זיינען ענטשטאַנען די ערשטע געהיימע געזעלשאַפטען, וועמעס ציעל עס איז געווען אַרויסצורופען אַ רעוואָלוציע פון פּויערים, ווי „זעמליאַ אי וואַליאַ“ און „מאַלאַדאַיאַ ראַסיאַ“ (דאָס יונגע רוסלאַנד), זעהען מיר שוין עטוואָס ענליכעס אויף דרוקערייען, וועלכע האָבען זיך אָבער ניט געהאַלטען מעהר ווי אַ פּאַר וואַכען.

די פרייע פרעסע אין אויסלאַנד, אפילו מיט אַזאַ שרייבער ווי הערצען און דער שפיץ, האָט שוין ניט געקענט באַפרידיגען די פּאַרטיי, וועלכע האָט געאַרבייט אין רוסלאַנד.

ווען די באַוועגונג איז גרעסער געוואָרען, ווען זי האָט אויסגעברייט איהר קראַפט אין די לעצטע 10, 15 יאָהר, האָבען שוין די קליינע דרוקערייען אין דער שווייץ און אין לאַנדאָן גאַרניט געקענט צופרידענשמעלען די באַדערפענישען. פון טאַג צו טאַג האָט מען אַלץ מעהר אַיינגעזעהן די נויטיגקייט פון אַן אונטערער־דישע פרעסע אין רוסלאַנד, וועלכע האָט געדאַרפט ענטפערן אויף די מאַסע טאַגעס־פּראַגען.

דערפאַר זעהען מיר, אַז אַלע רעוואָלוציאָנערע אַרנאַניזאַציעס, וועלכע האָבען זיך דאָן אַזוי שנעל געביטען איינע נאָך די אנדערע האָבען זיך די גרעסטע מיה געגעבען צו האָבען אַן אייגענע דרוקעריי.

די דרוקעריי פון די „קאראקאָזאָוועס“* האָט זיך אינגאָנצן צען געהאַלטען עטליכע חדשים. די „נעטשאַיעוועס**“ האָבען

(* קאַראַקאָזאָו איז געווען דער ערשטער, וועלכער האָט אין רוסלאַנד געשאַסען אויפ'ן קייזער (אין פאַרזי האָט נאָך פאַר איהם בערעזאָווסקי — פּאַליאַק — געשאַסען אויף אַלעקסאַנדער דעם צווייטען). דאָס איז געווען דעם 4טען אַפּריל, 1866. און מאַקע אינ'ם זעלבען יאָהר איז שוין געווען דער פּראָצעס פון די „קאראַקאָזאָוועס“. מוראָוויאָו דער הענגער איז געווען זייער ריכטער. קאַראַקאָזאָו איז פאַראורטיילט געוואָרען צום טויט דורך אויפהענגען, אישוטין — אייביגע קאַטאַרגע; ניקאָלאָיעוו — 20 יאָהר קאַטאַרגע; כוויאַקאָוו — אייביגע קאַטאַרגע, וואו ער איז אויך געשטאַרבען. די גאַנצע דאַמאָלסדיגע באַוועגונג האָט ניט גער האָט קיין באַשטימטע ריכטונג. עס זיינען געווען אַ סך קרוזשאַקעס מיט פאַרשידענע ציעלען.

** די „נעטשאַיעוועס“ געהערען צו די יאָהרען 70-1869. נעטשאַיעוו איז געווען אַ דאַרפס-לעהרער. אין יאָהר 1869 איז ער אַנטלאָפּען קיין אויסלאַנד און האָט דאָרט געגרינדעט אַ צייטונג „נאַראַדנאַיאַ ראַספּראַוואַ“, פון וועלכער עס זיינען אין גאַנצען ערשינען צוויי נומערען. אין 1870 איז ער צוריקגעקומען קיין רוסלאַנד און האָט אין מאַסקוואַ געגרינדעט אַ געהיימע געזעלשאַפּט. דער „צענטראַלי קרוזשאַק“ איז באַשטאַנען פון איהם אַליוו, פון אוספענסקי, פּריזשאַוו, קוזנעצאָוו און איואָנאָוו. נעטשאַיעוו יעו איז געווען אַ מענש מיט אַ זעלטענעם כאַראַקטער, און האָט אַלעס געוואָלט האַלטען אין זיין האַנט. איואָנאָוו האָט זיך איהם ניט גער וואָלט אונטערגעבען און עס איז אַרויסגעקומען אַ שפּאַלטונג. מען קען באַשטימט ניט זאָגען, ווי אַזוי די זאַך איז צוגעגאַנגען, אפּשר האָט דער קרוזשאַק אויסגעפונען, אז איואָנאָוו איז געווען אַ שפּיאָן, אָדער אַנ-דערע אורזאַכען זיינען געווען דערביי, נאָר אין אַ שענעם מאָג האָבען זיי דער'הרג'עט איואָנאָוו. נעטשאַיעוו איז אַנטלאָפּען אין דער שווייץ, נאָר אַלע איבעריגע האָט די רעגירונג אַרעסטירט און פאַראור-

אויך געהאט א מאשינדעל און די איבעריגע זאכען. זיי האבען אבער אלעס געמוזט האלטען באגראבען אין דר'ערד, און עס איז ערשט דאן ארויס אויף דער ליכטיגער וועלט, ווען די פאליציי האט פארניכטעט די גאנצע ארגאניזאציע, און האט אויך אלעס געפונען אין דר'ערד. די דרוקעריי פון די „דאלגושינצעס“* האט אינ-גאנצען ארויסגעלאזט צוויי נומערען, און די פאליציי האט זי באַלד געפאקט. די טשאיקאוועס האבען אויך געהאט שריפט און א

מיולט צו קאמארגע. די רוסישע רעגירונג האט געפאָדערט פון דער שווייץ, זי זאל ארויסגעבען נעטשאַיעוו'ן, אלס אַ מערדער. אין 1873 האט איהם די שווייץ אַרויסגעגעבען מיט דער באַדינגונג, מען זאל איהם משפּט'ן אַלס אַ קרימינאַל־פאַרבּרעכער, אָבער נישט ווי אַ פּאַליטישען. מען האט איהם פאַרארטיילט אויף צוואַנציג יאָהר אין פּעטראָפּאָלצאָוסקי קרעפּאָסט. אין 1881 האט דער באַוואוסטער „איספּאַליטישעלני קאָמוטעט“ איהם געוואַלט באַפּרייען. אַזוי ווי מען איז אָבער געווען באַשעפּ־טיגט דאָן מיט די פאַרבאַרייטונגען צום אַטענמאַט פּונ'ם ערשטען מערץ, האט מען איהם געפּרעגט, אויב מען זאל איהם פּריהער באַפּרייען, און דערנאָך זיך נעהמען צום קייזער, אָדער לאָזען זיין באַפּרייאונג אויף שפּעטער. כאַטש ער האט שוין אַכט יאָהר זיך אָפּגעמוטשעט אין דער שרעקליכער פּעסמונג, פּונדעסטוועגען האט ער געענטפּערט, אַז פּריהער איז וויכטיגער פּטור צו ווערען פּונ'ם קייזער, דאָן וועט מען שוין זעהן. צווישען זשעליאָב און אַרס פּאַפּירען האט מען געפונען אַ קאָרעספּאַנדענץ פון דער פּעטראָפּאָלצאָוסקי קרעפּאָסט, און מען האט נע-טשאַיעוו'ן אַריבערגעפּיהרט אין שליסעלבורגער פּעסמונג, וואו ער איז אין יאָהר 1887 געשטאַרבען. אַט די באַוועגונג איז שוין געווען אַ מעהר רעוואָלוציאָנערע. זיי זיינען געווען די ערשטע, וועלכע האבען אָנגע-הויבען געהן צום פּאַלק.

(* דאַלגושיין איז געווען אַ סטודענט־מעכנאַלאָג. די דאָזיגע באַוועגונג געהערט צו די יאָהרען 1872-73. אין 1873 איז דאַלגושיין פאַרארטיילט געוואָרען אויף 20 יאָהר קאמאָרגע און איז דאָרט געשטאַר-בען. די באַוועגונג איז געווען אַ סאַציאַל־רעוואָלוציאָנערע.

נוטע מאַשין, עס איז זיי אַבער קיינמאָל ניט געלונגען צו אַרבייטען, אונג נאַנצע פינף יאָהר האָט זיך אַלעס געוואַלגערט ערגעץ אויף אַ בוידים.

און ווירקליך, עס איז זעהר שווער צו האַלטען אַ געהיימע דרוך קעריי אין אַזאָ לאַנד ווי רוסלאַנד, וואו מען קוקט נאָר אויף יעדען שריט און טריט. פיעלע האַבען עס שוין גערעכענט נאָר פאַר אַן אונמעליכע זאַך. ווי אַזוי זאָל מען זיך באַהאַלטען מיט אַזאָ זאַך? ביכער, צייטונגען, מענשען, דאָס אַלעס קען נאָר באַהאַלטען, אַבער אַ מאַשין? זי לאָזט זיך דאָך אַליין הערען דורך איהר קלאַפּען. היינט ווי אַזוי ברענגט מען דאָס ריינע פאַפּיר, און ווי אַזוי פיהרט מען אַוועק דאָס געדרוקטע?

מען האָט ענדליך באַשלאָסען, אַז עס איז אונמעגליך; מען האָט זיך נאָר אָפגעלאָזט דערפון. מען האָט עס געהאַלטען פאַר אַ פאַנטאַזיע, דורך וועלכע פיעלע קרעפטען געהען פאַרלאָרען, און אויף וועלכע מען ניט אויס אַ מאַסע געלט אומזיסט. „סעריעזע“ מענשען האַבען אפילו ניט געוואַלט רעדען, ניט הערען מעהר פון דעם.

צווישען אַלע האָט זיך אַבער געפונען איין פאַנטאַזיאַר, וועלכער האָט בשום אופן ניט געוואַלט אַנערקענען די מיינונג פון אַלע, און פלעגט מיט היץ איבערצייגען, אַז אין פעטערבורג אַליין קען מען מאַכען אַ דרוקעריי, און ער נעמט זיך עס אונטער, ווען ער זאָל נאָר האַבען די נייטיגע מיטלען.

אַט דער פאַנטאַזיאַר איז געווען א ה ר ז ז ו נ ד ע ל ע -
ו ו י ט ש, פון ווילנא, דער זוהן פון אַ אידישען קרעמער.

אין דער אַרגאַניזאַציע, צו וועלכער ער האָט געהערט (שפעטער האָט די אַרגאַניזאַציע געהייסען „זעמליאַ אי וואַליאַ“), האָט מען זיך אויסגעלאָכט פון זיינע פלענער; מען האָט זיי געהאַלטען פאַר פאַנטאַזיעס פון אַן אָפטימיסט.

זונדעלעוויטש האָט זיך אַבער פון דעם געדאַנק ניט אָפגעלאָזט. ער האָט אַזוי לאַנג געאַרבייט, ביז זיין גלויבען אין דער זאַך איז

אויך ביסלעכווייז אריבער צו זיינע קאמערעדען. מען האט געקראָן גען פיער טויזענד רובעל און איבערגעגעבען זונדעלעוויטש'ן.

מיט דעם געלט איז ער אַוועקגעפאָהרען אין אויסלאַנד, האט אַלעס אַיינגעקויפט און צוגעשטעלט אין פעטערבורג. ער האט זיך אויסגעלערענט זעצען און האט שוין אַליין אויסגעלערענט נאָך פיער פריינד, און ענדליך האט ער אין 1877 געגרינדעט אין פעטער-בורג אַ געהיימע דרוקעריי, די ערשטע, וועלכע פאַרדינט דעם נאָמען, וואָרים זי האט געאַרבייט רעגעלמעסיג, האט אַרויסגעלאָזט פיעל בראַשורען, און שפעטער אויך אַ צייטונג.

זונדעלעוויטש'ס פלאַן איז געווען אַזוי איינפאַך, אַזוי נאַמירליך, אַזוי קלוג, אַז גאַנצע פיער יאָהר האט די פּאָליציי געזוכט געמאַכט אַביסקעס, און איז אפילו אויף די שפור פון דער דרוקעריי ניט געקומען. דורך אַ נאַרישען צופאַל האט מען זי געפאַסט. די פּאָליציי האט געדאַרפט געהן גאָר אין אַן אנדער הויז, זי האט אָבער צומישט די נעמען, און דורך אַ טעות איז זי געקומען אין דעם הויז, וואו די דרוקעריי איז געווען.

נאַטירליך, האט מען אַלעס צוגענומען. באַלד אָבער זיינען ענטשטאַנען נייע, נאָך דעמזעלבען מוסטער, וועלכע האָבען געאַרבייט כסדר, אַהן אונטערברעכונג.

פון יענער צייט אַן לאָזט זיך אַפט הערען איבער גאַנץ רוסלאַנד אַ מעכטיגע שטימע, וועלכע פאַרדעקט דאָס שטילע שעפּטשען פון די היפּאָקריטען און די ווילדע געשרייען פון די שמייכלער. פרעהליך קלאַפען די הערצער פון די קעמפער, ווען זיי הערען זי; דער דעספּאָט אָבער ציטערט אפילו אין די ווענט פון זיין פעסטונג — פון זיין שלאָס; ער פיהלט, אַז אויף איהם האט זיך גענומען אַ קראַפט, אַ גרויסע, אַ שרעקליכע קראַפט, וועלכע וועט פאַרניכטען אַלע זיינע פאַלקען און אויך דעם פעסטען באַדען, אויף וועלכען ער האַלט זיך. דאָס איז די קראַפט פון דעם פרייען געדאַנק, די קראַפט פון ליבע און אונאַייגענוציקע איבערגעבענהייט צו דער פאַלקס'זאָך.

אַט די קראַפט, באַוואַפענט מיט פיער און דינאַמיט, האט

זיך אַריינגעוואַרפֿען אין דעם שרעקליכען קאַמף, וועלכער וועט זיך
ניט ענדיגען, איידער דער דעספּאָטיזם וועט פּאַלעזן.

און אין אַט דעם קאַמף איז די געהיימע דרוקעריי געווען די
פּאַה, אַרום וועלכער עס קאַכט די הייסטע שלאַכט, און אויף
וועלכע עס זיינען אָנגעשטעלט די אומרוהיגע בליקען פון די קעמ־
פּער. כל זמן די פּאַהן האָט געפּלאַטערט, כל זמן קיין אַנשטרענג
גונגען פון די שונאים האָבען זי ניט געקענט אַרויסרייסען פון די
הענט פון איהרע פּאַרטידיגער, איז קיינער ניט אַראָפּגעפּאַלעזן ביי
זיך, קיינער האָט ניט געצוויפעלט אין דער צוקונפֿט פון דער
פּאַרטיי, אפילו נאָך די שרעקליכסטע קלעפּ.

דאָס איז אַ מערקווירדיגער פּאַקט, אַז אין אַזאַ לאַנד, ווי אין
רוסלאַנד, זאָל כמעט אונטער דער נאָז פון דער פּאַליציי קענען
עקזיסטירען אַ געהיימע דרוקעריי. וואו ליגט די אורזאך דערפון?
אויסשליסליך אין דער איבערגעבענקייט פון יענע, וועלכע האָבען
געדאַרפט אַרבייטען אין די דאָזיגע דרוקערייען, און אין די פּאַר־
זיכטס־מיטלען, וועלכע מען פלעגט אָננעמען, כדי זי אפצוהיטען פון
יעדער געפּאַהר.

קיינער איז אַהין ניט געגאַנגען. קיינער האָט אפילו ניט געד
וואוסט, וואו די דרוקעריי איז, אַ חוץ די, פאַר וועמען ס'איז געד
ווען נויטיג. אַזוי ווייט פּאַרויכטיג איז מען געווען, אַז ניט נאָר
די מיטגלידער פון דער אַרגאַניזאַציע, צו וועלכער זי האָט געהערט,
נאָר אפילו די רעדאַקטאָרען און די מיטאַרבייטער פונ'ם אַרגאַן.
האָבען אויך ניט געוואוסט דעם פּלאַץ. איינער נאָר האָט געוואוסט
דעם סוד, און ער האָט שוין אַלעס געפיהרט; דערביי פלעגט ער
אויך זעהן, וואָס וועניגער צו באַזוכען די דרוקעריי.

ווען איד האָב אנטויל גענומען אין דער רעדאַקציע פון „זעמד
ליאַ אי וואַליאַ“, איז דער גורל געפּאַלעזן אויף מיר. מיר האָבען
שוין געהאַט באַשטימטע, זיכערע ערטער, וואו איך פלעג איבער־
געבען די מאַנסקריפּטען, קריגען די קאַרעקטור, און דאַרט פלעגט
באַשטימט ווערען דער פּלאַץ און די צייט, ווען מען זאָל זיך דאָס
נעכסטע מאָל זעהן. ווען עס פלעגט זיך טרעפען אַן אונערוואַרטע־

טער צופאל, און מען האט זיך ניט געקענט זעהן, פלעג איד גע-
וועהנליך שיקען א פאסט-קארטעל, וואו איד פלעג דורך א געווי-
סען צייכען באשטימען די צייט.

איין מאל אין גאנצען בין איד געווען אין דער דרוקעריי, דורך
דעם פאלגענדען צופאל:

דאס איז געווען דעם 30טען נאוועמבער, אינ'ם זעלבען טאג,
ווען עס האט געדארפט ערשיינען די ערשטע נומער פון אונזער
צייטונג. אין דער פריה איז צו מיר געקומען א ל ע ק ס א נ ד ע ר
מ י כ א י ל א ו און האט מיר דערזעהלט, אז ער איז היינט שיער
אריינגעפאלען אין די לאפעס פון דער פאליציי, און האט זיך
גערעטעוועט דורך א שפיצעל. ער האט געדארפט אריינגעהן אין
ט ר א ש ט ש א נ ס ק י ס הויז וועגען א געשעפט. ווי ער איז
נאך ארויסגעגאנגען, האט ער דערזעהן, אז ער איז ארומגערינגעלט
פון זשאנדארען און פאליציסטען; ער האט זיך געלאזט לויפען.
די פאליציי-לייט האבען געשריען „כאפט איהם“, און ער האט אויך
געשריען: „האלט איהם, האלט איהם“; קיינער האט ניט גע-
וואוסט, וועמען מען מיינט דא, און אזוי האט ער זיך ארויסגעריי-
סען פון זייערע הענט.

מיר האט זיך זעהר געוואלט אריינשמעלען עס אין דעם היינ-
טיגען נומער. באזונדערס האב איד דערמיט געוואלט אביסעל
צוריצען דעם פעטערבורגער גראדאנאטשאליק ז ו ר א ו ו ' ז ,
וועלכער האט פארזיכערט, אז די דרוקעריי קען ניט זיין אין פע-
טערבורג, ווייל ער וואלט זי זיכער געפונען.

צוליעב דעם האב איד איצט געמוזט געהן אין דער דרוקעריי.
דערזוייל האב איד זיך שוין באקענט מיט די זעצער, וועלכע הא-
בען מיך שוין לאנג גערופען צו זיך אין לאך.

די דרוקעריי איז געווען אויף דער ניקאליעווסקער גאס, צוויי
שריט פונ'ם נעווסקי פראספעקט. מיט גרויסע פארזיכטיגקייטען
בין איד צוגעקומען צום הויז און האב א קלונג געטאן אויף א
געוויסען אופן. מ א ר י א ק ר י ל א ו א האט מיר געעפענט.

איך בין אריינגעגאנגען מיט עהרפורכט, ווי א פרומער מאן אין א מקום קדוש.

אין דער דרוקעריי האָבען געאַרבייט פיער מענשען: — צוויי מענער און צוויי פרויען.

מאַריאַ קרילאַוואַ, די בעל־הבית'טע פון דער דירה, א פינף און פערציג יעהריגע פרוי, איז געווען איינע פון די עלטסטע און זעהר געאַכטעטע מיטגלידער פון דער פאַרטיי. זי איז נאָר געווען פאַרמישט אין קאַראַקאָזאַוו'ס פּראָצעס, און איז געווען פאַרשיקט אין איינע פון די צפון־גובערניעס. אין 1874 איז איהר געלונגען צו אַנטלויפֿען. פון דאָ איז זי שוין געווען „אונלעגאַל“, און האָט כּסדר געאַרבייט פאַר דער רעוואָלוציע ביז דעם יאָהר 1880, ווען זי איז אַרעסטירט געוואָרען אין דער דרוקעריי פון דעם „טשאַרני פֿע־רעדיעל“, ווי אַ סאַלאַט אויף זיין פּאַסטען. זעכצעהן יאָהר נאָכ־אַנאַנד איז זי געבליבען אין די רייהען פון די רעוואָלוציאַנערען. און האָט שטענדיג גענומען אויף זיך די איינפאַכסטע, אָבער אויך די געפֿעהרליכסטע ארבייטען. אין אַלע דרוקערייען האָט זי געאַר־בייט, וואָרים זי איז געווען א גוטע זעצערין, כאָטש זי איז שוין געווען אַזוי קורצזיכטיג, אַז זי האָט כּמעט גאַרניט געזעהן.

דער צווייטער איז געווען וואַסילי בורד, אַ גענע־ראַל'ס אַ זוהן און אַ סענאַטאָר'ס אַ פּלימעניק. ער האָט געוואוינט אין קוואַרטיראַנט ביי קרילאַוואַ. ער האָט געהאַט אַ פּאַס פון אַ טשינאַוויק, און פּלעגט טאַג־מעגליך אין אַ באַשטימטער צייט אַרויסגעהן מיט אַ גרויסען פּאַרטפֿעל אונטער'ן אָרעם. אין דעם פּאַרטפֿעל פּלעגט ער אַוועקטראָגען די נומערען פון דער צייטונג און פּלעגט צוריקברענגען ריין פּאַפּיער צום דרוקען. ער איז נאָר געווען א יונגער מאַן, 26-27 יאָהר אַלט; אַ בלייבער, מיט אַז עלע־גאַנטען, אַריסטאָקראַטישען אויסזעהן. אויפּפאַלענד ביי איהם איז געווען זיין שווייגער. ער איז געווען דער פּאַרמיטלער צווישען דער דרוקעריי און דער דרויסענדיגער וועלט.

דער נאַמען פון דעם דריטען איז געבליבען אונבאַקאַנט. דריי יאָהר איז ער שוין געווען אין די רייהען פון דער פּאַרטיי, אַלע

האָבען איהם געליעבט און געשעצט. זיין ריכטיגען נאָמען האָט אָבער קיינער ניט געוואוסט, וואָרים דער, וואָס האָט איהם אַרייַן געבראַכט אין דער אָרגאַניזאַציע, איז געשטאַרבען, און אַלע אַנדערע האָבען איהם גערופען „פּויגעל“, אַ צונאַמען, וועלכען מען האָט איהם געגעבען צוליב זיין שטימע. ווען די דרוקעריי פון דער „נאַראַדנאַיאַ וואַליאַ“, וואו ער האָט געאַרבייט, האָט זיך געמוזט אונטערגעבען, נאָך אַ שרעקליכען פּיער־שטונדיגען ווידערשטאַנד און די סאַלדאַטען זיינען אַריין אין הויז, האָט ער זיך אַליין דער־שאַסען מיט אַ רעוואַלווער.

אַזוי האָט ער אַהן אַ נאָמען געליעבט, אַהן אַ נאָמען געשטאַר־

בען.

זיין לאַגע איז געווען די שווערסטע אין דער דרוקעריי. אין דער פּאַליציי האָט ער זיך גאַרניט פאַרשריבען; ווי גוט דער פּאַס זאָל ניט זיין, עס איז דאָך אַן איבעריגע געפּאַהר, אַז מען איז באַ־ וואוסט ביי דער פּאַליציי. דערפאַר האָט ער אַמאָל מאַנאַטען־לאַנג געמוזט זיצען אין שטוב און ניט אַרויסגעהן, כדי דער דוואַרניק זאָל איהם ניט באַמערקען. אייגענטליך האָבען אַלע אַרבייטער אין די געהיימע דרוקערייען געליעבט ווי נזירים, אַפּגעזונדערט פון דער גאַנצער וועלט. דער „פּויגעל“ אָבער האָט געליטען מעהר פון אַלעמען. ער איז נאָך געווען נאָך אַ יונגער מענש, 22-28 יאָהר אַלט, אַ הויכער, אַ מאַגערער, מיט לאַנגע בלו־שוואַרצע האַר, דורך וועלכע מען האָט נאָך בעסער אַרויסגעזעהן זיין שרעקליכע בלייב־ קייט — אַ רעזולטאַט פון דעם, וואָס ער האָט קיינמאָל ניט געהאַט גענוג פּרישע לופט און ליכט, און איז שטענדיג געווען אין אַן אַטמאָספּערע, פּול מיט דעם גיפטיגען שטויב פון בליי. לעבעדיג זיינען נאָר געבליבען ביי איהם די גרויסע, שוואַרצע אויגען, פון וועלכע עס האָט אַרויסגעשטראַלט אַן אונגענדליכע גוטסקייט און אויך אַ שרעקליכע טרויערקייט. ער האָט געהאַט די שווינדזוכט. און האָט געוואוסט דערפון. וואַרפען אָבער די שטעלע האָט ער ניט געוואַלט, ווייל ער איז געווען אַ פלינקער זעצער און עס איז

ניט געווען קיין אנדערער, ווער עס זאל קענען זיין פלאץ פאר-
נעמען.

דער פערטער זעצער איז געווען א מידעל, וועלכע איז אין
דער פאליציי געווען באקאנט, אלס קרילאווא'ס דיענסט. איהר
נאָמען האָב איך פאַרגעסען. דאָס איז געווען אַ לעבליכע בלאַנ-
דינקע מיט הימעל־בלויע אויגען, אין גאַנצען 18 אָדער 19 יאָהר
אַלט. ווען ניט די שווערע, דריקענדע נערווען־אַנשטרענגונג, וועל-
כע איז שטענדיג געלעגען אויף איהר פנים, וואָלט זי געווען זעהר
שעהן. פון איהר געזיכט האָט מען אַרויסגעזעהן די שרעקליכע
ליידען, וועלכע מענשען דאַרפֿען איבערטראָגען, ווען זיי געפינען
זיך יעדען טאָג, יעדע שעה, יא, זאָגאַר יעדע מינוט אין געפאַהר.
איך האָב ערקלערט די אורזאַך פון מיין קומען און האָב גע-
פרעגט, אויב מען וועט קענען אין היינטיגען נומער אַריינשטעלען
די קליינע באַמערקונג וועגען מיכאַילאָוו'ן. מען האָט מיר גע-
ענטפֿערט, אַז יא. דער נומער איז שוין געווען אינגאַנצען פאַרטיג
אַריינצולעגען אין מאַשין, און מען האָט געמוזט עפעס אַרויס-
וואַרפען, כדי צו מאַכען פלאַץ פאַר מיין באַמערקונג, וועלכע איך
האָב טאַקע דאָרט אָנגעשריבען.

זיי האָבען מיר דורכגעפיהרט אין אַלע צימערען און האָבען
מיר ערקלערט, ווי די אַרבייט געהט ביי זיי צו.

די דרוקעריי איז באַשטאַנען פון עטליכע קאַסטענס מיט פאַר-
שידענע שריפט; אַ קליינער צילינדער; אַ גרויסען שווערען צי-
לינדער, וועלכער האָט געדינט פאַר אַ פרעס, עטליכע בערשטלעך,
שוואַמען, אַ פאַר פֿלעשלעך מיט דרוק־טינט. אין ווינקעל איז גע-
שטאַנען אַ גרויסע שאַפֿע. אַלע זאַכען זיינען געווען אַזוי פונאַנדער-
געלעגט, אַז אין איין פערטעל שעה האָט מען אַלעס געקענט אַריינ-
לעגען אין שאַפֿע.

זיי האָבען מיר ערקלעהרט די טעכנישע זייט פון דער אַרבייט
און ענדליך האָבען זיי מיר דערצעהלט, וואָס זיי טוען, כדי דער
דוואַרניק זאל קיין פאַרדאַכט ניט האָבען. דער הויפט־כלל זייערער
איז געווען — ניט באַהאַלטען זיך, נאָר אומגעקערט, באַווייזען וואָס

עפטר די וואוינונג. די זעצערס פלעגען שוין געפינען אורזאכען. אבי אריינלאָזען דעם דוואַרניק אין די אינעוועניגסטע צימערען; נאַטירליך, פלעגט מען פריהער אלעס אויפראַמען. איין צימער איז געווען גאר אַ הינטערשטער, וואו דער דוואַרניק איז נאָך ניט געווען. קרילאָוז איז אַוועק צו איהם מיט אַן אויסרייד, אַז אַ מויז איז אַריינגעלאָפּען אין יענעם צימער, און מע דאַרף זי הרג'ען נען. דער דוואַרניק איז געקומען; עס פאַרשטעהט זיך, אַז ער האָט גאַרניט געפונען, אָבער זיי האָבען אַניסגעפירט זייערס. ער איז שוין געווען אין אַלע צימערען און האָט געקענט זיין אַ גוטער עדות, אַז ער האָט גאַרניט געזעהן, וואָס עס זאָל האָבען עפעס אַ פאַרראַכט.

די זעצער האָבען זיך דערמאַנט אַז אַלע ביטרעקייטען, האָבען געשפּאַסט, געלאַכט. איד האָב אָבער ניט געקענט לאַכען. עס איז מיר געוואָרען שווער אויפ'ן האַרצען. א שרעקליכער טרויער איז אָנגעפאַלען אויף מיר, ווען איד האָב געקוקט אויף די דאָזיגע מענשען. איד האָב פאַרגליכען זייער לעבען מיט אונ' זערן, און איד האָב זיך געמוזט שעמען. אונזער אַרבייט, אונזער טעטיגקייט ביי דעם טאַגליכט, אין דעם אויפגענדערען קאַמף, אינ'ם קרייז פון קאַמעראַדען און פריינד איז געווען א יום־טוב אין פאַר־גלייך מיט זייער קאַטאַרוזשנעם לעבען.

מיר האָבען זיך געזעגענט. לאַנגזאַם בין איד אַראָפּ די טרעפּ און בין אַרויס אויף דער גאַס שרעקליך אויפגערעגט. פאַרשידענע געדאַנקען זיינען מיר געקראַכען אין קאַפּ. איד האָב געטראַכט וועגען אַט די מענשען, וועגען דעם רעוואָלוציאַנערען קאַמף, צו' לייעב וועלכען זיי האָבען זיך פרייוויליג אויפגעאַפּפערט, איד האָב געטראַכט וועגען אונזער פאַרטיי.

פּלוצלונג איז מיר אַ נייער געדאַנק אויפגעקומען: אַ געדאַנק, וועלכער האָט מיר ערקלערט מיין אויפגענונג. זיינען זיי, אַט די זעלבסט־אויפאַפּפערענדע מענשען, ניט די אמת'ע פאַרשטעהער פון אונזער פאַרטיי? איז די דרוקעריי ניט די לעבעדיגע פּערזאָנל' פיצירונג פונ'ם גאַנצען רעוואָלוציאַנערען קאַמפּף אין רוסלאַנד?

א געפיהל אין גאַנצען דער הבור פון יענעם געפיהל, וואָס האָט מיר
ביז דאָן אזוי געמוטשעט, האָט זיך אָנגעצונדען אין מיין ברוסט.
ניין, מיר זיינען אונבאַזיגבאַר, האָב איר זיך געטראַכט, כל-
זמן מיר האָבען נאָר אזאָ אַנאַנימען, נאָמענלאָזען העלדענמוט,
וועלכער שטעהט העכער פון אַלע העלדענמוטען; מיר זיינען אונ-
באַזיגבאַר, כל זמן מיר וועלען האָבען אַזעלכע מענשען.

א ריזע נאך פעטערבורג.

איינלייטונג.

איד בין נאך געלעגען אין בעט, ווען איד האב דערהערט א שטארקען קלאפ אין טיר. איד בין אויפגעשפרונגען.

וואס האט דא געקענט געשעהן? ווען עס וואלט זיין אין רוס-לאַנד, וואלט איד שוין געוואוסט, וואס דאס הייסט: זשאנדארען! ווער דען קען אזוי קלאפען אין רוסלאַנד. דאס איז אבער געווען אין דער שווייץ, און פאר אזעלכע זאכען דארף מען דארט קיין מורא ניט האבען.

— ווער איז דארט? — האב איד געפרעגט אויף פראנצויז-

זיש.

— איד, — האט געענטפערט אויף רוסיש זעהר א באקאנטע

שטימע, — מאכט שנעל אויף.

איד האב אָנגעצונדען א ליכט, ווארים עס איז נאך געווען פינסטער, און האב מיר אויף גיך אָנגעטאָן. דאס הארץ האט מיר געקלאַפט, עפעס האב איד געפיהלט, אז עס איז ניט אומזיסט אז פריהער באזוך, אז אן אונגליק איז געשעהן.

איינער פון מיינע בעסטע פריינד* איז מיט א צוויי וואכען פאר דעם אַוועקגעפאהרען קיין רוסלאַנד. ער איז געווען פארמישט אין דעם לעצטען אַטענטאט אויפ'ן קייזער, און מיר זיינען אַלע אַצונד געווען אונרוהיג איבער איהם. מיר האבען מיט אונגע-דולד ערווארטעט נאכריכטען, ווי אזוי ער איז אַריבער די גרענעץ.

* נ י ק א ל א י מ א ר א ז א ו ו. געשמארבען אין דער שליסעל-

בורגער פעסטונג.

און די נאכריכטען זיינען ניט געקומען. אַ שרעקליכער געדאַנק איז מיר אַריין אין קאַפּ.

איך האָב שנעל אויפגעמאַכט די טיר. אין צימער איז אַריין אַ נ ד ר י , אַהן אַ גוט־מאַרגען, אפילו ניט אַראַפגענומען דעם הוט.

— נ י ק אַ ל אַ י איז אַרעסטירט, האָט ער אויסגערעדט מיט אַ צובראַכענער שטימע, און איז געפאַלען אויף אַ שטול.

ניקאָלאַי איז געווען אונזער ביידענס פּריינד. עטליכע מינוט האָב איך געקוקט אויף איהם מיט אַ פאַרגליווערטען בליק, גלייך ווי איך וואָלט ניט פאַרשטאַנען, וואָס ער האָט געזאָגט. דערנאָך האָב איך ווידערהאַלט אַט די דריי שרעקליכע ווערטער, צוערשט מעכאַניש, קוים הערבאַר, און דאַן מיט אַ שרעקליכער דייטליכ־קייט.

מיר האָבען ביידע געשוויגען.

עטוואָס שרעקליכעס איז אַנגעפאַלען אויף אונז, האָט אָנגע־פילט דאָס גאַנצע צימער, דורכגעדרונגען אונזער גאַנצעס וועזען. דאָס בלוט האָט זיך אַזוי ווי אַפגעשטעלט, דאָס דענקען איז פאַראַ־ליזירט געוואָרען.

מיט אַזאַ זיצען קען מען אָבער גאַרניט מאַכען. מיט פאַר־צווייפלונג קען מען גאַרניט העלפען. מען האָט געדאַרפט וויסען. אויב אַלעס איז שוין פאַרפאַלען, אָדער מען קען נאָר עפעס אונטער־נעמען.

איך האָב אָנגעהויבען פונאַנדערפרעגען די איינצעלהייטען. ניקאָלאַי איז אַרעסטירט געוואָרען אויף דער גרענעץ. ערגער פון אַלעס איז געווען, וואָס עס זיינען שוין דערבגעגאַנגען פיער טעג. און דער קאַנטראַבאַנדיסט, אַנשטאַט אונז צו טעלעגראַפירען, האָט אויס עקאַנאָמיע געשיקט אַן איינפאַכען בריעף.

— וואו זשע איז דער בריעף? — האָט איך געפרעגט אַ נ - ד ר י י 'ן.

— ביי וואס די מיר'ן (*). ער איז ערשט געקומען און ערווארטעט איך ביי מיר. לאמיר געהן.
מיר זיינען ארויסגעגאנגען.

עס האט נאך וואס אנגעהויבען צו טאגען. די גאסען זיינען געווען לעדיג. די שטאדט האט נאך געשלאפען. שטיץ און מיכ אראפגעלאזטע קעפ האבען מיר זיך געשלעפט איבער די טראטוארען. יעדער פון אונז איז געווען פארטיפט אין זיינע שווארצע, פינסטערע געדאנקען. וולאדמיר האט אונז שוין ערווארטעט. איך בין געווען מיט איהם זעהר באפריינדעט, און שוין א לאנגע צייט האבען מיר זיך ניט געזעהן. ניט פרעהליך איז אבער געווען אונזער איצטיגער צוזאמענקומען. קיין פריינדליכע באגריסונג, קיין פראגע, קיין שמייכל. טרויעריג האבען מיר נאך געדריקט איינער דעם אנדערן די האנט. אזוי באגעגענען זיך מענשען אין א הויז, וואו עס ליגעט א ברמינן.

וולאדמיר האט אונז פארגעלעזען דעם קאנטראבאנדיסט'ס בריעה. ניקאלאי'ן האט מען ארעסטירט אויף דער פריישישער גרענעץ, לעבען ווערזש באלאוו און מען האט איהם דער-ווייל איינגעזעצט אין דעם דארטיגען געפענגניס. וואס עס איז ווייטער געשעהן, האט קיינער ניט געוואוסט. דער קאנטראבאנדיסט איז אויס מורא אנטלאפען קיין דייטשלאנד, און פון זיינע ווייטערע ידיעות האט מען שוין קיין טאלק ניט געקענט דערגעהן: איז אנהויב האט מען געמיינט, אז ער איז ארעסטירט געווארען, אלץ א דעזערטיר, און אנטלאפענער סאלדאט, דערנאך אבער איז ארויך א קלאנג, אז זשאנדארען האבען זיך אריינגעמישט; דאס האט גע-הייסען, אז ער איז א פאליטישער פארברעכער.

פון דעם גאנצען בריעה האט מען נאך געקענט פארשטעהן איין זאך אויף קלאר, אז דער קאנטראבאנדיסט איז דא גארניט שולדיג געווען. ער האט זיך אויף אלערליי אופנים פארטיידיגט, האט אויסגעדריקט זיין הארציגע באדויערונג איבער דעם אונ-

(* יאבעלזאן.)

גליקליכען פּאַל, און האָט ענדליך געבעטען, מען זאָל איהם אָפּשיי-
קען דאָס געלט, וואָס איז איהם נאָר געקומען פון אונז. ניקאָלאַי
איז אַליין שולדיג געווען. ער איז אָפּגעזעסען דעם ערשטען טאָג, ווי
ער איז אָנגעקומען, אויף אַ בוידימ, פּאַרנאָכט אָבער האָט ער זיך
ניט געקענט איינהאַלטען און איז אַרויס אין גאַס, זיך אָביסעל דורכ-
צוגעהן. דאָס איז געווען אַ קינדערשע נאַכלעסיגקייט.

איך בין געוואָרען אויסער זיך פאַר פאַרדרום.
— וואָס פאַר אַ דומהייט! וואָס פאַר אַ קינדעריי! — האָב
איך אויסגעשריען. — אַרויסגעהן אויף דער גאַס אין אַ קליינעם
דערפּעל, וואו יעדער נייער מענש וואַרפט זיך אין די אויגען. שפּיי-
לען זיך, אַמוזירען זיך האָט זיך איהם פאַרוואַלט אין אַזאַ לאַגע!
יעדער עזעל, יעדער דומקאַפּ געהט איצט אַריבער די גרענעץ, און
ער דאַרף אַרויסגעהן שפּאַצירען, אַליין אונטערשטעלען דעם קאַפּ
אונטער דעם מעסער. ער איז דאָך שוין ניט קיין אינגעלע! אַ
דריסיג יעהריגער מענש זאָל אויף אַזוי פּיעל ניט פאַרשטעהן. אַ
מצוה אויף איהם, אַ מצוה!... איצט וועט ער שוין וויסען, ווי אַזוי
זיך אַרויסצושטעלען.

איך בין שיער ניט משוגע געוואָרען פאַר בעס, און איז דער-
זעלבער צייט האָב איך אַזש בין בלוט געביסען די ליפּען, כדי
איינצוהאַלטען די טרערען, וועלכע האָבען מיך געשטיקט, וועלכע
האָבען זיך געריסען פון די אויגען.

אַנדריי איז געזעסען לעבען טיש, אָנגעשפּאַרט מיט'ן גאַנצען קער-
פּער אויפ'ן רעכטען עלענכויגען. זיין לאַנגע פיגור, באַלויכטען פון
דעם טונקעלען, ציטערדיגען פּלאַס פון אַ ליכט, האָט אויסגעזעהן
לעבענסלאָז.

איך האָב זיך אַנידערגעשטעלט אַנטקעגען איהם.
— נו, וואָס טוט מען איצט? — האָט ער מיר פּלוצלונג גע-
פּרעגט.

דיזעלכע פּראַגע האָב איך איהם ערשט געוואַלט שטעלען. וואָס
האָב איך איהם געקענט ענטפּערען? איך האָב זיך אָפּגעקערט

פון איהם, און האָב אָנגעהויבען אַרומצוגעהן איבער'ן צימער אַהין און צוריק.

— וואָס טוט מען, וואָס טוט מען? — האָב איך זיך אַליין געפרעגט. פינף טעג זיינען שוין דורכגעגאַנגען, זינט ניקאָלאַי איז אַרעסטירט געוואָרען. פֿאַהרען צו דער רוסישער גרענעץ דאַרף דויערען נאָך אַ טאָג דריי; און אין זיבענ־אַכט טעג האָבען שוין די זשאַנדאַרען צוואַנציג מאָל געקענט אויסגעפינען זיין ריכטיגען נאָמען, און דאָן וועט מען איהם נאָטירליך אונטער אַ שטרענגען קאָנוואַי אַוועקפיהרען קיין פעטערבורג. דאָן איז אַלעס פאַרפאַלען! אָבער ווער ווייס? אפשר האָבען זיי איהם געלאָזט אין ווערזשאַבאַלאָוואַ אָדער ניט ווייט ערגעץ אין אַ שטעדטעל. ער איז דאָך אַזוי דום, אַזוי נאַריש אַרײַנגעפאַלען, אַז זיי קענען איהם אַנ־נעמען גאַרניט פאַר דעם, ווער ער איז אין אמת'ן. ניין, עס קען ניט זיין. מיר האָבען שוין געהערט, אַז די זשאַנדאַרען האָבען איינעם ערוואַרטעט פון אויסלאַנד. שרעקליך, שרעקליך! די לאַגע איז האַפּנונגסלאָז. עפעס דאַרף מען דאָך אָבער טאָן.

— מען דאַרף שיקען רינאָ'ן, — האָב איך ענדליך געזאָגט מיט אַ זיפּץ. — אויב עס איז נאָך דאָ עפעס אַ מעגליכקייט צו טאָן, איז נאָר זי אימ־שטאַנד עס צו טאָן.

— יא, יא, לאַמיר שיקען רינאָ'ן, — האָט אַנדריי אויסגערורי פּען. אַ שטראַל פון האַפּנונג האָט אַזוי ווי באַלעכט דאָס דאַזיגע טױט־בלייכע געזיכט.

און ווירקליך, ווען עס וואַלט נאָר געווען עפעס אַ מעגליכקייט, וואַלט זי עס אויסגעפיהרט.

רינאָ* איז געווען אַ אידיש־מיידעל פון פּוילען. איהר פאַ-

(* „רינאָ“ איז די באַקאַנטע רוסישע סאַציאַליסטקע אַ נ נ אַ מ י -
כ א י ל א ו נ א ע פ ש ו י ן . אין די זיבעציגער יאָהרען האָט
זי זעהר פּיעל געאַרבייט אין רוסלאַנד. ווי סטעפּניאַק דערזעהלש דאָ.
איז זי געווען די בעסטע און די הויפּט־קאָנטראַבאַנדיסטין. אויסער
דעם איז די יאָהרען 76-1875 האָט זי זיך צוזאַמען מיט ל י ו ב א ו ן

טער איז געווען איינער פון די פיעלע מאַרטירער, וועלכע האָבען אַזוי געליטען פאַר דער פּרייהייט פון זייער אונגליקליכען היימלאַט-לאַנד — פּוילען.

איהרע קינדער-יאָהרען האָט זי פאַרבראַכט אין אַ קלייד-שטעד-טעל ביי דער גרענעץ, וואו אַלע איינוואוינער האָבען געלעבט פון קאַנטראַבאַנדע. ווען זי איז געקומען אין פעטערבורג שטודירען האָט זי זיך באַקענט מיט די אידעען פון סאַציאַליזם און איז צו געשטאַנען צו דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג, וועלכע האָט זיך דאָן ערשט אָנגעהויבען. זי האָט באַלד געקראָגען אין דער אָרגאַניזאַציע נאָך אַ באַזונדערע אַרבייט; זי האָט „געהאַלטען די גרע-נעץ“, ווי מען פלעגט דאָן זאָגען, ד. ה., זי איז געווען די פאַרמיט-לעריין צווישען רוסלאַנד און אויסלאַנד, וואו עס האָט זיך דאָן גע-דרוקט כמעט די גאַנצע רוסישע רעוואָלוציאָנערע ליטעראַטור.

קיינער איז ניט געווען אַזוי פּעהיג צו דעם ווי זי. זי איז געווען אַזוי פאַפּולער צווישען די קאַנטראַבאַנדיסטען, אַז זי האָט געקענט אויספיהרען אַזעלכע זאַכען, וואָס אַן אַנדערען וואַלט עס זיך אפילו ניט גע'חלומ'ט. זי אַליין פלעגט זאָגען, אַז אויף דער גרענעץ קען זי אויספיהרען מעהר, איידער דער גובערנאַטאָר אַליין. און דאָס איז געווען אמת; זי האָט אַלעמען געקענט, און האָט

א י ו ו אַ נ אָ ר ו נ אַ - ק אָ ר נ י ל אַ ו אַ - ס ע ר ד י ו ק אָ ו אַ איבער-געגעבען דער שווערער אַרבייט צו פאַרזאָרגען די פּאָליטישע געפאַנגענע מיט אַלעס. די באַוואוסטע וואוילטעטערין, די גענעראַלשע הערנגראַס, פלעגט זאָגען: „אַט איז אַן אמת'ע קריסטין; ביי איהר דאַרף מען זיך לערנען, ווי אַזוי צו לייעבען מענשען!“ אין ווילנא האָט זי גע-גרינדעט אַ קרוזשאַק, פון וועלכען עס איז אַרויסגעקומען זונדע-לעוויטש. מיט סטעפּניאַק'ן איז זי געווען זעהר באַפריינדעט און האָט איהם אַליין געהערעט מאָל אַריבערגעפיהרט איבער דער גרע-נעץ. די לעצטע יאָהרען פון איהר לעבען האָט זי פאַרבראַכט אין סער-ביען, אַלס דאָקטאָר. געשטאַרבען איז זי אין ווילנא, דעם 13טען נאָוועמבער, 1895.

געוואוסט, אז מען קען זיי אלע אפקויפען, פון דעם סאלדראט, וואס שטעהט ביי דער גרענעץ, ביז די פארשטעהער פון דער מאגיס-טראטור און ארמיניסטראציע אין דער שטאדט. מען האט נאר געדארפט פארשטעהן, ווי אזוי צוצוקומען צו זיי, ווי אזוי זיך צו באגעהן מיט זיי.

רינא האט אנטויל גענומען אין דער באוועגונג, ביז עס האט זיך געהאלטען די פראפאגאנדע. ווי נאר די פעריאדע פון דער פראפאגאנדע האט זיך געענדיגט, און אויף דער סצענע איז ארויס גערעמען די בלוטיגע עפאכע פון דעם טעראר, איז זי אפגעשטא-נען, האט מעהר קיין אנטויל ניט גענומען, ווארים זי האט ניט גע-גלויבט, אז דורך אזעלכע מיטלען זאל מען קענען עפעס געווינען. זי איז אוועקגעפאהרען קיין פאריז שטודירען, האט אבער ניט גע-קענט לאנג דארט בלייבען, ווייל איהר געזונט איז געווארען זעהר שוואך. זי איז אוועק אין דער שווייץ, און האט זיך דארט בא-זעצט.

איך האב איבערגעלאזען מיינע פריינד, און בין אוועקגעגאנגען צו איהר.

איך בין געלאפען דעם נאנצען וועג; מיר האבען שוין גע-וואלט וויסען איהר ענטפער.

— דאס פרייליין שלאפט נאר, — האט געזאגט די דינסט, וועלכע האט מיר אויפגעמאכט די טיר, און האט אפילו ניט גע-ווארט אויף מיין פראגע.

— איך ווייס, — האב איך איהר געענטפערט. — עס איז אבער געקומען איהרער א קרוב, וועלכער זי וויל זעהר זעהן און וואס גיכער.

מיר זיינען שוין אזוי געוואוינט אין רוסלאנד צו באהאלטען זיך מיט יעדער זאך, אז אפילו דא האב איך אויך געטאן דאס-זעלבע.

איך בין צוגעגאנגען צו רינא'ס צימער און האב שטארק א-געקלאפט.

— איך מוז אייך באַלד זעהען. איך האָב נויטיגעס מיט אייך צו ריידען, — האָב איך געזאָגט אויף רוסיש.
— באַלד, באַלד, — האָט זי געענטפערט. אין איהר שטימע האָט זיך געהערט אַן אומרוהיגע נאָמע, אַזוי ווי זי וואָלט פאַר שטאַנען, אַז עפעס איז געשעהן.

איז אַ פינף מינוט אַרום איז זי אַרויסגעגאַנגען.
— וואָס איז, וואָס איז געשעהן? — האָט זי געפרעגט אונ־רוהיג, און האָט אָנגעשטעלט אויף מיר איהרע גרויסע אויגען.
איך האָב אין קורצען דערצעהלט וועגען דעם אונגליק.
דורך דער טונקעלער פאַרב פון איהר פנים האָט מען דאָך גע־קענט באַמערקען, ווי בלייך זי איז געוואָרען, ווען זי האָט דערהערט אַט די נאָכריכט. זי האָט קיין וואָרט ניט געענטפערט, האָט נאָר אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ. איהר גאַנצע קליינע, כמעט קינדערשע פינגר האָט אין דעם מאַמענט אויסגעדריקט אַ שרעקליכען, גרע־געצלאָזען קומער.

איך האָב ניט געוואָלט שטערען איהר שווייגען, און האָב גע־וואָרט, ביז זי וועט עפעס זאָגען.

— ווען מיר וואָלטען זיך דערוואוסט וועגען דעם פריהער, צו דער רעכטער צייט, — האָט זי ענדליך אויסגערעדט שטיל, גלייך ווי זי וואָלט רעדען צו זיך אַליין, — דאָן וואָלט מען נאָך געקענט אַלעס טאָן, מען וואָלט געקענט אַלעס אין אַרדנונג ברענגען, אָבער איצט...

— מיר ווייסען דאָך אָבער ניט, — האָב איך געענטפערט. — טאַמער האַלטען זיי איהם נאָך אויף דער גרענעץ.
זי האָט אַ שאַקעל געטאָן מיט'ן קאַפּ, אַלס צייכען, אַז זי צוויי־פעלט זעהר אין דעם.

— יעדענפאַלס מוז מען עפעס אונטערנעמען, — האָב איך געזאָגט. — איך בין געקומען אייך בעטען, איהר זאָלט פאַהרען אַהין.

רינא איז נאָך אַלץ געשטאַנען אַהן יעדע באַוועגונג, גלייך ווי זי וואָלט ניט געהערט מיינע ווערטער, אָדער ווי ניט זי מיינט מען

עס. זי האט אפילו ניט אויפגעהויבען איהרע לאנגע ברעמען, וועל-
כע האבען אינגאנצען פארדעקט איהרע אויגען; זי האט די נאנצע
צייט געקוקט אראפ.

— יא, וואס מיר אַנבאלאַנגט, — האט זי ענדליך שטיל אויס-
גערעט, — וועל איך פאָהרען, אָבער...

זי האט זיך אַביסעל ערמונטערט און האט אַנגעהויבען צו
אַנאַליזירען די פראַגע פון דעם פראַקטישען שטאַנדפונקט. איך
האָב איהר געמוזט נאָכגעבען, אַז אין דעם פרט איז עס שלעכט גע-
שטאַנען. פונדעסטוועגען איז זי אויך געווען אַינפארשטאַנען, אַז
מען מוז פרובירען, אפשר וועט געלינגען.

מען האט באַלד געמאַכט אַ פאַר הונדערט פראַנק צווישען די
קאַמעראַדען, און אין אַ פאַר שעה אַרום איז שוין רינאָ געפלויען
מיט'ן קוריערסקען צוג צו דער רוסישער גרענעץ.

זי איז געקומען צו שפעט.

צוויי טאָג איז ביי איהר אַוועקגעגאַנגען אויפ'ן זוכען דעם
קאַנטראַבאַנדיסט, וואָרים נאָר פון איהם האט זי געקענט האָבען
פינקטליכע אויסקינפטע. ער האט זיך אָבער ניט געוואַלט ווייזען
פאַר איהר, און ווען עס איז איהם אויסגעקומען ענג, איז ער אַנט-
לאַפען קיין אַמעריקא, און האט דערביי פאַרגעסען ביי זיך אין
קעשענע דאָס געלט, וואָס מיר האָבען איהם צוגעשיקט, טאַמער
וועט מען דאַרפען האָבען צום געשעפט.

ווען רינאָ האט דאָס ערפאַרען, האט זי באַשלאָסען אַליין אַרײ-
בערנעהן די גרענעץ. קיין באַשטיממען פלאַן האט זי ניט געהאַט;
זי האט נאָר געוואוסט, אַז אין אַזאַ פאַל איז אַ מינוט טייער,
און מען טאַר קיין צייט ניט פאַרלירען. צום אונגליק איז שוין
ניקאָלאַי דאָרט ניט געווען. מיט אייניגע טעג פריהער האט מען
איהם אַוועקגעפיהרט פון ווערושבאַלאַוואָ. מען האט איהם דער-
קענט און אַוועקגעשיקט קיין פעטערבורג.

רינאָ האט זיך אַוועקגעלאָזט קיין פעטערבורג. ערשטענס,
פרובירען, טאַמער וועט דאָך געלינגען צו באַפרייען ניקאָלאַי, און

צווייטענס, האָט זיך איהר פשוט געוואָלט באַזוכען פעטערבורג און זעהן זיך מיט די אַלטע פריינד.
 עטליכע טעג פאַר'ן ערשטען מערץ איז זי אָנגעקומען אַהין, און דריי וואָכען האָט זי פאַרבראַכט אין דעם גיהנום; אַנדערש האָט מען ניט געקענט אַנרופען פעטערבורג אין דער שטיקעל צייט נאָך דעם טויט פון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען.
 ווען מיר איז אַיינגעפאַלען צו שרייבען מינע סקיצען, איז מיר אַריין אַ געדאַנק, אַז עס וואָלט זיך זעהן געפאַסט, און עס וואָלט אויך געווען זעהר אינטערעסאַנט, אַריינצושטעלען אויך איהר רע עראינערונגען פון דער קורצער צייט. איד האָב איהר געשריבען וועגען דעם, און דער רעוולטאַט דערפון איז די פאַלגענדע ער-צעהלונג.

1.

באַלד ווי איד בין אָנגעקומען אין פעטערבורג, — אַזוי הויבט רינאָ אָן איהר ערצעהלונג, — האָב איד אָנגעהויבען זוכען מיין אַלטע באַקאַנטע און פריינדין, דו בר א ו ו י נ א . איד האָב אפילו געוואוסט, אַז זי נעמט ניט קיין אַקטיווען אַנטייל אין דער באַווע-גונג; אָבער צו איהר פלעגען קומען מעהרערע רעוואָלוציאַנערען, און איד האָב געהאַפּט, אַז זי וועט מיר קענען געבען אויסקינפטע, צו געפינען אַ ל ג א ' ז , ניקאַלאַ'ס פרוי, וועלכע איז דאָן גע-זוען אין פעטערבורג. איד האָב אָבער אַ טעות געהאַט. צו דובי ראַווינאָ פלעגען ווירקליך קומען אַ טייל פון די טעראַריסטען, אָבער פון אַלגאַ'ן האָט זי נאָרניט געוואוסט.
 איד האָב זיך אָנגעהויבען אַרומשלעפען איבער פעטערבורג צו אַלע באַקאַנטע, וואו איד האָב נאָך גערעכענט, אַז איד וועל קענען עפעס געוואָהר ווערען. עס איז מיר אויך ניט געלונגען. די רעוואָ-לוציאַנערען האָב איד ניט געקענט געפינען, וואָרים זיי האַלטען זייערע וואוינונגען בסוד, קיינער ווייסט ניט זייערע אַדרעסען. מען האָט מיר דערצעהלט, אַז איינער, ד. וועלכער האָט געוואוינט אין פעטערבורג, האָט געדאַרפט אַמאַל אויפזוכען זיינעם אַ פריינד,

וועלכער האט אויך געוואוינט אין פעטערבורג, און האט איהם בשום אופן ניט געקענט געפינען. ער האט געמוזט פאָהרען אין קיעוו, בלויז כדי דאָרט אויסצוגעפינען זיין אַדרעס.

צוויי טעג זיינען שוין דורכגעגאַנגען, און איד האָב נאָך קיין אַהנונג ניט געהאַט איבער אַלנאַץ. איד בין געווען אויסער זיך. איד האָב ניט געוואוסט, וואָס מען הויבט אָן צו טאָן. דובראַווינאַ האָט מיך אַביסעל באַרוהיגט. זי האָט געקענט די רעוואָלוציאָנערע וועלט און האָט געוואוסט, אַז פון אַלע נייעסען, אפילו די קלענסטע. דערוויסען זיך באַלד די רעוואָלוציאָנערע, און דערפאַר האָט זי מיר פאַרויכערט, אַז זיי וועלען זיך באַלד דערוויסען פון מיין אַנקומען פון דער שווייץ, און אַלנאַ וועט פאַרשטעהן, וועגען וואָס איד בין געקומען, און וועט שוין זוכען מיטלען ווי מיר צו געפינען. אַזוי איז טאַקע געווען.

אויפ'ן דריטען טאָג פון מיין אַנקומען, ווען מיר זיינען זיך אַזוי געזעסען מיט דובראַווינאַ אָן או מיט איהרע אַ פריינדיג, האָט זיך געעפּענט די טיר, אָן אויף דער שוועל האָט זיך באַוויזען דער „ פ א ק י ר “ — דערזעלכער, וואָס האָט זיך פיער מאָל שיער ניט פאַר'סמ'ט מיט פאַרשידענע גיפּטען, וועלכע ער האָט אַיינגענומען כדי צו מאַכען עקספּערימענטען איבער זיך. ער האָט זיך געווענ־דעט צו מיר און האָט אויסגערעדט געהיימיספּול:

— איד דאַרף זיך דורכגעהן מיט איד. קענט איהר מיר פאַר־שאַפען דאָס פאַרגינגען, איד זאָל זיין אַייער קאַוואַליער.

ער האָט עס אַרויסגערעדט מיט אַזאַ פייערליכער מינע, אַז מיר האָבען זיך אַלע געהאַלטען ביי די זייטען לאַכענדיג. ער איז אַבער געבליבען ערנסט, ווי פריהער, און האָט זיך רוהיג פאַרקנע־פעלט זיינע האַנדשוה.

איד בין אויפגעשטאַנען, האָב איהם גענומען אונטערן אַרעם און האָב באַוויזען, ווי איד וועל געהן מיט איהם איבער'ן גאַס, ווי אַ „דאַמע“. ער זאָל כאַטש אַ שמיכעל געבען! ער איז גע־שטאַנען אַזוי אויסגעשטרעקט, אויסגעצויגען ווי בין אַהער. מיט זיין נאַקטען קאַפּ, מיט דעם שטערן פון אַ בראַנען־פאַרב, אַהן

ברעמען, מיט זיין גאנצער מאָנענער פיזיאָנאָמיע איז ער געווען
ענליך אויף אַן אינדישען אָפּנאַט.

ער האָט מיר ניט געדאַרפט זאָגען, וואוהין מיר געהען. איד
האַב געוואוסט, אַז ער איז אַ פּריינד פון אַלגאַל און פון ניקאָד
לאַיף, וועלכער האָט איהם ליעב געהאַט פאַר זיין ענטשלאָסענעם
כאַראַקטער, כאַטש ער פלעגט זיך אָפּט לוסטיג מאַכען איבער זיין
ליידענשאַפט צו קאַנספּיראַציעס.

מיר זיינען אָפּגעגאַנגען אַ פאַר הונדערט טריט צו פּוס, דער
נאָך האָבען מיר גענומען אַן איזוואַשטשיק, וועלכער האָט אונז
געדאַרפט ברענגען אויף די פּעס קי'ס. דאָס איז אַ היבש
שטיקעל וועג, און צו דעם האָט זיך אונז נאָך געטראָפּען עפעס אַ
פּערדעל, וואָס האָט קוים געשלעפּט דעם וואָגען. מיר האָט זיך
אויסגעוויזען, אַז מיר וועלען קיינמאַל ניט דערפּאַהרען.

— אַר, ווי ווייט עס איז! — האָב איד זיך געווענדעט צו
מיין באַגלייטער.

— אַ יאָ. אויסערדעם דאַרפט איהר ניט פאַרגעסען, אַז מיר
פּאַהרען איצט גראַד אין אַ פאַרקערטען וועג.

איד בין שרעקליך ביז געוואָרען, וואָס מיר פאַרלירען אומ־
זיסט צייט, און האָב געזאָגט דעם „פּאַקיר“, אַז איד וויל פּאַהרען
גלייך צו אַלגאַל. ער איז אָבער ניט געווען פון די, וואָס גיבען
אַזוי באַלד נאָך. ער האָט מיר ניט געפּאַלגט און האָט זיך געטאַן
זיינס.

ענדליך זיינען מיר אָנגעקומען אויף די פּעס קי'ס; דאַרט
זיינען מיר ווייטער געגאַנגען אַביסעל צו פּוס, און דערנאָך האָבען
מיר גענומען אַן אנדער איזוואַשטשיק, וועלכער האָט אונז גע-
בראַכט צום טעכנאָלאָגישען אינסטיטוט.

ווען מיר זיינען אַראָפּ פון וואָגען, האָט אַן אַפיציר גענומען
אונזער איזוואַשטשיק. דאָס האָט שטאַרק באַאונרוהיגט מיין קאַפּ
וואַלירער; עס איז אָבער ניט געווען קיין צייט צו דענקען וועגען
דעם.

אויפֿן טראַטוואַר, וואו מיר זיינען געגאַנגען, זיינען געשטאַנען

צוויי קינדער, א אינגעל מיט א מידעל, און האבען געבעטעלט. זיי זיינען געווען אזעלכע שעהניקע, אזוי סימפאטיש, אז איד האב זיך געמוזט אפשטעלען א קוק טאן אויף זיי.

— גיב מיר א קאפעיעטשקע, באריניא, — האבען די קינדער אויסגעשריען און אויסגעשטרעקט צו מיר די הענט. איד האב זיי א גלעט געטאן איבער די בעקלעך און האב יעדען געגעבען א קאפיקע.

אזען מיר זיינען שוין געווען ווייטלעך פון זיי, האט דער „פאך־קיר“ צו מיר געזאגט מיט אן אומרוהיגער שטימע:

— וואס טוט איהר? צו וואס האט איהר זיי געגעבען געלט? איהר ווייסט דען ניט, ווער דאס זיינען? די פאליציי האלט הונד־דערטער אזעלכע קינדער. זיי פארשטעלען זיך נאך פאר בעטלער, אין אמת'ן אבער זיי קליינע שפיאניקלאך.

איד האב א שמיכעל געטאן. אריינגעהן מיט איהם אין הויכע דרכים, דיסקוטירען וועגען דעם האב איד ניט געוואלט. עס וואלט סיי ווי געווען אומזיסט.

אונזער ריזע האט געדויערט נאך א גוטע שעה. ערשט ווען מען האט אָנגעהויבען אַנצוינדען די פּאַנאַרען אויף די גאַסען, זיינען מיר צוגעקומען צום הויז, וואו אַלגא האט מיר ערווארט.

איד האב זי ניט דערקענט, אזוי האט זי זיך פארענדערט. איהר אויסזעהן איז געווען שרעקליך: בלייד, מאַנער, איינגעצוייגען. איד האב געוואלט ריידען מיט איהר וועגען ניקאלאי, מיר זיינען אבער ניט געווען אַליון. דאס צימער, וואו מיר זיינען געזעסען, איז ביסלאַכווייז פול געוואָרען מיט מענשען, מייסטענס זיינען עס געווען סטודענטען. באַלד איז אויך אַריינגעקומען די בעל־הבית'טע, א יונגע, שעהנע ברונעטקע, און האט שטילערהייט געזאגט אַלגא, אז דאס צימער איז היינט פאַרנומען, דא וועט זיין א סטודענטען־פאַרזאַמלונג.

זי האט אונז איינגעלאָדען צו בלייבען; אונז זיינען אבער קיין פאַרזאַמלונגען אין קאַפּ ניט געקראַכען. אונטען זיינען געווען לעדיגע צימערען. מיר זיינען אַראַפּ

אָהין. און דאָרט האָבען מיר אויך פאַרבראַכט דעם גאַנצען אָבענר, איבערגערעדט וועגען אונזערע געשעפטען. איך האָב דערצעהלט אַלנאַ, ווי מיר איז געגאַנגען ביי דער גרענעץ; זי האָט מיר דער צעהלט, וואָס זי האָט געמאַן דערווייל אין פעטערבורג. איך האָב אַרויסגעזעהן, אַז מען האָט כמעט גאַרניט געמאַן. און האָב אויסגערדיקט מיין מיינונג, אַז עס איז כמעט קיין האָפֿט נונג ניטאָ. אַלנאַ אָבער האָט עס ניט געוואָלט דערלאָזען. זי האָט נאָר אימער געהאַפֿט.

2.

אויף מאָרגען, ביי דובראַווינאַ, האָב איך זיך צום ערשטען מאל באַגעגענט מיט העסיע העלפּמאַן. דער ערשטער אַיינדרוק, וועלכען זי האָט געמאַכט אויף מיר, איז געווען פון אַ ליידענדער פרוי. זי האָט געמוזט שטאַרק ליידען; מען האָט עס אַרויסגעזעהן פון איהר געזיכט, פון איהרע אויגען. פונדעסטוועגען, ווי מען האָט אונז נאָר באַקאַנט געמאַכט, האָט זי באַלד אַנגעהויבען דער צעהלען פון די „געשעפטען“, פון דער ריכטונג, וועלכע פאַרשידענע רעוואָלוציאָנערע גרופען האָבען אַנגענומען, פונ'ם ר ו י ט ע ז ק ר י י ז און פיעלע אנדערע זאַכען.

איך האָב זי דערנאָך מעהרערע מאל געזעהן. דאָס איז געווען אַן אויפריכטיגע, איינפאַכע און באַשיידענע פרוי, מיט לייב און זעעלע איבערגעבען דער זאך; איהר האָט געפעהלט די איניציאַ-טיווע.

מיט אַ פאַר טעג, איידער איך בין געקומען, איז אַרעסטירט געוואָרען איהר מאַן, קאַלאַטקעוויטש, דאָס האָט זי אָבער ניט אָפֿט געהאַלטען פון דער אַרבייט; אינערליך האָט זי שרעקליך געליי-טען, פלעגט אָבער אַלעס דורכפיהרען, ווי פריהער. דובראַווינאַ און אַלע, ווער עס האָט זי נאָר געקענט, האָבען געזאָגט, אַז איהר גוטסקייט האָט גאָר קיין גרענעץ ניט. זי איז געווען אַזוי באַשעפטיגט אַז עס איז איהר גאַרניט

געבליבען קיין צייט צו טראכטען פון זיך, פון איהר אייגענעם אונגליק.

איך געדענק, ווי זי האט אמאל געבראכט דובראווינא'ן א צעטעלע, איבערצוגעבען דער פרוי ס ק ר י פ א ט ש א ו ו א. אט די סקריפטשאזא איז געשטאנען אין פארבינדונג מיט א זשאנר דאר, וועלכער פלעגט געהיים איבערגעבען בריעה די איינגעשפארטע אין פעטראפאולאווסקער פעסטונג. ווי זי האט זיך ניט באמיהט, צו באהערשען איהר אויפרעגונג, איהר שטימע האט דאך אבער געקלונגען מיט אזא שרעקליכען קומער, ווען זי האט געזאגט דובראווינא'ן, אז דאס צעטעלע דארף איבערגעגעבען ווערען קאטלאסקעוויטש'ן, וועלכער איז אויך געזעסען אין דער פעסטונג. צום אונגליק האט גראד דאן אויפגעהערט דער פארקעהר מיט דער פעסטונג, און דאס צעטעלע האט שוין ניט געקענט אנקומען. העסיע העלפמאן פלעגט זעהר אפט קומען צו דובראווינא'ן, און אלע, אפילו די אלטע באבע, האבען זי דארט ליעב געהאט. ווי אז אייגענע. זי איז געווען זעהר א שעמעדיגע. קיינמאל האט זי דארט ניט געגעסען; זעלטען ווען זי פלעגט אויסטרינקען א גלאז טהע. און איך בין זיכער, אז ניט איינמאל איז זי געקומען הונגעריג צו אונז; ווארים צייטענווייז איז זי געווען אזוי פאר ווארפען מיט ארבייט, האט אזוי פיעל געהאט ארומצולויפען, אז זי האט קיין צייט ניט געהאט אריינלויפען אהיים איבערכאפען עפעס.

איך בין אויסגעווען אין א סך הייזער אין פעטערבורג; וואך רים איך האב זעהר אפט געדארפט זוכען א פלאץ וואו צו נעכטיגען, ווייל איך האב קיין פאס ניט געהאט, און אהן א פאס האב איך אויף איין ארט לאנג ניט געקענט בלייבען. וואוהין איך בין נור געקומען, האט מען העסיע'ן געקענט; אומעטום האט מען זי געשעצט, געליעבט. וואוהין זי זאל ניט קומען, איז זי געווען א טייערער גאסט, ווייל זי האט שטענדיג געוואוסט פון אלע נייעסען אין דער רעוואלוציאנערער וועלט; און דאס אינטערעסירט דאך יעדען, כאזונדערס די יוגענד. איהרע קעשענעס און די גרויסע

לערערנע טאש, וועלכע זי האט שטענדיג געטראגען מיט זיך, זיי
 גען אימער געווען אנעפילט מיט פראקלאמאציעס פונ'ם איספאני
 טעלני קאמיטעט, מיט נומערען פון דער „נאראדנאיא וואליא“,
 מיט בילעטען אויף באלען, קאנצערטען, ספעקטאקלען, לאטערייען —
 צום בענעפיט פון די פארשיקטע, איינגעשפארטע אדער פאר דער
 אונטערערדישער ליטעראטור. זי האט אלעמען געקענט, און אלע
 האבען זי געקענט. וועמען איהר זאלט ניט דארפען זעהן, אפילו
 די פארשטעהער פונ'ם איספאלניטעלני קאמיטעט, האט איהר
 נאך געדארפט זאגען העסיע'ן, און איהר האט געמעגט זיין זיכער,
 אז זי וועט עס שוין אראנזשירען.

זי האט עס מיר איבערגעגעבען, אז סאפיא פעראווסקאיא,
 וועלכע איד האב נאך געקענט פון פריהער, וויל זיך מיט מיר זעהן.
 זי האט געוואלט קומען צו מיר, נאך זי איז קראנק געווארען, און
 דאס האט איהר געשטערט.

3.

מיט פעראווסקאיא'ן האב איד זיך געטראפען ביי מיינעם און
 אלטען פריינד אלע ני ז, א טשינאוויק אין א דעפארטמענט.
 עס איז שוין געווען שפעט ביי נאכט, ווען זי איז אריינגעקומען.
 זי איז געווען בלייד ווי די וואנט, האט קוים געשלעפט די פיס און
 ווי זי איז נאך אריין, האט זי זיך א ווארף געמאן אויף דער זאפא;
 זי האט אפילו קיין כח ניט געהאט צו זיצען. זי איז געקומען צו
 אלענין'ן נאכ'ן מאנאטליכען בייטראג, וועלכען ער פלעגט צונויף
 מאכען צווישען זיינע קאמערעדען. אין גאנצען איז עס געווען הונד
 דערט רובעל א מאנאט. צום אונגליק האט איהם נאך קיינער קיין
 געלט ניט געגעבען, און ער איז ניט געווען אזוי רייך, ער זאל קענען
 אויסלייגען זיין אייגען געלט.

איד האט פארשטאנען, אז נאך א גרויסע נויט האט זי געקענט
 צווייגען צו קומען נאך געלט אין אזא קראנקען צושטאנד, ווי זי
 איז געווען, עלף אזייגער ביינאכט. דערפאר האב איד איהר פאר-

געלעגנט, אז איד קען איהר לייהען אויף צוויי טעג הונדערט רובעל.
פרעמד געלד, וואס איד האב גראד געהאט מיט מיר.

פּעראַווסקאַיאַ האָט זיי אָבער ניט געוואָלט נעמען, ווייל זי
האַט ניט געוואוסט אויף זיכער, אז זי וועט זיי קענען אָפּגעבען
אין אזאָ קורצער צייט. דערווייל האָט זי אונז דערצעהלט, אז זי
איז געבליבען אַהן אַ גראַשען, וואָרים נאָך איהר האָט זיך געיאָגט
אַ שפּיאַן, און זי האָט געמוזט עטליכע מאָל בייטען איזוואַשטשי-
קעס. זי איז נאָך ניט געווען זיכער, אז דער שפּיאַן האָט זי פּאַר-
לאָרען, און די פּאַליציי האָט געקענט יעדען מאָמענט קומען צו אַלע-
נין'ן נאָך איהר.

מיר האָבען אויסגעשאַטען אונזער גאַנץ קליינגעלט אין איהר
בייטעלע.

אַלענין האָט אפילו קיין מורא ניט געהאַט; ער איז שוין
געווען אַנגעלערענט, און זיין דירה איז געווען פּאַלקאַם "ריין";
איד האָב אָבער גראַד געהאַט אין קעשענע עטליכע עקזעמפּלאַרען
פון דעם לעצטען נומער פון "נאַראַדנאַיאַ וואַליאַ". איד האָב זיי
געוואָלט אַרייַנוואַרפען אין אויווען, פּעראַווסקאַיאַ האָט עס אָבער
ניט דערלאָזט און האָט זיי גענומען צו זיך. "אויב מען וועט מיר
אַרעסטירען", האָט זי געזאָגט, "וועט קיין גרויסער אונטערשיד
ניט זיין מיט דעם אַדער אַהן דעם".

זי איז אַרויסגעגאַנגען אין אַיילעניש און שוין אין דער טיר
האַט זי מיר געזאָגט, אז זי וואָלט זיך זעהר וועלען נאָך אַ מאָל
זעהן מיט מיר, אויב זי וועט "לעבען".

מיר האָבען באַשטימט דעם פּלאַץ און די צייט. זי איז אָבער
ניט געקומען און איד האָב מיר זעהר געשראַקען: מיר איז באַלד
אַריין דער געראַנק, אז זי איז אַרעסטירט.

אויף מאַרגען האָט זי מיר באַרוהיגט. זי האָט מיר געשיקט
זאַנען, אז זי "לעבט", נאָר זי האָט ניט געקענט קומען, ווייל זי
איז שטאַרק קראַנק.

דאָס אַלעס איז געשעהן מיט אַ צוויי־דריי טעג פאַר דעם 1טען
(דרייצעהנטען) מערץ. שפּעטער האָב איד זיך דערוואוסט, אז

מיט אַ טאָג פריהער, איידער מיר האָבען זיך געזעהן ביי אַלעני'ן,
איז אַרעסטירט געוואָרען זשעליאַבאָוו...

דעם ערשטען מערץ — דאָס איז געווען אַ זונטאָג — איז דער
פריה, בין איך אַוועקגעפּאָהרען צו מיינער אַ פריינד'ין אין גאַט-
שינאַ, וועלכע איז דאָן געווען אַ שטיקל שטעדטעל, ניט דאָס
וואָס איצט.

די ערשטע נאַכריכטען איבער די פעטערבורגער געשעהעני-
שען האָבען מיר ערפּאָהרען מאָנטאָג אין דער פריה פון דער דיענסט.
אַזויגער איינס נאַכמיטאָג איז צו אונז געקומען דער גלח און האָמ
דערצעהלט, אַז די מוזשיקעס, וועלכע זיינען צוריקגעקומען פון פע-
טערבורג, האָבען אויך עפעס געהערט פון דעם. קיין אַפיציעלע
באַשטעטיגונגען זיינען אָבער נאָך ניט געווען. ערשט פאַרנאַכט
איז געקומען נאָר די אַ'ס שוועסטער און האָט געבראַכט אַ גאַנ-
צען פּאַק צייטונגען.

וואָס מיר האָבען דאָן געפיהלט, איז ניט צו באַשרייבען. נאָדיאָ
איז זאָגאַר קראַנק געוואָרען.

איצט האָבען זיך אָנגעהויבען שרעקליכע טעג, טעג פון מאַר-
טערענדען צווייפעל, פון שרעקליכער מורא. דער צושטאַנד לאָזט זיך
גאַרניט באַשרייבען. ס'האַט אויסגעזעהן, אַזוי ווי די גאַנצע וועלט
וואָלט זיך איבערגעקעהרט. יעדער נומער פון די צייטונגען פלעגט
ברענגען נאַכריכטען, אַז די פּאָליציי געפינט אויס יעדען טאָג עפעס
נייעס, און די רעגירונג פיהרט אַיין נייע שטרענגקייטען. מיר
האָבען זיך אויך דערוואוסט פון דעם שרעקליכען פאַל אויף דער
טעלעזשניע גאַס, וועגען דעם זעלבסטמאָרד פונ'ם אונבאַקאַנטען
מענשען. וועגען אַרעסטען איז שוין גאַרניט געווען וואָס צו ריי-
דען. יעדען טאָג האָט מען געהערט פון נייע אַרעסטען, איינצעלנע
פּערזאָנען און אויך גאַנצע מאַסען.

ווי אַזוי לאָזט מען זיך אַריין אין דעם גיהנום? ווי אַזוי קען
מען אָבער בלייבען זיצען אין אַזאַ צייט אין גאַטשינאַ?
איך האָב ענדליך ניט אויסגעהאַלטען, און דאַנערשטאָג ביי
איך אַוועקגעפּאָהרען קיין פעטערבורג.

זעהר א שווערען איינדרוק האט אויף מיר געמאכט די שטאדט. זי איז אין גאנצען געווען אין טרויער. די הייזער, די באַלקאנען, די פענסטער, די לאַמטערנעס אויף די גאַסען — אַלעס איז געווען באַדעקט מיט שוואַרצען און ווייסען.

איך האָב זיך גלייך געלאָזט צו דובראַווינאַן.

די גאַנצע פאַמיליע, אויסער דובראַווינאַ'ס אינגערע שוועסטער, איז געווען אין דער הויס. אויף אַלע פּנימ'ער איז געלעגען אַן אונאוויסדריקליכער שרעק. ווען זיי האָבען מיר דערזעהן, זיינען זיי גאַר געוואָרען טויט.

— וואָס פאַר אַ רוח האָט אייך געבראַכט! — האָט אויסגעשריען דובראַווינאַ. — פאַר וואָס זייט איהר ניט געבליבען אין גאַטשינאַ? וואָס זייט איהר געקומען אַהער? איהר ווייסט דען ניט, אַז מען קוקט מיר נאָך, מען שפּירט מיר נאָך? וואוהין זאַל איך אייך איצט אַהין טאָן?

דאָס אַלעס האָט זי אויסגערעדט גיך, אין אַן אויפּרעגונג, אַרומלויפּענדיג אַהין און צוריק איבער'ן צימער.

— פאַר וואָס בין איך ניט געבליבען אין גאַטשינאַ? פאַר וואָס בין איך געקומען אַהער? — האָב איך זיך אַליין געטראַכט. און האָב קיין תּירוץ ניט געפונען.

אין אַ פּאָר טעג אַרום איז מיין פּריינדין בעסער געוואָרען, און אין די דריי וואָכען, וועלכע איך בין נאָך געבליבען אין פּעטערבורג, האָב איך ווייטער עפּטערס ביי איהר גענעכטיגט ווי פּריהער. דעם ערשטען טאָג אָבער איז זי געווען אונבאַרעמיהערציג. זי איז אַרומגעגאַנגען בייז, און גראַד אין דעם מאַמענט, ווען זי האָט געוואָלט אויסלאָזען אויף מיר איהר גאַנצען כּעס, איז אין צימער אַריינגעקומען אַ פרעמדע פּרוי, גאַנץ אַנשטענדיג אַנגעטאַן. און האָט געזאָגט דובראַווינאַן, אַז זי האָט איהר עפּעס מיטצורטיילען, אָבער אונטער פּיער אויגען.

דובראַווינאַ איז מיט דער פרעמדער אַרויסגעגאַנגען. אין צימער איז מיט אַמאָל געוואָרען טויט־שטיל. אַלע זיינען געוואָרען זעהר אומרוהיג, וואָרים די אינגערע שוועסטער דובראַווינאַ'ס איז

נאך אין דער פריה אוועקגעגאנגען און ביז איצט ניט צוריקגעקומען. קיינער האט ניט געוואוסט, וואו זי איז, און אלעמען איז איינגע-פאלען, אז מיט איהר האט עפעס געטראפען.

דאס צוריקקומען פון דוכראווינא האט אבער באלד פארטרי-בען אונזער צווייפעל. זי האט מיר אפגערופען אז א זייט און האט מיר געזאגט, אז די פרוי איז געקומען צו מיר פון סאפיא פע-רווסקאיא.

איד בין אונטערגעשפרונגען פון גרויס פרייד. סאניא „לעבט“ אלאז, און קלייבט זיך ווארשיינליך נאך אויסלאַנד. זי האט גע-וואוסט, אז אריבערפיהרען די גרענעץ איז מיין ספעציאלטעם, און איד בין געווען זיכער, אז צוליעב דעם רופט זי מיר.

מיט אזעלכע פרעהליכע געדאנקען בין איד אריינגעגאנגען אין דעם צימער, וואו פעראווסקאיא האט מיר ערווארטעט.

איד האב גלייך אנגעהויבען פון דעם, ווי עס פרעהט מיר זעהר, וואס זי האט ענדליך באשלאסען צו פאהרען נאך אויס-לאַנד.

זי האט אויף מיר אויסגעשטעלט א פאר אויגען, גלייך ווי איד וואלט געזאגט די גרעסטע נארישקייט, דעם גרעסטען אונזין.

איד האב פארשטאנען, אז איד האב א טעות געהאט. דאך האב איד זי אנגעהויבען בעטען, זי זאל פארלאזען פעטערבורג. וואו מען האט זי אזוי שטארק געזוכט. איד האב נאך דאן נאריט געוואוסט, וואס פאר א ראַלע זי האט געשפילט אין דער אונטער-נעמונג פונ'ם ערשטען מערץ; אבער וועגען איהר אנטויל איז דעם מאַסקווער אטענטאט האט יוין גאלדע נבער גערצעהלט, אלע צייטונגען האבען שוין גערעדט דערפון, און דאס איז שוין גענוג, אום צו פארלאזען פעטערבורג אין אזא צייט.

זי האט אבער בשום אופן ניט געוואלט טאן.

— מען קען איצט ניט אוועקגעהן אין אזא וויכטיגען מאמענט. דא איז דא אזוי פיעל ארבייט; מען דארף זעהן אזוי פיעל מענ-שען.

זי איז געווען אין אזא ענטוויאזם פון דעם מעכטיגען זיענ
פון דער פארטיי, האָט אזוי געגלויבט אין דער צוקונפט!
זי האָט געזוכט, ווי אזוי פטור צו ווערען פון מיינע ביטעס,
און כדי צו מאַכען אַ סוף צו זיי, האָט זי מיר ערקלערט, וועגען
וואָס זי האָט מיר גערופען.

זי האָט זעהר געוואָלט וויסען, ווי שטעהט עס מיט די קייוער-
מערדער, ווי האַלט עס מיט'ן פּראָצעס, און דערפאַר האָט זי גע-
שיקט נאָך מיר, ווייל איד האָב אייהר געקענט ניצליר זיין. מיט
עטליכע יאָהר פריהער האָב איד זיך צופעליג באַקאַנט מיט אַ
הויכגעשטעלטער פּערזאָן, וועלכע האָט געהאַט אַן אַמט אין דער
הויכער פּאָליציי. ער איז געשטאַנען אין פאַרבינדונג מיט די רעוואַ-
לוציאַנערען, קיינער פון זיי האָט איהם ניט געקענט אויסער מיר.
פּעראַווסקאַיאַ האָט געוואוסט, אַז ער קען געבען ריכטיגע אויס-
קינפטע איבער'ן פּראָצעס. פאַר איהר איז דאָס געווען זעהר וויכ-
טיג. דער מענש, וועלכען זי האָט געליעבט, איז געווען צווישען די
באַשולדיגטע. ער האָט געהאַט אויף זיך אַ גוטען פּעקעל, אָבער
צופעליג האָט ער קיין דירעקטען אַנטייל ניט גענומען דעם ערשטען
מערץ, און זי האָט געהאַפּט.

איד האָב איהר געזאָגט, אַז איד וועל געהן ניט נאָר צו מיין
„גענעראַל“ (אזוי האָבען מיר גערופען אַט דעם באַקאַנטען מיינעם),
נאָר אפילו צו מיין „זשאַנדאַר“, מיט וועלכען איד בין מיט אַ פאַר-
יאָהר פריהער געשטאַנען אין פאַרבינדונג וועגען דער קאַרעספּאַנ-
דענץ מיט די געפאַנגענע. דאָס האָט פּעראַווסקאַיאַ ניט געוואָלט,
ווייל דער זשאַנדאַר האָט זיך שוין אינגאַנצען ענטזאָגט, האָט שוין
ניט געהאַט קיין פאַרהעלטניסען מיט די רעוואַלוציאַנערען, און זי
האָט געדענקט, אַז ער וועט מיר זיכער איבערגעבען דער פּאָליציי,
אָדער אויב ער וועט מורא האָבען, איד זאָל אויך עפעס ניט אויס-
זאָגען פונ'ם חדר, וועט ער וועניגסטענס אַרויסלאָזען אויף מיר אַ
גאַנצע מחנה פון שפּיאַנען. יעדענפאַלס, וואָלט ער גאַרניט זאָגען
און אפשר ווייסט ער אַליין אויך גאַרנישט. פאַר'ן „גענעראַל“
אָבער איז ניט געווען וואָס מורא צו האָבען; אויסער דעם וואָס

ער האָט זעהר סימפאטיזירט מיט די רעוואָלוציאַנערען, איז ער
ניט געווען פעהיג צו באַגעהן אַ נידערטרעכטיגקייט.

פּעראַווסקאָיאַ האָט געוואָלט האָבען פון מיר אַן ענטפּער גי-
כער, זי האָט אָבער פּרייהער ניט געקענט באַשטימען, ווי מאַרגען
זעקס אַזויגער פּאַרנאַכט. מיר האָט עס געוואונדערט, וואָס זי
לעגט אָפּ אַזוי לאַנג, האָט זי מיר אויסגערעכענט איהר צייט; אויף
מאַרגען האָט זי געהאַט זי ב ען ערטער, וואוהיז זי האָט געראַפּט
געהן זעהן זיך מיט פּאַרשידענע גענאַסען, און יערער פּלאַץ איז
געווען אין אַן אַנדער עק פון דער שטאָט.

ווען מיר האָבען געענדיגט אינוער געשפרעך, האָט פּעראַווס-
קאָיאַ געשיקט איינעם אין דעם אַדרעסע־קאָנטאַר, צו קריגען דעם
אַדרעס פון מיין „גענעראַל“.

איך האָב אָבער אויף דער נאַכט נאָך ניט געהאַט קיין פּלאַץ,
וואו צו שלאָפּען, און האָב געבעטען פּעראַווסקאָיאַ, זי זאָל עס
מיר פּאַרזאָרגען. זי האָט באַלד געשיקט אַ פּריינדין פון דער בעל-
הבית'טע פון דעם הויז, וואו מיר האָבען זיך געזעהן, אויפּזוכען
פאַר מיר אַ נאַכטלעגער.

מיר זיינען ווייטער געבליבען אַליין, און איך האָב ווייטער
אַנגעהויבען איהר אַיינריידען, זי זאָל פּאַהרען קיין אויסלאַנד. איך
האָב איהר פּאַרגעלעגט, מיר זאָלען צוזאַמען אַוועקפּאַהרען ערגעץ
אין אַ קליין שטעטלעל ביי דער גרענעץ, כאַטש אויף אַ צוויי-
דריי וואַכען, אויב זי וויל ניט פּאַרלאַזען רוסלאַנד אויף לאַנג. זי
האָט אָבער פון קיין זאך ניט געוואָלט הערען. ענדליך האָט זי גאָר
איבערגעביטען דעם געשפרעך. זי האָט מיר דערצעהלט, ווער איז
געווען דער, וואָס איז דער'הרג'עט געוואָרען פון דער באַמבע, וועל-
כע מען האָט געוואָרפען צו דעם קייזער'ס פּיס. זי האָט מיר אויך
געזאָגט, אַז דער, וואָס האָט זיך דערשאַסען אויף דער טעלעזשני
גאַס, איז געווען נ י ק א ל א י ס א ב ל י ז, וועלכען איך האָב
אַמאָל געקענט. אַ פּראַסט איז מיר איבערגעגאַנגען איבער'ן גאַנ-
צען לייב, ווען איך האָב דאָס דערהערט.

ווען דאָס מיידעל, וועלכע איז געגאַנגען זוכען פאַר מיר אַ

נאכטלעגער, איז צוריקגעקומען, בין איך אַוועקגעגאַנגען. פּעראַווס-קאַיאַ האָט מיר געוואָלט געבען געלט (פּולע קעשענעס מיט געלט האָט זי דאָן געהאַט) איך זאָל זיך קויפּען אַ קלייד, איידער איך וועל געהן צום „גענעראַל“. איך האָב עס אָבער ניט געדאַרפּט. ווייל איך האָב געהאַט נאַנץ אַנשטענדיגע קליידער.

אויף מאַרגען בין איך אַוועקגעגאַנגען צום „גענעראַל“. ער האָט מיך אַזוי גוט אויפגענומען, אַז איך האָב עס גאַרניט ערוואַר-טעט, און האָט מיר געגעבען פינקטליכע אויסקינפטע איבער דעם פּראַצעס. ווי טרויעריג זיינען זיי אָבער געווען אַט די אויסקינפ-טע! דער אורטייל פון אַלע באַשולדיגטע און אויך פון זשעליאַ-באָוץ איז שוין פון פּריהער געווען באַשטימט! דער פּראַצעס האָט נאָר געזאָלט זיין פאַר דאָס פּובליקום, פאַר דער וועלט.

אַט מיט די אויסקינפטע בין איך געקומען אויפֿן באַשטימטען פּלאַץ זעקס אַזיגער פאַרנאַכט. פּעראַווסקאַיאַ איז ערשט געקור מען אום ניין. איך האָב פּריי אויפגעאַטעמט, ווען איך האָב זי דערזעהן. מיר זיינען ביידע געווען שרעקליך אויפגערעגט און האָ-בען ביידע שלעכט אויסגעזעהן: איך איבער די נייעס, וועלכע איך האָב איהר געבראַכט, און איבער איהר שפּעטען קומען, און זי, ווייל זי איז געווען שרעקליך מיער; אַזוי האָט זי געזאָגט; ווער ווייס? אפשר איז נאָך געווען אַן אַנדער אורזאַכע דערביי. מען האָט אונז אַריינגעבראַכט דעם סאַמאָואַר, און מיר זיי-נען געבליבען אַליין.

איך האָב איהר דערזעהלט אַלעס, וואָס איך האָב געקראַגען צו וויסען פּונם גענעראַל. כדי איך זאָל ניט זעהן איהר געזיכט. האָב איך אַ לאַנגע צייט די אויגען געהאַלטען אַראַפּגעלאָזט. ווען איך האָב זיי אויפגעהויבען, האָב איך דערזעהן, ווי זי ציטערט מיט אַלע אברים. זי האָט מיר אַנגעכאַפּט ביי די הענט, האָט אַנגעהוי-בען אַראַפּלאָזען דעם קאַפּ אַלץ נידעריגער, נידעריגער, און האָט איהם ענדליך אַיינגעטוליעט אין מיינע קניע. אַזוי איז זי געלעגען אַ פאַר מינוט. זי האָט ניט געוויינט, נאָר געהאַלטען אין איין ציטערן. זי האָט אויפגעהויבען דעם קאַפּ, האָט זיך געוועזט, האָט

אַנגעווענדעט אַלע קרעפטען זיך צו באַרוהיגען אַמיסעל; עס איז אַבער געווען אונמעגליך פאַר איהר. מיט אַ קראַמפּפּהאַפּטיגע ציטערניש האָט זי מיך ווייטער אַנגעכאַפּט ביי די הענט און האָט זיי אַזוי שטאַרק געדריקט, אַז איד איהר האָב געפיהלט שמערצען פון דעם.

איד האָב איהר פאַרגעלעגט, אַז איד וועל פאַהרען קיין אַרעס, כ'וועל זיך זעהן מיט זשעליאַבאָוו'ס נאָהענטע קרובים און וועל אפשר פועל'ן, אַז איינער זאָל קומען. זי האָט אַבער געענטפערט, אַז זי ווייסט ניט זייער ריכטיגען אַדרעס, און דאָז איז שוין צו שפעט; צום פראַצעס וועלען זיי שוין ניט אוספיען צו קומען. ווען איד האָב איהר דערצעהלט, אַז דער „גענעראַל“ וואונדערט זיך, פאַרוואָס זשעליאַבאָוו האָט זיך אַליין ערקלערט, אַלס אַרגאָניזאַטאָר פונ'ם אַטענטאַט, האָט זי דערויף געענטפערט:

— אַנדערש האָט ער אויך ניט געקענט האַנדלען; אַנדערש האָט עס ניט געקענט זיין. דער פראַצעס געגען איין ר י ס א - ק א ו ו ' ו וואַלט ניט געהאַט קיין ווירסונג, קיין ווערט.

איד האָב איהר אויך דערצעהלט, אַז זשעליאַבאָוו האַלט זיך שטאַלץ און מונטער. איהרע אויגען האָבען זיך אַנגעצונדען, און די באַקען האָבען געקראַגען זייער געוועהנליכע פאַרב. מען האָט באַמערקט, אַז דאָס האָט איהר אַ גרויס פאַרגניגען פאַרשאַפּט.

דער „גענעראַל“ האָט מיר אויך געזאָגט אַז אַלע ווייסען, וואָס זיי ערוואַרטעט, און האָבען אויסגעהערט די נאַכריכט פון זייער נאָהענטען טויט רוהיג און קאַלטבלומיג.

זי האָט אַ זיפּץ געטאָן ווען זי האָט דאָס אויסגעהערט. זי האָט שרעקליך געליטען. זי האָט זיך געמוזט אַיינהאַלטען, די טרערען זאָלען ניט אַרויספלאַצען פון איהרע אויגען.

אין שטאָרט איז דערווייל אַרויס אַ קלאַנג, אַז ריסאַקאָוו האָט אַנגעהויבען אויסגעבען. דער גענעראַל האָט עס אַפּגעלייקענט. אַזוי ווי איד האָב זי געוואַלט דורך וואָס עס ניט איז באַרוהיגען. האָב איד איהר געזאָגט, אַז עס איז מעגליך, אַז דער „גענעראַל“

ווייסט אליין פון גארניט, וואו ראייה, אז די גאנצע שטאָרט רעדט אזוי, און ער לייקענט עס אָפּ. זי האָט אָבער מיר געענטפערט: — ניין, איד בין זיכער, אז עס איז אלעס אזוי, ווי אייער „גע-נערצאל“ האָט אַיך געזאָגט; אַויך דאָ האָט ער רעכט. איד קען דיסאַקאוּ'ן און בין זיכער, אז ער וועט גארניט זאָגען. מיכאַילאָוו אַויך דאָסזעלבע.

מיר זיינען געזעסען ביז האַלבע נאַכט. זי האָט געוואָלט פריי הער אַוועקגעהן; זי איז אָבער געווען אזוי מיער, אז איד האָב זיך קוים אויף די פיס געהאַלטען. דאָס מאַל האָט זי גערעדט וועניג, קורץ, אָפּגעהאַקט.

מיר האָבען אָפּגערעדט, אז מאַרנען זאָלען מיר זיך ווייטער צונויפקומען אויפ'ן זעלבען פּלאַץ, צווישען צוויי און דריי אַזיר גער. איד בין געקומען האַלב דריי, און האָב זי שוין ניט געטראָג פּען. זי איז געווען פריהער, האָט אָבער ניט געקענט וואַרטען אויף מיר, ווייל זי האָט קיין צייט ניט געהאַט. אין צוויי טעג אַרום איז זי אַרעסטירט געוואָרען.

4

פאַר מיר האָבען זיך אָנגעהויבען שווערע טעג. מיין לאַגע — אי אַ „לענאַלע“, אי אַ „אונלענאַלע“ — האָט מיר פאַרשאַפט זעהר פיעל צרות. קיין פאַלשען פאַס האָב איד ניט געוואָלט נעמען, ווייל איד האָב דאָך אין דער באַוועגונג קיין אַנטייל ניט גענומען, און אַהן אַ פאַס קען מען לאַנג אויף איין דירה ניט זיצען. כמעט יעדע נאַכט האָב איד געמוזט זוכען אַן אַנדער פּלאַץ, און דאָס איז געווען זעהר שווער. די טעראָריסטען האָבען פאַר מיר גארניט געקענט טאָן אין דער הינזיכט; זיי זיינען געווען באַשעפטיגט מיט זיך, זיי האָבען אליין געדאַרפט זוכען וואוינונגען. איד האָב געמוזט אליין זאָרגען פאַר זיך. וואוהיז געהט מען אָבער, צו וועמען ווענדעט מען זיך? מינע פּערזענליכע פריינד, וועלכע וואַלטען יא געקענט עפעס טאָן פאַר מיר, זיינען אַלע געווען, אזוי ווי דובראַ-

ווינאָ, „אין פאַרדאַכט“, און איד האָב זעהר זעלטען געקענט זיי באַזוכען.

איד האָב געמוזט אַנקומען צו פרעמדע. דאָס האָט מיר אָבער געגעבען די מעגליכקייט זיך צו באַקענען מיט די צווישען־קלאַסען פון דער געזעלשאַפט. מיט צוויי קאָטענאָריען האָב איד געהאַט צו טאָן: איינע, וועלכע נעמט גאָר קיין אַנטייל ניט אין דער פּאָליטיק, טראַכט נאָר פון זיך, זאָרגט זיך נאָר פאַר'ן אייגענעם פעלצעל; און די צווייטע, צו וועלכער עס געהערט אויך אַ גרויסער טייל סטודענטען, איז די, וועלכע פיהלט מיט, סימפּאַטיזירט מיט דער רעוואָלוציע, אָבער איז נאָר ניט צוגעשטאַנען צו קיין אַרנאָץ ניוואַציע.

וועגען די ערשטע איז ניטאָ פיעל וואָס צו ריידען, און עס איז אויך ניט אינטערעסאַנט. איינס האָב איד נאָר באַמערקט: אין רוסלאַנד ציטערט אַם מייסטען דער, ווער עס האָט גאָר קיין אור־זאַכען ניט מורא צו האַבען (*).

(* דאָס איז זעהר ריכטיג. איד דערמאָן זיך אָן אַ פּאַל, וועלכער באַשטעטיגט אָט די מיינונג.

איינעם, אַ געוויסען פּ—ו, אַ רייכער מאַן, פון דער אַריסטאָקראַט־טיע, איז אַיינגעפּאַלען ביי צושטייערען פאַר דער פאַרטיי אַ געוויסע סומע געלט. ער האָט אָבער קיינעם ניט געטרויט, און האָט עס ניט געוואָלט טאָן דורך אַ דריטע פּערזאָן, נאָר דוקא אליין איבערגעבען דאָס געלט איינעם פון די מיטגלידער פון דער פאַרטיי. אַ לאַנגע צייט האָט ער אַלץ מורא געהאַט צו ענטדעקען אימיצען דעם סוד, ענדליך האָט ער זיך געמאַכט קוראזש און האָט עס דערצעהלט איינעם מיט'ן נאָמען נ. דער דאָזיגער האָט איהם צוגעזאָגט, אַז ער קען די זאך אַראָנזשירען. ער קען איהם צונויפּפיהרען מיט מיר. נ. איז געווען זעהר באַפריינדעט מיט מיר. די סומע איז געווען ניט אַזוי גרויס, אין גאַנצען פינף הונדערט רובעל; אָבער אַוועקמאַכען עס מיט דער האַנט האָט מען ניט געקענט. אין באַשטימטען מאָג און אין דער באַשטימטער שעה בין איד מיט נ. אַוועקגעגאַנגען צו פּ—ו'ן. אויס פאַרויכטיגקייט האָט ער

איד וויל נאך ברענגען איין פאקט.

צופעליג האָב איך זיך דערוואוסט אַז אַן אַלמע פריינדין מיי-
נע, ע מיליאָ . . . מיט וועלכער מיר האָבען זיך אַמאָל אויפ-
געהאַלטען ווי אייגענע שוועסטער, איז געקומען קיין פעטערבורג.
עס האָט זיך מיר זעהר געוואָלט זעהן מיט איהר. אַזוי ווי זי איז
אַבער ערשט אַנגעקומען, האָב איך איהר אַדרעס ניט געקענט גע-

אוועקגעשיקט דעם דוואַרניק און דעם דינער. זיין פאַמיליע איז גע-
ווען אין אויסלאַנד און די בעדער, און ער איז געווען אין גאַנצען
הויז איינער אַלויין. באַלד ווי מיר האָבען אַנגעקלונגען, איז ער אַראָפּ-
געקומען מיט אַ ליכט אין דער האַנט (עס איז שוין געווען אַבענד) ;
ווי ער האָט אָבער אונז דערזעהן, האָט ער שוין פאַרלאָשען דאָס ליכט —
פאַרזיכטיגקייט. אין דער פינסטער האָבען מיר געמוזט אַרויפקלעמען
רען די טרעפּ. ער האָט אונז אַרײַנגעפיהרט אין אַ ווייטען, גאָר אָפּ-
געזונדערטען צימער און דאָ האָט ער ערשט ווייטער אַנגעצונדען פּייער.
דאָן האָט מען אַנגעהויבען צו רײדען. דאָס געשפרעך איז געווען זעהר
קאָמיש. ער האָט זיך גלייך צו מיר ניט געווענדעט, און פלעגט נאָר
ווידערהאַלען: „געדענקט-זשע, איך האָב קיינעם ניט געזעהן; אוי-
סער נ. איז קיינער ניט געווען בײַ מיר אין שטוב.“ און אַזוי האָט
ער כסדר גערעדט, אַלין צו איהם, גלייך ווי איך וואָלט גאָר ניט געווען
— אין צימער. ענדליך איז מען אַרויפגעקומען אויף דאָס געלט. דאָ האָט
— וו געשמעלט אַ פאַדערונג, וועלכע האָט מיך ערשטוינט. ער האָט
געפאַדערט פון מיר (נאַטורליך, שטענדיג רײדענדיג אין דער דריטער
פּעריאָד), אַז איך זאל איהם געבען אַ וועקסעל אויף דער סומע, וועלכע
איך נעהם בײַ איהם; ניט אונטער מיין אייגענעם נאָמען, אָבער אַבי
אונטערשרײַבען. „איך בין גרייט צו ערפילען די ביטע פונ'ם עהררויר-
דיגען הערר פּ— וו“, האָב איך געזאָגט צו נ. „נאָר פּיליכט וואָלט ער
מיר געקענט ערקלערען די אורזאַך דערפון? איך קען עס בשום אופן
ניט פאַרשמעהן.“ דאָן האָט פּ— וו ערקלערט נ. אַז די אורזאַך איז די
פאַלגענדע: די פּאַליציי קען דערשמעקען פון זיין טאַט, און אום זיך
צו איבערצייגען, קען זי קומען צו איהם אין קאַנטאָר איבערקוקען די

פינען אין אַרדעסעוֹקאַנטאַר, און איד האב זיך געווענדעט צו פראַפעסאר ב א י ק אַ, אונזערער אַ לאַנדסמאַן און אַ פריינד פון אונזער פאַמיליע. א האלבען טאַג בין איד מיט איהם אַרומגעלאָפּען און געזוכט; די גאַנצע צייט בין איד געווען אין שרעק ליכער אויפּרעגונג; מיר האָט זיך געוואָלט וואָס גיכער זעהן מיין פריינדין. באַיאָק האָט מיך געראַטען, איד זאָל גאַרניט געהן, וואַרים

ביכער. אין דער קאַסע וועלען פעהלען פינף הונדערט רובעל, וועלכע וועלען אין ערגעץ ניט זיין פאַרשריבען. ווען ער וועט אָבער האָבען אַ וועקסל, דאָן איז אַלעס פאַרענטפערט. אָט דער ענטפער האָט מיך באַפרידיגט. נ. האָט איהם אָבער אַן עצה געגעבען, אַז ער זאָל פון מיר קיין אונטערשריפט ניט נעמען, וואַרים מיין האַנדשריפט קען זיין באַקאַנט אין דער פּאָליציי; אַנשטאַט מיר, וועט ער זיך אונטערשרייבן. ווי אזוי זיי האָבען דערנאָך געענדיגט, ווייס איך ניט. ווען אַלעס איז שוין געווען פאַרטיג, האָט זיך פֿ—ו אויף אַזוי פיעל צור־בריות, אַז ער האָט זיך שוין געווענדעט גלייך צו מיר אין דער צווייטער פּעריאָד. צווישען אנדערעס דערמאָן איך זיך, ווי ער האָט געזאָגט, אַז ער גלויבט ניט, אַז אין רוסלאַנד זאָל זיין אַ רעוואָלוציאָן. „די רוסען זיינען פּיגלינגע“, האָט ער געזאָגט, און כדי עס בעסער צו ערקלערען, האָט ער צוגעלעגט: „איך ווייס עס גוט, ווייל איך בין אַלוי אַ רוס“. פון די רעוואָלוציאָנערען אָבער, פון זייער טאַפּפערקייט איז ער געווען ענטציקט, און דערפאַר האָט ער „נאָך פיעל נאַכדענקען“ באַשטימט אויך מיט אַ קלייניגקייט ביצושטעהן דער זאַך. ער האָט מיר אויך דערצעהלט, אַז צייטענווייז פּאלען צו איהם אַריין אונזערע פּראַקלאַמאַציעס; ער האָט זיי אָבער נאָר געהאַלטען אין אַפּטרימ, און פלעגט יעדעס מאָל ליינען ניט מעהר ווי איין זייטעל, כדי „די דיענער זאָלען עפעס קיין פאַרדאַכט ניט האָבען“, וואָס ער זיצט אַזוי לאַנג. ער פלעגט זיי האַלטען צוגעבונדען אויף גאַר אַ דינעם פּאַדעם און האָט עס אַזוי באַוואָרענט, אַז ווען איינער זאָל אונפאַרזיכטיג עפע־נען דאָס דעקעל, וואָלט זיך דער פּאַדעם באַלד איבערגעריסען און די גאַנצע געפערליכע קאָלעקציע וואָלט אַריינגעפאַלען אין אַזאַ פּלאַץ, וואו־

עמיליא האט אוראי געקראגען צו וויסען, אז איד בין אנטלאפען קיין אויסלאנד, און מיין וויזיט וועט איהר גארניט זיין אנגעגעסן. ער וועט איהר נאך אפשר דערשרעקען. איד בין אבער געווען אזוי זיכער אין מיין פריינדן, אז זיינע ווערטער האבען אויף מיר קיין ווירקונג ניט געמאכט; זיי זיינען מיר אין איין אויער אריין, פונ'ם אנדערען ארויס.

באלד, ווי מיר האבען אויסגעפונען דעם אדרעס, בין איד מיט באַיקאָץ אַוועקגעפאָהרען אַהין.

האַסטיג בין איד אַריינגעלאָפּען און האָב געפּרעגט דעם שוויי-צאָר, אויב זיי זיינען אין דער היים.

— יא, — האָט ער געענטפּערט.

שנעל בין איד אַרויפגעלאָפּען די טרעפּ און האָב האַסטיג אַנגעקלאָפּט.

עמיליא אַליין האָט אונז געעפּענט.

די סצענע, וועלכע איז פאַרגעקומען, לאָזט זיך ניט באַשריי-בען.

ווי זי האָט מיך דערזעהן, איז זי געוואָרען טויט-בלייד; האָט אַנגעהויבען צו ציטערען מיט'ן גאַנצען קערפּער. איד האָב אויסגעשטרעקט די הענט, האָב זיך אַ וואַרף געטאָן צו איהר, זי האָט

היין די פאליציי וואלט ניט געקראכען זוכען. „הא, וואס זאגט איהר עפעס דערצו?“ האט ער געענדיגט. איד האב זיך אפילו געפיהלט אבי-סעל באליידיגט, וואס מע באגעהט זיך אזוי מיט אונזערע פראקלאמאציעס, דאך האב איד געמוזט מודה זיין, אז ער האט געמאכט א גאנצע ערפינד-דונג. יא, איד האב נאך פארגעסען צו זאגען, אז אין פארלוף פון דער גאנצער צייט, וואס מיר זיינען דארט געזעסען, פלעגט זיך פ—ו יעדע מינא מינוט אויפכאפען פון זיין פלאץ און צולופען צו דער מיר, ארומקוקען זיך, טאמער האט זיך איינער באהאלטען, כאטש ער האט געוואוסט, אז אין גאנצען הויז איז קיינער ניט געווען, אויסער אונז. און אז די גאסמיר איז געווען צוגעשלאסען.

ד ע ר פ א ר פ א ס ע ר .

זיך אָבער צוריקגעצויגען, און עס האָט מיר פיעל מיה געקאָסט.
 ביז איד האָב זי דאָך ענדליך געכאַפט, צוגעדריקט צו זיך און באַ-
 דעקט מיט קושען דאָס טויט־כליכע געזיכט.

ווען מיר זיינען אַרײַן אין גאַסטצײַמער, האָט זיך מיר פאַרגע-
 שטעלט פאַלגענדעם בילד: עמיליאַ'ס מאַן און איהר ברודער,
 ביידע פריינד פון מיינע קינדער־יאָהרען, — זיינען געזעסען אַרום
 טיש און האַבען געשפילט אין קאַרטען.

קיינער פון זיי האָט זיך ניט גערירט פון אַרט, קיינער האָט
 מיך ניט געגריסט; זיי זיינען ביידע געבליבען ווי פאַרשטיי-
 גערט.

דער שפאַנענדער צושטאַנד האָט געדויערט עטליכע מינוט.

— אַה, זיינען אזוי אַרײַנגעטאַן אין שפילען, אַז זיי קענען זיך
 ניט אַפרייסען! — האָב איד ענדליך געזאַגט, כדי צו פאַרלייכטער
 רען די אונאַנגענעמע לאַגע פון עמיליאַ'ן.

זי האָט אַ שמייכעל געטאַן. אָבער וואָס פאַר אַ שמייכעל איז
 עס געווען! מען האָט עס גיכער געקענט אַננעמען פאַר אַ גרימאַסע.
 איד האָב זיי אַנגעהויבען צו עבּקלערען, אַז איד האָב אין די
 לעצטע יאָהרען קיין שום אַנטייל ניט גענומען אין דער באַוועגונג;
 אַז איד אין בין כמעט אַ לעגאַלע; אַז ווען עס זאַל ניט געווען זיין
 דער ערשטער מערץ, וואָלט איד זיך געקענט אויסכלאַפּאַטשען אַ
 פאַם. מיט איין וואָרט, אַז זיי האַבען גאַרניט וואָס מורא צו האָ-
 בען, וואָס איד קום צו זיי; ווען עס וואָלט נאָר געווען אַ שטיקעל
 געפאַהר, וואָלט איד אַליין ניט געקומען.

עמיליאַ האָט גוט געוואוסט, אַז איד בין ניט פעהיג צו זאַנען
 קיין ליגען, און איד האָב געהאַפט, אַז מיינע ווערטער וועלען זי
 באַרוהיגען. ווייס איד וואָס, עס האָט זיך אפילו ניט אַנגעהויבען.
 מיינע ווערטער האַבען גאָר קיין ווירקונג ניט געהאַט, וואָרים
 מיינע פריינד זיינען געווען אונטער דעם אַיינפלוס פון יענעכ
 שרעק, איבער וועלכען די מענשען האַבען קיין מאַכט ניט, און
 וועלכען עס העלפען ניט קיין איבערצייגונגען.

עמיליאַ איז געזעסען ווי פריהער, בלייד ווי די וואַנט, און

האָט נאָר געקענט אַרויסריידען, אַז זי האָט זיך זעהר דערשראָקען
ווען זי האָט מיך דערזעהן אין אַזאַ צייט.

ענדליך האָבען זיך די מענער אויפגעהויבען און האָבען מיר
אַפגעגעבען דעם „שלוֹם עליכם“. דער פאַרגליווערטער צושטאַנד
האָט אָנגעהויבען ביסלאַכווייז צו פאַרשווינדען.

מיר זיינען דאָרט זעהר וועניג געוועסען. עמיליאַ האָט אונז
באַגלייט ביז דער טיר און האָט כסדר ווידערהאַלט: „אַד, איד
האָב זיך אַזוי דערשראָקען, אַזוי דערשראָקען.“ דאָס זיינען, דאָכט
זיך, געווען די איינציגע ווערטער, וועלכע איד האָב געהערט פון
איהר.

ווען מיר זיינען שוין געווען אויף דער גאַס, האָט באַיאַ אַנ-
געהויבען זיך לוסטיג מאַכען איבער מיר, מיך אויסלאַכען.

— האַ, וואָס האָב איד אַיך געזאָגט? האָט זיך געלוינט צו
געהן? וואָלט ניט געווען בעסער, ווען מען געהט גאַרניט?

איד האָב געענטפערט, אַז עס איז גאַרניט, עס זיינען נאָ-
רישקייטען; אַז איד בין דאָר צופרידען, וואָס איד האָב געזעהן
עמיליאַ'ן; אין אמת'ן אָבער איז מיר אויפ'ן האַרצען געווען זעהר
ניט גוט.

דערווייל האָב איד זיך דערמאָנט, אַז איד האָב נאָך היינט
ניט וואו צו שלאָפּען. עס איז שוין געווען שפעט, און אין אַזאַ
צייט איז געווען זעהר שווער צו געפינען אַ נאַכטלענער.

געוועהנליך פלעגט ביי מיר דער גאַנצער טאַג אַוועקגעהן אויף
דעם. ווי איד פלעג נאָר אויפגעפענען די אויגען, פלעג איד שוין
אָנהויבען דענקען, וואו איד וועל צוברענגען די קומענדע נאַכט.
און דער גאַנצער טאַג כמעט פלעגט ביי מיר אַוועקגעהן אויף
זוכען. היינט אָבער האָב איד איבער עמיליאַ'ן נאָר פאַרגעסען אַז
דעם.

— איד וועל היינט מווען נעכטיגען אין גאַס, — האָב איד
געזאָגט.

דאָס האָט באַיאַ בשום אופן ניט געוואָלט דערלאָזען. נאָר
וויפיעל ער האָט ניט נאַכגעדענקט, וואו קריגט מען ערגעץ פאַר

מיר אַ נאַכטלענער, האָט ער דאָך נאַרניט געקענט אויסגעפינען.
פון זיינע באַקאַנטע איז ניט געווען וואָס צו ריידען; זיי וואָל-
טען מיר אפילו אויף זייער שוועל ניט אַרויפגעלאָזט. ער אליין
האַט זיך אין דער פּאַליטיק ניט אָנגעהויבען מישען, און דער קרייז
פון זיינע באַקאַנטע איז אויך באַשטאַנען פון אַזעלכע מענשען.
ווי ער.

— אַט וואָס, — האָט ער ענדליך געזאָגט, — קומט צו מיר.
איך האָב איהם טאַקע געקענט פון קינדהייט אָן, און האָב
איהם לייעב געהאַט, ווי אַ ברודער; דאָך איז מיר געווען זעהר
אונאַנגענעם צו פאַרברענגען אַ נאַכט איז זיין קוואַרטיר, וועלכע
איז אין נאַנצען באַשטאַנען פון איין צימער.
איך האָב איהם געזאָגט, אַז עס זיינען דאָ דערביי אַ סך אונט-
באַקוועמליכקייטען; וואָס וועט זאָגען דער דוואַרניק, די בעל-
הבית'טע, די דיענסט?

— עט, דאָס איז נאַרניט, — האָט באַיקאָ געענטפערט. — ניט
די בעל-הבית'טע, ניט די דיענסט קענען עס ביז אין דער פרייה ניט
ערפאַרען. דאָס זיינען נאַרישקייטען.

— וואָס, דער דוואַרניק איז ביי אַיך אויך נאַרישקייטען, אויך
נאַרניט? ער וועט אונז טאַקע אַריינלאָזען, און וועט באַלד לויפען
מעלדען אין דער פּאַליציי.

— אַט האַסטו דיר אַ נייעס! — האָט באַיקאָ אויסגעשריען. —
צו וואָס וועט ער לויפען אין דער פּאַליציי? ער וועט מיינען, אַז
איך האָב מיר ערגעץ גענומען...

— שטיל, — האָב איך געזאָגט מיט אַ געלעכטער, — דער
דוואַרניק וועט עס ניט מיינען.

— איז נאָך בעסער. אַלזאָ, געהען מיר.
וואָס זאל איך דאָ טאָן? האָב איך מיר געטראַכט. בלייבען
אויף דער גאַס אַ גאַנצע נאַכט איז ניט נאָר אונאַנגענעם, נאָר
אויך געפעהרליך. איך האָב קיין אַנדער ברירה ניט געהאַט, און
האַב אָנגענומען זיין פאַרשלאָג.

פאַרביי דעם דוואַרניק זיינען מיר דורכגעגאַנגען אַחז יעדש

שטערונג. ער האט נאך העפליך אראפגענומען דאס היטעל פאר אונז. די בעל־הבית'טע און די דיענסט זיינען שוין געשלאפען. און מיר זיינען זיך נאנץ שטיל אריין. קיינער האט אונז נים באמערקט. ווען איד בין שוין געווען אין צימער, האב איד פריי אויפגעאטעמט, כאטש אין גאנצען האב איד זיך נאך נים געקענט בארוהיגען. מיר האט זיך אלץ גע'חלומ'ט, אז דער דוואַרניק וועט אונז עפעס אַפּטאָן.

— מיר זיינען נאך נים פארטיג, — האב איד געזאגט באַיקאָן, — דורכגעגאנגען זיינען מיר טאקע פריי, אָבער דער דוואַרניק איז אודאי אַוועקגעגאנגען רופען די פּאַליציי.

באַיקאָ האט זיך אויסגעלאַכט פון מיר, און כּדי מיר אַביסעל פרעהליכער צו מאַכען, האט ער מיר דערצעהלט, ווי עס האט זיך איהם שוין געטראָפּען איינמאַל אונגעפּעהר אַזאַ געשיכטע.

ער האט צוזאַמען מיט זיינעם אַ קאַלענע געאַרבייט אַ שטיקעל צייט ביי זיך אין דער היים ביו שפּעט אין דער נאַכט, און יענער האט געמוזט עטליכע מאַל ביי איהם נעכטיגען. אין אַ שעהנעם טאָג קומט צו איהם דער הויפּט־דוואַרניק מיט אַ טענה, אז ער באַהאַלט ביי זיך מענשען, וועלכע האַבען נים קיין פעסער.

— אַ, יאָ, — האט איהם באַיקאָ אויף דעם געענטפּערט, — און נים נאָר איינעם, נאָר אַ גאַנצען הויפען. איד וועל דיר זעהר דאַנקבאַר זיין, אויב דו וועסט זיי אַרויסטרייבען פון מיין צימער. דער דוואַרניק האט אויסגעשטעלט אויף איהם אַ פּאַר אוי־גען; ער האט נים אַנגעהויבען צו פאַרשטעהן, וואָס ער מיינט דאָ. באַיקאָ האט איהם אַנגעוויזען אויף אַ ווינקעל, וואו עס איז געלעגען אַ גאַנצער הויפען טאַראַקאַנעס. „נאָ, זעהסט שוין יעצט מיינע בראַדיאַגעס, אַט דאָס זיינען זיי. אָבער מיין פריינד איז אַן אַנזעסיגער טאַראַקאַן און האט אַ פּאַס“.

דער דוואַרניק האט זיך צולאַכט, און פון יענער צייט אַן האט ער איהם שוין מעהר נים געמשעפעט.

מיר וואַלטען גערן פאַרבראַכט אַזוי די גאַנצע נאַכט אין ריי־דען, מען האט אָבער געמוזט פאַרלעשען דאָס ליכט. דאָס פענסטער

פונ'ם צימער איז אַרויסגעגאַנגען אין הויף, און דאָס פייער וואָלט געקענט וואַרפען אַ פאַרדאַכט ביים דוואַרניק, אַז דאָ איז עפעס ניט גלאַט.

באַיקאָ האָט מיר אָפּגעגעבען זיין בעט און אַליין האָט ער זיך אָנגעטאַנערהייט, נאָר אַראָפּגענומען דעם ראָק, אויסגעצויגען אויף דער פּאַרלאַגע. איך האָב זיך געלעגט, אַזוי ווי איך בין געשטאַנען און געגאַנגען, אפילו ניט אַראָפּגענומען דעם קעלנערעל און די מאַנקעטען. דער קישען האָט אַזוי געשמעקט פון טאַבאַק אַז איך האָב נעמוזט אַיינטויליען דעם קאַפּ אין מיין שוואַרצע קאַפּטיכעל.

„אויב די זשאַנדאַרען וועלען קומען ביינאַכט“, האָב איך זיך געטראַכט, „וועלען זיי גאַרניט לאַנג דאַרפען וואַרטען אויף מיר.“ צום גליק איז קיינער ניט געקומען, און אַלעס איז אַראָפּ גוט.

5.

אַצונד וויל איך זאָגען אַ פאַר ווערטער וועגען דער צווייטער קאַטעגאָריע פון דער רוסישער געזעלשאַפט, מיט וועלכער איך האָב זיך אָפט צוזאַמענגעטראַפּען אין דער צייט, — וועגען דער יוגענד, דעם סטודענטענטום.

עס איז זיך אפילו שווער פאַרצושטעלען, אַז איז איין און דערזעלבער שטאַדט זאַלען קענען עקזיסטירען אַזעלכע קאַנטראַסט טען, ווי די סטודענטען און אַזעלכע פּרידליכע רוסען, ווי איך האָב נור וואָס באַשריבען. ווען איך וואָלט עס ניט געווען זעהן מיט מייע אַייגענע אויגען, וואָלט איך עס אַליין אויך ניט געגלויבט.

איך וועל דאָ דערצעהלען אַ פאַקט, פון וועלכען נאָנץ פעטער־בורג האָט אַ לאַנגע צייט גערעדט.

אַ סטודענט פון דער מעדיצינישער אַקאַדעמיע, עפעס אַ „קניאַזאָק“, איז אַיינגעפאַלען צו זאַמלען געלט אויף אַ קראַנץ, וועלכען ער האָט געוואָלט אַרויפלעגען אויף אַלעקסאַנדער דעם

צווייטענס קבר. ער האט געמאכט דעם פארשלאג, האט דערביי גע-
האלטען א קורצע רעדע, און דערנאך האט ער אליין אריינגעלעגט
אין הוט א פינף רובעל שטיק; ער האט אנגעהויבען ארומגעהן
אויסטרעקענדיג פאר יעדען איינעם דעם הוט, קיינער האט אבער
קיין גראשען ניט אריינגעלעגט.

— נו, וואס וועט איצט זיין? — האט אויסגעשריען דער פאר-
שעמטיגע בליבענער „קניאזאק“.

— די לעקציע פון פראפעסאר מערזשעוויטש, —
האט זיך געלאזט הערען א שפאטישע שטימע פון דער מאסע.
דאס „פירסטעל“ האט זיך אבער ניט אפגעלאזט דערפון; ער
האט אנגעהויבען צושטעהן צו יעדען סטודענט באזונדער, ביז עס
איז איהם געלונגען נאך פון איינעם צו קריגען צוויי רובעל.
נאך מערזשעוויטש'ס לעקציע האט ער זיך ווייטער גענומען
צו דעם, אבער אומזיסט, ער האט קיין קאפיקע ניט געקראגען.
— נו, — האט ער אויסגעשריען אין פארצווייפלונג, — וואס
וועט אבער איצט זיין?

— די לעקציע פון פראפעסאר... (איד געדענק ניט דעם נא-
מען), האט מען ווייטער אויסגעשריען אין דער מאסע.
די צווייטע לעקציע איז אויך דורכגעגאנגען.

דער „קניאזאק“ איז געווען אויסער זיך, ער האט גארניט גע-
וואוסט, וואס מען הויבט דא אן צו טאן. ער האט א ווארף געטאן
דאס געלט אויפ'ן טיש און האט אויסגעשריען:
— וואס-זשע זאל איד אצונד טאן מיט דעם געלט?

— אפגעבען פאר די איינגעשפארטע, — האט איהם א שטימע
געענטפערט. אט דער פארשלאג איז פון אלעמען אנגענומען גע-
ווארען. דאס „פירסטעל“ מיט זיין פריינד זיינען ארויסגעלאפען
פונ'ם אוידיטאריום. דאן איז אויפגעשטאנען איינער פון די סטר
דענטען און האט צוגענומען דאס געלט, וואס איז געלעגען אויפ'ן
טיש, כדי עס איבערצוגעבען איז געוויסע הענט; און טאקע באַלד
האָבען די סטודענטען צונויפגעקליבען נאך פופציג רובעל פאר די
געפאנגענע.

און דאָס איז געשעהן עטליכע טעג נאָכ'ן ערשטען מערץ, ווען איבער דער גאַנצער באַפעלקערונג פון דער הויפטשטאָרט איז גע- האַנגען אַ שרעקליכער פּאַניק, אַ שוידערליכע מורא.

מען האָט געמוזט זיין אין רוסלאַנד אין יענער צייט, כדי צו פאַרשטעהן, וויפיל קוראָזש מען האָט געדאַרפט האָבען צו האַנדל- לען אַזוי, ווי די סטודענטען פון דער מעדיצינישער אַקאַדעמיע האָבען געהאַנדעלט. און דער דאָזיגער פּאַקט איז ניט דער איינ- ציגער.

אַ מערקווירדיגער צוג ליעגט אינ'ם כאַראַקטער כמעט פון אַלע רוסישע סטודענטען: אויף פּערזענליכע פּראָגען, פּערזענליכע אינטערעסען קוקען זיי גאַרניט. זיי אינטערעסירט זעהר וועניג זייער קאַריערע, אויך אַלע אַנדערע פּאַרגניגענס. עס שיינט, אַז פאַר זיי עקזיסטירען ניט קיין אַנדערע אינטערעסען, ווי נאָר אינ- טעלעקטועלע.

נאָך אַ צוג, דאָס איז די גרויסע, אונגעהויערע סימפּאַטיע צו דער רעוואָלוציע. דאָס איז ביי זיי אַזוי אַלגעמיינ, אַז עס קען כמעט ניט אָפּגעטיילט ווערען פּונ'ם באַגריף איבער די רוסישע סטודענטען; אַהן דעם קען מען זיך גאַרניט פאַרשטעלען קיין רוסי- שען סטודענט.

דעם לעצטען גראַשען זיינען זיי גרייט אָפּצוגעבען אויף די „נאַראַדנאַיאַ וואַליאַ“, אַדער אויף „קראַסני קרעסט“, פאַר די איינ- געשפּאַרטע און פאַרשיקטע.

אַלע „וואַליטעטיגע“ קאַנצערטען און באַלען, וועלכע מען מאַכט, אום צונויפּצונעמען אַ פאַר איבעריגע רובעל פאַר דער רע- וואָלוציע, ווערען ניט נאָר אונטערשטיצט פון די סטודענטען, נאָר זיי ווערען אויפּגעהאַלטען נאָר דורך זיי. פיעל פון זיי ליידען הונגער און קעלט, און גיבען אַוועק אַלעס אויף דער באַוועגונג. איד האָב געקענט גאַנצע קאַמונען, וועלכע האָבען חדשים לאַנג געלעבט אויף ברויט און וואַסער, און האָבען אַלעס, אַלעס אָפּגע- געבען פאַר דער רעוואָלוציע. פאַר די סטודענטען איז די רעוואָלוציע דער הויפט־אינטערעס, זי פאַרשלינגט אַלע אַנדערע געדאַנקען און

אינטערעסען. אין דער צייט פון גרויסע ארעסטען, אדער ווען מען משפט פאליטישע, אדער אין דער צייט, ווען די רעגירונג פיהרט דורך איהרע טויט-אורטיילען, דאן הערט אויף דאס לערנען, מען פארלאזט אפילו די עקזאמענס, אלעס. מען פארזאמעלט זיך וואר ניטראי, ביי א חבר, און דארט גיסט מען זיך אויס די הערצער איינע פאר די אנדערע. מען ווערט אויפגערעגט דורך די אקטען פון דער רעגירונג; דער ענטוויאזם צו די וועלכע קעמפען געגען די טיראני ווערט נרעסער, און אט אזוי שטארקט זיך ביי זיי דער רעוואלוציאנערער גייסט.

יעדע נייעס, וועלכע קומט נאך פאר אין דער רעוואלוציאנערער וועלט, אינטערעסירט זיי און פליהט באַלד אַרום די גאַנצע שטאַרט. אפילו דער טעלעגראף קען ניט קאנקורירען מיט דער שנעלקייט פון די סטודענטישע פיס.

איינער אין ארעסטירט געווארען; — מארגען ווייסט שוין גאנץ פעטערבורג פון דער טרויעריגער נאכריכט. איינער אין גע-קומען; איינער הויבט אן ארויסצוגעבען, אדער אומגעקעהרט, ער האלט זיך שטאלץ, שטאנדהאפטיג, איז מוטיג, אלעס ווערט באַלד באקאנט אומעטום.

די סטודענטען זיינען אלע מאל גרייט צו טאן אלעס פאר די רעוואלוציאנערען, און זיי דענקען דערביי גארניט, וואס פאר א געפאָהר זיי אונטערוואַרפען זיך אליין. וואס מען זאָל זיי ניט פארלעגען צו טאן פאר די פרייהייטס-קעמפער, טוען זיי עס מיט פייער און מיט ענטוויאזם.

נאך זאָל שוין זיין גענוג וועגען די יוגענד: דערצו דאַרף מען האָבען אַביסעל אַ שטאַרקערען מענשען. איך בין צו שוואַך דערצו. לאַמיר זיך בעסער אומקערען צו מיינע אייגענע צרות.

ווען דוכראַווינאַ און מיינע אַנדערע פריינד זיינען שוין מעהר ניט געווען אימשטאַנד מיך צו באַהאַלטען, האָב איך כמעט אַלע מיינע נאַכטלעגערס באַקומען אין די וואוינונגען פון די סטודענטען. איך האָב זיך געמאַכט אַ געוואוינהייט, אַז ווי איך פלעג נאָר קומען אין אַ הויז, וואו מען האט מיך געוואַלט האַלטען אַ

נאכט, פלעג איד באַלד אָנהויבען צו דערצעהלען, אַז איד מיש זיך איצט ניט אין דער פּאָליטיק, אַז איד בין אפילו ניט קיין אונט־לעגאַלע, נאָר איין זאָך, וואָס איד האָב קיין פּאַס ניט.

אייגענטליך וואָס מיר קיינער ניט געפרעגט, קיינער האָט מיר ניט געצויגען ביי דער צונג, וואָרים דאָס וואָלט געווען געגען דער רעוואָלוציאָנערער גאַסטפּריינדשאַפּט. איד האָב אָבער ניט גע־וואָלט, אַז מען זאָל מיר רעכענען ניט פאַר דאָס, וואָס איד בין אין אמת'ן; און צווייטענס, בין איד זיך מודה, אַז איד האָב געהאַט דערביי נאָר אַ מיינ. איד האָב געהאַפּט, אַז דורך דעם וועל איד אָביסעל באַרוהיגען מיינע בעלי־בתיב, און זיי וועלען מיר אַיינ־לאַדען אויף נאָך אַ נאכט.

איד האָב אָבער אַ גרויסען טעות געהאַט. די רעזולטאַטען פון מיינ כיטערער דיפּלאַמאַטיע זיינען גראָד געווען אומגעקערט. ווי קורצזיכטיג איד בין, האָב איד דאָך געקענט באַמערקען, אַז מיינע צוהערער פּלעגען נאָך מיינ דערצעהלען קריגען נאָר עפעס אַז אַנדער פנים, אַז אונצופרידענעם, גלייך ווי זיי וואָלטען זאָגען: „אַט דאָס נאָר?“

קיינער פון זיי האָט מיר אַ צווייטען מאָל ניט אַיינגעלאָרען. אין אָנהויב האָט עס מיר אָביסעל געקראַנקט, איד האָב זיך גע־ערגערט, דערנאָך בין איד שוין געוועהנט געוואָרען צו דעם און האָב ווייטער אָנגעהויבען אַרומלויפען, פאַרבאָרענען גאַנצע טעג נאָר אין זוכען.

אין אַלגעמיין האָב איד באַמערקט, אַז וואָס מעהר אַ רעוואָ־לוציאָנער איז געפעהרליכער, וואָס שטאַרקער די פּאָליציי פאַר־פּאַלנט איהם, אַלץ פּריינדליכער נעמט מען איהם אויף, אַלץ גערנער גיט מען איהם אַ פּלאַץ זיך צו באַהאַלטען און מען טוט פאַר איהם אַלעס. און דאָס איז אויך לייכט צו פאַרשטעהן. ערשטענס, קען אַזאַ מענש, וועלכער געהערט צו דער אַרגאַניזאַציע, דערצעהלען זעהר פיעל אינטערעסאַנטעס; צווייטענס, ריזיקירט מען שוין, ווען מען באַהאַלט אַזאַ איינעם, און דאָס הייסט שוין „אַרבייטען

פאר דעך זאך"; און ענדליך, איז עס א כבוד צו באהאלטען א געפעהרליכען רעוואלוציאנער.
 מיר האָט אַ סטודענט פון אַ רייכער סוחר'ישער פאמיליע געזאָגט אַמאָל:

— איהר ווייסט, מיר האָבען אַ פאָטער־שטול און אַ דיוואַן. אויף וועלכע זשעליאַבאָוו און פּעראָוסקאָיאַ זיינען געזעסען. פאַר קיין געלט אין דער וועלט וועלען מיר זיי ניט אָפּגעבען; מיר וועלען זיך קיינמאָל ניט שייַדען מיט זיי, — אַזעלכע זאָכען ווערען איצט היסטאָריש.

.6

אַצונד לאָמיר אָפּלאָזען אַט דעם פּרידליכען קריוו און לאָמיר ווייטער אַרײַבערנעהן אין דער ברענענדער אַטמאָספּערע פון דער רעוואָלוציע.

דאָס איז געווען דינסטאָג. ס'איז געווען זעהר אַ שלעכט ווע־טער; דער רעגען האָט געגאָסען, ווי פון עמערס. אַרום פיער אַזײַגער בין איד אַוועק צו דער סטאַנציע באַגעגענען וואַרײַ אַן, וועלכע האָט געדאַרפט קומען אויסשליסליך נאָר צו זעהן זיך מיט טאַטיאַנאַ לעבעדיעוואַ.

מען וועט מיר אפשר פרעגען, צו וואָס איד האָב געדאַרפט געהן אין אַזאַ שלעכט וועטער באַגעגענען אַ מענשען, וועלכער קומט נאָרניט צו מיר?

דאָ איז אַבער דאָ אַ וויכטיגע אורזאָך.

ווען אַ רעוואָלוציאַנער קומט אין פעטערבורג, איז די ערשטע שווערע פּראַגע, וועלכע שטעהט איהם פאַר — וואוהין געהט מען? ווער פון די קאָמעראַדען לעבט נאָר און ווער איז שוין אַרײַנגעפּאַלען אין די לאַפּעס פּונ'ם טיגער? וואוהין לאָזט מען זיך געהן און דערביי זיין זיכער, אַז מען וועט אַליין אויך באַלד ניט אַרײַנפּאַלען? דערפאַר איז יערען אַנגענעהם, ווען ער דערזעהט אויפ'ן וואַקואַל אַ באַקאַנטען מענשען, פון וועלכען ער קען באַלד קריגען די נוי־טיגע אויסקינפּטע.

איך האָב געוואַלט פאַרשאַפּען דאָס פאַרנניגען וואַריאַן. ליי-
דער איז זי ניט געקומען. מיר האָבען שוין פריהער געהאַט אַפ-
גערערט, אַז אויב וואַריאַ וועט ניט קומען, זאָל איך זיך אַליין
זעהן מיט טאַניאַ'ן. ביי דובראַווינאַן זיינען געלעגען צוויי
הונדערט רובעל, וועלכע מען האָט איהר געדאַרפּט איבערגעבען;
איך בין באַלד אַוועק אַהין, האָב גענומען דאָס געלט און בין אַוועק
אויפ'ן באַשטימטען פּלאַץ, אין דער האַפּנונג, אַז מיט אַזאַ סומע
געלט וועט שוין טאַניאַ קענען אַוועקפאַהרען אין דער פּראַווינץ
און אפילו אין אויסלאַנד.

ווי איך בין נאָר אַריין אין צימער, האָט טאַניאַ און ס'אָ-
ב אַ די נאַ (ביי דער לעצטער אין הויז איז עס געווען דער דער באַ-
שטימטער פּלאַץ) אויסגעשריען אין איין שטימע:

— וואו איז וואַריאַ?

טאַניאַ איז געוואַרען שטאַרק אונרוהיג, ווען זי האָט דער-
הערט, אַז וואַריאַ איז ניט געקומען. זי איז בלייב געוואַרען און
האַט ניט געקענט אַ וואַרט אויסרידען.

איך האָב ניט געוואַלט פאַרלירען קיין סך צייט און האָב
איהר באַלד איבערגעגעבען די 200 רובעל. זי האָט מיר ערקלערט,
אַז זי מוז האָבען נאָך 80 רובעל; אויב ניט, קען זי ניט פאַהרען,
ווייל די צוויי הונדערט רובעל זיינען געווען באַשטימט נאָר אויף אַז
אַנדער זאָד.

דעם זעלבען טאָג איז אויף דער גאַס אַרעסטירט געוואַרען
מ י כ א י ל א *).

שפּעטער האָב איך זיך דערוואוסט, אַז דאָס געלט האָט מען
געדאַרפּט אַפּשיקען מיכאַיל'ס מוטער, כדי זי זאָל קענען קומען
קיין פעטערבורג.

איך האָב געוואוסט, אַז ביי דובראַווינאַן געפינט זיך שטענדיג
געלט פאַר רעוואַלוציאַנערע צוועקען, און האָב דערום געזאָגט

(* פ ר א ל ע נ ק א .

טאניא'ן, אז עס איז א קלייניגקייט, איך וועל די אכציג רובעל קריגען.

זי איז געווען זעהר צופרידיען און האט מיר זאגאר געבעטען, איך זאל קריגען דאס געלט. באלד אבער נאכדעם האט זי געזאגט:

— זאל בעסער סלאבאדינא געהן. איך דארף איך נאך עט וואס זאגען. דערווייל זאגט נאר, זיינט איהר זיכער, אז מען האט איך ניט נאכגעשפירט?

בידע האבען זיך ארויפגעווארפען אויף מיר מיט פראגען: טאמער האב איך באמערקט עפעס פארדעכטיגעס אויף דער גאס, אפשר האב איך עפעס באמערקט ביים אריינגעהן אין הויז, אדער אויף די טרעפ? איך האב געענטפערט, אז איך האב גארניט געזעהן, נאר אזוי ווי איך בין קורצזיכטיג, האב איך געזאגט, איז מעגליך, אז מען האט מיר אפשר יא נאכגעקוקט, נאר איך האב ניט באמערקט.

— וואס דען, עס זיינען אודאי געווען שפיאנען, און איהר האט זיי גארניט געזעהן! — האט טאניא אויסגעשריען, און האט דערביי דערצעהלט פאלגענדעס:

— היינט אין דער פריה, ווי איך בין נאך ארויס אויף דער גאס, האב איך דערועהן, ווי א שפיאן דרעהט זיך ארום מיר. איך האב געכאפט אן איזוואשטשיק און בין אוועק. עס האט זיך מיר גראד געטראפען א גוט פערדעל, און מיר זיינען געפלויען. דער שפיאן האט אויך גענומען אן איזוואשטשיק. צום גליק אבער האט זיין פערדעל זיך קוים געשלעפט. ער האט מיר פארלארען. ביי דער באסיינע גאס אבער האט אונז א טראמווי פארהאלטען. און ער האט אונז אָנגעיאָגט. ער האט דערלאנגט א פייה, און אינ'ם זעלבען מאמענט איז נאך איינער אריין צו איהם אין וואג גען. מיר האבען זיך דערווייל א לאז געטאן. א גאנצע שעה האב איך זיך ארומגערעהט אויפ'ן איזוואשטשיק איבער דער שטאדט. ווען איך האב באמערקט, אז די שפיאנען זיינען ניטא, האב איך געהייסען זיך אפשטעלען און בין אריינגעגאנגען אין א

טאכאקאָגעשעפט, אויסכייטען געלט. ביים אַרויסגעהן האָב איך קיינעם ניט געזעהן אויסער מיין איזוואָשטיק. איך האָב איהם באַצאָהלט און בין אַוועק אַהיים צורפּוס. און נאָך דעם אַלעמען בין איך דאָך ניט זיכער, אַז זיי האָבען מיך ניט נאָכגעשפּירט בין מיין הויז.

נאָכדעם האָט זי מיר דערצעהלט אַלעס, וואָס זי האָט געוואוסט איבער מיכאַיל'ס אַרעסט. זיי האָבען געוואוינט אינאיינעם, און זי האָט זיך זעהר געוואונדערט, ווי אַזוי מען האָט עס זי ניט אַרעסטירט.

איך האָב גוט געוואוסט איהר פאַרגאַנגענהייט און כּפרט נאָכ־דעם אַלעמען, וואָס זי האָט מיר איצט דערצעהלט, בין איך געדקומען צום באַשלוס, אַז זי מוז אַוועקפאַהרען פּון דאַנען. — ניין, ס'איז אונמעגליך, — האָט זי געזאָגט שטיל, גלייך ווי זי וואָלט ריידען צו זיך אַליין. — איך דאַרף „ריין מאַכען“ די וואוינונג.

— דאָס קענט איהר דאָך איבערלאָזען מיר. קען איהר עס דען ניט טאָן פאַר אייך?

טאַניאַ האָט אַ שאַקעל געטאָן מיט'ן קאַפּ.

איך האָב איהר געגעבען אַנצוהערען, אַז זי האָט גאַרנישט וואָס צו זאָרגען, זי מעג זיין רוהיג, איך וועל גאַרניט לייענען, איך וועל אפילו ניט קוקען אויף קיינע פאַפּירען, אויף קיינע בריעף. מיר האָבען זיך שיער ניט צוקריגט איבער דעם.

אייגנעטליך האָב איך שטאַרק מורא געהאַט צו געהן צו די טעראָריסטען אין זייערע וואוינונגען; אָבער טאַניאַ'ן לאָזען אַהין, האָב איך נאָך מעהר געציטערט. ווען מען אַרעסטירט זי, איז זי פאַרלאָרען. דאָס האָט מיר געגעבען מוט, און איך האָב ווייטער אָנגעהויבען טענה'ן מיינס.

— ווייסט איהר וואָס, לאָמיר געהן אינאיינעם, — האָב איך איהר ענדליך געזאָגט. — אין צווייען וועלען מיר שנעל ריין מאַכען דאָס צימער, און איהר וועט נאָך היינט קענען אַרויספאַהרען. — אַ ניין, דאָס ניט; איך מוז נעכטיגען אין דערהיים.

די האר האבען זיך ביי מיר געשטעלט קאפויער, ווען איד האב דאס דעהערט. איד בין געווען זיכער, אז מען וועט זי ארעסטירען; מיר איז זאגאר איינגעפאלען, אז פון פארצווייפלונג קריכט זי אליין אין אזא געפאהר.

איד האב ווייטער אנגעהויבען צושטעהן צו איהר. זי האט זיך פארטראכט. מיר האט זיך אויסגעוויזען, אז זי הויבט אן נאכצוגעבען, איד האב געהאפט.

— ניין, ס'איז אונמעגליך, — האט זי ענדליך געזאגט ענטשלאסען, — יעדען פריהמארגען, זיבען אזויגער, ברענגט דער דווארניק וואסער, און בארד ווי ער וועט זעהן, אז מיין דירה איז לעדיג, וועט ער עס געהן מעלדען אין דער פאליציי. מען וועט אויף אלע סטאנציעס אוועקשטעלען שפיאנען, און מען וועט מיר זיכער כאפען. היינט ביינאכט אבער אוועקפאהרען קען איד ניט; איד דארף נאך זעהן עטליכע מענשען. זאל שוין זיין וואס עס וויל. איד מוז נעכטיגען אין דעהיים.

איד בין געווען אויסער זיך. איד האב ניט געוואוסט וואס צו טאן. איד האב איהר פארגעלעגט, אז איד וועל נעכטיגען אנטשטאט איהר.

— אז דער דווארניק וועט קומען, — האב איד איהר געזאגט, — וועל איד איהם עפענען און וועל איהם זאגען, אז איד בין א ווארטערין, און אז די בעל-הבית'טע איז קראנק. ער וועט דאך ניט געהן אין שלאף-צימער נאכקוקען, אויב עס איז ווירקליך אזוי.

טאניא האט אבער דעם פלאן אויך ניט אנגענומען. זי האט נאך אנגענומען מיין הילף צום „אויסרייניגען“ די וואוינונג. מיר האבען אפגערעדט אז מארגען, זעהן אזויגער אין דער פריה, זאלען מיר זיך באגעגענען אויף דער מאגיסטראט קיי גאס.

טאניא האט באשלאסען צו פאהרען קיין מאסקווע. עס איז אבער געווען אונמעגליך צו לאזען וויסען דארט די פריינד, און זי האט זיך געמוזט אפשטעלען אין א האטעל. דערצו האט זי שוין געדארפט האבען א טשעמאדאן, א זעקעלע מיט עסענווארג.

וועט און נאָר אַנדערע קלייניגקייטען; אַלעס צוליב דעם, עס זאָל קיין פאַרדאַכט ניט קענען פאַלען.
דאָס אַלעס האָב איך געזאָלט איינקויפּען און צושטעלען צו סלאַבאָדינא.

ענדליך האָט מען וועגען אַלעס איבערגערעדט און מען האָט געדאַרפט געהן. אַ נייע פּראָגע איז אַרױפּגעקומען, ווי אַזוי איז בעסער אַרױסצוגעהן. טאַניאַ'ס מיינונג איז געווען, מיר זאָלען אַרױסגעהן אינאיינעם, וואָרים אַזוי ווי די זשאַנדאַרען זוכען אױן פּרוי, וועלען זיי צוטומעלט ווערען, ווען זיי וועלען דערזעהן צוויי, און מיר וועלען זיך קענען דערווייל פּרוי אַוועקגעהן.

מיר זיינען אַרױסגעגאַנגען אינאיינעם. מיר האָבען נאָך ניט אַוספּייעט צו מאַכען אַ פּאַר טריט, איז צוגעפּאַהרען צו אונז אַ איזוואַשטשיק און איז צוגעשטאַנען, מיר זאָלען איהם נעמען.

— דאָס איז אַ שפּיאַן, — האָט טאַניאַ געזאָגט צו מיר שטיל, — איך קען איהם. אַט וועט איהר זעהן, אַז מיר וועלען ניט לייכט פון איהם קענען פטור ווערען.

און ווירקליך, צעהן מינוט איז ער נאָכגעפּאַהרען נאָך אונז און איז ניט אָפּגעשטאַנען.

מיר זיינען אַ פּאַר גאַסען דורכגעגאַנגען צו פּוס, ביז מיר האָבען ענדליך דערזעהן אַן איזוואַשטשיק, דרעמלענדיג אױפּ'ן וואַגען. טאַניאַ האָט איהם גענומען, און מיר זיינען אַוועקגעפּאַהרען.

עס איז שוין געווען ניט פּריה, ווען מיר זיינען זיך פּאַנאַדער-גענאַנגען. איד האָב געמוזט גיך לױפּען אױף מיין נאַכטלעגער, וואָרים שפּעט קומען אַהין איז ניט געווען ערלױבט. איד האָב גענומען אַ וואַגען און בין אַוועקגעפּאַהרען גלייך צום באַשטימטען הויז, וואָס איד האָב געדאַרפט דערקענען נאָך געוויסע צייכענס. דער דוואַרניק איז געזעסען ביים טויער. מען האָט אָבער ניט גע-טאַרט פּרעגען, ניט צוקוקען זיך צו דעם נומער, מען האָט געמוזט גלייך געהן, אַזוי איז שוין געווען די רעגעל. איד בין מיט פעסטע טריט אַרױן אין הויף, כאַטש איד בין גאַרניט געווען זיכער, אױב

איד האָב געטראָפּען. איד בין אַרויף אויפ'ן צווייטען שטאַק, און האָב דערזעהן פאַר מיר דריי צוגעמאַכטע טירען. דאָס האַרץ האָט מיר אָנגעהויבען שרעקליך צו קלאַפּען. וואָס טוט מען דאָ? ווי אַזוי טרעפט מען דאָ אין דער פינסטער? לאַנג שטעהן האָט מען אָבער ניט געטאַרט. איד האָב אָנגעקלונגען אין איינע פון די דריי טירען. שטעלט זיך פאַר מיין פרייַך, ווען אויף מיין פראַגע, אויב דאָ וואוינט דער און דער, האָט זיך געלאָזט הערען אַ סימפּאַטישע פרויען־שטימע: „יא, יא, דאָ, קומט אַרײַן.“

אויף מאַרנען בין איד אוועק זעהן זיך מיט טאַניאַ'. נאָך איידער איד בין צוגעקומען צום באַשטימטען פּלאַץ, האָב איד זי שוין דערזעהן מיט אַ קויש, פּול גרינס, אין די הענט, מיט אַ שוואַר־צען טיכעל אויפ'ן קאַפּ, פּונקט אַזוי ווי אַ בעל־הבית'טע וואָס געהט פון מאַרק.

מיר זיינען אוועקגעגאַנגען צו איהר. איידער מיר זיינען צוגעקומען צו איהר דירה, האָט זי מיר געגעבען דעם שליסעל, איד זאָל געהן פריהער אַליין, כדי דער דוואָרניק זאָל אונז ניט זעהן אַרײַנגעהענדיג ביידע אינאיינעם.

באַלד נאָך מיר איז זי אויך געקומען, מיט אַ גאַנצען פּאַק פּראַוויזיע. זי האָט געמאַכט פייער, ווי געוועהנליך יעדע בעל־הבית'טע, צו קאָכען מיטאַג. די גאַנצע צערעמאָניע האָט זי גע־מאַכט צוליב דעם דוואָרניק. מיר האָבען דערווייַל אַלעס אַייני־געפאַקט. קיין סך זאָכען האָט זי מיט זיך ניט גענומען, נאר די, וועלכע דער דוואָרניק זאָל ניט קענען אַזוי באַלד באַמערקען, אַז זיי פעהלען. יעדער הויפּט־דוואָרניק אין פעטערבורג האָט אַ שליי־סעל צו אַלע וואוינונגען פון זיין הויף, און ווען די בעל־ביתים זיינען ניטאָ אין דער היים, קען ער זיך אַרײַנגעהן און מאַכען אַן אַביסל. איידער איד האָב געדאַרפּט אוועקגעהן, האָט טאַניאַ אַ קוק געטאַן אין פענסטער, זעהן וואָס טוט זיך אין הויף. די דוואָרני־קעס האָבען געהאַקט האַלץ. איד האָב געמוזט קאַפּען אַ מאַי־מענט, ווען זיי טראַגען אַרויף האַלץ, און דאָן אַרויסטעהן, כדי קיינער זאָל מיר ניט זעהן.

איך האָב אזוי געטאָן, און איד בין אַרויסגעגאַנגען מיט אַ היבשען פּאַק אין דער האַנט. קיינער האָט מיר נישט באַמערקט. איך האָב גענומען אַ וואַגען און בין אַוועק צו סלאַבאָדינאַ. דאָרט האָבען מיר אַלעס אַיינגעפּאַקט אין אַ טשעמאַדאַן, און איד האָב עס אַוועקגעפיהרט אויפ'ן וואַקזאַל.

איך האָב גענומען אַ בילעט, האָב אָפּגעגעבען די זאַכען אין באַנאַזש, האָב אַלעס פּאַרטיג געמאַכט, כדי טאַניאַ זאָל נישט דאָר פּען לאַנג זיצען אויף דער סטאַנציע. זי האָט געדאַרפט קומען מיט פינף מינוט, איידער דער צוג וועט אַוועקגעהן און גלייך אַרייַן געהן אין אַ וואַגאָן. צום אונגליק זיינען אַלע וואַגאָנען געווען פול, קיין איין פּלאַץ איז נישט געווען פּריי, און פּאַסאַזשירען זיינען נאָך געווען. מען האָט אָנגעהויבען צו טשעפּען נאָך אַ וואַגאָן. מיר האָבען געמוזט וואַרטען איבעריגע פינף מינוט אויף דער פּלאַט פּאַרמע, פינף מינוט, וועלכע האָבען זיך מיר אויסגעווייזען פאַר אַ גאַנצע אייבנקייט. ענדליך האָט מען דעם וואַגאָן צוגעטשעפּעט, און טאַניאַ האָט זיך אַרייַנגעזעצט.

איידער דער צוג האָט זיך גענומען ריהרען, האָב איך אָנגעהויבען שרייען: „גריסט דעם פעטער! קושט די קינדער!“ און נאָך אַזעלכע דומהייטען.

דער פּאַיער האָט זיך גערירט. אַ לייכטער זיפּץ האָט זיך אַרויסגעריסען פון מיין ברוסט. טאַניאַ איז אַוועקגעפּאַהרען. זי איז אָבער נישט לאַנג געבליבען אין מאַסקווע. איך האָב געלייענט איהרען אַ בריעף, וואו זי שרייבט, אַז עס איז איהר דאָרט לאַנג ווייליג, זי האָט נישט וואָס צו טאָן און וויל קומען צוריק קיין פעד טערבורג.

און ווירקליך, זי איז אין גיכען צוריקגעקומען; איד בין שוין אָבער דאָן נישט געווען אין פעטערבורג. אַ פּריינד, וועלכער האָט געהאַט אַן אימעניע ביי דער וואַלגע, האָט מיר אַיינגעלאָרען צו זיך. איך בין געווען העכסט צופרידען מיט אַזאַ אַיינלאָרונג און בין אַוועק צו איהם.

אין אַ חדשים פיער אַרום נאָכ'ן ערשטען מערץ, ווען עס איז

געוואָרען שטילער, רוהיגער, האָב איך געקריגען אַ ריכטיגען פּאַס.
דער מאַן פון מיינער אַ פריינדין האָט עס פאַר מיר אויסגעקלאָ-
פּאַטשעט.

דערמיט ענדיגט זיך מײַן „אונלעגאַלעס“ לעבען.

